

LILIEN'S DICTIONARY

Part I:
ENGLISH - POLISH
in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

January 1st, 1945
Next Issue March 1, 1945

in currency
or by money order or check
to the order of

FASCICLE VII
breathy — callosum

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
928 BROADWAY, BUFFALO 12, N. Y.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I:
ANGIELSKO - POLSKI
w 40-u Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

1 Stycznia 1945
Następny Zeszyt 1 Marca 1945

gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT VII
breathy — callosum

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
928 BROADWAY, BUFFALO 12, N. Y.

+

br. 31813

breathy, adj. (bre'ci) fon. (o głosie lub dźwięku) wydany ostatkiem tchu, znamieny wyczerpaniem zapasu powietrza w płucach.

breccia, s. (bre'cza) geol. druzgot, brekcja, brekcja, skała okruczowa składająca się z ostrokończystych kawałków większych niż ziarnka piasku, zespolonych rodzimym lepiszczem np. własnym wapnem; powstały z rozmaitych skał, druzgot często bywa rozmaicie zabarwiony; czasem używany w zastępstwie marmuru, zwany **b. marble**.

breccial, adj. (bre'czet) geol. druzgotowy.

brecciated, adj. (brecciej'tyd) geol. podobny do druzgotu, przetworzony w druzgot.

brecciation, s. ('-szen) tworzenie się druzgotu, powstanie druzgotu.

Brechites, s. (brikaj'tiz) zool. rodzaj małżów blaszkoskrzelnych, **LAMELLIBRANCHIATA** (**ACEPHALA**, **BIVALVA**) identyczny z **ASPERGILLUM**, ob. **watering-pot shell**.

bred, part. p. od **breed**; **b. out** zdegenerowany, wynaturzony; **b. to arms** wychowany w rzemiośle wojennym.

brede, s. (bri'd) przest. haft, pamsanteria.

bree, s. (bri) przest. 1) powieka; 2) brew.

breech, s. (bri'cz) 1) tył ciała, pośladki; 2) tylna część czegośkolwiek, np. broni palnej, kolba; 3) spód bloku; 4) krótka wełna z zadu owcy; 5) przest. spodnie, ob. **breeches**; 6) mar. zewnętrzna strona wiazówki czyli kątnicy, **knee timber**; wewnętrzny kąt zwie się **throat**.

breech, vt. 1) włożyć, wdziać (np. spodnie), okryć, pokryć, przybrać czym; 2) zaopatrzyć w zad, np. karabin w kolbę; 3) mar. przywiązać powrozami, ob. **breeching**, s. 5); 4) przest. bić po spodniach.

breech action, (b. eks'zyn) mech. mechanizm broni odcylkowej zaszczca automatyków i karabinów maszynowych.

breechblock, s. (b. blak) woj. zamek blokowy, zamek armatni.

breechcloth, s. (b. kloł), -clout, s. zapaska jaką dzieci pokrywają biodra.

breeches, s. pl. (bri'czys) 1) krótkie spodnie po kolana; 2) pot. i gw. spodnie, pantaloney.

breeches buoy, (b. boj) mar. boja ratunkowa, pława ratunkowa, zawieszona na rolce bieżącej po powrozie przymocowanym do okrętu; składa się z korkowego koła z którego zwisają krótkie spodnie przeznaczone dla ratowanego; skoro ratowany wsunął w nie nogi, ratujący przyciąga rolę do okrętu.

breeching, s. ('in') 1) wkładanie krótkich spodni; 2) bicie po spodniach; 3) część upręży przechodząca za zad konia i umożliwiająca mu hamować wóz; 4) krótka wełna z zadu owcy; 5) mar. mocny powróż przeciągany dawniej przez spód armaty i umocowany do sworzeni w zewnętrznej ścianie okrętu w celu

zmniejszenia wstrząsu okrętu po wystrzale; 6) kolba lub mechanizm odcylkowy karabinu lub armaty; 7) płyta blachy żelaznej u końca kotła parowego odprowadzająca dym z kanałów spalnicowych do komina.

breechloader, s. (b'loder) palna broń odcylkowa.

breech-loading, adj. (b'lodin') woj. odcylkowy.

breech-loading, s. woj. 1) mechanizm odcylkowy; 2) ładowanie palnej broni odcylkowej.

breech mechanism, (b. me'kanizm) woj. mechanizm otwierania i zamykania palnej broni odcylkowej; **block b.m.** zamek blokowy; **screw b.m.** zamek śrubowy; **wedge b.m.** zamek klinowy; **falling block b.m.** zamek klinowy czyli pionowy.

breech sight, (b. saj) woj. tylny widok broni palnej.

breed, s. (bri'd) 1) hodowla (nowego gatunku) zwierząt lub roślin, rasa, grupa, odmiana, o ustalonych właściwościach odmiennych od innych grup a znamiennych dla danej grupy (kolor, wygląd, wzrost, waga, płodność, niesność itp.); 2) klasa, rodzaj, jakość, stopień wychowania (o ludziach, rzeczach i właściwościach); 3) hodowanie, rozdzianie, wywodzenie; 4) przest. pomiot, ilość jednorazowego pomiotu.

breed, vi. 1) rodzić, być żrebną (o kobyli), cielną (o krowie, sarnie itp.), kotną (o kocie, królicy itp.), szczenną (o suce, lisicy itp.), prośną (o maciorze) itd.; karmić młode; rozmnażać się; legnąć się.

breed, vt. 1) rodzić, płodzić, wydawać na świat młode; 2) hodować nowy gatunek przez dobór; 3) pielęgnować tuż po przyjściu na świat, opiekować się czym do czasu samistości, chować co; 4) wykształcić, uformować, nadawać znamiona, wydawać, np. **Sparta bred hard men**; 5) dać początek czemu, zapoczątkować, sprawić że...; 6) rozmnażać; 7) kształcić, wychowywać; 8) przest. produkować w jakikolwiek naturalny sposób.

breeder, s. (bri'der) 1) hodowca (m), hodowczyni (f); sprawca, powód; 2) zwierzę użyte do stanowienia w doborze gatunków w celu wywiedzenia nowej odmiany, roślina wybrana do wytworzenia nowej odmiany.

breeding, s. ('din') 1) hodowla, hodowanie; 2) wychowanie, kształcenie; 3) zachowanie się zdradzające staranne wychowanie, maniere, znajomość i właściwe stosowanie form towarzyskich; 4) przest. pochodzenie; **in-and-in b.** ustawiczne rozmnażanie gatunku z rodziców blisko spokrewnionych, ob. **interbreeding**.

breze, s. (bri'z) 1) (od fr. brise) wietrzyk; 2) (od fr. braise) odpadki węgla, żużle, węgiel drzewny; 3) (od hol. bruse) giez, także **b. fly**; ob. **gadfly**, **horsefly**; 4) pot. pogłoska podawana po cichu.

breze, vi. wiać łagodnie.

breezy, adj. (-i) 1) wietrzny; 2) odświeżający, świeży, żywy.

bregma, s. (breg'ma) kran. bregma, punkt styczny szwu wieńcowego

coronal suture SUTURA CORONARIA (łączącego kość ciemieniową z kością czołową) i szwu strzałkowego **sagittal suture SUTURA SAGITTALIS** (łączącego obydwie kości ciemieniowej).

bregmatic, adj. (bregme'tik) kran. bregmatyczny, dotyczący bregmy.

brehon, s. (bri'han) hist. irł. starożytny prawnik i sędzia irlandzki; prawnicy ci stanowili klasę zawodową i wywodzili prawa ze zwyczajów pogańskich, biblij i prawa kanonicznego; król Jakub I (1603-1625, syn Marii Stuart) zniósł ich system prawny.

breislakite, s. (brajs'lakajt; od nazwiska Scipiona Breislaka, 1748-1826) min. brejzlakit, ciemna, wełnista odmiana amfibolu.

breithauptite, s. (brajthauptajt; od nazwiska J. A. Breithaupt) min. breithauptyt, minerał klasy lamprotytów rzędu pyrottydów (iskrzyków), NiSb, antymonek niklu, równopostawiony z nikielinem, t.5.5, c.w. 7.4 - 7.7.

brelan, s. (brela') fr. gra hazardowa, nieco podobna do pokiera.

breloque, s. (breluk'; fr.) wisłerek, brelok, brelocek.

breme, adj. (bri'm) przest. i hist. 1) sławny, słynny, głośny; 2) świetny, jasny, wyraźny; 3) straszny, surowy, okrutny.

bremely, adv. (-li) przest. 1) wspaniale; 2) strasznie, okropnie.

bremeness, s. (-nes) przest. surowość, okrucieństwo, okropność.

Brendan, Saint, (sent bren'den) św. Brendan, legendarna postać irlandzka, święto 16 maja; ob. **Island of St. Brendan**.

Brennius, s. (bren'jes) mit. celt. legendarny król brytyjski (może mityczna forma Brana, ob.), który po walkach z bratem, Belinusem, godzi się z nim i wiezie dalsze wojny wspaniale.

brant, **brant**, adj. (brent) 1) przest. stromy, wysoki; 2) szk. czołowy; wysoki; odważny; gładki; czysty.

Brenthis, s. (bren'tis) zool. rodzaj motyli spokrewniony z perłowcem, **ARGYNNIS AGLAJA** i podobny do niego jeno nieco mniejszy.

brephic, adj. (bre'fik; brefikos' gr. dziecięcy) dziecięcy, niemowlęcy, dotyczący bardzo wczesnego wieku.

Bress, s. (bres) mit. celt. Bress, olbrzym z piekła rodem, Fomor, ob. **Fomors**, syn Elathana, słynny z piękności, przez ożenek z Brygity został królem kraju bogów Tuatha De Danann (tu'aha de danan') ob.; wskutek ucieku stracony z tronu, podlega do walki Fomorów, których jednak bogowie w walce pokonują.

brethren, s. pl. (bre'tren) bracia, forma używana (zamiast **brothers**) w poezji lub w gwarze religijnej np. w kazaniach, cytatach z biblij, nazwach sekt np. **Plymouth B.** ob.; **B. in Christ** Bracia w Chrystusie, ob. **River B.**; **b. of the coast** włóczęgi i awanturnicy fr., ang. i hol. w Ind. Zach. pod koniec XVI w.; **B. of the Free Spirit** hist. kość. sekta z XIII i XIV w. ucząca że człowiek,

osiągnąwszy świadomość swej tożsamości z Bogiem, nie może już pojąć grzechu; por. naukę Mary Eddy Baker Christian Science.

Breton, adj. (bre'ton) bretoński, dotyczący Bretonii, części pfm-zach. Francji, Bretagne (bretań'), ang. Brittany (bri'tani).

Breton, s. 1) Bretończyk (m), Bretonka (f); Bretończycy różnią się od sąsiadów szerszą czaszką i krępym a niższym wzrostem; 2) język bretoński, podobny do zaginionego kornijskiego, Cornish, i walijskiego, Welsh, ob. Indo-European.

Bretwalda, s. (bretuol'da; władca Brytów) starożytny tytuł królów anglo-saskich, wyrażających ich panowanie nad innymi królami wysp brytyjskich.

Bretwaldaship, s. (-szip) supremacja królów anglo-saskich nad innymi królami krajów brytyjskich.

breva, s. (brej'wa; hiszp.) długie cylindryczne cygaro, często z wierzchu wykonane niedokładnie.

breve, s. (briw; 1. krótkie) 1) muz. dwie całe nuty czyli dwa semibreve, ob.; dziś rzadko używane; 2) gram. i fon. znak krótkości, półksiężyce nad samogłoską *u*, lub w stopie poetyckiej, np. — *u*; 3) pr. pismo wydane przez sąd; 4) zool. rozmaite austral-azjatyckie ptaki wroblowate o krótkim ogonku, z rodziny PITTIDÆ, ob. Pitta.

brevet, adj. (briwet') woj. nadający wyższą rangę (zwykle bez podwyższenia pporów).

brevet, s. (briwet' i bre'wet) patent, a) przywilej rządowy na tytuł lub wyłączność fabrykowania; b) wojskowy, nadający honorowy tytuł (wyższą rangę), zwykle bez wyższych pporów do niego przywiązanych).

brevet, vt. woj. nadać patentem wyższą rangę za szczególne zasługi, (w St. Zj. konieczna zgoda Senatu), zwykle bez podwyższenia pporów.

brevetcy, s. (briwet'si) woj. ranga nadana w drodze patentu.

brevi-, przedr. (bre'wi-) krótko-

brevari, s. (bri'wieri) 1) KRK i KW brewiarz, książka zawierająca wszystkie modlitwy zestawione dla użytku stanu kapłańskiego według godzin kapłańskich, HORÆ CANONICÆ, na cały rok; 2) przest. wyścig, skrót, podręcznik; B. of Alaric zbiór ustaw Alaryka BREVIARIUM ALARICIANUM, zawierający wszystkie przepisy prawa rzymskiego obowiązujące w królestwie wizygotkim, dokonany z polecenia króla Alaryka II w r. 506, zwany także CORPUS THEODOSIANUM, LEX ROMANA VISIGOTHORUM, LEX THEODOSIANA, LIBER ANIANI lub LIBER LEGUM.

brevia, s. (bri'wiejt) 1) krótki podręcznik; streszczenie, krótkie przedstawienie treści książki lub przebiegu rozprawy sądowej, przegląd, itp.; w braku lepszego słowa rodzimego często używany wyraz fr. resumé (resumé) np. the judge gave the jury a breviate of the trial przewodniczący przedstawił ławie przysięgłych resumé rozprawy; 2) przest. zapissek; krótki list; pismo adwokata.

brevier, s. (briwir') druk. petit, czcionka ośmiopunktowa, pół tercji, mniejsza niż bourgeois, (burzoa'), bourgeois, większa niż kolonel, minion.

This line is set in brevier type
Ten wiersz składany jest petitem

brevirostral, **brevirostrate**, adj. (bre'wiras'treł, '-trejt) zool. mający krótki dziób, krótkodzioby, o krótkim dziobie.

brevity, s. (bre'witi) 1) krótkość trwania, krótkość czasu, np. the brevity of the meeting; krótkość stylu, zwięzłość, b. shows the master mistrz okazuje się we zwięzłości (wypowiedzenia się).

brew, s. (bru) war, to co się warzy, w szcz. piwo, miód; zawar, warka, tyle ile się warzy za jednym razem.

brew, vi. 1) warzyć piwo, sycić miód itp., wykonywać czynności związane z warzeniem; 2) gotować się, przygotowywać się, zbierać się, gromadzić się, trouble is brewing at the frontier wzdłuż granicy zbierają się chmury czyli gotują się zaburzenia.

brew, vt. 1) warzyć, przygotowywać wyrób piwa, miodu itp. napojów ze słodu i chmielu lub innych materiałów, robić słód, gotować, fermentować itd.; 2) przygotowywać, spiskować, knuć, podżegać, to b. mischief nawarzyć piwa, narobić kłopotu.

brewage, s. (bru'edż) 1) warzony trunk; 2) zawar. warka, ilość warzona naraz.

brewer, s. (-er) piwowar, miodowar, kierownik warzenia piwa lub miodu; 2) browarnik, właściciel browaru.

brewers' grains, (bru'ers grejns) wywar, pozostałość zboża po sporządzeniu słodu, używana do karmienia bydła.

brewer's pitch, (b. picz) żywiczna substancja do pokrywania wewnętrznych ścian kadzi, w której trzyma się płyn zaprawiony słodem.

brewery, s. (bru'ri) 1) browar, piwowarnia; miodosytnia; 2) browarnictwo, miodosytnictwo; warzenie piwa, miodu itp.

brewing, s. 1) warzenie, wyrabianie napoju warzonego, jak piwo, ale, miód itp., a więc w wyrobie piwa: wyrób słodu, malting; zacieru, mashing; gotowanie brzezki, wort, z dodaniem chmielu; chłodzenie cooling; fermentowanie, fermentation; w kadziach z dodaniem drożdży; klarowanie, clarification i butelkowanie lub beczkowanie, bottling or barreling; 2) zawar, warka, ilość jednej warki; 3) zamieszanie, pogmatwanie, gmatwanina; 4) mar. zapowiedź burzy, gromadzenie się gęstych, ciemnych chmur.

brewis, s. (bru'is) rosół, w którym gotowała się wołowina; 2) chleb maczany w rosole, w sosie pieczeni wołowej, w mleku lub w wodzie z masłem; ob. brose, broth.

brewsterite, s. (bru'sterajt; od nazwiska Sir Dawida Brewstera, 1781-1868) min. brewsteryt, bruste-

ryt, sylikoid rządu wodorokrzemianów, szeregu heulandytu, zawiera stront, bar i trochę wapnia (Sr, Ba, Ca) Al₂Si₂O₇ + 5H₂O; t.5, c.w. 2.45.

Brewster's law, (bru'sters lo, ob. powyżej) fiz. prawo Brewstera, że, jeżeli światło, odbite od płaskiej powierzchni przezroczystej substancji podlega polaryzacji, styczna kąta padania równa się wskaźnikowi załamania światła (refrakcji) tej substancji.

Brianchon's theorem, (briansza's zio'em; od nazwiska Karola Juliana Brianchona (briansza') 1785-1864) twierdzenie Brianchona (brianszona), że trzy proste, które łączą przeciwne szczyty sześcioboku opisanego dookoła stożka, przecinają się w tym samym punkcie.

Briarean, adj. (braje'rien) mit. kl. sturęki, wieloreki, (podobny do Briareosa, jednego z Hekatoncheires; (hekaton'gr.sto, cheir gr. ręka).

bribe, s. (brajb) 1) przekupstwo, wynagrodzenie za wydanie wyroku na korzyść przekupującego choćby przeciwko słusznemu sprawie, podarek za złamanie obowiązku wykonywania służby polegającej na zaufaniu itp.; pot. łapówka; 2) co przekupuje, nęci, kuśi; pokusa, zachęta, przynęta 3) przest. jałmużna.

bribe, vi. przekupić, dać łapówkę, zdobyć przez przekupstwo.

bribe, vt. dać komu lub przyrzec komu łapówkę; wpływać na kogo lub nakłaniać kogo za pomocą przekupstwa, zyskać za pomocą przekupstwa; przest. kraść, rabować.

briber, s. (-er) 1) kto daje lub przyjmuje łapówkę; 2) przest. łapówka; 3) przest. rozbójnik, szantażysta; 4) przest. włóczęga; szubrawiec, lajdak.

bribery, s. (-eri) 1) przekupstwo, przekupywanie, wpływanie na postępowanie osoby, będącej na stanowisku wymagającym zaufania, za pomocą przekupstwa, przyrzeczeń, itp. 2) przest. kradzież, rozbój, rabunek, wymuszenie; 3) pot. łapownictwo.

brie-à-brac, (bri'kebrek; fr. brik'abrak') rozmaite przedmioty artystycznej wartości, w szcz. antyki; sklep z takimi przedmiotami.

brick, s. (brik) 1) cegła z gliny do murowania lub brukowania, zwykle wypalona w rozmiarze w Ang. 2½x4½x9", w Polsce 6½x11x23 cm., w St. Zj. 2½x4x8"; 2) cegielka podobnego kształtu z jakiegokolwiek innego materiału, np. b. of maple syrop cegielka cukru klonowego, a penny b. cegielka chleba; w ogr. a b. of spawn cegielka suszonego nawozu zawierająca zarodki grzybów; 3) pot. i gw. człowiek do tańca i do różańca, człowiek do wybitki i do wypitki; złota dusza; ob. adobe, clay; hard burnt b. cegła klinkierowa; soft burnt b. cegła słabo wypalona; perforated b. cegła dziurawkowa; full b. lub solid b. cegła pełna.

brick, vt. 1) murować; brukować cegłą; dawniej: mościć (drogę); 2) pokrywać drewniany dom licówką czyli okładziną ceglana; 3) robić coś w kształcie cegły lub brykiety;

to b. up obmurować lub zakryć cegłą.

brick ax lub axe dwusieczny młotek do odrabiania kawałka cegły.

brickbat, s. (brik'bet) odłamek cegły.

brick beam, (b. bi'm) dźwigar złożony z kilku warstw cegieł wmurowanych wraz z żelaznymi drutami przez jego długość.

b. clamp, (b. klemp) stos cegieł ułożony do wypalenia i przekładany kolejno warstwami odpadków węglowych.

b. clay, (b. klej) glina ceglarska, glina przydatna na cegły.

b. dust, (b. dest) mąka ceglana, w szcz. czerwona; b.-d. deposit med. ustoiny ceglaste (w moczu przy opuszczaniu gorączki) SEDIMENTUM URINAE LATERICIUM, tak zwane jedynie ze względu na kolor i podobieństwo zewnętrznego wyglądu.

b. earth (b. er) ziemia lub il lub glina na cegły.

brickfield, s. (b. fild) cegielnia, obszar na którym wyrabia się cegły.

brickfielder, s. (-er) Australia: 1) pierwotnie w Sydney zimny wicher pld. lub pld.-zach. następujący nagle po gorącym wietrze pin.; obecnie zwany southerly buster; wicher ten przechodząc przez obszary, zwane dawniej Brickfields, przynosił miastu Sydney tumany pyłu; 2) (przez pomieszanie pojęć) gorący pld. wiatr w połowie lata; The B. przydomek nadany przez współczesnych dramaturgów Benowi Jonsonowi (1573-1637), zięciowi malarza.

bricklayer's itch, (b. icz) med. świerzb murarski, świerzbiąca egzema na rękach spowodowana dotykaniem się wapna.

brickkiln, s. (b'kil, -n) 1) piec ceglarniany, piec do wypalania cegły; 2) stos surowych cegieł ułożony w luk pod którym zapala się paliwo.

bricklayer, s. (b'lejer) murarz, także (mniej poprawnie) mularz.

bricklaying, s. (b. lej'in) (czynność) murowanie, kładzenie cegieł; (zawód) murarstwo; (umiejętność) budowanie z cegły.

brickle, adj. (brikł) przest. kruchy, ob. brittle.

brickleness, s. (-nes) przest. kruchość, ob. brittleness.

brickmaker, s. (b'mejker) ceglarz, cegielnik; strycharz.

brickmaking, s. (b'mejkin) cegielnictwo.

brick molding machine, (b. moł'din' meszin') prasa do wyrobu cegły.

brick nog, b. nogging, (b. nog, -in) bud. pruska ścianka, wypełnienie drewnianego wiązania ściany cegłą.

brick-nogged, adj. (b'nagd) budowany z pruskich ścian.

brick red, (b. red) kolor czerwonej cegły.

b. road, (b. ro'd) szosa klinkierowa.

b. stitch, (b. sticz) haft, płaskie

wyszywanie wywołujące wrażenie szeregu cegieł, ob. couching.

b. tea, (b. ti) cegielka herbaciana, brykiet herbaciany, listki herbaciane parzone i prasowane, rodzaj obiegowej monety wymiennej w Mongolii.

b. trimmer, (b. tri'mer) 1) strycharz; 2) bud. luk z cegły pomiędzy belkami poprzecznymi podtrzymujący kominę.

brickwork, s. (b. uórk) 1) przedmiot ceglany; 2) sztuka budowania z cegły, rzemiosło murarskie; 3) pl. cegielnia.

bricky, adj. (-i) ceglany, z cegły, podobny do cegły lub do maki ceglanej.

bricky, s. gw. murarz.

brickyard, s. (b.'jard) cegielnia.

bricole, s. (brikol'; fr.) 1) kaptuła; 2) w tenisie odbicie się piłki od ściany, stąd przen. działanie pośrednią drogą; 3) w grze bilardowej uderzenie bili naprzód o bantę; 4) woj. szleja na ludzi, z hakami i pierścieniami, używana do ciągnięcia armat na terenie gdzie koni użyć nie można.

bridal, adj. (braj'del) ślubny, weselny, małżeński; b. duck słonka, ob. wood duck; b. lace koronka z monogramem, ob. carnival lace; b. myrtle mirt; b. wreath 1) bot. tawuła, ob. spiraea, St. Peter's wreath; 2) bot. nieco podobny łomikami chilejski FRANCOA RAMOSA.

bridal, s. ślub, zaślubiny, wesele.

bridale, s. (braj'dejl) ob. bride-ale.

bride, s. (brajd) 1) panna młoda, osoba mająca wkrótce wyjść za mąż, wychodząca dziś za mąż, świeżo zamężna; 2) przest. nowożeniec, małżonek, małżonka; 3) bot. a) biała odmiana róży herbacianej; b) zawilec japoński white Japanese anemone ANEMONE JAPONICA ALBA; 4) tasienka u czepka; 5) rodzaj węzła w robotkach ręcznych; 6) przest. uзда.

bride, vi. być panną młodą; grać rolę panny młodej; występować jako panna młoda.

bride, vt. przest. wydawać pannę za mąż; uczynić z kogo pannę młodą.

bride-ale, bridale, s. (braj'dejl) wiejskie wesele, gody weselne.

bridecake, (b. kiejk) tort weselny który panna młoda sama kraje i, wzięwszy sobie pierwszy kawałek, ieszta częstuje gości; w Polsce korowaj.

bridechamber, s. (b.'czej'mber) komnata ślubna, łożnica małżeńska.

bridecup, s. (b.'kop) przest. puhar napoju bride-ale lub bride-wine, z którego pija wszyscy goście weselni; puhar tego trunku dla pary młodej na noc poślubną.

bridegroom, s. (b.'grum) pan młody, męczyzna mający się żenić, żeniący się dziś lub niedawno żonaty.

brideknot, s. (b.'not) kokarda dla gości weselnych, przypinana zamiast kwiatka.

bridelace, s. (b.'lejs) przest. koronka lub podobny materiał z wianką rozmarynu dla gości weselnych.

bridesmaid, s. (brajdz'mejd) drużna, družka; zdr. druhenka.

bridesman, s. (brajdz'men) drużba.

bridgetake, s. (brajdz'tejk) ślup ustawiony dla gości weselnych, by dookoła tańczyli.

bridewain, (brajd'uejn) gw. ang. wóz z wyprawą panny młodej i z prezentami weselnymi; rzeźbiona skrzynia z wyprawą panny młodej; podarki weselne; wesele z zaproszonymi gośćmi.

Bridewell, s. (b.'ueł) 1) Ang. dom poprawy, jaki stał w Londynie do r. 1864 niedaleko Blackfriars Bridge i w pobliżu St. Bridget well, studni św. Brygity, (skąd nazwa); pierwotnie pałac zbudowany przez Henryka VIII, a darowany miastu przez jego syna, Edwarda VI; stąd każdy dom poprawy, a mniej ściśle: więzienie; 2) St. Zj. więzienie w Chicago, Ill.; por. brigittki we Lwowie i brig mar. 2).

bridge, s. (bridz) 1) most, budowla z drzewa, cegieł, żelaza, ułatwiająca komunikację ponad rzeką, przepaścią, uciążliwym terenem itp., ob. aqueduct; auxiliary b. most tymczasowy czyli prowizoryczny; bascule b. most rozkładany czyli kłapowy; cable b. most wiszący czyli podwieszony; canal b. akwadukt; center line of b. oś mostu; chain b. most łańcuchowy; crane swing b. most obrotowy (jednoramienny); emergency b. most czasowy czyli tymczasowy; floating b. most pontonowy; folding b. most składany czyli rozwodzony; foot b. most dla pieszych; lift b., lifting b. most podnoszący; measuring b. mostek pomiarowy; radiating b. most wachlarzowaty; road b. most dla ruchu ulicznego lub drogowego; roller b. most rozwodzony; rolling b. most przetaczany; suspension b. most wiszący; swing b. most obrotowy; trussed b. most rozporowy czyli most z podkosami; turning b. most obrotowy; 2) mostek przenośny dla połączenia brzozy z łodzią lub okrętem; hist. dok pływający podjeżdżający aż do okrętu nie mogącego dopłynąć do brzozy; 3) Ang. ławica wystająca z rzeki lub kanału; 4) mar. platforma nad pokładem; z przodu forward b., z tyłu after b.; b. house czyli bridge lub centercastle średniówka; short b. średniówka mała, long, b. średniówka duża; closed in b. średniówka zamknięta; sunk b. średniówka wgłębiona; connecting b. mostek łączący; conning b. mostek kapitański; look-out b. mostek wyglądowny; upper b. górny mostek; lower b. dolny mostek; 5) rozmaite przedmioty podobne do mostu budowa albo celem (przeznaczeniem), w szcz. a) mostek, górna kostna część nosa, a także wygięta w luk część okularów spoczywająca na tej części nosa; b) anat. most Varola PONS VAROLII, część podstawy mózgowia, łącząca rdzeń przedłużony z kónami mózgowia; c) (dentystyka) mostek, sposób umocowania sztucznych koron zębów o zęby naturalne na obu końcach mostku; d) hutn. platforma lub mostek po którym doprowadza się paliwo do otworu pieca; e) kol. bramka nad torem kolejowym i nad wagonami do utrzymania sygnałów;

f) mech. aa) niska ścianka z cegły szamotowej wewnątrz pieca, fire b., między palowiskiem a rusztami, flue b. między palowiskiem a kominem, zwana także bridge wall; bb) siodło zaworu; g) muz. kobyłka lub podporka u instrumentu smyczkowego utrzymująca struny w naprężeniu nad resonatorem; h) sport aa) bilard, mostek (stożek) pod kij bilar-dowy używany, kiedy bila jest w pozycji inaczej niedostępnej; bb) pięść, mostek, utworzony przez zapasnika leżącego na wznak lecz nie dotykającego ziemi łopatkami; i) zool. nieruchome połączenie między łazkami (grzbietowa i brzuszna) żółwia; i w i. (lecz mostek np. cie-lący nie nazywa się b.: anat. breast-bone, kuch. brisquet); 6) brydż, gra w karty podobna do wista; b. with fixed substructure most z oporami stałymi.

bridge, vt. 1) budować most, rzucić most; 2) utworzyć przejście po moście, urządzić połączenie za pomocą mostu, Caesar bridged the river (si'zar bridgd ʒi ry'wer) Cezar rzucił most przez rzekę, zbudował most na rzece.

bridgeboard, s. (b.'bord) 1) bud. brus stosownie nacinany aby pomieścić boki schodów; deska przybijana do niego poziomo nazywa się tread, stopień, a nabijana pionowo riser, wschód; 2) kładka, deska służąca za mostek.

b. crane, (b.' krejn) mar. dźwąg mostowy; mech. żóraw przenośny.

b. deck, (b.' dek) mar. pokład średniowki.

b. grafting, (b. greft'in) ogr. szczepienie cennych drzew stosowane w wypadkach wymagających szczególnej staranności, np. w wypadku uszkodzenia drzewka; szczep przykłada się do otwartej rany i związuje, a po pewnym czasie tworzy się stałe okrycie.

b. guard, (b.' gard) kol. zarządzenie bezpieczeństwa na mostach, kombinowanych torach itp. polegające na dwóch szynach zbiegających się na środku toru, ob. gantlet.

bridgehead, s. (b.' hed) przyczółek mostowy; fort. działo fortyfikacyjne strzegące przyczółka.

bridge girder, (b.' gōr'der) wiąz mostowy.

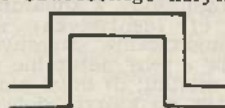
bridge house, (b. hauz) 1) dom połączony z mostem np. dla nadzoru lub pobierania opłaty; 2) mar. średniówka.

b. islet, (b.' ajlet) geogr. fiz. wyspa, która przy niskim stanie wody staje się półwyspem.

b. piece, (b. pi's) mar. łuk ramy śrubowej.

bridgepot, s. (b.'pat) mech. rucho-ma wtyczka lub stopień wału kamienia młyńskiego.

bridge rail, (b. rejł) kol. szyna w kształcie odwróconego koryta.

bridge rail

b. tower, (b.' tauer) wieża na mo-

ście służąca albo jako przyczółek albo do obrony lub do trzymania kabli.

bridging, s. (b.'in) bud. zbiorowo kłamy służące w budowie do podtrzymywania np. między podłogą a innymi belkami i do rozkładania ciężaru.

bridle, s. (bridł) 1) wędzidło dla konia, uzda końska; munsztuk, kiel-zno; 2) ograniczenie, wstrzymanie, wodza, ukroczenie; 3) ob. brank; 4) zachowanie się osoby, która zadziera nosa i stara się przyjąć minę bardzo godną i obrażoną; 5) rozmaite przedmioty przypominające wędzidło; w szcz. anat. nitka podjęzykowa, FRENULUM LINGUAE, ob. frā-num; obwisła powieka górna przy-wieszona na jednym końcu, ob. bridled; med. niewłaściwa błona się-gająca od jednej części do drugiej i powodująca nienormalne przylega-nie; mech. kilka powrozów lub łań-cuchów umocowanych o stały przed-miot, na których inny przedmiot może być utwierdzony, np. łańcuchy krzyżulca lub sznurki utrzymujące latawca; ryboł. linka lub tp. strzy-mująca i wzmacniająca boki sieci; woj. kielzno w zamku armatnim trzymające w miejscu drążek, tum-bler, i nosek, sear.

bridle, vi. 1) zadzierać nosa, oka-zywać pogardę i lekceważenie, stroić miny wiewiokopie; 2) (o koniu) zgłęb kark wskutek działania wędzidla.

bridle, vt. 1) nałożyć wędzidło, za-opatrzyć w wędzidło; 2) kielznać, prowadzić, panować nad czym wędzidłem lub tak jak gdyby wędzi-dłem, okielznać, wstrzymać, opano-wać, trzymać na wodzy.

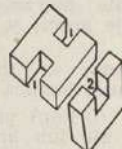
bridle cable, (b. kejbl) mar. powrót lub kabel u krzyżulca, ob. mooring swivel, bridle, s. 5) mech.

bridled, adj. part. powstrzymany, w szcz. anat. mający górną powiekę obwisłą i jednym końcem przywie-zioną tak że tworzy fałd (jak oko Mongoła).

bridle hand, (b. hend) lewa ręka (w której trzyma się zwyczajnie uzdę), manka.

b. iron, bud. mocna żelazna szta-ba w kształcie strzemięcia do pod-parcia belki w podłodze gdzie brak jest dostatecznego podparcia.

b. joint, (b. dżojnt) cies. połącze-nie głęboko zacłętego końca belki itp. z drugą w formie siodełka.

2 zachodzi na 1.

b. path, (b. pag) tor drogi na bul-warze miasta przeznaczony wyłącz-nie do jazdy wierzchem i zazwyczaj wysypany drobnym żwirem, ścieżka do jazdy konnej.

b. port, (b. port) mar. furta holo-niczna.

b. rein, (b. rejn) cugle (pl.).

b. rod, (b. rad) kol. żelazny pręt strzymujący końce dwóch szyn zwro-tniczych w normalnej odległości.

b. stricture, (b. strik'czer) med. zwężenie kanalików przez wąską ta-siemkę w poprzek jak np. w cewce moczowej.

b. wrist, (b. (u)rist) przegub lewej ręki, ob. b. hand.

bridoon, s. (bridu'n) woj. podwój-ne wędzidło wojskowe.

Brie, s. (bri) bri, częściej po fr.: fromage de Brie (fromaż 'debr') miękki ser śmietankowy z okolicy Brie we Francji (z delikatnym od-cieniem goryczy) lub też wyrabiany w ten sam sposób gdzie indziej.

brief, adj. (brif) 1) krótki (w cza-sie), trwający krótko; 2) krótki, zwięzły, ścisły, treściwy.

brief, adv. przest. lub poet. 1) kró-tko, w paru słowach; 2) wkrótce, niezabawem, niebawem.

brief, s. 1) krótki list, oświadcze-nie zawarte w niewielu słowach; streszczenie; 2) pr. a) pismo sądo-we, ob. breve; b) szk. breve; c) ang. hist. patent wydany przez króla jako głowę K. A. upoważniający do zbiera-nia pieniędzy w kościołach na pe-wien cel; d) krótkie przedstawienie sprawy spornej przez adwokata, tak-że zwane trial b.; e) oświadczenie strony mające być użyte w odwoła-niu; f) to samo co b. of title; 3) muz. przest. ob. breve, s. 1); 4) przest. urzędowy list lub rozkaz; stąd: list apostolski; list żebracki z ob-szernym przedstawieniem położe-nia; 5) przest. katalog, lista, rachun-ek, zestawienie; 6) szk. czar. urok; b. of title wyciąg hipoteczny, wypis hipoteczny; in b. jednym słowem, słowem.

brief, vt. 1) skrócić, streścić, zro-bić wyciąg; 2) przedłożyć pismo, po-informować za pomocą streszczenia faktów; Ang. poruczyć sprawę (ad-wokadowi).

briefless, adj. (b.'les) nie mający sprawy sądowej, nie mający klien-tów.

brieflessly, adv. (-li) bez klientów; brieflessness, s. (-nes) brak klien-tów.

briefly, adv. (-li) pokrótce, w kró-tkości, zwięźle.

briefness, s. (-nes) zwięźłość.

brier, s. (braj'er) 1) tarnina, cierni, głóg, gęstwina krzewów kolczastych; 2) każda roślina o drzewnej łodydze mająca kolce i ciernie, w szcz. z ro-dzajów ROSA, RUBUS i SMILAX, ob. (róża, malina, kolcowój); 3) ko-lec lub gałązka takiej rośliny; na-ręczce gałązek; w Ang. szcz. dzika róża; 4) wrzosiec pld.-eur. ERICA ARBOREA, którego korzeń używa-ny jest na fajki zwane French b.; 5) fajka zrobiona z korzenia wrzośca.

brier root, (b. ru't) 1) korzeń wrzośca; 2) korzeń rozmaitych innych roślin używany do wyrobu fajek, brierwood pipes, w szcz. w Eur. wrzo-siec ERICA ARBOREA, w St. Zj. wawrzyn górski mountain laurel, KALMIA LATIFOLIA lub kolco-rośle SMILAX LAURIFOLIA i S. WALTERII.

brierwood, s. (braj'eruud) 1) a) korzeń wrzośca ERICA ARBOREA; b) inne drewna używane do wyro-bu fajek; 2) fajka z takiego drewna.

briery, adj. (braj'eri) kolczasty, ciernisty.

briery, s. kolczasta gęstwina, gąszcz ciernistych krzewów.

briery thistle, (b. ǵisl) oset nadmorski erynge ERYNGIUM MARITIMUM, na Helu: baby-żebra.

briefe, s. (brj'w) pr. szk. dawniej: polecenie najwyższej władzy sądowej do niższego sądu, by przeprowadził rozprawę w sprawie wymienionej w piśmie; dzisiaj ograniczone do spraw wyznaczenia kuratora dla osoby umysłowo chorej.

brig, s. (brig) 1) mar. bryg, pełno-rejowiec dwumasztowy; 2) mar. St. Zj. na amer. statku wojennym areszt za przestępstwa, więzienie, ob. **Bridewell**.

brigade, s. (brigejd') 1) brygada, oddział wojska obejmujący teraz zazwyczaj dwa pułki (w St. Zj. dwa pułki piechoty lub trzy pułki artylerii) pod komendą brigadiera (zwykle pułkownik lub generał); 2) brygada, zrzeszenie niewojskowe zorganizowane w celu pewnej służby np. fire b. straż pożarna; 3) przest. gro- no ludzi działających wspólnie.

brigade, vt. 1) woj. łączyć w brygady, dzielić na brygady; tworzyć brygadę lub brygady; 2) łączyć lub dzielić na grupy, klasy, rodziny, rodzaje, gatunki, na wzór brygady obejmującej parę pułków, np. A. Newton określa, że Huxley stworzył z dwóch gromad, gadów i ptaków, „brygadę” SAUROPSIDIA.

brigade major, (b. mej'dzor) woj. ang. major brygady, czasowy adiutant brigadiera, dawniej także w St. Zj.

brigadier, s. (brigadir') woj. brigadier, komendant brygady; w St. Zj. zazwyczaj generał, w Polsce generał lub pułkownik, w Ang. oficer jakiegokolwiek rangi; jeżeli brigadier nie ma rangi generała, powraca po rozwiązaniu brygady do swojej poprzedniej rangi; b. general (b. dze'nerel) generał-brigadier, w St. Zj. ranga tuż wyżej pułkownika a niżej generała-majora.

brigalow, s. (br'galo, miejscowa nazwa australijska) bot. kilka rodzajów akacji w szcz. ACACIA HARPOPHYLLA i A. DORATOXYLON.

brigand, s. (brj'gend) 1) hist. żołnierz z piechoty, lekko uzbrojony, nie należący do regularnej armii; maruder, włóczęga; 2) rozbójnik, bandyta, w szcz. żyjący stale w lasach i w górach i stale napadający przejezdnych na szosie, brygant.

brigand, vi. wieść życie bryganta, żyć z roboju.

brigandage, s. (-dejdz) rozbój, rozbójnictwo, życie zbójckie; bryganci zbiorowo.

brigandine, s. (bry'gandin) hist. brygantyna, średniowieczna odzież wojenna, z płótna lub sukna z metalowymi naszywkami częściowo pokrywającymi się jak łuski.

brigandish, adj. (brygan'disz) zbójcki.

brigandishly, adv. (-hi) po zbójcku, sposobem brygantów.

brigandism, s. (-dizm) zbójectwo,

rozbójnictwo, bryganteria, brygantyzm.

brigantine, s. (brj'gantin) mar. re-jowiec dwumasztowy; w Ang. tą nazwą określają dwumasztowiec: re-jowiec z przodu a skośnożagłowiec z tyłu, co w St. Zj. zwie się **hermaphrodite brig**, ob.; 2) przest. okręt korsarski; 3) r. każdy lekki, szybki okręciak śródziemnomorski i lewan-tyński.

Briggsian, adj. (brj'gsjen) dotyczący matematyka Henryka Briggsa (1561 — 1630) i jego odkryć; B. logarithms logarytmy Briggsa czyli common popolite.

bright, adj. (brajt) 1) jasny, jaśniejący, świetlany, świecący, błyszczący; 2) przeźroczysty, przepuszczający światło, światły, jasny; 3) wpadający w oko, piękny, czarujący; 4) umysłowo bystry, żywy, okazujący śmiałość i szybką inteligencję, sprytny; 4) radosny, promienisty; 5) świetny, wybitny; 6) jasny, zrozumiały, widoczny; 7) jasnego odcienia, np. the brighter tobaccos jaśniejsze tytonie, the brighter side of life jaśniejszy pogląd na życie; 8) jasnego dźwięku, the b. bells of the village church jasne tony dzwonu kościelnego; 9) mar. nagi, jak drewniane stoły i ściany szorowane ale nie malowane; b. rope powróż z drutu nie galwanizowanego ani niczym nie pokrytego; b. shafting mech. wał cylindrycznie udoskonalony przez specjalne walcowanie albo przez toczenie; przec. black sh., ob.

bright, adv. jasno.

bright, s. 1) jasny gatunek tytoniu; 2) poet. jasność, światłość; 3) przest. piękność, piękna kobieta; 4) Ang. drewno amer. o jasnym słoju.

bright, vt. r. oświetlić, iluminować.

brighten, vi. (braj'ten) pojaśnić, stać się jaśniejszym i błyszczącym, rozjaśnić się, rozweselić się.

brighten, vt. 1) pojaśnić, rozjaśnić, uczynić jaśniejszym i błyszczącym, nadać połysku; 2) dodać blasku, dodać wspaniałości i świetności, powiększyć sławę; ulepszyć przez rozwianie smutku, rozweselić, poprawić widoki; 4) ożywić, dodać życia i ducha; 5) w fabrykacji, dodać życia, upiększyć, ożywić.

brightly, adv. (braj'tli) 1) błyszcząco, świetnie, jaśniejąco; 2) dowcipnie, i inteligentnie, sprytnie, przytomnie.

brightness, s. (-nes) 1) blask, świetność, wspaniałość, jasność; 2) szybkość orientacji, bystra inteligencja, przytomność umysłu, dowcip.

Bright's disease, (brajć diziz') med. choroba Brajta, MORBUS BRIGHTI, białkowe zapalenie nerek, pierwszy raz opisane w 1827 przez d-ra Ryszarda Brighta (1789 — 1858), ob. nephritis.

Bright, s. (brj'dzit) mit. celt. galicka bogini ognia i domowego ogniska, oraz natchnienia poetyckiego, córka Dagdy, króla Tuatha De Danann, boga ziemi, a małżonka Bressa, pięknego Fomora, ob. Bress.

Brigitine, s. (-in) hist. kość. brygit (m), brygitka (f), członek zgromadzenia św. Brygity szwedzkiej, założonego w r. 1344, a opartego na

regule augustyńskiego; zakon zwie się też Zakonem Zbawiciela, Order of the Savior, i obejmuje klasztory męskie i żeńskie.

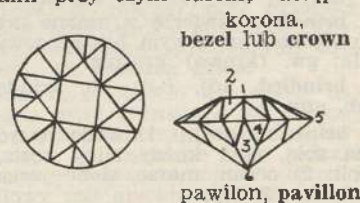
brigue, s. (brj'g) r. intryga, kabała, podejście; vi. przest. starać się dopiąć czego przez intrygi, intrygować; vt. przest. chwycić w sidła, zdobyć przez intrygi.

brill, s. (bril) zool. rodzaj flądry, smaczna ryba eur., BOTHUS RHOMBUS, płaska, szybiasta, ob. flatfish, spokrewniona z fazjanem morskim, ob. turbot.

brilliance, **brilliancey**, s. (bril'jans, -i) 1) jasność, światłość, blask, promieniowanie; 2) świetność, niezwykłe zdolności umysłowe, zdobywająca indywidualność.

brilliant, adj. (bril'ient) 1) brylantowy, rżnięty w brylant, o klejnotach, w szcz. o diamentach; 2) błyszczący, promienisty, wprowadzający w podziw, szczególnie jasny, np. a b. star; 3) świetny (umysłem, czynem, zdolnościami), budzący podziw, wybitny.

brilliant, s. 1) brylant, klejnot (diament lub inny) rżnięty w specjalny sposób w liczne fasety, by wydawał więcej blasku; najczęstszy sposób szlifowania brylantów polega na tworzeniu dwupiramidy (piramidy podwójnej, o wspólnej podstawie): górna część ma wierzchołek ścięty a powierzchnia powstała przez ścięcie zwie się tafelką table, i jest otoczona pochylonymi fasetami, facets; górna część tej podwójnej piramidy zwie się koroną, bezel lub crown; dolna część tej podwójnej piramidy zwie się pawilon, pavillon; koronę i pawilon przedziela obwód podstawy obu piramid, pasek, girdle; sam czubek stożka dolnego, pawilonu, jest ścięty równolegle z tafelką a ta powierzchnia (mniejsza niż tafelka) zwana jest dolną tafelką, culet, prócz obu tafelk nowoczesny brylant mie- wa 56 faset, 32 w koronie, a 24 w pawilonie; w XX w. zaczęto stosować twentieth-century cut z 88 fasetami przy czym tafelkę zastąpiła

- 1) tafelka table
- 2) faseta gwiazdkowa star facet
- 3) faseta główna main facet
- 4) faseta narożna corner facet
- 5) pasek girdle
- 6) dolna tafelka culet.

piramidka fasetek; 2) druk, czcionka trzypunktowa, mniejsza niż diament, nie używana wcale w praktyce; 3) rodzaj materiału wełnianego z deseniem w tkaninie (czasem kolorowym).

brilliant-cut, (b. kat) szlifowany w kształt brylantu.

brilliantine, s. (bril'iantin') 1) brylantyna, rodzaj pomady do włosów; 2) brylantyna, materiał na ubrania, z moharu lub wełny koziej, podobny do alpaki, lecz w lepszym gatunku.

brim, s. (brim) 1) brzeg (ziemi dotykający wody), rąbek (wody dotykający lądu), granica (między ziemią a wodą), krawędź; 2) brzeg pułahu, miski, szklanki itp.; 3) kresa kapełusza; **b. of the pelvis** anat. górna krawędź samej miednicy zakreślonej linią kości biodrowej, wierzchem kości łonowej i przednim rąbkiem podstawy kości krzyżowej.

brim, vi. być pełnym po brzegi; **to b. over** przelewać się.

brim, vt. napełnić po brzeg.

brimful, adj. ('-fuł) pełny po brzegi; całkiem pełny; gotów przelać się; Dryden: **her brimful eyes**, Mickiewicz: i pierś zbyt pełna i już wybuchnąć gotowa.

brimfully, adv. (-i) po brzeg, po sam brzeg.

brimfulness, s. (-nes) napełnienie po brzegi.

brimmed, adj. (-d) mający kresę; 2) pełny po brzegi, równy z krawędzią.

brimmer, s. (-er) 1) kto lub co napełnia po brzegi, np. gospodarz, fala morska; 2) pełny pułah.

brimmer, vi. być pełnym po brzegi.

brimmer, vt. napełnić po brzegi; pić z pułaha pełnego po brzegi.

brimstone, s. ('-ston, Ang. steun) 1) siarka; 2) żłosnica, herod-baba.

brimstone-wort, s. ('-uört) chwast eur. gorycznik, gorysz, wieprzynieć, świni kopr, wszywy kopr, sarni korzeń, jeleni korzeń, siarkowy korzeń, w szcz. gorysz błotna, PEUCEDANUM PALUSTRE lub gorycznik pospolity P. OFFICINALE, którego korzenie palone wydają zapach siarki.

brimstone, adj. ('-stoni) 1) zawierający siarkę, podobny do siarki; 2) zalatujący diabłem.

brin, s. (bin) róg wachlarza.

brinded, adj. (bryn'dyd) pasiasty, pasiasty, plamisty, w czarne pręgi i plamy na siwym lub brązowym tle.

brindle, adj. (brindl) ob. **brinded**.

brindle, s. zwierzę w czarne pręgi lub plamy na siwym lub brązowym tle; gw. (krowa) krasula.

brindled, adj. (-d) ob. **brinded**; ob. **gnu**.

brine, s. (brajn) 1) woda nasyciona solą, stąd każdy silny roztwór soli; 2) ocean, morze, słone jezioro, solanka; 3) żył.

brine, vt. 1) zanurzyć lub sycić w słonej wodzie; skrapiać solą lub słoną wodą, np. siano **to b. hay**.

b. fly, (b. flaj) rozmaite muchówki (dwuskrzydłe, DIPTERA) rodzaju EPHYDRA, których larwy żyją w słonej wodzie.

b. piping, (b. paj'pin) rurociąg solankowy.

b. pump, (b. pomp) 1) mar. na okręcie pompa do pompowania słonej wody z kotła okrętowego, jeżeli jest za słoną; 2) pompa do solanki.

b. shrimp, **b. worm**, (b. szrymp, b. uorm') zool. liścionogi skorupiak z rodzaju ARTEMIA, żyjący w słonej wodzie.

bring, vt. (bring) 1) przyprowadzić lub przywieźć do tego miejsca,

gdzie się rozmowa o tym toczy, sprowadzić, sprowadzić z powrotem; 2) przynieść co komu, przysporzyć, dać, sprawić; 3) dostarczyć, nosić, lub prowadzić albo wozici; 4) przekonać, nakłonić, doprowadzić do; 5) przynosić, (w zysku), przysporzyć (w zamianie); 6) pr. wnieść, podać; 7) przest. wywieść, wyprowadzić, (w hodowli); **to b. down** a) nakłonić do zejścia na dół; upokorzyć; b) doprowadzić do pewnego dnia (rejestr, wiadomość itp.); **to b. forth** a) rozdzić; wytworzyć; b) odkryć, uwidocznić; **to b. forward** a) przedłożyć, przedstawić, wytoczyć; b) przenieść (w książce handlowej) na nową stronę; **brought forward** kup. a) do przeniesienia, b) z przeniesienia; **to b. home** a) uświadomić co komu; b) mar. podnieść i złożyć na miejsce (np. kotwicę); c) przynieść do domu; **to b. in** a) importować; b) wnieść przed ciało prawodawcze lub inne zebranie, np. wniosek, werdykt w sądzie; c) zarobić; d) zdobyć nowego członka; **to b. off** przeprowadzić rzecz do dobrego wyniku; **to b. on** przenieść, np. zakazać chorobę; **to b. one round** doprowadzić kogo do zmiany zapatrywania; **to b. one's eggs to a bad market** pójść komu szczy, zniweczyć czyjś projekt; **to b. out** a) wysłedzić, odkryć, ogłosić; b) jasno wywieść, wykazać; c) wyprowadzić (córke w świat towarzyski), wystawić (nową sztukę teatralną); d) wyciągnąć z matni; **to b. over** nakłonić kogo do przejścia do przeciwnego obozu; pot. przekabacić; **to b. to** a) przywrócić do przytomności, ocucić; b) zatrzymać okręt np. strzałami; **to b. to bear** użyć nacisku moralnego; **to b. to light** wyciągnąć na światło dzienne; **to b. to pass** wykonać, ziścić; **to b. to terms** zmusić do zgody, doprowadzić do zgody; **to b. to the hammer** doprowadzić do licytacji; pot. puścić na beben; **to b. under** pokonać; **to b. up** a) wychować, wykształcić; b) wstrzymać kogo nagle; c) przyprowadzić bliżej, dostarczyć np. wojska z odsieczą; d) druk. podnieść przez podłożenie czego na prasie; **I can never b. myself to do it** nie mogę się na to zdobyć; **mother wanted to b. him up for the church** matka przeznaczyła go do stanu duchownego.

brinness, s. (braj'nines) słoność; **brinish**, adj. (braj'nisz) słonawy; **brinishness**, s. (-nes) słonawość.

brinjal, **brinjaul**, s. (brin'dżół; pers. badindżan') bot. w Ind. Wsch. baklarzan; ob. **eggplant**.

brinjarry, **brinjaree**, s. (brindżar'i; birindż pers. ryż) w Ind. Wsch. 1) wędrowny handlarz zboża, soli itp.; 2) rodzaj charta wsch.-ind.

brink, s. (brink) krawędź lub kraj przepaści, brzeg lub rąbek u szczytu skłonu, stąd: urwisko lub stróma ściana nad rzeką lub tp.; brzeg, granica, przen. **b. of disaster** u brzegu porażki.

Brin's process, (bręz pra'sys) chem. sposób chwywania tlenu z powietrza za pomocą przemiany tlenku baru na dwutlenek przez ogrzewanie, a przez dalsze ogrzewanie rozdzielu dwutlenku na monoksyd i tlen.

briny, adj. (braj'ni) słony, dotyczący soli lub wody morskiej albo wody z solin.

brioche, s. (brio'sz; fr.) 1) lekka babka drożdżowa z mąki, masła i jaj; 2) wiązany podnózek.

briolette, s. (briolet'; fr.) briolet, długi brylant szlifowany w same trójkątne fasety.

briquette, s. (briket'; fr.) brykiet, cegiełka pyłu a) węglowego, lignitowego, torfowego; b) kruszcowego, pod ciśnieniem i z pomocą lepiszcza przerobiona na zwartą masę a) na opał lub b) do szmelcowni.

Briseis, s. (brizi's) Bryzeis, w „Iliadzie” Homera branka Achillesa, któremu zabiera ją wódz wyprawy, Agamemnon, kiedy sam musi oddać inną brankę, Chryzeidę; zabranie Bryzeidy jest powodem gniewu Achillesa i jego czasowego wycofania się z udziału w wojnie; ob. **Chryseis**.

brisement forcé, (brizma " forse') med. łamanie kości umyślne (np. w wypadkach krzywego zrośnięcia).

Brisingamen, s. (brizinga'myn) mit. isl. naszyjnik Frejli.

brisingid, adj. (brizin'dzid) zool. należący do rodziny BRISINGIDÆ.

brisingid, s. zool. rozgwiazda z rodziny BRISINGIDÆ.

Brisingidæ, s. pl. (brizindzi'di) zool. rodzina rozgwiazd starfishes ASTEROIDEA z cienkimi promieniami odrębnymi od płytek i z rowkami ambulakralnymi nie sięgającymi otworu ustnego.

brisingoid, adj. (brizin'go-id) zool. podobny do rozgwiazdy z rodziny BRISINGIDÆ; s. osobnik podobny do rozgwiazdy z tej rodziny.

brisk, adj. (brisk) 1) żywy w ruchach i w działaniu, szybki, szparki, rześki, rześwy, żwawy; **to take a b. walk** przejść się żwawym krokiem na spacer, a **b. wind** ostry wiatr; 2) musujący, pieniający się (o napoju); 3) przest. ostry, wyraźny.

brisk, vi. ożywić się; **to b. up** przyjąć ton wyniosły.

brisk, vt. ożywić, orzeźwić; **to b. up** wpłynąć na przybranie wyniosłego tonu.

brisken, vi. (-en) ożywić się, stać się żwawym, czasem z up.

brisket, vt. ożywić, zrobić żwawym i rześkim, często z up.

brisket, s. (-et) kuch. mostek (wołowy, cielęcy), dolna część piersi między przednią parą nóg i nieco poza przednie nogi.

bristle, s. (brisl) zool. szczecinka, szczecina, szczec, sierść; bot. szczecinka.

bristle, vi. 1) jeżyć się, jak szczecina na karku rozjuszonego knura lub włos przestraszonego kota; wyglądać jak gdyby co zjeżonego, **the battlefield b.-d with flags, the port b.-s with masts** pole bitwy jeżyło się sztandarami, port jeży się od masztów; 2) okazywać wzburzenie, burzyć się; **to b. up** oburzyć się.

bristle, vt. 1) najeżyć włos lub szczecinę; 2) dostarczyć szczeciny, dać szczecinę, zaopatrzyć w szczecinę; 3) rozczochrać.

b. bird, (b. bōrd) zool. trzy gałtunki australijskiej sikory wąsatki

z rodzaju SPHENURA mające po dwie lub trzy pary zakreconych wąsów z odstawiających piórek.

bristle fern, (b. fern) bot. każda szczecinowata paproć rodzaju TRICHOMANES, w szcz. paproć pld. St. Zj. T. BOSCHIANUM.

b. grass, (b. gres) bot. trawa rodzaju Chaetochloa, ob.

b. moss, (b. mos) bot. mech rodzaju Orthotrichum, ob.

b. pointed, (b. pojn'tyd) bot. zakończone nagle ostrym końcem, ob. apiculate.

b. tail, (b. tejł) skoczogonek, szczeciogonek, rząd owadów THYSANURA (skoczogonki), podgromady beskrzydłych, APterygogonea, gromady owadów, INSECTA; najbardziej znany jest rodzaj rybników, LEPISMATIDAE, luśniczkowatych w szcz. rybnik cukrowy, LEPISMA SACCHARINA.

bristlewort, s. (b. 'uört) bot. roślina z rodziny Centrolepidaceae, ob.

bristly, adj. (-li) szczyściasty, szczyści, szczyściowaty, kolczasty; **b. carrol** bot. gatunek dzikiej marchwi, sroczce gniazdo, DAUCUS PUSILLUS, bardzo szkodliwy chwast zach. St. Zj.; **b. crowfoot**, (b. kro'fut) pl. crowfoots, bot. jaskier pennsylvaniski, RANUNCULUS PENNSYLVANICUS Linn. z odstawiającymi włoskami na łodydze i z niełupką zakończoną w ostry dziób; **b. locust** bot. różowy grochodrzew, pot. różowa akacja wsch. St. Zj. o owłosionych łodygach i różowym kwiecie motylkowatym; **b. sarsaparilla** bot. aralia włochata, ARALIA HISPIDA, amer. roślina araliowata o korze z właściwościami leczniczymi podobnymi do korzenia kolcowoju, RADIX SARSAPARILLAE.

Bristol, adj. (bristol) dotyczący Bristolu, portowego miasta Anglii zach.; **B. board** (b. bord) rodzaj kartonu nieglansowanego; **B. diamond**, ob. **B. stone**; **B. fashion**, (b. feshn) mar. w najlepszym porządku, przykładnie; **B. gem**, ob. **B. stone**; **B. metal** (b. metł) jasnożółty stop mosiężny (około 16 części miedzi na 6 części cynku); **B. milk** (b. myłk) napój zawierający wino, zazwyczaj sherry; **B. opening** (b. o'penin) rozpoczęcie partii warcabów z pola 11 i 16, ob. **checkers**; **B. paper** (b. pej'per) ob. **B. board**; **Bristol stone** lub **Bristol wapienik** spod Bristolu używany do wyrobu ozdób i waz; w stanie polerowanym zwany **B. diamond**, **B. gem**; **B. water** (b. uo'tyr) woda lecznicza spod Bristolu; **B. weed**, (b. u'id) bot. szczyr dog's mercury MERCURIALIS, roślina ostromleczowata.

brisure, s. (brizer) 1) her. znak pochodzenia od linii młodszej; różnica; 2) fort. zmiana kierunku parapetu.

brit, **britt**, s. (brit) 1) młode zwykłego śledzia; 2) niektóre gatunki drobnego śledzia, w szcz. szprotka; 3) drobne zwierzątka morskie, stanowiące główne pożywienie wielorybów, w szcz. ENTOMOSTRACA (podgromada skorupiaków).

Britannia, s. (brite'nja) 1) Brytania, znana Rzymianom część

wysp stanowiąca do niedawna królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii; poet. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii; postać kobieca stanowiąca symbol tego królestwa; 3) b. skrót za b. metal.

britannia metal, (b. metł) stop koloru srebrnego, składający się z cyny, antymonu i miedzi, często z przymieszką cynku i bismutu.

b. ware (b. ue'r) imitacja srebrnej zastawy stołowej, z b. metal.

Britannic, adj. (brite'nik) brytyjski, dotyczący Wielkiej Brytanii (Anglii i Szkocji).

Britannically, adv. (-ehi) po brytyjsku.

Britishism, s. (britisizm) anglicyzm powszedni w Wielkiej Brytanii, zwrot, wyraz, zastosowanie wyrazu, wyrażenie idiomatyczne, właściwe specjalnie ang. jęz. używanemu w W. Brytanii.

British, adj. (britisz) 1) brytyjski, celtycki, dotyczący pierwotnych celtyckich mieszkańców Brytanii; 2) brytyjski, dotyczący dzisiejszej Wielkiej Brytanii, jej rządu, mieszkańców itd.; **B. Association unit** elek. 99.86% ohma międzynarodowego, dziś uznawany już i w Wielkiej Brytanii; **B. barilla** (b. beril'a) 1) sól ługowa, potaż, popiół z alg; 2) soda, bezwodny węgiel sodu; **B. brandy** (b. bren'di) koniak angielski; **B. gum** (b. gom) sztuczna dekstryna; **B. lion** (b. la'en) lew brytyjski, symbol państwa brytyjskiego; przen. imperium brytyjskie; **B. North-American Act**, 1867, pr. dokument włączający prowincje Kanady: Nową Szkocję i Nowy Brunswik w konfederację dziewięciu prowincji stanowiących wówczas Dominion of Canada; **B. oak**, (b. o'k) zwyczajny dąb ang. QUERCUS ROBUR Linn. częsty w Polsce; **B. oil**, (b. ojl) wcieranie angielskie zawierające terpentynę i inne olejki roślinne i naftę; **B. seas**, (b. si'z) cztery morza otaczające Wielką Brytanię: Atlantyk, Morze Północne, Kanał Angielski (Rekawkowy) i Morze Irlandzkie; **B. thermal unit**, (b. ger'met ju'nit) fiz. brytyjska jednostka ciepła, ilość ciepła wymagana do podwyższenia temperatury funta (453.59 gr.) wody o jeden stopień F. 5/9° C.) w stanie największej gęstości czyli około 39.1° F.; skrót B.T.U., jeden B.T.U. równa się 0.252 kalorii; **B. tobacco** bot. podbiał coltsfoot TUSSILAGO FARFARA L.

British, s. (1) język starożytnych Brytonów, język kimbryjski, ob. Cymric; 2) zbiorowo mieszkańcy Wielkiej Brytanii, Brytyjczyk (m), Brytyjka (f).

Britisher, s. (-er) przest. osoba urodzona w Wielkiej Brytanii, wyraz używany za czasów rewolucji amer., obecnie jeszcze tylko żart. stosowany w Ang. jako wyrażenie amer.

Brito-, przedr. (brito-) brytyjsko-. **Britomart**, **Britomartis**, s. (brito-mart, britomartis) 1) mit. kl. bogini kreteńska identyczna z Artemidą jako patronka rybaków i marynarzy; zwana także Dictynna; ob. **great mother**; 2) w „Faerie Queene” Spencera uosobienie Czy-

stości; wychodzi za Artegala (czyli Sprawiedliwość).

Briton, s. (brí'ten) Brytończyk, członek jednego ze szczepów zamieszkujących Brytanię przed najeźdźcą Anglosasów: Kaledończyk czyli Szkot, Pikt, a po większej części Celt kimbryjski, mieszkający z rodziną ludnością pierwotną nie-aryjską, ob. Brython; 2) rodowity obywatel Wielkiej Brytanii, w szcz. Anglik, ob. Anglo-Saxon.

Brittany, s., **Brittany cloth**, (b. kloz) płótno bretońskie, materiał ze lnu i bawełny wyrabiany w Bretonii, w pln. Francji.

brittle, adj. (britł) 1) kruchy, łatwo łomliwy, niewytrzymały, nieodporny; 2) słaby, niestały, niepewny, niespolegliwy; **b. fern** bot. paproć krucha, FILIS FRAGILIS, bardzo rozpowszechniona w Eur., Azji i Amer., o kupkach z krótkotrwałymi zawijkami; **b. mica**, (b. maj'ka) min. mika krucha, grupa stojąca między chlorytami a mikami właściwymi, grupa klintonitu, ob. Clintonite group; **b. silver ore**, (b. sil'weror) min. stefanit, ob. stephanite; **b. star**, (b. sta'r) zool. gwiazdnica, gwiazda morska; **b. thatch**, (b. żacz) bot. srebrne palmetto, ob. silver thatch; **b. willow**, (b. uł'zo) bot. wierzba krucha crack willow SALIX FRAGILIS Linn.

brittly, adv. (-i) kruchko, łomliwie.

brittleness, s. (-nes) kruchość, łomliwość; przen. niepewność, niespolegliwość.

bristlewort, s. (b. 'uört) bot. 1) roślina z nielicznej grupy glonów, ramienic, CHARALES, np. CHARA FRAGILIS, ob. Characeae; 2) mikroskopijna jednokomórkowa roślina typu siemieniowców, ZYGOPHYTA, gromady okrzemków, DIATOMEAE, tak zwana ponieważ jej błona przesiąknięta jest krzemionką, ob. diatom.

britzka, **britska**, **britzka**, s. (bric'ka) bryczka.

Briza, s. (brí'za) bot. drżączka, rodzaj traw eur. i pld.-amer. znamienny długimi sercowatymi kłóskami, ob. quaking grass.

broach, s. (broczł) 1) przest. narzędzie ostre drewniane lub żelazne, jak sztydo, oszczep, lanca lub dziurk itp.; 2) rozmaite tego rodzaju spiczaste narzędzia, np. a) (grepl.) stalowy żab grzebienia; kuch. szpi-kulec, (dawniej: szpi-kulec, szpiglica) do trzymania pieczeni nad ogniem; mech. rozwiertek, wyślakiak, wiertak, świder korbowy, drylownik; mur. ostre dłuto do ciosania kamienia z grubszą; ślus. szpilka w zamku wchodząca w dziurkę klucza; także sztabka klucza między rękojeścią a zębem; 3) coś podobnego do sztydy, w szcz. ostry czubek na głowie młodego jelenia; bud. wieżyczka wychodząca wprost z wieży bez parapetu u spodu, przest. wieżyczka; 4) nadcięcie, wywiercenie, przedziurawienie; 5) broszka, szpilka bezpieczeństwa, przyjaciółka.

broach, vt. 1) przekłuć, kluczyć, ugodzić; 2) nadziać (na ostrze); 3) przedziurawić, wywiercić dziurkę, np. w beczce, by spuścić wino, wy-

łać, przelać; 4) otworzyć (po raz pierwszy), rozpocząć, nadpocząć; 5) wytoczyć (pod dyskusję), ogłosić (po raz pierwszy), wprowadzić (jako przedmiot rozmowy); 6) rozwinąć, wyzłabić (szerszy otwór); 7) przest. spowodować wybuch; 8) przest. pozabawić panieństwa, zabrać dziewictwo.

broacher, s. 1) wydawca pierwszego nakładu, promotor, projektodawca; 2) mech. rozwiertak; 3) szpic, dawniej: śpica.

broad, adj. (bro'd) 1) szeroki, rozległy w bok; 2) w szcz. kupieckie oznaczenie pewnych towarów, np. b. silk materiał jedwabny, w odr. silk ribbon; b. glass odr. window glass, itp.; 3) szeroki, rozległy (na wszystkie strony, nie tylko w bok); b. view rozległy widok wokół; 4) otwarty (na wsze strony), jasny, pełny; in b. day light w jasny dzień; 5) jasny, widoczny, zrozumiały, naturalny, b. hint namacalna aluzja, wskazówka jakiej nie można nie zrozumieć; a b. foreign accent wyraźny akcent cudzoziemski; 6) jasny, wyraźny, nieobwiniący w bawelnę, wypowiadający bez ogródek i bez względu na zasady grzeczności, gruby, niedelikatny; a b. joke rubaszny dowcip, gruby żart; 7) swobodny, nie liczący się z rozmaitymi względami; 8) obszerne, ogólny, powszechny; 9) główny i esencjonalny odr. szczegółowego, poświęconego drobnym szczegółom; 10) szt. p. znamieny szerokością, ob. breadth 6); 11) fon. (o samogłosce) wymawiany szeroko z otwartymi narządami mowy, ob. wide; (o spółgłosce) wymawiany z szerokim przepływem powietrza np. sz; 2) Australia, (o wełnie) silny, mający silne włókno; as b. as long równiej długości i szerokości; b. arrow (b. erro) a) strzała z szeroką głową; b) her. głowa strzały w tarczy, ob. pheon; c) godło rządu bryt. na

broad arrow, c)

armatach i składach; b. bean bot. bób, FABA FABA; b. bean rust (b. bi'n rost) rdza bobu spowodowana przez pasorzytny grzybek, omarnika bobiego, UROMYCES FABÆ; B. Church w Ang. liberalne żywioły w KA. i innych; b. gauge kol. tor szerszy niż 4'8 1/2" ob. gauge; b. glass szkło tafelowe, szkło cylindryczne; b. jump (sport) skok w dal, odr. high j. skok wzwyż; b. ligaments anat. dwoje bocznych ścięgien macicznych idących od boków macicy do bocznych ścian miednicy; między dwiema warstwami każdego ścięgna zawarte są jajowód i jajniki; b. tool (b. tu'l) mur. szerokie duto do wyrównywania kamiennego muru, ob. drove; b. twelves rozmiar papieru.

broad, adv. szeroko, na szerokość, wszcz; obecnie w użyciu przeważnie w związku np. b. awake bystro, z całą świadomością; b. on lub off,

mar. w sporej odległości od notowań wziętych za podstawę.

broad, s. 1) szerokość, szeroka część czegoś; 2) hist. moneta broadpiece; 3) część tokarki do drążenia cylindra; 4) druk. sztabiki lub sztegi 48-punktowe, ob. furniture, druk.; 5) Ang. rozlew rzeki, zalane mokradło.

broadax, broadaxe, s. (brod'eks) topór o szerokim ostrzu.

broadbill, s. (b. bil) 1) czarnogłowa dzika kaczka amer. ob. scaup duck; 2) kaczka płaszonos shovel SPATULA; 3) rodzaj ptaków EURYLEMIDÆ na Jawie i na Sumatrze.

broad-bottomed, (b. ba'tymd) mający szerokie dno; B.-b. Administration hist. ang. gabinet ministerialny Henryka Pelhama (1744) złożony z przedstawicieli wszystkich odcieni.

broadbrim, s. (b'brim) 1) kapełusz z bardzo szeroką kresą jaki nosili kwakrzy, Society of Friends; stąd pot. kwakier.

broad-brimmed, adj. (-d) mający szeroką kresę.

broadcast, adj. (b'kest) 1) rozsypany na wsze strony; 2) (o siewie) szerokożutny, w przec. rzędowego, drill; 3) teletech. radiowy.

broadcast, adv. we wszystkich kierunkach, pełną garścią, na wsze strony; roln. szerokożutnie, rozsiewając (rzutem) jak najszerzej.

broadcast, s. 1) rozsypanie na wszystkie strony; 2) roln. siew szerokożutny w przec. rzędowego, drill; 3) teletech. nadawanie audycji, rozgłaszanie przez radio, b. station rozgłośnia.

broadcast, vt. 1) rozsypywać szeroko; 2) roln. siać szerokożutnie; 3) teletech. nadawać przez radio.

broadcloth, s. (b.kloč) 1) sukno na ubrania męskie o szerokości 1 1/2 do 1 3/4 jarda (ok. 45 1/2 do 78 cm.) w odr. innych wełnianych materiałów o szerokości 3/4 jarda; 2) materiał na ubrania damskie; 3) rodzaj płótna.

broaden, vi. rozszerzać się, rósć wszcz, przen. rozszerzać umysł, rósć umysłowo, stawać się szerszej myślącym, his ideas broadened with increased responsibilities w miarę zwiększania odpowiedzialności pojęcia jego rości.

broaden, vt. rozszerzyć (fizycznie i umysłowo), poszerzać.

broad-gauge, adj. (b. godž) 1) szeroki, szczydry, oświecony, światły; 2) ob. broad gauge pod broad.

broad-horned, adj. (b. hornd) mający rozłożyste rogi.

broadleaf, s. (b.li'f) bot. 1) drzewo TERMINALIA LATIFOLIA z rodziny trzcińcowatych COMBRATACEÆ; na Jamajce; 2) dereniowate drzewo nowozelandzkie GRISSELINA LITTORALIS; b. tree, (b. tri) a) ob. wyżej; b) liściaste drzewo okrytozalążkowe, ob. Angiospermae, jak np. dąb i klon w odr. iglastych, jak np. sosna i jodła.

broad-leaved, broad-leafed, adj. (b'liwd) bot. szerokolistny; b. apple drzewo australijskie a) mirtowate

ANGOPHORA SUBVELUTINA, którego szerokie liście stanowią pasze dla bydła; b) krużycowe CAREYA AUSTRALIS o jadalnych owocach i nasionach; b. laurel wawrzyn górski mountain laurel KLAMIA LATIFOLIA; b. maple klon zach.-amer. ACER MACROPHYLLUM tworzący duże lasy nad Pacyfikiem w St. Zj.; b. tree ob. broadleaf tree.

broad-minded, adj. (b'majndyd) mający szerokie poglądy, liberalny, wielkoduszny, przec. narrow-minded ciasnego umysłu.

broadmindedness, s. (-nes) szeroki pogląd na świat, w przec. prowincjonalności, zaściankowości, małomiatieczności, parafianśszczyzny, pogląd ze stanowiska wyższego ponad drobne okoliczności i z wyrozumieniem; wyrozumiałość, liberalizm.

broadpiece, s. broad guinea, (b'pi's, b. gi'ni) hist. afg. złota moneta ang. z w. XVI—XVII, tak nazwana po wprowadzeniu w r. 1663 gwinei (węższej i grubszej); b. miał 20 szylingów, guinea 21, choć wydana pierwotnie w wartości 20.

broad seal, (b. sil) urzędowa pieczęć hrabstwa (w Ang.) lub powiatu (w St. Zj.) albo państwa.

broadshare, s. plug do płytkiej orki.

broadshare, vt. orać plugiem do płytkiej orki.

broadsheet, s. ob. broadside 5).

broadside, s. ('sajd 1) mar. bok okrętu nad wodą; b. slipway, (b. slip'uej) mar. wyciąg poprzeczny; 2) szeroka, nieprzerwana powierzchnia (wielkiego przedmiotu, domu zwierzęcia itp.); 3) mar. wszystkie armaty zbiorowo, z jakich można wypalić naraz z jednego boku okrętu; także taki równoczesny wystrzał; 4) pot. wspólny atak, salwa z jakiegokolwiek broni, przen. salwa obelg i słownych napaści; 5) druk. duży arkusz papieru zadrukowany tylko po jednej stronie, także broadsheet.

broadsword, s. (b'sord) szabla, szablica, kord, broń sieczna, czasem obusieczna i do użycia obiema rękami naraz (oburącz); kordelas; szabla kawalerska (kawaleryjska); ob. claymore.

brob, s. (brab) 1) stol. gwoździ wbity wzdłuż styku dwóch słupków dotykających się końcami, aby zapobiec przesunięciu się materiału obrabianego; 2) górn., Ang. podpora pod strop w kopalni węgla.

Broddingnag, s. (brab'dingneg), kraina olbrzymów w "Gulliver's Travels" Swifta.

Broddingnagian, adj. broddingnagski, z Broddingnagu, ogromny, olbrzymi, kolosalny; s. olbrzym.

brocade, s. (brokejd') brokat, dawniej złotogłów, srebrógłów; materiał jedwabny przetykany złotem i srebrem lub zdobiony wypukłym rysunkiem w kwiaty i liście; także inny materiał (choćby nie jedwabny) w ten sposób zdobiony; 2) rodzaj proszku do brązowania.

brocade, vt. przetkać w brokat lub jakby w brokat; ozdobić, upiększyć.

brocaded, adj. (-yd) 1) przetkany srebrzem i złotem lub zdobny w wypukły rysunek kwiecista; 2) ubrany w brokat, dawniej w złotogłów.

brocard, s. (bro'kard; od nazwiska biskupa Burkharda z Wormacji, autora zbioru reguł kościelnych) 1) reguła lub maksyma wyrażona w formie krótkiego zdania łatwego do zapamiętania; 2) (brokar'; fr.) ostre słówka, kpiny.

brocatel, **brocatelle**, s. (bra'katel, brakatel') 1) brokatela, gruba tkanina o rysunku podobnym do brokatu, lecz z wełny i jedwabiu, używana na ściany, na poduszki w powozie itp.; 2) marmur kataloński popielato-żółty z żyłami czerwonymi.

broccoli, s. (bra'koli) rodzaj kalafioru, *BRASSICA OLERACEA* VAR. *BOTRYTIS* Linn.

broch, s. (brak, brok; od borg isl. zamek) przedhistoryczna kamienna wieża znajdująca na wyspach Sztetlandzkich i na Orkadeach oraz niedalekim lądzie; zazwyczaj składająca się z dwóch ścian obejmujących małe pokoje dookoła środkowego podwórca.

brochant, adj. (bro'szent; od brocher (brosze') fr. przekłuć, nadziać) her. leżący na, przykrywający (nieco zakryty).

brochantite, s. (bra'kantajt; z fr. brosza 'łajt, od nazwiska mineraloga Brochanta de Villiers, brosza - de wijje') min. brochantyt, gipsowiec rzędu siarczanów, zasadowy siarczan miedzi, $\text{CuSO}_4 \cdot 3\text{CuO} \cdot \text{H}_2\text{O}$, t. 3.5 do 4, c.w. 3.78 do 3.9.

brochette, s. (broszet') kuch. mały rożen, rożenek; en b. (fr. a b.) na rożnie, z rożna.

brochidodrome, **brochidodromous**, adj. (braki'dodrom, brakida'dromós) bot. tworzący pętlę, o unerwieniu niektórych liści tworzących w blazsze pętle nerwów jak np. kokornakowatych, *ARISTOLOCHIAEAE*, i mydleńcowatych, *SAPINDACEAE*.

brochure, s. (broszür') broszura, niewielka książka, nieoprawna w twardą okładkę, często przedruk artykułu w formie książkowej; w jęz. ang. to samo co pamphlet; jednak w pol. wyraz pamflet ma zupełnie inne znaczenie, ob. lampon, s.

brock, s. (brak) borsuk eur.; czasem w użyciu jako przeczyszczenie na człowieka zapatrzonego w siebie, sobka.

brokage, s. (bra'kedż) 1) moneta wadliwie wybita; 2) szk. czerepy, stłuczone naczynie.

Brocken specter, **Brocken bow**, ob. **mountain specter**.

brocket, s. (bra'ket, kit) 1) dwuletni płowy jeleni, także zwany brok; 2) mały jeleni pld.-amer. o rogach nierozwiniętych, zwyczajnie uważany za oddzielny rodzaj *MAZAMA*, identyczny z *COASSUS*.

brodel, **brodelle**, s. (bro'del) przest. pisownia wyrazu *brothel*, ob.

broderer, s. (bra'derer) starodawną wymowa zamiast *broiderer*, w szcz. B. pl. unia robotnicza hafciarz w Londynie w Ang.

brogan, s. (bro'gen) ob. **brogue**.

bröggerite, s. (bre'gerajt); od nazwiska mineraloga norweskiego Waldemara Krz. Bröggera, 1851-1911 min. bröggeryt, rodzaj uraninitu, bogaty w tor, t. 5-6, c.w. 8-9.7.

brogue, s. (bro'g) ciężki mocny bucik, często ze skóry niedogarbowanej, dawniej noszony w Irlandii i w górach szkockich; podobny do łapci noszonych na Litwie i na Polesiu; 2) akcent irl. w jęz. ang.; 3) przest. pończocha; spodnie.

broider, **broiderer**, **broiderer**, przest. ob. **embroider** itd.

broigne, s. (brojn) hist. kaftan ze skóry i grubego sukna z naszywkami metalowymi, kółkami i płytkami.

broil, s. (brojl) 1) zamieszanie, tumult, zamieszka, sprzeczka, kłótnia, bijatyka, bójka; 2) pieczenie na węglach (bezpośrednio lub na ruszcie); 3) coś pieczonego w ten sposób.

broil, vl. 1) kłócić się; 2) brać udział w bójce; 3) piec się (na węglach lub na ruszcie), skwarzyć się; 4) być wystawionym na wpływ wysokiej temperatury.

broil, vt. 1) wciągnąć w zamieszanie, w kłótnię, w bójkę; 2) wystawić na wpływ wielkiego gorąca; 3) piec bezpośrednio na węglach albo na ruszcie; 4) przest. spalić na węgiel.

broiler, s. (-er) 1) osoba wywołująca zamieszanie, kłótnię, bójkę; zawiadka, (dawniej także: zawiadka), kłótnik; 2) kto lub co skwarzy na ogniu, osoba piekąca na węglach bezpośrednio lub na ruszcie; przyrząd lub naczynie do skwarzenia na otwartym ogniu; 3) pot. drób odpowiedni do pieczenia; 4) pot. dzień bardzo skwarny.

brokage, s. (bro'kedż) faktorstwo, pośrednictwo, dawniej w ujemnym znaczeniu, np. pośrednictwo w kupowaniu posiad cywilnych i kościelnych, rajfurstwo itp.; obecnie w użyciu jedynie w zwrocie *marriage brokage* swatanie, ob. *brokerage*.

broke, (brok) czas przeszły od *break*; także przest. imiesłów czasu przeszłego, St. Zj. pot. zbankrutowany, bez centa.

broke, s. 1) pl. kędziorki krótkiej wełny na krajach ruma w szcz. na karku i na brzuchu; 2) przest. rana, pęknięcie; 3) przest. ochłap, odpad.

broke, vl. 1) r. handlować; 2) przest. rajfurzyć.

broken, adj. part. perf. od *break*, vt. w szcz. 1) podzielony gwałtownie na kawałki, połamany, poszarpany, rozdarty, zerwany (fizycznie i przen.); 2) złamany (wiekiem, chorobą itd.); 3) zniszczony, pokonany, pogrzebiony (rozpaczą, przeciwnościami); 4) tresowany; 5) złamany, niedochowany, niedotrzymany; 6) zrujnowany finansowo, zbankrutowany; 7) przerywany, nieustawiczny; 8) zgłębiony, chropowaty, nierówny, niegładki; 9) łamany, wymawiany niepoprawnie, *the spy spoke* a. b. *Polish* szpieg mówił łamaną polszczyzną; 10) filol. a) pochylony, o samogłosce; b) dotyczący pewnych form liczby mnogiej w jęz.

ar. bardzo odmiennych od liczby pojedynczej; 11) niekompletny, (o towarze), np. b. *dozen* nadpoczęty tuzin, b. *lot* partia towaru nie mająca wszystkich rozmiarów asortymentu; 12) poślędni, o papierze poplamionym i uszkodzonym więcej niż *retree*, ob., i znaczone w Ang. XXX; 13) zaciemiony, o kolorach rdzawym i stalowo-niebieskim zmieszonym z popielatym; b. *ashlar* bud. mur. z ciosowego kamienia prostokątnego ale rozmaitej wielkości; b. *beer* resztki z odpadków piwa; b. *breast*, med. wrzód gruczołu mlecznego; b. *coal* w St. Zj. drobny węgiel antracytowy wielkości 2½-4"; b. *man*, szk. człowiek wyjęty spod prawa, dawniej wywołaniec, banita, dzisiaj rozbójnik, bandyta; b. *meat* ochłapy, odpadki mięsa lub innego jada; b. *musie*, muz. a) muzyka z akordami rozłożonymi w arpeggio; b) muzyka na różne instrumenty grające razem, lub na przemian; b. *number* mat. ułamek; b. *pediment*, bud. szczyt fasady, częsty w rokoku, z podstawami jakoby pod figurę lub wazy; b. *stowage*, mar. załadowanie towaru na okręcie z pozostawieniem dodatkowego wolnego miejsca; b. *tea* odpadki surowej herbaty uważane za pośledniejszej jakości niż całe listki; b. *weather* niestała pogoda; b. *wind* weter. rozedma, ob. *heaves*.

broken-backed, adj. (b. bekd) mający złamany krzyż; mar. o okręcie. zapadający się na obu końcach, a wznoszący w górę w środku, bliski załamania się, ob. *hogged*; weter. o koniu, mający krzyż zrośnięty z kośćmi udowymi zamiast połączenia ścięgna; ob. *chinked*.

broken-down, adj. (b. daun) złamany chorobą, zmartwieniem, rozpaczą itd., bezsilny fizycznie i moralnie.

broken-hearted, (b. har'tyd) ze złamanym sercem, bez otuchy, przygnębiony.

broken-heartedly, (-li) bez otuchy, ze złamanym sercem.

broken-heartedness, s. (-nes) brak otuchy, rozpacz, stan przygnębienia.

broken-mouthed, adj. (b.-mauəd) bez niektórych zębów, o owcach i krowach.

broker, s. (bro'ker) 1) agent giełdowy, kupiec handlujący papierami wartościowymi, weksłami, walutami itp., komisant; 2) właściciel zakładu zastawniczego, St. Zj. *pawnbroker*; 3) przest. (Szekspir) faktor małżeński, pośrednik małżeński, swat; 4) przest. domokrażca, sklepikarz.

brokerage, s. (-ycz) 1) agentura giełdowa, przedsiębiorstwo handlowania walorami; 2) handlowanie walorami; 3) komisowe od transakcji giełdowej pobierane przez agenta giełdowego i asekuracyjnego lub handlarza walorów, prowizja, kurtaż.

broker's note, (b. not) sprawozdanie agenta giełdowego o transakcji przeprowadzonej na polecenie i rachunek mocodawcy.

brokery, s. (-i) 1) Ang. skład przedmiotów używanych; 2) przest. interes agenta giełdowego.

broma, s. (bro'ma) 1) med. pożywnienie, żywność; 2) łatwo strawne kakao, z którego całkowicie usunięto olej.

bromacetic, adj. (brom'asi'tik, -ase'tik) chem. dotyczący jednego z trzech kwasów bromowo-octowych: **monobromacetic acid** $\text{CH}_3\text{BrCO}_2\text{H}$, **dibromacetic a.** $\text{CHBr}_2\text{CO}_2\text{H}$ i **tribromacetic acid** $\text{CBr}_3\text{CO}_2\text{H}$, w szcz. pierwszego, kwasu jednobromowo-octowego.

bromal, s. (bro'mal) chem. bromal, aldehyd trójbromowo-octowy, oleista ciecz bezbarwna CBr_3CHO pozostająca w takim stosunku do bromoformu CHBr_3 jak chloral CCl_3CHO do chloroformu CHCl_3 .

bromalid(e), s. (brom'alid, 'a-lajd) chem. bromalid, związek krystaliczny $\text{C}_2\text{H}_5\text{O}_2\text{Br}$, ob. **chloralide**.

bromalin, s. (-lin) apt. bromalina, związek krystaliczny $(\text{CH}_3)_3\text{N}_2\text{C}_2\text{H}_4\text{Br}$, środek kojący w wypadkach padaczki.

bromanil, s. (brom'anil) chem. substancja analogiczna z chloranil z tą różnicą, że zawiera brom zamiast chloru.

bromargyrite, s. (bromar'dżirajt) min. ob. **bromyrite**.

bromate, s. (bro'mejt) chem. sól kwasu bromowego.

bromate, vt. chem. mieszać z bromem, zaprawiać bromem.

brome grass, (b. gres) bot. stokłos, ob. **Bromus**.

Bromelia, s. (bromi'lia, od nazwiska botanika szwedzkiego Olafa Bromela, 1639-1705) bot. nieliczny rodzaj podzw. roślin amer. z rodziny **BROMELIACEAE** dostarczający silnego włókna i obejmujący m. i. dziki ananas.

Bromeliaceae, s. pl. (-lej'si-i) bot. liczna rodzina jednoliściennych roślin rodzimych z Amer. podzw., obejmująca około 40 rodzajów i 900 gatunków, w tym wiele epifytów (o korzeniach nadziemnych).

bromeliaceous, adj. (-szós) bot. dotyczący roślin z rodziny **BROMELIACEAE**.

bromelin, s. (bro'milin, od Bromelia, dawniejszej nazwy rodzaju ananasu) fizjol. chem. proteolityczny enzym zawarty w soku ananasowym.

bromethylene, s. (brome'jilin) chem. brometylen, bromowa pochodna etylenu, w szcz. winylobromek CH_2CHBr_2 .

bromhydrin, s. (bromhaj'drin) chem. związek utworzony z któregośkolwiek alkoholu wielowodorotlenowego (w szcz. gliceryny) przez podstawienie bromu za jedną grupę wodorotlenową lub kilka.

Bromian, adj. (bro'mien) mit. kl. dionizyjski, dotyczący Bromiosa czyli Dionizjosa; **B. drink** wino.

bromic, adj. (-mik) chem. bromowy, zawierający brom, w szcz. o związkach w których brom jest pięciwartościowy, np. **b. acid** HBrO_3 , kwas bromowy podobny do kwasu chlorowego.

bromid(e), s. (-mid, '-majd) chem. bromek, związek bromu z in-

nym pierwiastkiem lub rodnikiem; sól lub ester wodorobromku, np. **potassium b.**, ob., bromek potasowy, bardzo ważny w lecznictwie i w sztuce.

b. paper (b. pej'per) fot. światłoczuły papier pokryty żelatyną zaprawioną bromkiem srebrowym AgBr .

bromidic, adj. (bromi'dyk) gnuśny, ciężki; -ally, adv. gnuśnie, ciężko.

bromidrosis, **bromhidrosis**, s. (bro-midro'zys) med. pot cuchnący, pot smrodliwy, **BROMIDROSIS**, **OSMIDROSIS**.

brominate, vt. (bro'minejt) chem. zaprawiać bromem, w szcz. zastąpić bromem wodor.

bromination, s. (brominej'szn) chem. poddanie pod działanie bromu, w szcz. w celu zastąpienia wodoru bromem.

bromin(e), s. (bro'min, -myn; bromos gr. smród) chem. brom, pierwiastek chemiczny, o odrażającym zapachu, ob. **halogen**, **chlorine family**; skrót Br, w przyrodzie nie istniejący w stanie wolnym, chemicznie prawie identyczny z chlorem pod względem zachowania się; liczba atom. 35, c. at. 79.916, c. w. w temp 20° C. 3.119, temp. wrzenia 58.8° C., temp. tężenia 7° C.

brominism, s. ob. **bromism**.

bromism, s. (bro'mizm) med. bromica, zatrucie bromem, chorobowy stan gnuśności wywołany nadmiernym użyciem bromu, **BROMISMUS**, objawy: ogólne osłabienie, lenistwo umysłowe i wyrzuty na skórze.

bromize, vt. (-majz) fot. zaprawiać bromem; -r, s. (er) fot. kto lub co zaprawia bromem.

bromlite, s. (brom'lajt; od Bromley Hill w Cumberland w Ang.) min. bromleit, sylikoid z rzędu węglanów podobny do witerytu i stroncjianitu.

bromo-, przedr. (bromo-), **brom-**, przedr. (brom-) chem. bromowo-

bromobenzene, s. (-benzin') chem. każda bromowa pochodna benzolu (C_6H_5), w szcz. bezbarwna oleista ciecz $\text{C}_6\text{H}_5\text{Br}$.

bromoform, s. (-form) chem. bromoform, bezbarwna ciecz CHBr_3 ; o smaku słodkawym i o przyjemnym zapachu, w skutkach podobny do chloroformu, z którym jest identyczny co do budowy z różnicą zawartości bromu zamiast chloru.

bromogelatin, adj. (-dżelatin) fot. dotyczący zaprawiania płyt zawierającą (emulsję) żelatyny zawierającej bromek i azotan srebrowy.

bromoioidism, s. (bromo-aj'odizm) med. bromojodizacja, zatrucie bromem i jodem lub ich związkami.

bromoioidized, adj. ('odajzd) fot. zaprawiony bromkiem i jodkiem.

bromol, s. (bro'mol, '-mal) apt. bromol, chemicznie trójbromofenol, **tribromophenol**, $\text{C}_6\text{H}_2\text{Br}_3\text{OH}$, substancja krystaliczna używana do dezynfekcji.

bromopicroin, **brom-**, **-pikrin**, s. (bromo-, brom- -pik'rin) chem. bromopikryna, cuchnaca ciecz wy-

buchowa CNO_2Br , analogiczna do chloropikryny.

Bromus, s. (bro'mes) bot. stokłos, liczny rodzaj traw, rodzimy w strefie umiarkowanej; przeważnie nieużyteczne chwasty, lecz stokłosa miękka **aweless brome grass** **BROMUS INERMIS** Leyss., uprawiana jako cenna pasza.

bromvogel, s. (brom'fogel) rogo-dziób, płd. amer. ptak **BUCORVUS CAFER** o długim silnym haczykowatym dziobie, u nasady pokrytym kostną tarczą, ob. **hornbill**.

bromyrite, **bromargyrite**, **bromite**, s. (bro'mirajt, bromar'dżirajt, bro'-majt) min. bromit, bromargyryt, solowiec rzędu chlorków metali ciężkich, rodzimy bromek srebrowy AgBr ; Meksyk i Chile.

bronchia, s. pl. (bron'kia) oskrzele (pl. od oskrzela, ob. **bronchus**) część górnych dróg oddechowych, dwa rozgałęzienia tchawicy, dzielące się dalej na oskrzeliki, ob. **bronchiole**.

bronchial, adj. ('-kief) anat. oskrzelowy, dotyczący oskrzeli i ich rozgałęzień; **b. arteries** odgałęzienia aorty zstępnej towarzyszące oskrzelom we wszystkich ich rozgałęzieniach; **b. glands** gruczoły chłonne (**GLANDULAE LYMPHATICAE**) położone u rozgałęzień tchawicy (**TRACHEA**) i wzdłuż oskrzeli (**BRONCHI**), **b. respiration** med. oddech krtaniowy, oddech oskrzelowy, znamieny szmerem oskrzelowym, ob. **bronchophony**; **b. tubes**, anat. rury oskrzelowe, dudy oskrzelowe; **b. veins** żyły oskrzelowe, towarzyszące oskrzelom i ich rozgałęzieniom i wpływające do nieparzystej żyły wielkiej, **VENA AZYGOS**, i do wyższych międzyżebrowych.

bronchially, adv. (-li) oskrzelowo, przez oskrzele, oskrzelami, za pomocą oskrzeli.

bronchiectasis, s. (bron'kiekt'azis) med. rozcięcie czyli rozszerzenie dudy oskrzelowej; -ectatic, adj. (ektet'ik) określający takie rozcięcie.

bronchiole, s. (brank'i-ol) anat. oskrzelik, **BRONCHIOLUS**.

bronchiolectasis, s. ('-kielekt'azis) med. rozcięcie oskrzelików.

bronchiolitis, s. (-lajt'is) med. zapalenie oskrzelików, **BRONCHIOLITIS**, **BRONCHITIS CAPILLARIS**.

bronchitic, adj. (brankaj'tik) dotyczący zapalenia oskrzeli.

bronchitis, s. (-kajt'is) med. zapalenie oskrzeli, zapalenie oskrzeli, **BRONCHITIS**, ob. **bronchiolitis**.

broncho, **bronco**, s. (bron'ko) bronko, konik czyli pony zach. Amer. Półn., znakomity pod wierzch i jako zwierzę juczne; ob. **cayuse**, **mustang**.

broncho-, przedr. oskrzelowo-, oskrzelowo-

broncho-cavernous, adj. (-ka'wer-nös) oskrzelowy i płucowy.

broncholith, s. (-liż) med. kamień oskrzelowy.

bronchomycosis, s. (-miko'zis) med. grzybica oskrzeli, wywołana przez jakiegokolwiek grzybkę, w szcz.

B. ASPERGILLINA, grzybica oskrzeli kropidlakowa.

bronchophonic, adj. (-fo'nik) med. dotyczący szmerów oskrzelowych.

bronchophony, s. (branko'foni) med. szmery tchawicowe, szmery oskrzelowe.

broncho-pneumonia, s. (-niumo'nja) med. zapalenie płuc odoskrzelowe, zapalenie oskrzelopłucowe.

broncho-pulmonary, adj. dotyczący oskrzeli i płuc.

bronchorrhoea, -rrhea, s. (-ri'e) med. oskrzelotok, ropotok oskrzelowy.

bronchostenosis, s. (-steno'zis) med. zwężenie dudy oskrzelowej.

bronchotome, s. (-tom) med. przyrząd chirurgiczny do cięcia dud oskrzelowych.

bronchotomist, s. (branko'tomist) operator krtani.

bronchotomy, s. (-tomi) med. cięcie tchawicy, trachea, obejmujące tracheotomie i laryngotomie, (operacje tchawicy i głowicy tchawicy).

bronchovesicular, adj. (bran'ko-wesi'kułar) med. oskrzelowo-naczyniowy.

bronchus, s. (-kes) pl. **bronchi** (kaj) anat. duda oskrzelowa, ramie rozdwojonej tchawicy, idące do płuc.

bronto-, przedr. (bronto; bronte'gr. grzmot) grzmoto-

brontograph, s. (-graf, -gref) meteor. 1) mapa notująca zjawiska i zjawiska towarzyszące grzmotom; 2) przyrząd notujący je automatycznie.

brontometer, s. (bronto'miter) meteor. brontometr, ob. **brontograph**, 2).

Brontops, s. (brant'ops) paleont. brontops, wygasły rodzaj dużych ssaków nieparzystokopytnych z oligocenu, ob. **Titanotheriidae**.

Brontosaurus, s. (bron'toso'res) paleont. brontosaur, kopalny rodzaj jurskich dynosaurów rzędu SAUROPODA, czworonożnych gadów, roślinożernych, dorastających do 30 m. (100') długości i 6 m. (20') wysokości.

Brontozoum, s. (-tozo'em) paleont. brontozoum, wygasły rodzaj olbrzymich gadów, znanych z trójpalczastego śladu w piaskowcach mezozoicznych doliny Connecticut w St. Zj.; ślad stopy w zmniejszeniu 20-krotnym:

bronze, adj. (bronz) brązowy, zrobiony z brązu; koloru brązowego; podobny do brązu; b. **powder** proszek nadający wygląd brązu; ob. **mosaic gold**; b. **steel** stal brązowa, twardy stop cyny, miedzi i żelaza używany do wyrobu armat; b. **turkey** zool. indyk złoty, rodzaj dużych indyków domowych o ciemnym upierzeniu z metalowym połyskiem.

bronze, s. 1) brąz, stop miedzi i cyny, czasem z drobną przymieszką

cynku i fosforu, używany do odlewów pomników i dzwonów, w kombinacjach proporcji odpowiadających celowi; ob. **aluminium bronze**, str. 73; 2) rzeźba odlana w brązie, „brąz” o rzeźbie podobnie jak mawia się „plótno” o obrazie; 3) kolor żółtawo lub czerwono-brązowy, kolor brązu, barwnik brązowy, proszek, płyn do nadania koloru np. w druk. **silver b.**, **gold b.** proszek srebrny lub złoty; 4) miedziane czoło, wytarte czoło, bezczelność, bezwstyd.

bronze, vi. zbrązowieć, nabyć barwy brązu.

bronze, vt. 1) pobrązować, nadać wygląd brązu przez potarcie proszkiem, albo przez wystawienie na działanie promieni słonecznych lub innym sposobem, np. to b. **plaster casts**, brązować odlewy gipsowe, to b. **coins** brązować monety; 2) uczynić nieczułym i bezczelnym.

bronzed, adj. (-d) brązowany, mający wygląd brązu; opalony, ogorzany, brązowy; b. **grackle** zool. szpak lśniący, ob. **crow blackbird**; b. **skin** (Skarga) cera cygańska; b. **skin disease** med. choroba Addisona, ob. **Addison's disease**.

bronzewing, s. (-uin) rozmaite gatunki gołębi australijskich o lśnjącym upierzeniu, podzad PHAPES (COLUMBAE) rzędu CHARADRIIFORMES.

bronzing, s. (-in) 1) brązowanie proszkiem lub płynem albo w drodze chemicznej; 2) materiał do brązowania; 3) kolor lub połysk brązowy.

bronzite, s. (-zajt) min. brązyt, sylikoid z rodziny piroksenu (Mg, Fe)SiO₃, t.5-6, c.w. 3.1-3.5; stanowi łącznie z pokrewnymi minerałami istotną część składową niektórych meteorytów.

bronzy, adj. (-i) podobny do brązu.

brooch, s. (brocz, w nowszych czasach brucz) osobna broszka, ze szpilką do zapinania pod spodem; obecnie noszona przeważnie przez kobiety na piersi lub pod szyją, dawniej także przez mężczyzn na kapeluszu.

brooch, vt. r. ubrać broszką.

brood, adj. 1) siedząca lub chcaca siedzieć na jajach; 2) trzymana dla chowu, np. b. **mare** kłacz zarodowa, b. **sow** maciora zarodowa; b. **bud** (b. bod) bot. a) ob. **bulbil**; b) (u porostów) urwisk, ob. **soredium**; b. **cell** (b. sel) ob. **gonidium**; b. **gemma** bot. ob. **gemma**.

brood, s. (bru'd) 1) młode zwierzęcia, w szcz. wyklućte z jaja, wylęg; potomstwo tej samej samicy; jaja i larwy pszczoł; 2) przest. wylęganie; 3) bot. i zool. odmiana świeżo wywiedziona; 4) bot. i zool. pokolenie, potomstwo jednoczesnego lęgu; np. jabłkowna, **codling moth**, powodująca robaczywienie jabłek, ma dwa pokolenia w jednym roku; pierwsze pokolenie gasienic pochodzi od owadów, które przetrwały całą zimę w sadzie; po paru tygodniach gasienice tego pokolenia przepoczwarczają się, stają się ćmami i składają jaja; z tych jaj wy-

lęga się drugie pokolenie gasienic i napada na jabłka tego samego roku; 5) górn. ciężkie odpadki z kruszcu cynowego i miedzianego.

brood, vi. 1) wysiadywać jaja, siedzieć na jajach, siedzieć spokojnie ogrzewając i ochraniając pisklęta; 2) rozmyślać ustawicznie o tym samym trapiącym przedmiocie z **over** lub **on**, ślęczyć nad (abl.).

brood, vt. 1) wylegać, wysiadywać; okrywać, ochraniać; 2) r. opiekować się starannie; 3) myśleć ze strapieniem o jednym przedmiocie, rozważać, rozbiierać, rozpatrywać.

brooder, s. (-er) 1) kto ślęczy nad strapieniem; 2) urządzenie ogrzewane elektrycznie, ropą naftową lub naftą, w którym trzyma się kurcząt przez pierwsze parę tygodni po wyjęciu ich z wylęgarni, **incubator**.

brood pouch, (b. paucz) zool. torba lub jama w ciele zwierzęcia w której zależki lub jaja przebywają część swego rozwoju.

broody, adj. (-i) ślęczący, zatopiony w myślach, głęboko zadumany, skłonny do ciągłego rozmyślenia o tym samym strapieniu, melancholizny.

brook, s. (bru'k) strumyk, strumyczek, strużek, dawniej także strumyszczyk.

brook, vi. i vt. 1) znieść, znosić, wytrzymać, ścierpieć, dzisiaj przeważnie negatywnie; 2) przest. używać czego, radować się czym; 3) przest. wykorzystywać dobrze.

Brooke, Dorothea, (doro'ła bru'k) bohaterka powieści George'a Eliota (Mari-Anny Evans, 1819-1880) „Middlemarch”, przykładna i nieszczęśliwa żona starego samolubnego pedanta, znajduje zadowolenie w drugim małżeństwie.

Brooke gun, (b. gon) hist. St. Zj. armata z czasów amer. Wojny Domowej, pomysł lekarza amer. Jana M. Brooke'a.

Brook Farm, hist. St. Zj. farma w West Roxbury w Massachusetts, próba kolektywnej gospodarki (1840-1847), opisana (1852) w powieści „The Blithedale Romance” przez jednego z członków, Nataniela Hawthorne'a (1804-1864).

brookite, s. (bru'kajt, od nazwiska ang. mineralog H. J. Brooke'a) min. brukit, minerał klasy tlenków rzędu tlenków metalicznych, dwutlenek tytanu TiO₂, o składzie chem. identycznym z rutylem i anatazem, lecz o kryształach romboidalnych, t. 5.5-6, c.w. 3.87-4.08.

brooklime, s. (-lajm) bot. 1) roślina trędownikowata, przetacznik **VERONICA BECCABUNGA** Linn. z małymi niebieskimi kwiatkami; 2) rzeżucha wodna **water cress** **RORIPA NASTURTIUM** Rusby; 3) (Australia) izop **GRATIOLA**.

brookweed, s. (-ui'd) bot. jarnik solankowy eur. **SAMOLUS VALE-RANDI** Linn, albo jarnik solankowy St. Zj. **S. AMERICANUS** Gray, mała bylina nadbrzeżna o białych kwiatach, zwany także **water pimp-nel**.

broom, s. (bru'm) 1) szczotka do zamiatania, miotła; 2) bot. kilka

eur. krzewów strączkowych, w szcz. odmiany złotokapu CYTISUS Tourn. i GENISTA Linn. 3) rozszczępione włókno drewna.

broom, vt. 1) zamiatać miotłą; 2) rozszczępiać włókna drewna przez silne uderzenie miazdzące; 3) mar. ob. **bream**.

b. brush, (b. brosz) 1) bot. dziurawcowaty krzew amer. ziele św. Jana czyli dzwonek Matki Bożej St John's-wort HYPERICUM PROLIFICUM Linn. z pięknym żółtym kwiatem; 2) miotła.

b. corn, (b. korn) bot. rodzaj sorga z rozgałęzionym koszyczkiem twardych łodyg, z których wyrabia się miotły.

b.-corn millet, (b.k.mil'et) bot. eur. proso PANICUM MILACEUM Linn. aklimatyzowane w St Zj., ob. **millet**.

b. crowberry, (b. kro'beri) bot. mały krzew mydleńcowaty COREMA CONRADII Torr. wsch.-płd. Amer. Pln. podobny do bagnówki czyli malpiej jagody, **common crowberry**, ob. **crowberry**.

b. cypress, (b. sip'res) bot. eur. roślina komosowata, **chenopodiaceus**, **KOCHIA SCOPARIA** Linn.

b. moss, (b. mos) bot. pospolity mech DICRANUM SCOPARIUM z czubkami w kształcie miotelek.

b. rape, (b. rej) każda roślina z rodziny zarazowatych, **OROBANCHACEAE**, pasorzytująca na korzeniach innych roślin, ob. **Orobancha**, **Thalesia**.

broomroot, s. (b. rub) bot. trawa meksykańska EPICUMPES MACROURA z której wyrabiają miotły do zamiatania i miotelki do ubrań.

broom sedge (b. sedz) 1) rozmaite rodzaje sorga czyli gryzy ANDROPOGON, w szcz. A. SCOPARIUS Michx., A. ARGYRAEUS Schultes, i A. VIRGINICUS Linn.; zwane także b. grass; 2) trawa ARISTIDA PURPURASCENS Poir.

broomstaff, s. (b. staf) przest. kij u miotły, dziś **broomstick**.

broomstick, s. (b. stik) kij u miotły, kij do miotły.

broomweed, s. (b. u'id) 1) trędownikowate, **scrophulariaceus**, ziele **SCOPARIA DULCIS**, podzwrotn. i tropikalne; tropikalna amer. roślina CORCHORUS SILIQUOSUS używana do wyrobu miotel; 3) rozmaite tropikalne gatunki SIDA L. i TRIUMFETTA używane na miotły.

broomy, adj. (-i) wiechowaty, wyglądający jak wiecha lub miotła, podobny do miotły lub do rośliny wiechowatej.

broose, s. (bruz) szk. piesze wyścigi gości weselnych ze ślubu do domu pary młodej.

brose, s. (broz) szk. polewka, polewanie wrzątkiem klusek lub kaszy; nazwa zależy od gatunku wrzasku, np. kasza polewana wodą water b., —rosół beef b. itd.

Brosimum, s. (brosaj'mom) bot. brosimum, nieliczny rodzaj podzwrotn. amer. drzew morwowatych, **moraceous**, o kilku wybitnych i ważnych gatunkach, jak np. orzech

chlebowy breadnut tree B. ALICISTRUM Swartz, krowie drzewo cow tree B. GALACTODENDRON.

broth, s. (broż) rosół, w którym gotowało się mięso wołowe, ob. **stock**, **bulion**.

brothel, s. (bra'zel) 1) burdel, dom niesławny, dom nierządu; 2) przest. nikczemny człowiek; prostytutka.

brother, s. (bro'ger; ss. bhratr) brat, pl. zwyczajnie: **brothers**, uroczyście: **brethren**; **whole b. brat** po wspólnych rodzicach, ob. **brother-german**; **half b. brat** przyrodni, po jednym wspólnym rodzicu; **uterine b. brat** od wspólnej matki; **brat mleczny**, **brat stryjeczny**, **brat wujeczny**, ob. **brat** w części pol.-ang.; 2) brat, bliźni, krewny dalszy lecz bliski rasą, pochodzeniem, lub także wcale nie bliski krwią lecz ideami, dążeniami, **brethren men to men** (Milton) człek człeku bratem; 3) brat, członek spólnego towarzystwa kościelnego, loży masonskiej, unii robotniczej itp.; 4) człowiek podobny z wyglądu, zachowania się itp.; **Brothers and Sisters of the Free Spirit** hist. kośc. sekta naderńska w XIII rozwijana z powodu bezgranicznych swobód opartych na zasadzie sekty, że „gdzie panuje duch Pana, tam jest swoboda”;

Brothers of the Christian Schools KRK. Bracia Szkół Chrześcijańskich, instytut wychowawczy założony przez św. Jana Chrzyciela La-Salle'a w 1681, przemieniony w 1725 w kongregację religijną przez papieża Benedykta XIII; nazwa Braci Szkolnych określa się także kilka innych grup; **Brothers lub Clerks and Brothers of the Common Life** lub **Lot hist. kośc. Bracia Spólnoty Losu**, sekta założona w Holandii w r. 1376 żyjąca w spólności; do sekty tej należał m. i. Tomasz à Kempis; **Brothers of the Third Order of St. Francis** KRK zakon franciszkański.

brother, vt. przyjąć za brata, nazywać bratem, obchodzić się z kim jak z bratem, bratać się z kim.

brother-german, (b. dżermen; hermano (erna'no hiszp. brat) brat po obojgu spólnych rodzicach; pierwotnie używano wyrazu tego w literaturze pr. na oznaczenie brata od spólnej matki, ob. **uterine**, w nowszych czasach wyraz ten określa brata po wspólnym ojcu.

brotherhood, s. (-hud) 1) braterstwo, pokrewieństwo oparte na urodzeniu ze wspólnych rodziców lub od wspólnego ojca lub wspólnej matki; 2) bractwo, stowarzyszenie religijne, zakonne, robotnicze, górnicze itp. np. **Brotherhood of Locomotive Engineers** Bractwo Maszynistów Kolejowych; 3) brać zbiorowo wszystkie osoby należące do pewnego zawodu, np. **newspapermen** b. brać dziennikarska; 4) ze społ., grupa osób lub — w poezji — rzeczy.

brother-in-law, s. (b. in lo') pl. **brothers-in-law**, szwagier, mąż siostry, brat męża, brat żony, czasem (mniej poprawnie) mąż siostry żony, mąż siostry męża; stosunek między szwagrami zwie się **affinity**,

powinowactwo (nie: pokrewieństwo); ob. **forbidden degrees**.

Brother Jonathan (b. dzo'nażan) żart. uosobienie St. Zj.; podobno od Jonatana Trumbulla, gubernatora stanu Connecticut, którego prezydent Washington nazwał B. J.

brotherliness, s. (-nes) miłość bratnia, braterskość, braterskie uczucia, czułość.

brotherly, adj. (-li) bratni, braterski, kochający, czuły, łagodny.

brotherly, adv. bratnio, po bratersku, jak brat lub jak bracia, kochająco, czule, łagodnie.

brotulid, s. (bro'tiulid; ob. brotula, nazwy rodzimej na Kubie) zool. ryba z rodziny BROTULIDAE.

Brotulidae, s. pl. (bro'tiulidi) zool. rodzina ryb przeważnie głębokomorskich; podobne z wyglądu do watusza (dorsza czyli sztokfissa), lecz bliżej spokrewnione z rodziną BLENNIDAE.

brougham, s. (bro'em) karetka, powóz czterokołowy z krytym pudłem na dwie lub cztery osoby, z kozłem wysokim na przodzie; koła skręcają się w krótkim łuku.

brought, part. ob. **bring**.

Broussonetia, s. (brusoni'szia, od nazwiska przyrodnika fr. Piotra Broussoneta (brusone) 1761-1807) bot. nieliczny rodzaj morwowatych drzew azjatyckich; **papier mulberry**, B. PAPYRIFERA Vant.

brow, s. (brau) 1) brew, a) włosy na kraju oczodołu nad okiem; b) wystający nad okiem kraj oczodołu; 2) czoło; 3) mina, dawniej: odwaga w wyrazie twarzy; 4) przest. powieka; 5) gw. ang. skłon góry, skłon przepaści, spadziść.

brow, vt. 1) r. tworzyć kraj czegoś, otaczać rąbkiem; 2) szk. zmieszać, ob. **browbeat**.

Browallia, s. (bro-ue'lia; od nazwiska przyrodnika i teologa szwedz. J. Browalla) bot. nieliczny rodzaj płd.-amer. jednorocznych roślin psiankowatych, **solanaceous**, często hodowanych; b. osobnik tego rodzaju.

brow antler, (b. ant'ler) pierwszy róg jelenia, ob. **antler**.

browbeat, vt. (brau'bit) zaniepokoić i zmieszać bezczelnością, zbić z tropu wyniosłą miną lub nachalnym sposobem zarzucania pytaniami zadawanymi w tonie krzykliwym jak czynią np. amer. adwokaci wobec świadków, to b. a witness.

-browed, adj. (-braud) -brewy, mający brew, dark-b. czarnobrewy.

brown, adj. (braun) brunatny, rdzawy, koloru mieszanego między czarnym a czerwonym i żółtym.

brown, s. 1) kolor brunatny, dawniej także bronzowy; mieszanina kolorów czarnego, czerwonego i żółtego; 2) Ang. pot. miedziak, penny lub halfpenny; 3) każdy barwnik barwiący brunatno.

brown, vt. zbrunatnieć.

brown, vt. 1) pobrunatnić, zabarwić brunatno; 2) zarumienić mięso lub makę na ogniu; 3) zabarwić (lufy) tlenem na kolor jasnobrunatny.

Brown, Tom, (tam b.) postać bohatera dwóch powieści Tomasza Hughesa (juśa, 1822-1896) „Tom Brown's School Days” i „Tom Brown at Oxford” uważana za klasyczne uosobienie typowego chłopca ang. XIX w.

b. algæ, (b. al'gaj) ot. glony z gromady brunatnic, PHÆOPHYCEÆ, ob., z brunatnymi plastydami; ich pływki zaopatrzone są w duże boczne wici, z których jedna jest skierowana w przód, druga w tył.

brownback, s. (braun'bek) zool. amer. bekas w letnim fraczku brunatnym; na zimę grayback; ob. dowitcher, red-breasted snipe.

brown bent grass, (b. bent' gres) bot. pospolita trawa łąkowa w Eur. i Amer., psia pasza, psi błuj, AGROSTIS CANINA Linn. bezwartościowa dla rolnictwa.

b. Bess, (b. bes) hist. karabin ang. z czasów napoleońskich.

b. Betty, (b. be'di) 1) budyni chlebowy z jabłkami; 2) St. Zi. bot. czarnobrewka, ob. coneflower, brown-eyed Susan, Rudbeckia.

b. bread, (b. bred) 1) zwykłe Boston b. b., chleb żytni z przymieszką maki kukurydzianej, pszennej i Grahama oraz melasy i mleka lub wody; 2) ciemny chleb żytni razowy z przymieszką pszennej; dawniej wypiekany w Ang., dziś tylko w środk. i wsch. Eur., a w St. Zi. jako Graham bread lub w piekarniach o klienteli ze wsch. Eur.

b. creeper, (b. kri'per) 1) ptaszek phn.-amer. z rodziny wróblowatych, PASSERINES, pelczacz, CERTHIA FAMILIARIS AMERICANA, gatunek pelczacza eur.; 2) ptaszek nowozelandzki FINSCHIA NOVÆ ZEALANDIÆ.

b. hen, (b. hen) zool. cieciorka, samica cietrzewia black grouse TETRAO TETRIX.

b. hen fly, (b. h. flaj) ryboł. sztuczna muszka na przynętę.

b. holland, (b. ha'lend) płótno niebielone lub nawpół bielone.

Brownian, adj. (braun'jen) braunowski, dotyczący dra Roberta Browna, który w roku 1827 pierwszy opisał szybkie swoiste ruchy mikroskopijnych cząstek substancji organicznych i nieorganicznych zawieszonych w płynie; ruch taki zwany jest Brownian movement lub B. motion, ruch braunowski.

brownie, s. (brau'ni) 1) (folklor) krasnoludek; domowy; żywiliwy duch spełniający noca rozmaite pozytywne usługi domowe (młóci, zamiat, ubija śmietanę na masło itp.); 2) (Australja) kuch. baba z porzeczkami.

browning, s. (in') 1) bud. tynkowanie w trzy warstwy, ob. three-coat; 2) kuch. sos sporządzony z wina portowego, palonego cukru, korzeni itd. do zabarwienia sosów lub potraw; 3) mur. gładka warstwa ciemnego tynku (wapna z piaskiem) pod ostateczne wykończenie ściany; 4) ruszn. browning (brauning) automatyczny rewolwer.

Brownism, s. (brau'nizm) 1) hist. kość. braunizm kościelny, zasada

Roberta Browna, purytanina ang. (1549-1633), że każda gmina kościelna jest niezawisłą jednostką i może obierać i odwoływać swoje władze; 2) doktryna systemu dra Jana Browna (1735-1788), ob. Brunonian adj. 1).

Brownist, adj. ('-nist) 1) dotyczący ducha zasad Browna o samorządzie każdej gminy kościelnej; 2) dotyczący nauk dra Jana Browna, ob. Brunonian, adj. 1); B. s. zwolennik tej doktryny 1), 2).

Brownistic, -al, adj. (-ist'ik, -i) hist. kość. przejęty duchem braunizmu kościelnego.

brown paper, (b. pej'per) papier do pakowania nieblchowany.

b. pink, (b. pink) farb. nietrwały barwnik żółty sporządzony z jagód lub kory rozmarnynowca i z kory kwercytronu (phn.-amer. debu farbiarskiego QUERCUS VELUTINA Lam.).

b. powder, (b. pau'der) brunatny proch strzelniczy różniący się od czarnego proporcją składników oraz niepełnym spaleniem węgla drzewnego.

brown race, (b. rejs) rasa brunatna obejmująca Malajczyków czyli Polinezyjczyków, ob. man.

b. rat, (b. ret) zool. szczur brunatny, pospolity szczur domowy czyli norweski, MUS NORVEGICUS, ob. rat.

b. rot, (b. rat) bot. gnilec brunatny, groźna zaraza drzew owocowych wywołana przez grzybki rzędu MONILIALES, w szcz. MONILIA FRUCTIGENA; także sam grzybek.

b. rust, (b. rost) bot. rdza zbożowa, groźna zaraza pszenicy w Eur. wywołana przez grzybki rzędu UREDINALES w szcz. PUCINIA RUBIGO-VERA; także sam grzybek.

b. snake, (b. snejk) zool. kilka gatunków jadowitych żmij australijskich rodzaju DIEMENIA.

b. spar, (b. spar) min. spat brunatny, dolomit zawierający żelazo i mangan, tak zwany ponieważ skutkiem wietrzenia brunatnieje.

brownstone, s. (b'ston) brunatnoczerwony piaskowiec używany w budownictwie; b. front, St. Zi., dom mający front z takiego piaskowca.

brown stout, (b. staut) staut, ciężkie piwo lub inny ciężki napój słodowy.

b. Swiss, (b. suis') szwajcarskie rasy bydła brunatnego, w szcz. siementalska.

b.-tailed moth, (b. tejd moł) zool. szkodliwa ćma EUPROCTIS CHRYSORRHEA z rodziny brudnic, LYMANTRIDÆ, o białych skrzydłach, samica ma odwłok brunatny; gąsienice kosmate, o włoskach trujących dla skóry ludzkiej, tworzą gniazda z oprzędu i liści; szkodnik eur. zawleczony do Amer.

b. thrasher, b. thrush, (b. greszer, b. grosz) zool. drożd rdzawy wsch. St. Zi., brunatny na wierzchu, pstry spodem; dobry śpiewak.

b. trout, (b. trauf) miejscowa nazwa w St. Zi., rodzaj okonia, nie pstrąga; small-mouthed bass MI-

CROPTERUS DOLOMIEU, ob. black bass.

brownwort, s. (b'uort) bot. 1) trędownik, SCROPHULARIA; 2) dzika mięta self-heal PRUNELLA VULGARIS Linn.

brow piece (brau' pis) 1) górni. pionowy słup podpierający otwór do nowego poziomu; 2) przest. bud. pozioma belka nad otworem okna lub drzwi, ob. breastsummer.

browse, s. (brauz) 1) cienkie świeże gałązki drzew i krzewów przydatne na paszę dla bydła; 2) skubanie takich liści i gałązek przez bydło; 3) metal. wadliwie lub niedokładnie stopiona masa kruszcu lub żużli.

browse, vi. (o bydłe) szczypać, skubać zielone gałązki.

browse, vt. 1) (o bydłe) spożywać lub skubać (zielone gałązki); 2) paść; pasać.

browsing, s. 1) skubanie gałązek zielonych; 2) miejsce obfitujące w takie gałązki dla pasania bydła.

Bruchidae, s. pl. (bruki'di) zool. rodzina małych owadów, których gąsienice żerują na nasionach roślin strączkowych, na zbożach itp.; typowy rodzaj Bruchus (bru'kes) obejmuje wotczki fasolowe i grochowe.

brucin(e), s. (bru'sin, -syn; od nazwiska podróżnika szk. Jakuba Bruce'a, 1730-1794) chem. brucyna, trujący alkaloid C₂₄H₂₀O₈N₂ zawarty w nasionach gatunku kulczyby STRYCHNOS w szcz. w orzechu NUS VOMICA zwanym w handlu SEMINA STRYCHNI, pot. wronie oko; brucyna jest w skutkach słabsza niż pochodząca z roślin tej samej rodziny strychnina.

brucite, s. ('-sajt; od nazwiska dra A. Bruce'a z Nowego Jorku, 1777-1818) min. brucyt, rodzimy wodorotlenek magnezu MgH₂O₂, t.2, 5, c.w. 2.38-2.4.

bruin, s. (bru'in) w bajkach: niedźwiedź, miś.

bruise, s. (brujz) potłuczenie skóry ludzkiej lub zwierzęcej, kontuzja, CONTUSIO, stłuczenie, uderzenie o ciężki przedmiot, a powstała stąd stłuczyna przedstawiawarz tkanki wewnętrznej, zwłaszcza naczyń włoskowatych i drobnych żył podskórnych, siniec, siniak.

bruise, vi. (o uderz) tak silnie że powstaje siniak, stłuc (palec młotkiem), urazić, posiniaczyć; 2) uszkodzić, zagać (przez silne uderzenie pięścią lub tępyim narzędziem); 3) potłuc (w młóźnie itp.) zmiażdżyć, pokruszyć na proszek.

bruise, s. (bruj'zer) 1) kto sprawia uraz uderzeniem pięści; 2) bokser, pięściarz; 3) opt. narzędzie do toczenia soczewek.

bruit, s. (bru'i) 1) pogłoska; plotka; słuchy (pl.); słych; 2) przest. hałas, gwar, wrzask; 3) wymowa fr. brui' med. szmer normalny dcsłyszany w auskultacji.

bruit, vt. (bru't) przest. donosić, zwiastować.

Brule, s. (bru'le) 1) szczep plemienia indiańskiego Sioux w South Dakota, ob. Sioux; 2) geol. starsza formacja trzeciorzędowa Nebraska i okolicy.

Brumaire, s. (brü'mer'; brume (brüm) fr. mgła) hist. fr. drugi miesiąc kalendarza Rewolucji Francuskiej rozpoczynający się 22 października; B. 18th dzień 18-y owego miesiąca czyli 9-y listopada 1799 (zniesienie dyktatoratu i wprowadzenie konsultatu z Napoleonem na czele) stanowi zamach stanu powszechnie uważany za koniec Rewolucji; kalendarz jeszcze formalnie pozostał aż do r. 1805, kiedy go Napoleon zniósł.

brumal, adj. (bru'mel; bruma i. zima) mglisty, zimowy.

brumby, -bie, -bee, s. (brom'bi) Australia) dziki koń.

brume, s. (brum) mgła; opary.

brummagem, adj. (bre'madžem) (skoślawiona nazwa miasta Birmingham w Anglii, źródła ang. przemysłu zabawkarskiego) 1) gw. podrobiony, fałszywy, błyszczący a nie wart tynfa, sztuczny; 2) B. hist. ang. dotyczący ruchu kościelnego z r. 1680; ob. b. s. 2).

brummagem, s. 1) wyrób z Birmingham, np. fałszowana moneta; 2) hist. ang. „birminghamski (to znaczy: podrobiony) protestant”, przydomek dany zwolennikom ustawy wykluczającej, Exclusion Bill z 1680, ob.

Brummel, s. ob. Beau Brummel.

brumous, adj. (bru'mös) zamglony, mglisty, osowiały (dzień).

brunet, adj. (brunet') antropol. mający ciemną cerę i ciemne włosy, dotyczący najciemniejszej części rasy kaukaskiej.

brunet (m), **brunette** (f), s. (brunet') antropol. brunet (m), bruneta (f), brunetka (f) osoba o ciemnej lub oliwkowej albo smagławej cerze i o brunatnych lub ciemnych włosach i oczach; ob. melanochoi.

Brunhild, s. (brun'hild) mit. germ. Brunhilda w „Nibelungenlied”, w „Volsunga Saga” Brynhild, u Ryszarda Wagnera Brünnehilde, w tych trzech postaciach (z małymi zmianami) walkiria, jedna z rycerskich i wieczystych dziewic i córka najwyższego boga, Odina czyli Wotana, za непослушество wobec ojca skazana na zamążpójście; po- grzebana na niedostępnych skałach otoczonych ogniami, spi aż do czasu gdy zbudzi ją rycerz bez trwogi i zmaży; budzi ją Zygryd (w Volsunga Zygurd), lecz po krótkim okresie wielkiej miłości oddaje ją pod wpływem magicznego napoju Guntherowi lub też Gunnarowi, bratu swej przyszłej żony, Gudruny; B. z zemsty nakłania Gunnara (w innych wersjach Hagena) do zabicia Zygryda i spala się sama na jego stosie.

Bruniaceæ, s. pl. (brun'ej'si-i; ob nazwiska malarza hol. Kornela Bruyna, 1652-1726) bot. rodzina roślin rzędu różowych ROSALES, obejmująca 12 rodzajów a 30 ga-

tunków. głównie w Afr. Płd. i na Madagaskarze; rodzaj BRUNIA bywa hodowany w ogrodach i cieplarniach; **bruniaceus**, adj. (-szós) dotyczący tej rodziny.

brunissure, s. (brünisür'; fr. brunatnienie) bot. zaraza winogrodu, znamienna brunatnieniem liści, spowodowana złym żywieniem i wynikającym stąd nadmiarem oksydazów (fermentów utleniających), ob. oxidase.

Brunner's glands, (bru'ners glendz, od nazwiska szwajc. anatoma J. C. Brunnera z wieku XIX) anat. gruczoły dwunastnicowe GLANDULÆ DUODENALES czyli BRUNNERI.

Brunonian, adj. (bruno'njen) 1) dotyczący medycznego systemu dra Jana Browna (1735-1788), że choroba polega na nadmiarze lub na niedostatku zewnętrznych wpływów na ciało; 2) dotyczący wszechmocy Brown University w Providence, R. I., założonej w r. 1764.

Brunonian, s. 1) St. Zj. student lub były student (alumnus) Brown University w Providence, R. I.; 2) hist. kośc. zwolennik braunizmu kościelnego, ob. Brownist, s. 1.

Brunswick, adj. (bronz'wik) brunświcki; B. black czerni japońska; B. green zieleń brunświcka, barwnik, a) węglan miedzi lub podobny związek; b) żółty chrom z błękitem pruskim z przymieszką barytu lub gipsu.

Brunswick, s. 1) Brunświk, dawne księstwo niemieckie w dolnej Saksonii, po niem. Braunschweig (braun'szwajg) ze stolicą tej samej nazwy; 2) obcisły płaszcz noszony przez panie w w. XVIII.

brunt, s. (bront) 1) siła uderzenia, siła ciosu, główny ciężar ataku lub natarcia; 2) przest. cios, uderzenie; napad, atak, wyteżone usiłowanie.

brunt, vt. r. spotkać albo znieść lub dźwigać główny ciężar natarcia, wytrzymać, przetrwać.

brush, s. (brosz) 1) gęstwina, gąszcz leśny drzewek i krzewów; 2) gałęzie ścięte i opadłe z drzew, chrust; 3) szczotka do czyszczenia (ubrania, obuwia, obicia itp.), b. for boiler tubes szczotka do rury kotłowej; 4) pedzel, lime b. lub white-washing b. pedzel do bielenia, paint b. pedzel do malowania, szt. p. pedzel malarski; 5) elek. a) szczotka w prądnic; b) rodzaj wyładowania znamieny pękiem ognistych promieni; 6) puszysty ogon lisi, kita; 7) opt. prążkowanypek promieni świetlnych, zazwyczaj bardzo słabych; 8) szczotkowanie, czyszczenie szczotką; lekkie muśnięcie (np. dwóch pojazdów, które się ledwie otarły o siebie); 9) woj. krótkie spotkanie ozięne, zamieszka, bójka, bijatyka, starcie; 10) krótki wyścig, próba sił; 11) bot. a) młode słupkowie chmielu; b) zach. St. Zj. gatunek astra RATIBIDA COLUMNARIS D. Don. o bardzo wystającym szczotkowatym środku; 12) roln. drewniana włoka; 13) otarcie skóry, w szcz. na nodze końskiej.

brush, vi. 1) czmychnąć, prześlizgnąć się; 2) przest. natrzeć, natpaść; 3) otrzeć się o co lub o kogo.

brush, vt. 1) zalesić niskim ga-

szcem; 2) szczotkować, czyścić szczotką; 3) używać pedzla, pedzlować; 4) dotknąć w przełocie, muśnąć; to b. up. odświeżyć pedzlem, przen. odświeżyć w pamięci, odświeżyć swe wiadomości itp. np. to b. up one's geography (jakoby: odkurzyć spod pyłu zapomnienia).

b. burn, (b. börn) med. otarcie skóry wyglądające jakby oparzelina.

b. cherry, (b. cze'ri) bot. Australia, 1) mirtowate drzewo EUGENIA MYRTIFOLIA —; 2) wrzosewaty krzew TROCHOCARPA LAURINA, zwany także beech cherry.

b. hook, (b. huk) sierpak, krótki mocny sierp do ścinania chrustu, lekko zakrzywiony i osadzony na ręczce ok. 20" (50 cm.) długości.

brushing, adj. (bro'szin') 1) żywy, szybki, zwawy; 2) służący do szczotkowania lub do malowania.

brushings, s. pl. (-s) zbiorowo szczotki lub pedzle.

brushite, s. (-ajt); od nazwiska mineraloga amer. Jerzego J. Brusha, 1831-1912) min. bruzyt, minerał gwałtowny, saletrowiec rzędu fosforanów, prawie bezbarwny, HCaPO₄ + 2H₂O.

brushman, s. (b'men) malarz uzdolniony w używaniu pedzla.

brush ore (b. or') metal ruda żelazna w kształcie szczotkowatych stalaktytów.

b. turkey, (b. tör'ki) Australia, duży indyk leśny TELEGALLA LATHAMI z rodziny MEGAPODIIDÆ; buduje duże stopy z gnijących roślin, które wydzielają ciepło potrzebne do wylęgu jaj; samice składają jaja na taką kupę zielenizny, a młode po wykluciu od razu same sobie radzą i wkrótce wylatują; ptak dochodzi do 50 cm. (20") długości od dzioba do końca ogona.

b. wheel, (b. huil') 1) koło niezbędatne ocierające się o drugie koło i kręcące się na mocy tarcia albo z pomocą szczecinek; 2) kręcąca się okrągła szczotka do polerowania używana przez tokarzy, szlifierzy klejnotów, złotników itp.

brushwood, s. (b. uni'd) gąszcz krzewów i drzewek; ścięty chrust, ścięte gałązki.

brushy, adj. (-i) gęstwiny, zagmatwany i kolczasty; pokryty gąszczami; bogaty w chrust.

brusque, adj. (brusk) nagły, np. b. movement, szorstki, krótki a wezłowy np. b. answer, surowy i bezpośredni w mowie i zachowaniu się, np. a b. man.

brusque, vt. traktować bezceremonialnie, z surową determinacją, krótko a wezłowo, prosto z mostu: to b. it przeforsować ostrym i bezwzględny postępowaniem.

brusquely, adv. (-li) krótko a wezłowo, prosto z mostu, szorstko.

brusqueness, s. (-nes) surowość (zachowania się) nagłość (np. decyzji), bezceremonialność, szorstkość.

Brussels, adj. (br'oselz) brukselski; B. biscuit sucharek, biszkopt, ob. zwieback; B. carpet dywan brukselski, wiązany z włóczki na

siatce z mocnej lnianej nici; jeżeli nie strzyżony, zwie się **body B.**; jeżeli strzyżony—**imperial B.**; **B. Conference** Konferencja Brukselska, a) zwołana przez państwa eur. wkrótce po wojnie prusko-fr. z 1870-71 w sprawie ograniczenia wojen, nie doprowadziła do porozumienia; b) z r. 1876 w sprawie badania i wyzyskania („ucywiliżowania”) Afr. Środk.; 3) z 1889-90 międzynarodowa w sprawie zakończenia handlu niewolnikami; uchwały zatwierdzone przez rząd w r. 1892; **B. lace** ręczna koronka brukselska, jedna z najcenniejszych na świecie; **B. net** maszynowe naśladowstwo koronki brukselskiej; **B. sprouts** brukselka, rodzaj kapusty tworzącej na łodydze małe zielone główki wyglądające jak paczki, o smaku podobnym do smaku kalafiorów; **B. wire ground** tło koronki brukselskiej z jedwabiu związane częściowo w prostych liniach, a częściowo w łukach.

Brussels, s. 1) Bruksela, stolica Belgii, po fr. Bruxelles (brüsel', po flam. Brüksel'); 2) koronka brukselska ręczna lub maszynowa, dywan brukselski itp.

brustle, vi. (brüst) przest. 1) szeleścić jak jedwabna szata; 2) stawiać się opornie; to b. up jeżyć się, ob. to bristle up.

brut, adj. (brüt; fr.) naturalny, surowy, o winach musujących; w ostatnich czasach w wyrobie win szampańskich dopuszczalna jest przymieszka likieru w ilości 1 do 3%.

Brut, **Brutus**, s. (brut, bru'tes) 1) mit. bryt. praprawnik lub potomek Eneasza, ob. Aeneas, założyciel kolonii uchodźców trojańskich w Nowej Troi, TRINOVAUTUM, Londynu; 2) hist. kl. Brutus, przywódca zamachu na Juliusza Cezara (44 prz. Chr.).

Bruta, s. pl. (bru'ta) zool. według dawniejszych klasyfikacji (Linneusza i l.) rząd ssaków obejmujący szczerbaki, słońca i wieloryby; dzisiaj identyczny z rządem szczerbaków, EDENTATA.

brutał, adj. (bru'teł) 1) dotyczący zwierzęcia (nie człowieka), zwierzęcy (w przec. ludzki), dziki; 2) brutalny, niemiłosierny, ordynarny, prostacki.

brutality, s. (brute'li'ti) 1) brutalność, dzikość, zdziwienie, ordynarność, prostactwo; 2) brutalność, czyn brutalny.

brutalization, s. (bru'telizej'szyn) brutalizowanie, brutalne zachowanie się; stan doświadczenia brutalnego zachowania się.

brutalize, vi. (bru'telajz) r. stać się lub stawać się niehumanym i brutalnym, żyć jak barbarzyńca, dziczyć, dawniej bisurmaniec.

brutalize, vt. 1) uczynić dzikim, niemiłosiernym, niehumanym; 2) obchodzić się z kim brutalnie, traktować kogo brutalnie.

brute, adj. (bru't) bezmyślny, pozbawiony rozsądku, nierozumny; 2) nieprzytomny, nieczuły, bez życia, bez ducha; 3) dotyczący dzikich zwierząt, dziki, okrutny; 4)

łepy, mający większe siły fizyczne niż umysłowe; 5) r. nieokrzesany, niecywilizowany.

brute, s. 1) bestia, zwierzę (inne niż człowiek); 2) brutal, brutalna osoba, człowiek pozbawiony uczuć.

brutify, vi. & vt. (bru'tifaj) ob. **brutalize**, vi. & vt.

brutification, s. (-tifikiej'szn) zdziwienie, zbrutalizowanie, ztrata ludzkich uczuć, rozbawienie.

brutish, adj. (bru'tisz) brutalny, odpowiedni dla brutala, dziki, nierozumny, pozbawiony uczucia, ordynarny.

brutishly, adv. (-i) brutalnie, nierozumnie, bez czucia, ordynarnie.

brutishness, s. (-nes) dzikość, brutalność, bestialstwo.

Brutus, s., **Brutus wig**, (bru'tes uig') rozczochrana czupryna lub także peruka modna w czasie Rewolucji Francuskiej około 1792.

Bryaceae, s. pl. (braj-ej'si-i) bot. rodzina mchów rzędu BRYALES, mchów właściwych, typowa dla tego rzędu; **bryaceous**, adj. (-szós) dotyczący tej rodziny.

Bryales, s. pl. ('-liz) bot. mchy właściwe, jeden z trzech rzędów mchów liściastych mosses MUSCI, ob. Sphagnales, Andraeales.

Bryanite, s. (braj'enajt) 1) hist. kość, członek sekty Bible Christians, ob.; 2) St. Zj. zwolennik Williama J. Bryana, demokratycznego kandydata na prezydenta w 1896, 1900 i 1908.

bryological, adj. (braj'o'lo'dzikł) dotyczący nauki o mchach.

bryologist, s. (brajo'lodżist) badacz mchów, botanik zajmujący się nauką o mchach.

bryology, s. ('-lodżi) nauka o mchach, dział botaniki obejmujący badanie mchów.

Bryonia, s. ('nja) bot. przestęp, nieliczny rodzaj eur. wijących się roślin dyniowatych, cucurbitaceous, ob. bryony.

bryonin, s. (braj'onin) chem. bryonina, gorzka biała substancja C₂₀H₃₀O₄, zawarta w korzeniu przestępu białego, BRYONIA ALBA i B. DIOICA, silny środek przeczyszczający, ob. bryony.

bryony, s. ('-oni) bot. każda roślina rodzaju BRYONIA, w szcz. B. ALBA i B. DIOICA, przestęp biały, śmierdzące zielenie o czarnych i czerwonych jagodach pnące się po płocie.

Bryophyllum, s. (brajofi'łom) bot. 1) rodzaj roślin rodziny gruboszowatych, CRASSULACEAE, obejmujący 5 gatunków, ob. life plant; 2) b. osobnik tego rodzaju.

Bryophyta, s. pl. (braja'fita) bot. mszaki, jeden z dziesięciu typów roślin, obejmujący mchy mosses MUSCI i wątrobowce liverworts i scale mosses HEPATICAE.

bryophyte, s. (braj'ofit) bot. mszak.

bryophytic, adj. (-ofy'tik) bot. mszakowy, dotyczący mszaków.

Brython, s. (bry'ten) 1) hist. ang. według średniowiecznej tradycji walijskiej członek szczepu cym-

bryjskich przybyszów z Armoryki do Anglii i Wali; 2) w szerszym zastosowaniu Celt mówiący po cymbryjsku, ob. Celt.

Brythonic, adj. (briza'nik) dotyczący Celtów cymbryjskich lub ich języka; ob. Indo-European.

Bryum, s. (braj'em) bot. rodzaj mchów, typowy dla rodziny BRYACEAE, ob.; obejmuje 500 gatunków.

B. Sc. skrót tytułu uniwersyteckiego Bachelor of Science, baka-laureat nauk wyzwolonych.

B. Th. skrót tytułu uniwersyteckiego Bachelor of Theology, baka-laureat teologii.

B. T. U. skrót British Thermal Unit, ob. British.

bu. skrót na bushel.

bub, s. (bob) 1) zaczyn z maki lub z grysu i drożdży z cieplą brzcza i wodą, używany do wywołania fermentacji; gw. mocny napój słodowy.

bubaline, adj. (biu'balajn, -lin) zool. dotyczący podrodziny BUBALINAE, z rodziny pustorogich, BOVIDAE, podrzędu przeżuwaczy, RUMINANTIA rzędu parzystokopytnych, ARTIODACTYLA.

bubalis, s. (biu'balis) zool. 1) wielka antylopa BUBALIS BUSELOPHUS, w pln. Afr. i Azji Mniejszej; B. rodzaj obejmujący antylopy.

bubble, adj. (bobl) podobny do banki mydlanej, zwodniczy, pusty, próżny, płonny, czczy.

bubble, s. 1) cienka banka plynu napełniona powietrzem lub gazem, w szcz. banka mydlana, soap bubble; 2) bąbel gazu w musującym napoju; 3) bąbel powietrza czyli pęcherzyk w szkłe; 4) bąbel szkła napełniony powietrzem dawniej używany do mierzenia mocy alkoholu stosownie do wysokości w jakiej się zatrzymywał; 5) bąbel powietrza w węgielnic; 6) kup. złudne widoki interesu, nieuczciwa propozycja handlowa, pusta w samej rzeczy a oparta na przesadnych obietnicach; cokolwiek podobnego do banki mydlanej pękającej za łada podmuchem; 7) war, kipienie, wznoszenie się bąbli wrzątku; 8) przest. ofiara kupieckiej banki mydlanej, osoba poškodowana przez udział w przedsiębiorstwie błyszczącym wszystkimi kolorami tęczy a pustym jak banka mydlana; 9) przest. buła, starożymski wisiorek, rodzaj talizmanu, ob. bulla; b. and squeak wołowina z kapustą duszone razem.

bubble, vi. 1) musować, pienić się, podnosić się w drobnych bąblach jak gaz w napoju lub powietrze we wrzątku; wrzeć, gotować się, kipieć, tworzyć bąble; 2) płynąć lub wypłynąć z dźwiękiem podobnym do dźwięku wznoszących się bąbelków, np. w strumyku górskim lub w gotującej się wodzie; 3) wydawać tony podobne, np. o ptaku śpiewającym w trzaskach; to b. over nie posiadać się (np. z radości with joy).

bubble, vt. puszczać banki lub coś w rodzaju baniek mydlanych, np. niewiarygodne opowiadanie lub tp.; 2) oszukać, zawieść.

Bubble Act, (b. ekt) hist. ang. ustawa z r. 1719 wzbraniająca za-

kładania stowarzyszeń akcyjnych (rzekomo w interesie monopolu South Sea Company), odwołana w r. 1825.

bubbler, s. (-er) 1) kup. twórca fantastycznych projektów handlowych, zazwyczaj oszukańczych, pot. fezer lub po fr. *faiseur* (fezór); 2) ob. **drumfish**, **APLODINOTUS GRUNNIENS** Wielkich Jezior.

bubble shell, (b. szel) ślimak rodzaju **BULLA** i pokrewnych z podzędu **TECTIBRANCHIATA**.

b. tube, (b. tiub) geod. instrument do mierzenia poziomu zawierający bąbel w rurce eteru.

bubbling jock, (-in - dzok) gw. indor.

bubblingly, adv. (-li) musująco; wrzaco, kipiąco.

bubbly, adj. (bob'li) zawierający bąble, bąblasty, pełen bąbli, bańcisty, musujący, burzający się.

bubbly-jock, gw. indor.

bubby, s. (bo'bi) 1) przest. pierś kobieca, dziś gw. i prostackie; 2) r. braciszek, młodszy brat, dziś w St. Zj. pot. *kid brother*.

Bubo, s. (biu'bo) 1) zool. rodzaj wielkich sów rzędu drapieżnych, **RAPTATORES**, gromady ptaków, **AVES**, obejmujący puchacza *eagle owl* **BUBO BUBO**, **B. MAXIMUS**, **B. EUROPAEUS**, największego z drapieżców nocnych, i wielkie puchacze ameryk.; 2) b. med. dymienica, obrzmienie gruczołów chłonnych pod pachami, według innych tylko gruczołów pachwinowych, *bubon*, ropień dymieniczny.

bubod, adj. (-d) med. bubonowy.

bubonic, adj. (biu'bo'nik) med. bubonowy, dymienicowy, dymieniczny; b. *plague* zaraza morowa, dymienicowa zaraza wschodnia, **PESTIS BUBONICA**, **PESTILENTIA**, dawniej: powietrze, mór, morowe powietrze.

Bubonidae, s. pl. (-nidi) zool. rodzina ptaków obejmująca wszystkie puchacze i sowy z wyjątkiem sowy płomykowatej *barn owl* **STRIX FLAMMEA**; w innych klasyfikacjach rodzina ta uważana jest za podrodzinę i zwana **BUBONINAE**, ob. **Strigidae**.

bubonocoele, s. (-nosil) med. dymienica, przepuklina pachwinowa, **HERNIA**, w której worek przepuklinowy zwisa do pachwiny wywołując wrażenie obrzęknięcia bubonowego, dymienicy.

buccal, adj. (bekł) anat. policzkowy, ustny; dotyczący policzków lub jamy ustnej; b. *cavity* jama ustna, **CAVITAS BUCCALIS**, składająca się z **VESTIBULUM ORIS** i **CAVITAS ORIS**; b. *glands* a) drobne gruczoły śluzowe w błonie śluzowej policzków; b) chłonne gruczoły leżące przy mięśni policzkowym **buccinator** *muscle* **MUSCULUS BUCCINATOR**; b. *mass* zool. u mieczaków (z wyjątkiem małżów) część ustna i mięsne należące do niej, tworząca zazwyczaj mniej więcej zwartą masę.

buccan, s. (bō'ken) 1) rama drewniana do smażenia, wędzenia lub suszenia mięsa; 2) wędzarnia, miej-

sce gdzie się mięso w ten sposób smaży, wędzi lub suszy; 3) ob. *barbecue*; 4) mięso na ramie smażone, wędzone lub suszone.

buccan, vt. na otwartym ogniu na ramie smażyć, wędzić lub suszyć mięso.

buccaneer, s. (-ir') 1) osoba susząca i wędząca mięso i rybę na sposób indyjski; 2) rozbójnik morski, korsarz, dawniej freybirer; w szcz. o hiszp. awanturkach, którzy w w. XVII i XVIII wyrządzali szkody Ameryce.

buccaneer, vi. trudnić się korsarstwem, żyć z rozbójstwa morskigo.

bucchero, adj. (buk'kiejro) bukieiro, dotyczący stylu naczyń etruskich z VII w. przed Chr., do których podobne znaleziono na Cyprze.

buccinal, adj. (bek'sineł; *buccina* i. kręty róg) mający kształt i ton trąbki.

buccinator, s. (-sinej'ter) anat. mięsień policzkowy, szeroki i cienki mięsień między szczęką a policzkiem.

buccinatory, adj. (bek'sineteri) anat. dotyczący mięśnia policzkowego.

bucciniform, adj. (-siniform') zool. stożkowaty, typowy dla rodziny ślimaków **BUCCINIDAE**.

buccinoid, adj. (-sino-id') zool. podobny do tych ślimaków; b. s. ślimak podobny do ślimaków **BUCCINIDAE**.

Buccinum, s. (-sinem) zool. rodzaj ślimaków morskich składający się ze stożków, *whelks*, typowych dla rodziny **BUCCINIDAE**; ob. *whelk*.

bucco-, przedr. policzkowo-

bucentaur, s. (biusen'tor) 1) mit. kl. centaur z tułowiem byka, w połowie człowiek, w połowie byk; 2) Bucentaur, państwowa łódź republiki weneckiej używana co rok przez dożę na uroczystą ceremonię zaślubin z Morzem Adriatykiem.

Bucephalus, s. (biuse'fales) Bucefał, wierzchowiec Aleksandra Wielkiego; b. żart. bucefal, koń, szkap.

Buceros, s. (biu'siros) zool. rodzaj ptaków rogodziobych, ob. *hornbill*, typowych dla rodziny **BUCEROTIDAE**.

buchu, s. (bu'ku) bot. buku (nazwa zuluska), wonne liście kilku odmian rutowatego krzewu pld.-af. rodzaju **BAROSMA**, używane w lecznictwie jako środek podniecający, moczopędny i żołądkowy.

buck, s. (bok; kornijskie byk, ss. bukka) 1) samiec niektórych zwierząt, jak: antylopy i kozy, także zając, królik, kozioł samiec sarny, lecz o losu, elk i moose, mówi się *bull*, o jeleniu, *red deer*, stąg; 2) w Afr. Płd. każda antylopa; 3) St. Zj. pot. i gw. Indianin lub murzyn (mężczyzna); 4) gimnast. koziołek (do przeskakiwania); 5) hug i mydliny w których moczy się i gotuje płótno w czasie blichowania lub też w praniu; przest. także płótno tak moczone i gotowane; 6) Ang. wiecierz na węgorku; 7) koziołek, ko-byłka, podstawa do cięcia drzewa

na opał, *sawbuck*, *sawhorse*; 8) garb, stół do garbowania skóry; 9) (o koniu) sus w bok (by zrzucić jeźdźcę); 10) Ang. lekki wózek czterokołowy, w St. Zj. **buckboard**, ob.; 11) Ang. orczyk pług; 12) przest. elegancik, szykowiec; 13) (karty) przedmiot lub znak podawany osobie, która rozdaje karty, i leżący przy niej do końca partii, by nie było sporu o to, kto dzieli; St. Zj. *to pass the b.* pot. składać odpowiedzialność na kogo innego.

buck, vi. 1) stanowić, jak kozły i sarny; 2) o koniu i mule, dać susa w bok, wygiąć grzbiet w górę, wierząc, klękać na przednie nogi spuszczać łeb do ziemi itd., by zrzucić jeźdźcę; *to b. up* gw. wystroić się, podbić sobie bębenka, dodać sobie odwagi.

buck, vt. 1) hugować i gotować (płótno) blichując lub piorąc albo też prać na rzece lub na stawie; 2) hist. woj. zadawać tortury w dawnej dyscyplinie wojskowej przez związanie żołnierza w trudnej do wytrzymania skurczonej postawie; 3) (o koniu i mule) starać się zrzucić z siebie ciężar, ob. *buck*, vi., 2); 4) pot. w St. Zj. dźwigać, np. *to b. water*; 5) heblować klepki by szerokość ich była najdokładniej dopasowana; 6) górń. tłuc na proszek; 7) leśn. pilować (ścięte drzewo).

b. basket (b. bas'ket) kosz na bieliznę.

b. bean, (b. bin) bot. bobrek *marsh trefoil* **MENYANTHES TRIFOLIATA**, Linn.; gorzkie jego liście używane czasem w lecznictwie; zwany także *bog bean*, *bog myrtle*, ob. *Menyanthes*.

buckberry, s. (bok'beri) rodzaj czernicy pld. St. Zj. **GUYLUSSACIA URSINA**, . . . o jagodach bez smaku, jadanych przez sarny.

buckboard, s. (-bord) lekka bryczka czterokołowa z długą elastyczną deską na której opierają się resory i siedzenia; tylna część deski spoczywa bezpośrednio na tylnej osi.

buckbush, s. (-busz) bot. nazwa dwóch gatunków śniegulczki z rodziny przewietrniowatych, **CAPRI-FOLIACEAE**, **SYMPHORICARPOS ORBICULATUS** i **S. OCCIDENTALIS** Hook, oba w zach. St. Zj., ob. *wolfberry*, *coralberry*, *Indian currant*.

buckeen, s. (bekin') gw. ang.-irl. młody Irlandczyk z drobnej szlachty albo młodszy syn biedniejszej arystokracji starający się sprostać stopie życiowej bogatych sfer, młodzieniec żyjący nad stan.

bucker, s. (bo'ker) 1) bedn. człowiek przycinający klepki na beczki; 2) górń. człowiek kruszący kruszec na proszek; 3) leśn. St. Zj. człowiek tnący ścięte drzewa; 4) gw. St. Zj. nosiwoda.

bucket, s. (bo'kiet) 1) wiadro, wiaderko, kubeł, ceber, cebrzyk, naczynie na ciecz, sól, węgiel, popiół; 2) pojemność takiego naczynia, np. *a. b. of milk* cebrzyk mleka; w szcz. pojemność pół buszla; 3) czerpak, rozmaitego kształtu i rozmaitej objętości naczynia np. umie-

szczone na pasie bez końca i czerpiące piasek lub wodę, zboże, węgiel itp.; czerpak na krawędzi koła wodnego powodujący kręcenie się koła; zawór tłokowy pompy podnoszącej; 4) rurka skórzana, do umieszczenia batoga, lancy, karabinu itp.; 5) wiośl. Ang. pochylenie tułowia w przód po zakończeniu ruchu wiosła, zanim ręce minęły kołana; grab b. mar. chwytak pogłębiarki).

bucket, vi. 1) sięgnąć wiadrem, zanurzyć kubel; 2) (sport wiośl. Ang.) wiosłować w sposób określony w **bucket**, s. 5); 3) Ang. gw. pedzić, spieszyć się; St. Zj. gw. przyjmować zakłady, prowadzić biuro zakładów.

bucket, vt. 1) czerpać wiadrem lub czerpakami; 2) podlewać lub polewać wiaderkiem; 3) jeździć (konno) bezłotnie, stąd pol. pedzić kogo lub co niemilosiernie; 4) (sport wiośl. Ang.) wykonywać ruch opisany w **bucket**, s. 5); 5) zakładać się, postępować tak jak w tajnym biurze zakładów lub w pokątnej agencji giełdowej (w której handluje się papierami nie notowanymi na giełdzie); 6) gw. oszwabić, oszukać.

b. chain, (b. czejn) mar. łańcuch kubiowy.

b. dredger, (b. dre'dżer) mar. pogłębiarka czerpakowa, pogłębiarka kubiowa.

b. elevator, (b. e'lewejter) mar. podnosnik kubelkowy.

b. engine, (b. en'dżyn) mech. maszyna pędzona siłą wodną, składająca się z łańcucha bez końca z czerpakami, z których woda spada z wysoka w małych ilościach na koło łańcuchowe.

b. guide frame, (b. gajd frejm) kozioł drabiny kubiowej.

b. ladder, (b. la'der) mar. drabina kubiowa.

b. shop, (b. szap) 1) tajne biuro przyjmujące zakłady; 2) pokątna agencja giełdowa prowadząca interesy w zakresie papierów wartościowych nie kotowanych na giełdzie.

b. wheel, (b. huil') mech. koło mające na krawędziach umieszczone wiaderka lub czerpaki, albo połączone z powrozem lub łańcuchem z czerpakami.

buckeye, s. (bo'kaj) 1) bot. amer. drzewo rodzaju *AESCULUS*, kasztanowiec amerykański, z rodziny *HIPPOCASTANACEAE*; 2) St. Zj. B. pot. mieszkancie stanu Ohio, gdzie drzewo to jest tak pospolite że stan ma przydomek B. State; 3) b. lub **bugeye** okręt dwumasztowy o płaskim dnie pospolity w Zatoce Chesapeake; 4) motyl amer. *JUNONIA CENEA*, ob. *Junonia*.

buckhorn, s. (bok'horn) 1) rożek kozła; 2) muszla skójk. UNIO, używana do wyrabiania guzików, ob. *deerhorn*, s. 2).

buckhorn plantain, (b. plan'tejn) bot. babka w szcz. *PLANTAGO LANCEOLATA* Linn. i *P. CORONOPUS* w Eur. i *P. ARISTATA* w St. Zj.

buckhound, s. (bok'haund) pies myśliwski na jelenie.

bucking, s. (bo'kin) 1) ług i mydliny używane do blichowania lub prania; 2) ilość płótna itp. za jednym razem blichowanego lub pranego.

bucklandite, s. (bok'lendajt; na cześć geologa ang. dra Williama Bucklanda, 1784-1856) min. buklandyt, sylikoid z grupy epidotów, ortyt tak samo jak pokrewny allanit, $\text{HCa}_2\text{Ce}_2\text{Si}_2\text{O}_{10}$.

buckle, s. (bokł) 1) sprzączka, z metalu lub z metalu i paska rzemieniowego; 2) ozdoba sprzączka do ubrania włosów, sukien itp.; 3) lok, kędzior, pukiel; 4) spaczenie, zgięcie, zgrubienie, nierówność, niedokładność w wykonaniu płyty metalowej, tkaniny, rury, piły itp.; 5) r. wykrzywienie rysów twarzy, grymas, zmarszczka; 6) mech. ściąg, ściągno piły; 7) farb. w wyrobie bieli ołowianej płytki ołowiu wystawione na działanie kwasu węglowego.

buckle, vi. 1) szykować się, gotować się (do czynu, do pracy, do wysiłku do walki), pierwotnie: zapinać zbroję na sprzączki (przed walką) z to lub down to; as the time for exams came near we buckled down to study hard; 2) zetrzeć się, walczyć, chwycić się za bary, wejść w zawody, z with; 3) spaczyć się, wypaczyć się, wygiąć się, wykrzywić się; 4) przest. ustąpić, poddać się, pot. he buckled down zmieknął mu rura; 5) szk. i gw. ang. pobrać się, (o męczącej) ożenić się, (o kobiecie) wyjść za mąż.

buckle, vt. 1) spaść na sprzączkę, np. uprząż; 2) szykować do czynu, do walki itp.; częściej ob. **buckle**, vi. 1); 3) mech. wybaczad; 4) wypaczyć, spaczyć.

buckled, part. adj. (-d) wypaczony, spaczony, zgięty, falisty, pomarszczony; **b. plate** żelazna płyta na podłogi, prostokątna lub obła. w środku nieco wygięta, na krawędziach płaska.

buckler, s. (bok'ler) 1) hist. tarcza, a) większa do ochrony piersi, trzymana zazwyczaj na lewym przedramieniu, b) mniejsza (trzymana za rączkę na odległość ramienia) wstrzymująca wroga na tę odległość; 2) druk przyrząd na prasie do obracania arkuszy; 3) mar. blok drewniany lub żelazny do zatykania nozdrza kotwicznego lub podobnego otworu; 4) paleont. przedni segment pancerza trylobita; 5) zool. tarcza kostna niektórych ryb kostnołuskich, *GANOIDEI*; 6) St. Zj. także: **bucklum** (boklem) rak, którego skorupa poddaje się tylko niewiele pod naciskiem palców ludzkich.

buckler, vt. 1) ochraniać tarczą, bronić; 2) przest. chronić od ciosów.

b. fern, (b. fern) bot. paproć rodzaju *DRYopteris*, zwana także **shield fern**, od kształtu zawijki, *INDUSIUM*.

b. mustard, (b. most'ard) roślina rodzaju *BISCUTELLA* z żółtym kwiatem podobnym do kwiatu gorczycy.

Buckleya, s. (bok'lia, od nazwiska amer. botanika Samuela B. Buckleya 1809-1884) rodzaj krzewów san-

dałowatych, *SANTALACEAE*, z jedynym gatunkiem *B. DISTICHOPHYLLA* w pld. St. Zj., a i tam bardzo rzadki; małe zielonawe kwiaty i oleisty orzechowaty pestkowiec.

buckling, s. ('-lin) 1) mech. wyboczenie; 2) met. wyboczenie na odlewie spowodowane zbyt dużym giądzeniem albo brakiem powietrza; **b. load** mech. siła wybacająca; **intensity of b. stress** mech. naprężenie wybacające, naprężenie wyboczenia.

bucko, s. (bo'ko; ob. **buck**, s. 12.) nadepty i panoszący się pryncypał pomiatający podwładnymi.

buckplate, s. (bok'plejt) górn. gładka płyta z hartowanego odlewu żeliwnego na której tką kruszec na proszek; także **bucking plate**.

buckra, adj. (buk'ra, w języku murzynów wybrzeża Kalabaru w zach. Afr.: biały) biały, dotyczący białego człowieka, mocny, dobry, dzielny, tegi.

buckra, s. (pierwotnie w języku tych murzynów, ob. wyżej, demon, istota nadludzka) biały człowiek; w użyciu także u innych murzynów aż po Indie Zach. i pld. St. Zj.

buckram, adj. (bok'ram) 1) zrobiony ze sztywnego płótna; 2) przest. wykruchmalony (w zachowaniu się), sztywny, formalistyczny.

buckram, s. 1) pierwotnie: tkanina lniana lub bawełniana na odzież; 2) szorstkie płótno lniane lub konopne usztywnione w kleju, używane do oprawiania książek, do wyrobu kartonu do pakowania i na podszewki ubrań, aby je utrzymać w dobrej formie; 3) sztywność, przesadna formalistyka w zachowaniu się, kruchmalne maniery; 4) rodzaj czosnku, ob. *ramson*; 5) przest. portfel na akty noszony dawniej przez adwokatów.

buckram, vt. podszyc gumowanym płótnem, usztywnić.

bucksaw, s. ('-so') piła na dwie osoby, oprawna w ramę, do cięcia drzewa opałowego na koziołku, ob. **buck**, s. 7).

buckshot, s. (bok'siat) myśl. nabój do polowania na grubsza zwierzyne, w rozmiarach .25, .27, .30, .32, .34 i .36 cala średnicy, zwany w St. Zj. 3, 2, 1, 0, 00, i 000.

buckskin, adj. ('-skin) zrobiony z kozłej skóry, mający kolor kozłej skóry.

buckskin, s. 1) kozła skóra; 2) mocna skóra wyprawna, zwyczajnie żółtawa lub szarawa, miękka i giętka wskutek zaprawiania olejem i maziem; 3) ubranie z kozłej skóry; osoba odziana w kozłą skórę; **B.** żołnierz amer. z Wojny Rewolucyjnej; 4) pl. kamasze z kozłej skóry; 5) zach. St. Zj. portmonetka z kozłej skóry; 6) zach. St. Zj. koń maści ciawej.

buckskin cloth, (b. kłog) gęste wełniane sukno, z jednej strony strzyżone, koloru żółtawo-białego.

buckstay, s. ('-stej) bud. jedna z dwóch połączonych z sobą podpór łuku w piecu lub w kominie.

Bucktail, s. ('-tejl) hist. St. Zj.

zwolennik partii przeciwnej rządowi gubernatora stanu New York De Witt-Clintona (ok. 1815); nazwa pochodzi stąd że niektórzy członkowie opozycyjnej Tammany Society nosili w kapelusza ogon zakończony.

buckthorn, s. ('-żorn) bot. 1) rozmarnowiec kolczasty, krzew lub drzewo rodzaju zakłaku. RHAMNUS; 2) sacyńcowate, *sapotaceus*, drzewo pld. St. Zj. BUMELIA LYCIOIDES Linn.

bucktooth, s. ('-tuć) ząb właśnie co wykłuty.

buckwash, vt. ('-uosz) blichować lub prać w ługu lub też na rzece albo na stawie.

buckwasher, s. osoba wykonująca powyższą czynność.

buckwheat, s. ('-uít) 1) bot. hreczka, gryka, tatarka, rodzaju FAGOPYRUM, rodziny rdestowatych, POLYGONACEAE, rodem z Azji, powszechnie uprawiana na ziarno i na paszę; 2) kuch. kasza hreczana, gryczana, tatarszana, w Amer. używana na bliny, pancakes, lecz w Polsce zwłaszcza na Rusi, uprawiana z powodzeniem i na ubogich ziemiach, stanowi ważne pożywienie; 3) Ang. sorgo.

buckwheat coal, (b.kol) rozmiar węgla opałowego najmniejszy przyjęty w handlu, ob. coal.

bucolic, adj. (biuka'lik) sielski, wiejski, pasterski, ob. rural; b. *diæresis*, proz. kl. przerwa heksametru po czwartym daktylu, częsta w idylach klasycznych.

bucolic, s. 1) poemat sielski, idylla, np. Bukoliki (poematy pasterskie) Wergilego lub Teokryta; 2) autor poematu sielskiego; 3) żart, wieśniak.

bucranium, s. (biukre'njom) szt. p. ozdoba budowlana przedstawiająca czaszkę wołu ozdobioną wieniec, na ołtarzach rzymskich i na kolumnach jońskich i korynckich.

bud, s. (bod) 1) bot. pączek, pąk; 2) bot. i zool. napęcznienie części ustroju, jakie przetrada się w nowy ustrój który następnie oddziela się lub pozostaje przyzcpiony; *gemma*; ob. *germination*, *Hydra*; 3) anat. rozmaite narządy i części przypominające wyglądem pączek.

bud, vi. 1) pączkować, przen. być na wzór pączka młodym, rosnącym nadzieje itp.; 2) poczynąć rósć; wykluwać się jak np. róg.

bud, vt. 1) wydawać pączki, poczynąć kwitnąć; 2) ogr. zaszczerpić pączek na inną roślinę.

bud brush, (b. brosz) bot. bylica, ARTEMISIA SPINESCENS ceniona i uprawiana w zach. St. Zj. jako roślina pastewna na ranczach owczych.

buddage, s. (bo'dedź) biol. i ogr. pączkowanie.

Buddha, s. (bu'da) hist. kość. Budda, założyciel religii buddaistycznej (buddyzmu, buddaizmu). wcielenie samozaparcia, enoty i wiedzy, Gautama Siddharta, ob. *Adi B.*, *Dhyani B.*

Buddhism, s. ('-dizm) buddyzm.

buddaizm, religia oparta na nauce głoszonej przez hindusa Gautamę Siddhartę, przezwanego Budda, w VI w. przed Chr.; nauka ta uważa życie na ziemi za cierpienie, którego pozbyć się można przez przejście w stan spoczynku i nicości. nirwane; żądza życia (karma) przeszkadza nieoświeconym w osiągnięciu tego błęgiego stanu i zmusza do przekształceń, ob. *transmigration*, lecz oświecony, który zna prawdę wiare, prawe postanowienie, prawe słowo, prawy czyn, prawe życie, prawe dążenie, prawą myśl i prawe rozmyślanie, uzyska nirwane.

Buddhist, adj. ('dist) adj. buddyistyczny, buddaistyczny; s. buddyista; ilość ich wynosi zwyż 150 milionów.

budding, s. ('din) bot. i zool. pączkowanie, GEMMA.

buddle, s. (bodl i budl) korytko do wmywania ziarnek złota ze sproszkowanego kruszcza za pomocą prądu wody, który zabiera lżejsze części.

buddle, vt. górn. przepłukiwać kruszec złoty w korytku.

Buddleia, s. (bod'lia, bodli'a; od nazwiska botanika ang. Adama Buddle'a, zm. 1715) bot. liczny rodzaj krzewów i drzew podzw. Amer., Azji i Afr., z rodziny połatowatych, LOGANIACEAE, rzędu skrętowców, CONTORTAE.

Bude burner, (biud' bórner, od Bude w Kornwalii w Ang., siedziby wynalazcy, sir George'a Gurneya) palnik Gurneya, palnik składający się z dwóch lub kilku koncentrycznych palników Arganda, ze środkowym wyższym, i z wewnętrznej rurki doprowadzającej tlen i powietrze.

budge, adj. (bódź) 1) podbity lub ubrany barankiem jagnięcym tak jak togi studentów ang., stąd: scholastyczny; 2) poważny, uroczysty; 3) przest. szybki, żywy; żartobliwy.

budge, s. rodzaj kożuska ze skóry jagnięcej z wełną na zewnątrz, ob. *lambskin*.

budge, vi. 1) usunąć się (pod przymusem), ruszyć się (pod naciskiem).

budge, vt. posunąć, ruszyć z miejsca (coś ciężkiego i opornego).

budge bachelor, (b. bacz'ler) hist. ang. uczestnik orszaku towarzyszącego lordowi mayorowi Londynu w dawniejszych uroczystościach inauguracyjnych; orszak nosił togi ubrane barankiem.

budgeragah, **budgerigar**, s. (budżeriga', -r nazwa miejscowa) australijska papuga zebra *parrakeet* MELOPSITACUS UNDULATUS.

budget, s. (bo'dżet, -yt) budżet, roczne zestawienie oczekiwanych dochodów i rozchodów przedkładane ciału prawodawczemu przez rząd państwowy, stanowy, miejski itp.; 2) pierwotnie skórzany worek lub portfel, w szcz. przest. skórzana butla; 3) kieszeń na gwoździe (pokrywająca dach); 4) her. stylizowane wyobrażenie dwóch wiszących worków wody w herbie; ob. *water bouget*; 5) worek wraz z zawarto-

ścią, przen. zbiór, skład, zawartość, mnogość; 6) zagłębienie na końcu lancy lub karabinu w konnicy.

budget, int. cicho sza!, milczenie!, wykrzyknik nakazujący tajemnicę, pot. ani mru mru!

budgetary, adj. (-eri) budżetowy, dotyczący planu finansowego.

bud moth, (b. moć) zool. nazwa kilku gatunków ciem niszcących pączki drzew owocowych, w szcz. TMETOCERA OCELLANA i EC-COPSIS MALANA.

b. rudiment, (b. ru'diment) bot. zaczątek gałązki lub pedu.

b. scale, (b. skejl) bot. łuska pączkowa, listek o wyglądzie łuski pokrywający przez zimę pączek liścia przyszlortocznego, nieraz zabezpieczony włoskami, klejem, żywica.

b. variation, (b. warjejszn) ogr. znaczne odstępnie od normalnego kształtu lub (częściej) koloru pączka.

b. worm, (b. uorm) zool. 1) gąsieniczka drobnej cmy nocnej HELIOTHIS RHEXIAE, która wgrzyza się przez pączki do łodygi rośliny tytoniowej; 2) wółczek bawełniany HELIOTHIS ARMIGERA, groźny szkodnik roślin bawełnianej i tytoniowej.

buff, adj. (bof) 1) zrobiony ze skórki irchowej; 2) koloru bardzo jasno brązowego z przymieszką pomarańczowego; 3) silny, krępy, nieugięty.

buff, s. 1) skóra bawola wyprawiona jak irchowa czyli zamiszowa; taka sama skóra wołowa, ośla, jelenia, dawniej w użyciu na mundury wojskowe, ob. *buffing*; 2) mundur wojskowy z takiej skóry; 3) przest. skrót za buffalo bawół; 4) gw. naga skóra, np. *to strip to the buff* rozbrać do naga; 5) mech. koło pokryte zamiszową skórą i służące do czyszczenia srebra, zastawy itp.; także rączka pokryta zamiszem, muślinem itp. do czyszczenia srebra, ob. *b. stick*; 6) kolor bardzo jasno brązowy z przymieszką pomarańczowego; 7) med. szarawa substancja tworząca skrzep podskórny, ob. *buffy coat*; 8) pl. B. dawna nazwa 3-go pułku piechoty brytyjskiej, od koloru wyłogów, obecnie pułk East Kent; 9) uderzenie, przest. z wyjątkiem w nazwie zabawy *blind-man's b.* ciuciubabka.

buff, vi. 1) wybudnąć (np. śmiechem); 2) jakać się; 3) dudnić, wydawać dźwięk przez uderzenie czymś ciężkim i tępy.

buff, vt. 1) czyścić srebro itp. zamiszową skórą; 2) nadać skórze aksamitną lub zamiszową powierzchnię; 3) zabarwić na kolor bardzo jasno brązowy z przymieszką pomarańczowego jak np. gałązki wiliny przed okorowaniem.

buffalo, s. (bof'lo) zool. bawół, w szcz. a) bawół pospolity *water b.* BOS BUBALUS, pochodzący z Ind. Wsch., lecz rozpowszechniony jako zwierzę pociągowe w wielu ciepłych krajach półkuli wsch. ob. *carabao*; b) bawół kafryjski, BOS CAFFER w Afr. Pld. od Przylądka Dobrej Nadziei do źródła Nilu; c) bizon

amer.; 2) koc ze skóry bawolej, ob. b. robe; 3) duża ryba w dorzeczu Mississippi, ob. b. fish; 4) w wyr. bawelny kosz skórzany do noszenia szpul; 5) B. przydomek mieszkańców wybrzeży stanu North Carolina.

buffaloback, s. (-bek) zool. rodzaj sielawy Wielkich Jezior, common white-fish COREGONUS CLUPEIFORMIS.

buffalo berry, (b. be'ri) bot. nazwa miejscowa dwóch krzewów zach. St. Zj. LEPARGYREA ARGENTEA Greene i L. CANADENSIS Greene, zwanych także beef-suet tree; także ich jadalnej czerwonej jagody zwanej inaczej rabbit berry i bullberry.

b. bird, (b. bōrd) zool. kilka gatunków małych ptaszków z rodziny szpaków starling STURNIDAE siadających na bawolej i inne bydlę by żerować na pasorzytach; ostrzegają też bydlę przed niebezpieczeństwem, jak np. gatunki BUPHAGA i STURNOPASTOR.

b. bug, (b. bog) zool. mały chrząszcz Anthrenus SCROPHULARIUS, ob. Anthrenus, carpet beetle.

b. chips, (b. czips) suszone lajno bawolów i bizonów, dawniej powszechnie używane na preriach Amer. Płn. na opał.

b. cholera, (b. ko'lera) wet. nagminna choroba domowych bawolów zaraźliwa dla innych zwierząt z wyjątkiem psów; także barbone.

b. clover, (b. klo'wer) bot. miejscowa nazwa dwóch gatunków koniczyzny w zach. St. Zj., TRIFOLIUM REFLEXUM Linn. i T. STOLONIFERUM Muhl. na przestrzeni dawniej zamieszkałej przez stada bawole.

b. cod, (b. kod) zool. duża drapieżna ryba jadalna OPHIODON ELONGATUS, wzdłuż amer. wybrzeży Pacyfiku, ob. greenling.

b. currant, (b. ko'rent) porzeczka zach. St. Zj. RIBES AUREUM o wonnym żółtym kwiecie i czarnych jagodach.

b. dance, (b. dens) taniec Indian na preriach Amer. Płn.; pierwotnie prawdopodobnie obrzęd mający zapewnić obfite łowy.

b. fish, (b. fisz) zool. miejscowa nazwa wielu ryb karpiowatych sucker CATASTOMUS w dorzeczu Mississippi; niektóre stanowią ważne pożywienie, jak common b. f. ICTIOBUS CYPRIINELLUS, black b. f. I. URUS, white b. f. I. BUBALUS, około jeziora Champlain lake carp sucker CARPIODES THOMPSONI.

b. gnat, (b. net) zool. 1) pot. nazwa kilku gatunków drobnych muchówek rodzaju SIMULIUM rodziny SIMULIIDAE (mystyki) wyrządzających w dorzeczu Mississippi dotkliwe szkody z powodu olbrzymiej liczby w jakiej opadają bydlę; często bydlę pada skutkiem niezliczonych ukąszeń tych drobnutkich dwuskrzydłych muchówek, DIPTERA; 2) St. Zj. ob. horn fly.

b. grass, (b. gres) bot. 1) w St. Zi. a) niska jednopienna trawa

TRIPSACUM DACTYLOIDES Linn na dawnych preriach zach. St. Zj.; b) rozmaite gatunki rodzaju BOU-TELOUA grama grass; 2) w Australii trawa STENOTAPHRUM AMERICANUM Schrank, wprowadzona z Amer.

buffalo moth, (b. mo'g) zool. larwa owada buffalo bug.

b. nut, (b. not) bot. krzew PYRULARIA PUBERA Michx. rabbit-wood; także jego owoc, oleisty pestkowiec zwany też oil nut, elk nut.

b. pea, (b. pi) bot. 1) wyka amerykańska American vetch VICIA AMERICANA Muhl.; 2) traganek zach.-amer. ground plum ASTRAGALUS ARIOCARPUS Ker.

b. robe, (b. rob) skóra bizona amer., włosom na wierzch, używana dawniej często jako koc do okrycia kolan w dalszej jeździe.

buff coat, buffcoat, s. (bof'kot) 1) mundur ze skóry bawolej (zamszowej) w szcz. obcisły kaftan noszony w w. XVIII; 2) żołnierz noszący taki mundur; 3) ob. buffy coat.

buffed, adj. (buff) mający zamszową powierzchnię; b. leather skóra wyprawiona z aksamitną powierzchnią.

buffer, s. (bo'fer) 1) mech. zderzak; 2) cokolwiek powstrzymuje siłę uderzenia i wstrząsu, np. b. state państwowe buforowe; 3) jakąś; 4) zawalidroga, żart. o starszych osobach; air b., pneumatic b. zderzak pneumatyczny, zderzak powietrzny; length over b.-s odległość między zderzakami; rubber b. zderzak gumowy; India rubber b. zderzak kauczukowy; 5) biol. roztwór buforowy, mający własności przeciwdziałania zmianie stężenia jonów wodorowych.

b. action, mech. działanie zderzaka (kompensatora).

b. bar, (b. bar) kol. drag zderzakowy.

b. beam, (b. bi'm) kol. drewniana belka poprzeczna na końcu wagonu.

b. bushes, (b. bu'szis) pierścienie lub talerze zderzaka, gumowe lub kauczukowe.

b. cylinder, b. (si'linder) woj. o-pornik.

b. disk, b. head, (b. disk, b. hed) talerz zderzaka.

buffet, s. (bu'fe, bo'fet, fr. büfe') 1) szafa z szymbami lub półki na porcelane; 2) (bu'fe, büfe') bufet, stół z jadłem i napojami w hotelu, w prywatnym domu, na dworcu kol. dla przejezdnych, restauracja kolejowa; 3) mały podnózek; 4) drewniana szafa ozdobna zawierająca piszczałki organów.

buffet, vi. (bo'fet) 1) ćwiczyć się w sztuce pięściarskiej; 2) przebijając się przez świat pięściami.

buffet, vt. 1) uderzyć dłoń lub pięścią; walić pięścią, bić; 2) owinać serce dzwonka.

buffet car, (b. kar) wagon jadalny; przedział bufetowy w pociągu kolejowym.

buffing, s. (bo'fin) wyprawianie skóry (jeleniej, koźlej), owczej itp.)

na zamsz o powierzchni miękkiej jak aksamit; dawniej przez skrobanie wierzchniej strony skóry tępym nożem na bloku; później przez równanie powierzchni toczkiem; obecnie zaś przez odcięcie cienkiej powierzchni za pomocą maszyny zwanej b. machine; 2) owa cienka powierzchnia w ten sposób odcięta; także odcięte płyty zbiorowo; płyty te stanowią najtańszy gatunek skóry i używane są w introligatorstwie i wyrobach galanterijnych.

buff jerkin, (b. dzer'kin) hist. kaftan zamszowy biało-żółtawy noszony pod mundurem; później każdy kaftan spodni bez względu na materiał i kolor.

buffle, s. (bof) 1) skrót za buffle-head duck, amer. kaczką czubata; 2) przest. bawół, bizon; 3) przest. roztrzępaniec, głupiec.

bufflehead, (-hed) 1) mała ptn.-amer. kaczką czubata; także zwana butterball, ob. golden-eye; 2) przest. roztrzępaniec, głupiec.

buffle-horn, s. (-horn) bot. pid.-afr. drzewko BUROHELLIA CAPENSIS R. Br. z rodziny marzannowatych, RUBIACEAE, o bardzo twardym i zwięzłym drewnie.

buffon, buffont, buffoon, s. (bo'-fon, -font, -fun) bufiaste okrycie z gazy lub płótna na dekolt noszone przez panie w XVIII w.

buffoon, adj. (bufun') śmieszny zabawny, znamionujący bufona, nieprawdopodobny.

buffoon, s. (bufun') w w. XVII (bo'fun) 1) śmieszny, błazen, bufon, kłown, arlekin, wiercipięta, ob. clown, droll, harlequin, merry-andrew; 2) bufon, niezgrabny błaznier, niezręczny pozer.

buffoon, vi. błaznować.

buffoon, vt. 1) ośmieszać, wyśmiewać; 2) zabawiać, rozśmieszać.

buffoonery, s. (bufu'nōri) bufonada, 1) błazeńskie dowcipy, rozśmieszające gesty i sztuczki; 2) niezręczne pozowanie.

buff stiek, (bof' stik) mech. rączka pokryta zamszową skórą do czyszczenia metalu.

buff-tipped moth, (bof'tipt mo'g) ćma PYGAERA BUCEPHALUS, której gąsienice karmią się liśćmi wiąz, buku, brzozy, dębu i drzew owocowych.

buff wheel, (b. hui'z) toczak pokryty zamszem, ob. buff, s. 5) mech. do czyszczenia srebra, polerowania metalu itp.

buffy, adj. (-i) mający barwę bardzo jasno brązową z przymieszką pomarańczowej; 2) fizjol. dotyczący sińca żółtawego; b. coat med. skrzepła plazma krwi, gdy skrzep wygląda prawie jak bezbarwny.

Bufo, s. (bu'fo) 1) zool. liczny rodzaj ropuch obejmujący powszednie ropuchy Amer. i Eur. z gromady płazów, REPTILIA, rzędu bezogonowych, ANURA; 2) hist. b. czarna ciecz używana przez alchemików.

Bufonidae, s. pl. (-nidi) zool. rodzina ropuch z podrzędu języko-

wych, PHANEROGLOSSA, bez żebr i bez zębów.

bug, s. (bog) 1) w pot. użyciu owad prawie każdego rodzaju, a nawet i inne stworzenie poruszające się jak owad, np. pajak lub drobny skorupiak; 2) pluskwa, ob. **bedbug**; 3) owad z podrzędu różnoskrzydłych, HETEROPTERA, a w szerszym znaczeniu owad z rzędu pluskwiaków. RHYNCHOTA (dawniej półpokrywowych, HEMIPTERA); 3) przest. straszdyło, bobo, ob. **bugbear**.

bug, vi. pot. łowić owady.

bugaboo, s. (bog'abu) straszdyło, bobo, ob. bogy, **bugbear**, goblin, hobgoblin.

bugbane, s. (-bejn) bot. trwała roślina jaskrowata CIMICIFUGA RACEMOSA Nutt. (climex i. plu-skwa, fuga i. ucieczka) o białych kwiatach, od których owady stro-nią; także **tall b.**, **black snakeroot**.

bugbear, s. ('ber) straszdyło, straszak, bobo, duch, mara; cokolwiek służy do straszenia np. dzieci i umysłów dziecinnych.

bugbear, vt. trwożyć pustymi straszakami.

bugger, s. ('ger) przest. 1) sodomczyk; 2) hist. kość heretyk, w szcz. w w. XII i XIII przezwisko albigensów.

buggery, s. (-i) sodomia, obco-wanie płciowe przeciwne naturze.

bugging machine, (bo'gin = me-szin') przyrząd do czyszczenia roślin z owadów.

buggy, adj. (bo'gi) 1) obfitujący w owady, pełen plagastwa, zaplu-skwiony; ordyn. gw. niespełna ro-zumu, durny.

buggy, s. 1) wózek, lekka bryczka, w Ang. dwukołowy, w St. Zj. czte-rokołowy, na jednego konia lub pa-rę; 2) mały wóz ciężarowy; 3) St. Zj. kryty przedział dla konduktora w pociągu ciężarowym, ob. **caboose**; b. **cultivator** (b. kottiwajter) kul-tywator z siodełkiem.

buggyman, s. (-men) człowiek kierujący wózkiem ciężarowym w fabryce.

Buginvillea, s. (budżinwili'e na część podróżnika Antoniego de Bougainville (bugewil') 1729-1811) bot. nieliczny rodzaj ozdobnych amer. podzw. roślin nocnicowatych. NYCTAGINACEAE; B. MIRABILIS hodowana w cieplarniach dla piękno-sci bogatych purpurowych i kar-mazynowych przykwiatków; także b. roślina tego rodzaju.

bugle, adj. (bugl) paciorkowy, podobny do paciorka, zdobny w pa-ciorki, w szcz. czarne; czarny i błyszczący.

(I) **bugle**, s. (od bugulus i. ozdoba kobieca) podłużny paciorek czarny.

(II) **bugle**, s. (od bugilla i. nazwa rośliny) 1) bot. każda mietliwa roślina rodzaju dąbrowek (gadzieli), AJUGA, w szcz. dąbrowka rozko-gowa AJUGA REPTANS Linn. z rodziny wargowych, LABIATÆ, po-spólita w Eur., przypadkowa w Amer.; 2) bot. ob. **bugleweed**.

(III) **bugle**, s. (od buculus i. by-czek) 1) gw. ang. byczek; 2) róg

myśliwski; 3) muz. trąbka, kręcony instrument dęty, krótszy i bardziej stożkowy niż trąba; b. **call** sygnał wojskowy.

bugle, vi. grać na trąbce.

bugle, vt. dawać sygnał, wzywać trąbka, albo jakby trąbką sygna-łową, np. propaganda, mowa, ape-lem itd.

bugled, adj. (-d) ozdobiony trąbką lub trąbkami.

bugle horn, (b. horn) 1) trąbka sygnałowa; 2) przest. kielich z rogu, używany niegdys.

bugler, s. (biu'gler) 1) trębacz, sygnalista; 2) zool. w Australii ryba bellows fish, ob.

bugle weed, s. (-uid) bot. karbie-niec, LYCOPUS, każda rodzina tego rodzaju, z rodziny wargowych, LABIATÆ, w szcz. LYCOPUS VIRGINICUS, Linn., używany cza-sem w lecznictwie na wstrzymanie krwawienia.

bugloss, s. (biu'glas; bus gr. wół, glossa gr. język; ożór wołowy) bot. każda roślina rodzaju ANCHUSA, farbownik, w szcz. farbownik le-karski, ANCHUSA OFFICINALIS, Linn., zwany także alkanet, ox-tongue, wołowy język, miódunka wielka, BUGLOSSUS; 2) ziele German madwort ASPERUGO PROCUMBENS, którego korzenie bywały w użyciu w zastępstwie ma-rzany farbiarskiej madder RUBIA TINCTORIA, Salisb.

bugseed, s. (bog'sid) bot. jedno-roczna roślina CORISPERMUM HYSSOPIFOLIUM, Linn., z rodziny komosowatych, CHENOPODIACEAE.

buhl, **buhlwork**, s. (bu'l'uork) sztuka inkrustowania metalu itp. w meble wzorem A. Ch. Boulle'a z epoki Ludwika XIV; także mebel tak inkrustowany (metałem, kością słoniową, perłową macicą, hebanem lub innym różnokolorowym drewnem itd.).

buhr, s. (bur) 1) krzemień rodzi-my; 2) ośefka, toczak.

buhrstone, s. (bur'ston) ob. **burr-stone**.

build, s. (bytd) 1) budowa, kon-strukcja, wyrób, kształt; 2) mur, spoina pionowa.

build, vi. 1) budować (zawodo-wo), zajmować się budowaniem; 2) opierać się, polegać na czym, przy-jmować coś za podstawę; 3) utwo-rzyć się, urosnąć, powstać.

build, vt. 1) stawiać, budować, tworzyć, wznosić; 2) zestawiać, ukła-dać w kształt; 3) budować coś jak gdyby budowniczy budowę, np. re-putację; 4) oprzeć na czym jakoby na podstawie, np. zamki na lodzie, nadzieje na przyrzeczeniu; 5) wzmo-cnić, ulepszyć np. siłę odporna cia-ła, często z up; 6) sporty i zabawy składać, uzupełniać, budować przez dodawanie, np. karty do kombina-cji, głoski do całości wyrazu; to b. a chapel mar. nakierować okręt, który zmienił kierunek wskutek wia-tru, na powrót na poprzedni kieru-nek za pomocą steru bez zmienia-nia pozycji żagli; ob. chapel, vt. mar.; to b. up. 1) odbudować, do-budować, powiększyć, rozwinąć, roz-

krzewić; 2) zabudować, zamknąć przez postawienie ściany, np. drzwi lub okno.

builder, s. (-er) budowniczy (m), budowniczka (f), architekt (m), architektka (f); kierownik budowy; nadzorca budowy; 2) naczelny cie-śla, murarz.

building, (-in) 1) budowanie; 2) budowla, pomnik itp., budynek fabryczny lub mieszkalny budowany lub murowany, tymczasowy lub na stałe, w niektórych Stanach część budowli używana jako oddzielne mieszkanie; 3) budownictwo, sztuka budowlana, architektura; 4) zapa-dły dom mieszkalny obejmujący dużo pokoi i wielu lokatorów, grupa zniszczonych domów mieszkalnych; wspólna budowla zwie się **edifice** (edifis); b. and loan association stowarzyszenie oszczędnościowe lo-kujące wkładki członków na hipo-teki; b. block a) mar. podpora pod stępkę okrętu podczas budowy; b) bloki cementowe do budowy; c) klocki budowlane dla dzieci; b. ground (b. graund) grunt pod bu-dowę, grunt budowlany; b. iron (b. ajrn) przyrząd do topienia i doda-wania wosku do formy galwano-plastycznej; b. lease (b. li'z) pr. dzierżawa gruntu obejmująca obo-wiązek wystawienia budynku lub budynków przez dzierżawcę, przy-czym czynsz najmu bywa czasem tylko nominalny; b. line linia re-gulacyjna (ulicy, ograniczająca bu-dowę frontu domu); b. material materiał budowlany; b. office biu-ro budowy; b. paper (b. pej'per) gruby papier wkładany w ściany dla izolacji ciepła i głosu; b. slip (b. slip) mar. w doku skłon na jakim buduje się okręt.

built, adj. zbudowany, ukształto-wany, skonstruowany, zrobiony, wy-konany, złożony.

built-in, adj. (-in) wbudowany.

built-up, adj. (-ap) zbudowany z części szczelnie zespolonych.

bulb, s. (bołb) bot. bulwa, ce-bulka (roślin np. narcyzów, lilii, tulipanów); mająca kształt paczka, jak np. lilii, zwanej dawniej **tuni-cated b.** lub **coated b.** w odr. zwar-tej i pokrytej cienką błoną, jak np. hiacyntu, zwanej **corm**, ob.; 2) mię-siste kłącze podobne do bulwy jak np. **dahlia b.** korzeń georginii, **crocus b.** kłącze krokusa; 3) roślin-na bulwiasta; 4) zgrubienie przy-pominające bulwę rośliny np. kulka u termometru, łebek lub grubsza krawędź żelaza obrobionego odpo-wiednio, ob. b. bar, b. beam, b. iron, b. plate itd.; 5) anat. zaokrąglony koniec rozmaitych części ciała, np. b. of a nerve brodawka nerwu, PAPILLA; b. of the corpus spon-giosum cebulka moczowa, c. komór-kowata; b. of a hair („root”) cebulka włosowa, BULBUS PILI, bro-dawka włosowa, zarodek włosa, PAPILLA lub PULPA PILI; korzeń włosa; b. of a tooth brodawka zębo-wa PAPILLA DENTIS, zarodek czy-li zawiązek zęba; b. of the aorta ob. bulbus arteriosus; b. of the eye gałka oczna BULBUS OCULI; b. of the spinal cord cebulka mleczo-wa rdzenia przedłużonego MEDUL-

LA OBLONGATA; **b. of the urethra** tylna część gąbczastej części moczowodu zawarta w cebulce moczowej.

bulb, vi. 1) przybrać kształt bulwy, pęcznić; 2) her. tworzyć, zawiązywać głowę jak np. kapusta.

bulb-angle, adj. (b. engh) dotyczący kąтового żelaza z krawędzią zgrubiałą w bulwiaste żebro (w lebek).

bulb-angle, s. kątownik łebkowy.

bulbar, adj. (bul'bar) dotyczący bulwy, w szcz. med. dotyczący rdzenia przedłużonego **MEDULLA OBLONGATA** np. **b. paralysis** porażenie rdzenia przedłużonego.

bulb bar, (b. bar) drażek łebkowy, walcowane żelazo lub stal walcowana ze zgrubieniem jednej krawędzi w żebro (w lebek).

b. beam, (b. bi'm) kątownica łebkowa.

bulbed, adj. (bulbd) w kształcie bulwy; bulwiasty, mający bulwę lub bulwy.

bulbiferous, adj. (bulbi'ferós) tworzący bulwy.

bulbil, s. (boł'bil) 1) bot. bulwka, mała bulwa utworzona w kacie liścia, jak np. u niektórych lilij, lub zastępująca kwiaty, jak u niektórych cebul, i przydatna do siewu; 2) anat. mała próżna opuszka w małym naczyniu lub przewodzie.

bulb iron, (bołb ajrn) łebkownik.

Bulbocodium, s. (boł'boko'diom) bot. rodzaj bulwiastych roślin z rodziny Eliowatych, **LILIACEAE**, z jednym gatunkiem **B. VERNUM** Linn. w okolicy Morza Śródziemnego, także b. roślina, bulwa lub kwiat tego rodzaju.

Bulbophyllum, s. (-filom) bot. rozległy rodzaj storczyków tropikalnych; b. roślina tego rodzaju.

bulbous, adj. (boł'bós) 1) bot. bulwiasty, zawierający bulwy, wyrastający z bulwy, mający kształt bulwy, dotyczący bulw; **b. crowfoot** jaskier bulwkowy, **RANUNCULUS BULBOSUS** Linn., o nasadzie łodygi bulwkowato zgrubiałej, powszedni w Eur., naturalizowany w St. Zj.; 2) mar. i mech. łebkowy, łbowy; **b. bow** dziób łbowy; **b. stem** dziobnica łbowa.

Bulb plate, (b. plejt) arkusz łebkowy.

b. scale, (b. skejl) listek bulw mających kształt pączka jak niektórych lilij; ob. **bulb, s.** 1).

bulb-tee kawał żelaza lub stali w kształcie T, odgałęźnik, trójnik, z krawędzią ramienia zgrubiałą w żebro.

bulbul, s. (bulbul; pers.) 1) ptak śpiewający, często wspominany w poezji perskiej; prawdopodobnie słówek **LUSCINIA HAFIZI** (Hafiz, poeta pers. XIV w.); 2) wróbiowaty ptak śpiewający azj. i wsch.-afr. z rodziny **PYCNONOTIDAE** lub z podrodziny **PYCNONOTINAE** w rodzinie **TIMALIDAE**.

bulbus, s. (beł'bes; bulbus ł. bulwa) anat. cebulka, tarcza, brodawka, opuszka; **b. aorta** lub **b. arteriosus**

opuszka tętnicy głównej, cebulka aorty, u zarodka kręgowców i u dorosłych osobników niższych kręgowców zgrubiała część aorty tuż przed sercem, z której wychodzą łuki aorty; **b. olfactorius** cebulka nerwów powonieniowych.

Bulgar, s. (bul'gar) 1) Bułgar (m). Bułgarka (f), osoba bułgarskiej narodowości; 2) bułgar, rosyjska skóra juchtowa z dawnego miasta Bułgar nad Wołą.

Bulgarian, adj. (bulge'rien) bułgarski, dotyczący Bułgarii lub Bułgarów; **B. Church** hist. kośc. autokefaliczny Kościół bułgarski wsch.-chrześcijański, utworzony dekretem sułtana tureckiego w r. 1872, niezawisły od patriarchy konstantynopolańskiego, ob. **Eastern Church**.

Bulgarian, s. 1) Bułgar (m), Bułgarka (f), członek narodu bułgarskiego, pochodzenia fińskiego, zamieszkałego do VII w. między Wołą a Uralem, a od VII w. u dolnego biegu Dunaju, gdzie około r. 1000 stanowiął jedno z największych państw; podbity przez Turków, naród bułgarski odzyskał niezawisłość w 1878 jako księstwo, a od r. 1908 jako królestwo; 2) język bułgarski, po zatarciu tradycji fińskiej, zupełnie przez otoczenie słowiańskie asymilowany, jest jednym z języków słowiańskich, najbardziej zbliżony do rosyjskiego, używający alfabetu rosyjskiego z drobnymi różnicami; ob. **Indo-European**.

bulge, s. (bołdż) wypukłość, napęcznienie, część wystająca okragło, garb, wygięcie na zewnątrz w szcz. pod naciskiem, np. **b. in a wall** wypukłość w ścianie; 2) obło (okretu, beczki), ob. **bilge**; 3) wir fali jaki sprawia wznoszący się łososi; 4) gw. zysk, korzyść; 5) gw. gield. nagłe podniesienie się cen; 6) przest. portfel, sakiewka, portmonetka, worek skórzany.

bulge, vi. 1) wydać się, wygiąć się na zewnątrz; 2) przest. zatonać (o okręcie), osiąść na mieliźnie, sterceć.

bulge, vt. 1) uczynić wypukłym, wygiąć na zewnątrz; 2) przest. zatłamać (o okręcie).

bulger, s. (-er) kij golfowy z wypukłym końcem.

bulgy, adj. (-i) wypukły, obły, wystający, sterczący, wzbierający; napuchły, nabrzmiały.

bulginess, s. (-nes) wypukłość, nabrzmiałość.

bulimia, s. (biuli'mia; bus gr. wół, limos gr. głód) med. niedosyt, nie-nasycone uczucie głodu, **FAMES CANINA, BULIMIA**.

bulimiac, bulimic, adj. (-k, -mik) med. chory na niedosyt; żarłoczny.

bulimiform, adj. (biuli'miform) zool. mający kształt skorupy ślimaka winniczka z rodziny **HELICIDAE** o obłym otworze.

bulimoid, adj. (biu'limoid) zool. mający kształt skorupy ślimaków rodzaju **BULIMUS**.

Bulimus, s. (biu'limes, biulaj'mes) zool. rodzaj płucodysznych ślimaków lądowych z rodziny **HELICIDAE**, do której należy pospolity w

Polsce winniczek, **HELIX POMATIA**, z pięknie kręconą, obłą skorupą z obłym otworem.

bulk, s. (bołk) 1) masa, pojemność, objętość. w szcz. wielkich rozmiarów, imponująca objętość, ogrom; 2) ciało (ludzkie lub zwierze) żywe lub martwe, w szcz. tułów; także główna część czegośkolwiek, np. budynku, kościoła, powozu itd.; 3) masa, zbiór, wielka ilość; większa część np. **b. of the population** przeważna część ludności; 4) mar. kadłub (statku); także ładunek; **in b. na wagę** (nie w opakowanych fabrycznie pudełkach).

bulk, vi. 1) tworzyć masę, przedstawiać się imponująco co do rozmiarów; być ważkim; 2) zbijać się w zwiazłą masę; 3) pęcznić, rość wszcz. i wzwyż, z up.

bulk, vt. 1) składać na kupe, w szcz. tytoń do zaprawiania, śledzie do solenia; 2) sprawdzić zawartość np. w ładunku; 3) zachować w całości, np. zwierzę kopalne w skale; 4) przest. uwypuklać, z out.

bulker, s. (-er) mar. osoba sprządzająca rozmiary lub ciężar ładunku i obliczająca należną opłatę.

bulkhead, s. (-hed) 1) mar. a) ścianka, przepierzenie, szalowanie, szalunek na okręcie; b) gródz; 2) ściana drewniana lub kamienna przeznaczona do utrzymywania naporu ziemi lub wody; gór. szalowanie w szybie; 3) St. Zj. szalunek w kształcie skrzynki wystający ponad poziom podłogi, dachu itp.; np. w celu pokrycia klatki schodowej lub elewatorowej; **b. angle** mar. kątownik gródzi; **b. boundary angle** mar. obramujący kątownik gródzi; **b. break** mar. załom gródzi, uskok w gródzi; **b. deck** mar. pokład gródziowy; **b. draught** mar. zanurzenie gródziowe; **b. frame** mar. wręga gródzi; **b. liner** mar. wkładka gródzi; **b. plate** mar. arkusz gródzi; **b. plating** mar. poszycie gródzi; **b. semi-box beam supporting girder** mar. poziomy dźwigar gródzi; **b. stiffener** mar. usztywniacz gródzi; **b. stiffening** mar. usztywnienie gródzi; **b. stringer** mar. wzdłużnik gródzi; **b. batten-and-space** b. mar. gródz kratowa; **centerline b.** mar. gródz wzdłużna środkowa; **collision b.** mar. gródz zderzeniowa; **hold b.** mar. gródz wnętrza; **peak b.** mar. gródz skrajnika; **screen b.** mar. gródz ochronna; **trunk b.** mar. gródz szybowa; **wash b.** mar. gródz przeciwprzelewna.

bulky, adj. (boł'ki) 1) duży, gruby, obszerny, masywny; 2) ciężki, niezgrabny.

bull, adj. (buł) wielki, duży, np. **b. ladle** wielka warzachew, **b. lathe** duża tokarka.

(I) **bull, s.** 1) byk, buhaj, samiec rodzaju **BOS** tak w stanie dzikim jak i u bydła domowego, ob. **cow, s. calf, heifer, bullock**; także w użyciu o samcach innych wielkich zwierząt czworonożnych, jak np. słoń, jelen, koń oraz o samcach wieloryba, fok (psa morskiego), słonia morskiego (trąbnika), morsa (konia morskiego) żółwia; 2) cokolwiek podobnego do byka siłą, gwałto-

wnością, porykiem; 3) byk, wielki błąd, zwłaszcza językowy lub ortograficzny, lecz także w działaniu lub w myśleniu; 4) B. astr. Byk, TAURUS. a) drugi znak zodiaku; b) p.m. gwiazdozbiór (188 gwiazd do 7-ej wielkości) z Aldebaranem jako alfa i z Plejadami (Babkami) i Hyjadami (Dżdżownicami); 5) hosjer (fr. haussier), osoba spekulująca na giełdzie na nosę (fr. hausse, czyt. (h)os) w nadziei na wyższe ceny, spekulant na zwyżkę cen; ob. bear, s. 5); 6) górń. a) żelazny drażek do wbijania gliny w wilgotny otwór wiertniczy, ob. clay iron; b) hamulec lub klin do zatrzymywania biegu maszyny; ob. cow, s. 2); 7) gw. Ang. srebrna moneta crown (około \$1.12, ok. zł. 5); b. in a china shop (dosłownie: byk w składzie porcelany) ktoś lub coś w środowisku zupełnie niewłaściwym, jak cap w składzie szkła, malpa w łazience; b. of brass lub Sicilian b. hist. mosiężny byk, w którym skazańców pieczono żywcem; ob. Phalaris; b. of the bog zool. eur. bąk błotny (ptak), ob. bittern; John B. uosobienie narodu angielskiego, podobnie jak Uncle Sam w St. Zj.

(II) bull, s. (od bulla ł. pieczęć) 1) pieczęć, ob. bulla, s. 2); 2) bulla papieska, list papieski z pieczęcią; do r. 1910 bulle datowano „A DIE INCARNATIONIS” (od dnia Wcielenia) lub ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS, od 1910 datą powszechnie przyjętą; nazwę danej bulli stanowią zazwyczaj początkowe jej wyrazy; tylko wyjątkowo nazwa jest inna, np. B. of Demarcation bulla papieża Aleksandra VI (Roderyka Borgii), 1431-1503, wydana w r. 1493, przyznająca wszystkie nowoodkryte ziemie na wschód od południka bieżącego o 100 mil morskich od Wyp. Azorskich Portugali, a na zachód—Hiszpanii; 3) bulla monarsza, dekret niemieckiego cesarza świętego Imperium Rzymskiego.

(III) bull, s. słaby trunek, np. woda nalana do beczki z wódki lub wina, woda wyciśnięta z worka po cukrze itp.

bull, vi. 1) popełnić błąd, strzelić byka, zazwyczaj z it; 2) roln. (o krowie) dopuścić byka, przyjąć byka.

bull, vt. 1) przest. wystrychnąć na dudka, oszukać, oszwać; 2) roln. stanowie krowę.

bullā, s. (bu'la) 1) hist. kl. medalion noszony przez chłopców i dziewczęta w starożytnym Rzymie jak gdyby talizman, a za dojściem do pełnoletności ofiarowany bóstwu ogniska domowego lub innemu; zazwyczaj prawdopodobnie jeszcze pochodzenia etruskiego; 2) hist. kość. pieczęć papieska, okrągła, ołowiana, po jednej stronie z wizerunkiem głów św. Piotra i św. Pawła, a po drugiej stronie z imieniem Papieża, który jej używa; 3) okrągły wisior; 4) med. pęcherzyk napęczniały materią; 5) anat. próżnia otoczona cienką, okrągłą wystającą blaszką kostną, np. zatoka jamy bębnowej, BULLA TYMPANI, umieszczona u wielu ssaków tuż pod otworem

ucha; 6) zool. B. rodzaj ślimaków morskich, ob. bubble shell.

bullace, s. (bu'les) bot. 1) tarnina PRUNUS SPINOSA Linn., krzew dziki lub wpół dziki, do 3 m. (10') wysokości, o ciernikach owocach (śliwkach); 2) sączyńcowate drzewo zach.-ind. bully tree, ob.

bull apple, (b. epl) bot. drzewo zach.-ind. żelaznik, złotorab, SIDEROXYLON RUGOSUM . . . na Jamaice i na p.m. Amer. Pld., także jego słodki owoc koloru jasnobrązowego i rozmiaru czeresni.

bullary, s. (bu'leri) bullarium, zbiór bull papieskich.

bullate, adj. (bu'ejt) 1) anat. mający zatokę otoczoną cienką ścianką kostną; 2) bot. i zool. wyglądający jak gdyby zmięty lub pomarszczony.

bull baiting, (b. bejtin) podszczuwanie byka psami.

b. boat, (b. bot) St. Zj. prymitywna łódź indyjska zrobiona ze skór naciągniętych na drewnianej ramie.

b. brier, b. briar, (b. bra'jer) bot. wsch.-amer. gatunek kolcorośli, SMILAX, w szcz. Smilax Pseudo-China Linn.; z obfitych bulwiastych korzeni Indianie robili makę na chleb, a murzyni warzyli je na piwo; zwany także bamboo brier i China brier (jednak tylko pot., bo prawdziwa kolcorośl SMILAX CHINA, dająca korzeń chinowy, TUBERA CHINAE, rośnie w Azji wsch.)

b. chain, (b. cejn) leśn. łańcuch na spławiane kłocę połączony z krótszymi łańcuchami mającymi na końcu haki i szpony; także łańcuch ze sprzęgiem szponowym.

bulldog, adj. (bul'dog) mający lub okazujący właściwości buldoga, uparty, nieustępliwy, odważny, bojowniczy; b. ant duża australijska mrówka, jadowna, napastliwa; b. bat nietoperz rodzaju MELOSSUS, NYCTINOMUS i pokrewnych; b. forceps, chir. kleszcze sprężynowe do zatamowania krwotoku; b. wrench ob. alligator wrench.

bulldog, s. (bul'dog) krótkowłose pies o muskularnej budowie, niezmiernie odważny i nieustępliwy; 2) w uniwersytetach Oxford i Cambridge pomocnik proktora; 3) przest. pomocnik szeryfa; 4) przest. armata w szcz. na okręcie; 5) przest. pistolet dużego kalibru z krótką lufą; 6) materiał używany do obmurowania wnętrza pieca hutniczego.

bull donkey, (b. dan'ki) leśn. pomocnicza maszyna z bębmem linowym i linami do spławiania pni.

bulldoze, vt. (bul'doz) St. Zj. nastraszyć, wymusić przez nastraszanie; pierwotnie o wymuszaniu głosów murzyńskich w Luizjanie przez groźby.

bulldozer, s. (-er) 1) St. Zj. kto wymusza, także przedmiot groźby; 2) mech. maszyna do kucia lub wyginania w szcz. kiedy pędzona baranem hydraulicznym; 3) szeroki tępy taran do przebijania nowej drogi. pędzony traktorem; woj. St. Zj. taki taran połączony z czołgiem wojennym i zaopatrzony w karabiny maszynowe.

bullemnail, s. (bu'lennej) 1) krótki gwóźdź z dużym łebkiem cynowym i lakierowanym.

bullet, s. (bu'let) 1) kulka; gałka 2) kula ołowiana lub stalowa, okrągła lub podłużna, do karabinu, muszketu, pistoletu itp.; 3) przest. kula armatnia lub katapultowa; 4) pęcina (u konia); ryboł. ciężarek (u wędki).

bulletin, s. (biu'lityn) biuletyn, a) krótkie urzędowe lub półurzędowe ogłoszenie wiadomości np. biuletyn lekarski o stanie zdrowia prezydenta; b) czasopismo periodyczne klubu lub towarzystwa zawodowego.

bulletin, vt. ogłosić przez biuletyn, wydać biuletyn.

bulletin board, (b. bord) tablica, na której przybite są najnowsze biuletyny.

bullfight, -ing, s. (bul'fajt, -in) walka byków; widowisko bardzo starej daty, zapomniane we wszystkich krajach cywilizowanych z wyjątkiem krajów hiszpańskich i portugalskich.

bullfighter, s. (-er) uczestnik w walce byków, ob. picador, torero, toreador, matador.

bullfinch, s. (-fincz) zool. gil, PYRRHYLA EUROPEA, o krótkim, grubym dziobie, samiec z wierzchu popielaty, spodem czarny, samica brudno-szara, spodem czernawo-popielata; gromada: plaki, AVES, rząd wróblowatych, PASSERES czyli PASSERIFORMES, sokołkodziobe, CONIROSTRES, śpiewające, OSCINES, rodzina huszczaków, FRINGILLIDAE.

bullfrog, s. (-frog) zool. wielka jadalna żaba p.m.-amer. RANA CATESBIANA, dochodząca do 8" (20 cm.) długości, często hodowana w specjalnych stawach; nazwa pochodzi od głosego i głębokiego skrzeku i od dużego rozmiaru; czasem także pokrewny gatunek RANA AURORA zach.-amer.

bullhead, s. (-hed) 1) zool. sum. ob. AMETURUS; także miejscowa nazwa kilku innych gatunków ryb o wielkim łbie, np. Miller's thumb, ob. Sculpin, ob. i inne; 2) St. Zj. kijanka; 3) zool. siewka z czarnym podbrzuszem, zwana także beetle-head; 4) zool. złota siewka; 5) St. Zj. zool. złotooka kaczka; 6) pot. ośła głowa, głupec, zabita pałka; 7) bot. anormalny kwiat z liśćmi w koronie zamiast płatków; 8) mech. główka kulista, np. u szyny, nitu itp.

bullheaded, adj. (-yd) 1) uparty, nieustępliwy; zawzięty, głupec uporczywy; 2) mech. mający główkę kulistą; w szcz. kol. określający dwugłową szynę, której jedna główka kulista jest większa od drugiej, dopasowanej do podpory.

bullheadedness, s. (-nes) upór, nieustępliwość, uporczywość.

bullhead shark, (b. szark) żarłacz australijski Portu Jacksona, ob. HETERODONTUS, Port Jackson shark.

bulling, adj. (bu'lin) dotyczący dynamitowania skał zapomocą ła-

dowania w szczeliny; **b. bar** (b. bar) pręt do zatykania gliną szczelin skały przed dynamitowaniem.

bulling, s. wysadzanie skał przez umieszczenie dynamitu w szczeliny.

bullion, s. (bu'li'on) 1) bulion, złoto i srebro jako metal do bicia monety, bez względu na kształt, robotę itp., materiał w mennicy lub składach państwowych przygotowany do bicia monety, stąd: monety i bulion, coin and b.; 2) dawniej wszelki metal wybijany jako moneta, np. nikiel, miedź itd.; przest. bilon, ob.; przest. nieoczyszczony kruszec drogiego metalu; przest. mennica; przest. ozdoba ze złota, srebra lub miedzi, na uprząży, siodło itp.; 3) hist. bufiaste spodnie z w. XVI i XVII; 4) plecione epolety ze złota i srebra; 5) w wyrobie szkła ta część masy z której tworzy się wale oko, ob. **bull's-eye**. UWAGA: wyraz pol. bullion w znaczeniu konserwy mięsnej ob. **bouillon**.

b. bar (b. bar) 1) sztaba bulionu w mennicy lub w składzie państwowym; 2) (szklarstwo) podstawa, na której opiera się roztopione szkło na końcu dmuchawki podczas wydumchiwania go w kształt kuli.

b. point (b. point) 1) (szklarstwo) ob. **bullion**, s. 5); 2) cena po jakiej bulion może przechodzić zagranicę w wymianie międzynarodowej bez dopłaty, ob. **gold point**.

bullish, adj. (bu'lish) 1) byczy, podobny do byka, gwałtowny, dziki; 2) błędny, mylny, ob. **bull**, s. 3); 3) (gielda) zwykły, ob. **bull**, s. 5).

bull mallee, (b. me'lli) Australia, każdy duży, głęboko zakorzeniony rozdręb (eukaliptus).

bull-necked, adj. (b. nek'd) o krótkim i grubym karku.

bull nettle, (b. netl) bot. psianka karolińska, **SOLANUM CAROLINENSE** Linn., z fioletowym kwiatem i żółtą jagodą, rosnąca dziko na rozłogach wsch. i pld. St. Zj.

bullnose, s. (b. noz) 1) zool. mały **VENUS MERCATORIA** z rodziny **VENERIDÆ** rzędu **TELEODONTACEA**, gromady małżów czyli blaszkoskrzelnych, **LAMELLIBRANCHIATA**; ob. **hard clam**, **quahog**; 2) cies. mały hebel z nożem umieszczonym na samym przedzie; 3) bud. ob. **bull's nose**.

bullock, s. (bu'lok) 1) wół, kastrowany byk; 2) przest. byczek.

bullock, vt. przest. rozkazywać komu, panować nad kim, rozporządzać kim.

bullous, adj. (bu'lös) med. bąblasty, bąblowaty, **BULLOSUS**.

bull pen, (b. pen) 1) obora dla byka lub dla byków; 2) gw. leśn. czworaki dla drwali; 3) gw. zach. St. Zj. miejsce ogrodzone, w którym władza trzyma opornych więźniów.

b. pine (b. pajn) ważna zach.-amer. sosna **PINUS PONDEROSA** Dougl., zwana w handlu **yellow pine** (od żółtawego połysku kory), o drewnie mocnym, czerwonym i o pięknym słoju; urasta do 100' (33 m.); także kilka innych gatunków sosny **Jeffrey p.**, **loblolly**, **pond p.**, **shortleaf p.**, które ob.

b. pump, (b. pomp) gór. bezpośrednia pojedyncza maszyna do pompowania z cylindrem parowym nad pompą.

b. riveter, (b. ri'weter) mech. wielka stała maszyna do wbijania nitów za pomocą rodzaju kafaru (bitni).

bull-roarer, (b. ro'rer) klekotka, grzechotka, przegotka, drewniana deszczotka przymocowana do końca rzemienia, puszczone w szybki ruch wirowy, wydaje dźwięk podobny do ryku; bardzo starożytny przyrząd w pierwotnych obrzędach religijnych, jeszcze zachowany u tubylców Australii; w krajach nowoczesnych używany jako zabawka dla dzieci, a także w tradycyjnych obrzędach.

bull rope (b. rop) 1) gór. lina świdra; 2) mar. lina przechodząca przez przewlek.

b. set (b. set) młoteczek do rozbijania kamienia, często używany wraz z drugim młotkiem do pobijania.

Bull's Eye (bu's'aj) astr. Aldebaran, ob., alfa gwiazdozbioru Byka, **ALPHA TAURI**.

bull's eye 1) mar. przewlek; 2) r. okrągła chmurka ze rdzawym środkiem zapowiadająca (według marynarzy) burzę; 3) płat błękitu w spokojnym ośrodku huraganu. ob. **eye**; 4) gruba tarcza szkła umieszczona w dachu, w powale, w podłodze lub w boku okrętu itp. dla doprowadzenia światła; 5) obły lub okrągły otwór na powietrze lub światło; 6) soczewka do ściągania promieni na krótką przestrzeń, zwana także **bull's-eye condenser**; także latarnia z taką soczewką; 7) środek tarczy strzelniczej; także strzał, który trafia w ten środek; 8) zgrubienie na krawędzi szkła, pozostawione od dmuchawki; 9) przest. cebula, gruby staroświecki zegarek kieszonkowy; 10) rodzaj twardego cukierka o obłym kształcie; 11) złota pleciona ozdoba munduru; 12) złota siewka; w Irl. siewka z czarnym podbrzuszem; 13) bot. odmiana zielenia **CHRYSANTHEMUM LEUCANTHEMUM**, Linn., w Ang. **oxeye daisy**, ob. **daisy**.

bull's foot, s. (bu's'fut) 1) mech. żelazny drag z hakiem; 2) mech. okrągły pilnik z rączką zagiętą pod prostym kątem do wypełnienia wklęsłej powierzchni.

bull's-nose (bulzno's) bud. zewnętrzny kąt żeźeli rozarty lub zaokrąglony.

bull snake (b. snejk) zool. wsch.-amer. wąż **PITYOPHIS MELANOLEUCUS**, wielki, niejadowity, ob. **pine snake**.

b. terrier (b. te'rier) gatunek psów z krzyżowania buldoga i terriera znamienny odwagą i muskulaturą buldoga a zgrabnością i ruchliwością terriera; najcenniejsze gdy białe.

b. thistle (b. żisl) bot. eur. osiet **CNICUS LANCEOLATUS** Hoffm., naturalizowany w Amer., chwast o dużym kulistym kwiecie i bardzo kolących liściach; zwany także **common thistle**.

b. trout (b. tra'ut) zool. 1) w Anglii pstrąg morski kilku rozmaitych gatunków, np. **SALMO TRATTA** i **S. CAMBRICUS**; amer. pstrąg **Dolly Varden trout**, ob.

bull whack, s. (bu'lhuek') zach. St. Zj. długi ciężki bat z krótkim biczyskiem; b. vt. poganiać takim batem.

bull wheel (b. hui'l) koło lub bęben do nawijania powrozu do ciągnięcia pni, do podnoszenia pni, do narzędzi wiertniczych itd.

bully, adj. (bu'li) 1) podobny do byka, żywy, dziki; 2) żart. byczy, bardzo dobry, pełen życia, np. a **b. horse**; 3) gw. St. Zj. i Australia, byczy, odważny, dzielny, zwawy, np. a **b. boy**.

bully, int. gw. byczo, brawo, doskonałe.

bully, s. 1) kłótnik, zawadiaka, zawalidroga; 2) utrzymanek (prostytutki); 3) (Nowa Fundlandia) rodzaj dwumasztowca; 4) przest. człowiek spod ciemnej gwiazdy, zabijaka, zbir; 5) przest. kochanek, kochanka; pocztowiec, towarzysz, kompan; 6) zool. ryba z rodzaju **Blennius** np. eur. **shanny BLENNIUS PHOLIS**; 7) b. lub b. **beef** marynowana wołowina; 8) (sport) zamieszanie lub szczególnie zajmująca gra w partii piłki nożnej; w hokeju ustawienie dwóch współzawodników naprzeciw siebie z piłką między nimi, z tym że obaj uderzyć mają na dany sygnał.

bully, vi. zachowywać się nachalnie i zaczepnie; ostro sobie poczynać; szermować językiem; junaczyć (się).

bully, vt. 1) onieśmielać przez nachalne zachowanie się; 2) w hokeju ustawić graczy i piłkę jak padano pod **bully**, s. 8).

bullyrag, vt. (-reg) onieśmielić nachalnym zachowaniem się, starać się rozporządzać obocznym za pomocą bezcelnego junactwa.

bully tree (b. tri) drzewa kilku gatunków zach. - ind. z rodziny sączyńcowatych, **SAPOTACEÆ**, rzędu przysporowych, **DIOSPYRALES**, w szcz. **MIMUSOPS GLOBOSA** i **ACHRAS ZAPOTA** Linn., dające gumę balata, ob.; także **b. trace tree**.

bulrush, s. (bu'rosz) bot. pałka, **TYPHA**, z rodziny rogozowatych, **TYPHACEÆ**; w Eur. pałka szerokolistna i wąskolistna, **TYPHA LATIFOLIA** Linn., (do 2½ m., 7') i **T. ANGUSTIFOLIA** Linn., używana na plecionki i do wyrobu papieru; oraz sitowie, **SCIRPUS**, z rodziny turzycowatych, **CYPERACEÆ**; w Amer. pospolity sit, **JUNCUS**, z rodziny sitowatych, **JUNCACEÆ**, i rozmaite odmiany sitowia, **SCIRPUS**, z rodziny turzycowatych **CYPERACEÆ**, ob. **rush**.

bultow, s. (bu'to) ryboł. lina długa (czasem na całą milę, 1½ km.) z linkami i haczkami na obu końcach zakotwiczona, ob. **boulter**, **trawl**, w Ang. **spiller**.

bulwark, s. (bu'wark) 1) obronna ściana, parapet, przedmurze; falochron, molo; 2) cokolwiek chroni od nieprzyjaciela, każdy środek obrony;

3) mar. zwykle w pl., nadburcie okrętu, bok okrętu nad pokładem górnym.

bulwark, vt. (chronić, fortyfikować).

b. plating (b. plej'tin =) mar. poszycie nadburcia.

b. port (b. port) mar. furta nadburcia.

b. rail (b. rejł) mar. poręcz nadburcia, także **main rail**.

b. stanchion (b. stan'czion) mar. stojak nadburcia.

bum, adj. (bom) gw. ładajaki, niedobrego, mało warty.

bum, s. 1) gw. St. Zj. pijatyka; pijak; 2) Ang. skrót za **bumbailiff**; 3) gw. ang. dudnienie, huk; nucenie; 4) gw. St. Zj. włóczęga, człowiek mało warty.

bum, vi. 1) gw. St. Zj. pić, zapijać się; 2) gw. ang. dudnić, huczeć; nucić.

bum, vt. gw. ang. dudnić, huczeć; nucić.

bumble, s. (bombl) 1) trzmiel, ob. **bumble-bee**; 2) Ang. ptak bak błotny, ob. **bittern**; 3) gw. i przest. gruby błąd, byk; niezgrabiarz popełniający wieczne błędy, niezgrabnik.

bumble-bee, s. (bombl'bi) zool. trzmiel, jeden z licznych gatunków owadów pszczołowych rodzaju **BOMBUS**, duży, gęsto owłosiony; gniazda zazwyczaj podziemne; zima zabija przeważną część kolonii, przetrzymuje tylko drobna ilość płodnych samic.

bumble-foot, s. (-fut) 1) wet. choroba drobiu zmienna brodawkowym narostem na stopie; 2) gw. ang. stopa kopytowa, noga kopytowa, ob. **clubfoot**, **talipes**.

bumble-puppy, (b-po'pi) Ang. 1) gra w **nineholes**, ob.; 2) kiepska gra w wista, bez znajomości zasad lub wbrew zasadom.

bumbo, **bombo**, s. (bom'bo) Ang. napój z rumu lub jałowcówki, z wodą, cukrem i gałką muszkatołową.

bumboat, s. (bom'bot) 1) łódź z żywnością, owocami, napojami chłodzącymi itp. dla obsługi publiczności na okręcie w porcie lub przejeżdżnych na wybrzeżu; 2) przest. łódź do zabierania śmiecia i odpadków z okrętu.

Bumelia, s. (biu'mi'lia) bot. rodzaj amer. drzew i krzewów z rodziny sączyńcowatych, **SAPOTACEAE**, o jadalnej jagodzie, od stanu Virginia aż po Kolumbię; **B. LYCROIDES** Pers. głóg południowy, ob. **buck-thorn**, 2); **B. ANGUSTIFOLIA** Nutt., ob. **saffran plum**; **B. RETUSA** ob. **bastard bully tree** Indji Zach.

bumkin, **boomkin**, s. (bum'kin) ob. **bumpkin**.

bummalo, s. (bo'malo; nazwa miejscowa) zool. morska rybka azj. **HARPODON NEHEREUS**; zwana także **Bombay duck**.

bummer, s. (bu'mer) 1) dwukołowy wózek pod pnie; 2) gw. St. Zj. ob. **bum**, s. 4).

bump, s. (bomp) 1) silne uderzenie o coś wielkiego i twardego; 2)

guz od takiego uderzenia; 3) dudniący dźwięk podobny do wydawanego przez (ptaka) baka błotnego, **bittern**; 4) kranioł. guz, pot. występ części czaszki; 5) Ang. uderzenie łódki poprzedzającej dziobem łódki następnej, ob. **bumping race**.

bump, vi. 1) zderzyć się, uderzyć o coś wielkiego i twardego, np. głową o ścianę; 2) wydać dźwięk wybuchu jak np. wrząca woda nagle wydająca parę mimo ciężaru pokryw; 3) pot. pęcznieć, często z **up** lub **out**.

bumper, s. (-er) puchar, szklanka, szklanka, napełniona po brzegi w szcz. do wypicia zdrowia; 2) zderzak. przyrząd do przyjęcia wstrząsu, np. przedni i tylny zderzak auta, w fortepianie przyrząd pomiędzy klawiszem a struną; 3) ryba Ind. Zach. i pld. St. Zj. z rodziny **CARANGIDAE**; 4) Ang. w wście rober ośmiopunktowy; 5) cokolwiek niezwykle wielkiego np. a **b. crop** niezwykle wielki plon, nadzwyczajne zniwo, rekordowy sprzęt, obfity zbiór.

bumping, adj. part. (-in =) przeznaczony do zderzenia; **b. post** koźół odbojowy jako zderzak na końcu toru kolejowego; **b. race** Ang. wyścig wioślarski, w którym wioślarz stara się uderzyć dziobem łódź poprzedzającą, ażeby zająć jej miejsce porządkowe w dalszym wyścigu; **b. table** gdm. wirująca płyta, na której siła odśrodkowa i prąd wody oddzielają cząstki piasku kruszcowego według ciężaru.

bumpkin, s. (bomp'kin) 1) niezgrabny wieśniak, prostak, chłopina, basalyk, człek nieokrzesany nie mający na zbycie ani dowcipu ani rozumu; 2) mar. wystająca belka.

umptious, adj. (szós) zarozumiały, arogancki, zbyt pewny siebie; wścibski.

umptiously, adv. (-li) arogancko, ze zbytnią pewnością siebie.

umptiousness, s. (-nes) zbytnia pewność siebie, arogancja; wścibskość, natrętne wtrącanie się; pot. wścibianie nosa do cudzego prosa.

bumpy, adj. (-i) pokryty guzami, pełen guzów.

bun, **bunn**, s. (bon) bułka, czasem z cukrem, lukrem lub korzeniami; **bun** przest. ogon zajęczy lub króliczy, ob. **bunt**; przest. zając, wiewiórka, jeszcze dziś w bajkach i pieśniedziwie.

bunch, s. (bonez) 1) występ, garb, guz; 2) grono. np. kwiatów, jagód, wiązanka, wiązka; snopek; 3) zbiór przedmiotów tego samego rodzaju, w szcz. np. a **b. of cattle** trzoda bydła; pot. i poufale: gromada osób; 4) pewna ilość towaru, np. a **b. of linen** yard 60 motków przędzy; **b. of fives** gw. pięść, ręka.

bunch, vi. 1) wystawać jak guz; 2) zbierać się w gromadki.

bunch, vt. 1) układać w wiązanki, spędzać w gromadki, zbierać np. **to b. hits** (w płkie nożnej), **to b. shots** (w strzelaniu do tarczy).

bunch-backed (b. bekd) mający na plecach garb lub występ.

bunchberry, s. (b. beri) bot. 1)

karłowaty dereń kanadyjski **dwarf cornel** **CORNUS CANADENSIS** Linn., o jadalnych czerwonych jagodach; także jego jagoda; 2) jagoda eur.-małny piennej **stone bramble** **RUBUS SAXATILIS**...

buncher, s. (-er) kto lub co wiąże w wiązki, w szcz. maszyna do wiązania kwiatów lub warzyw na targ.

bunchflower, s. (-flauer) bot. lieliowata roślina wsch. i pld. St. Zj. **MELANTHIUM VIRGINICUM** Linn., o koszyczkach drobnych zielonawych kwiatów; także inne gatunki rodzaju **MELANTHIUM**.

bunch grass (b. gres) bot. nazwa wielu traw tworzących gęste posłanie na ziemi, w szcz. w zach. St. Zj.; obejmująca rozmaite gatunki ostnicy, **STIPA**, oraz wyklinę, **POA TENUIFOLIA** Linn. i inne trawy bezwartościowe na paszę, jak **ELYMUS CONDENSATUS** Presl., **ORYZOPSIS CUSPIDATA**, **SPOROBOLUS HETEROLEPIS** Gray i inne.

bunchy, adj. (-i) 1) pęczniący w gronach; 2) rosnący w gronach, podobny do gron, wiązek, kity, itp.; 3) gdm. dający zmienne wyniki, czasem obfite, czasem nikłe, a **b. mine** kapryśny szf/b.

buncombe, **bunkum**, s. (bon'kom) gw. St. Zj. gadanie przez okno, wygłaszanie mowy dla rozgłosu lub dla przypodobania się wyborcom (od podobnej mowy kongresmana z Buncombe, N. C.); **to speak for B.** mówić przez okno, mówić dla galerii.

bund, s. (band) 1) Ind. Wsch. grobla; 2) Chiny, Japonia, obmurwany i ogrodzony rynek targowy na wybrzeżu; 3) (bund) St. Zj. B. niem. stowarzyszenie nazistowskie z czasów przed r. 1942.

bunder, s. (-er) w Azji, port, przystań; molo, estakada, pomost na słupach.

Bundesrat, s. (bun'des-rat) hist. za czasów cesarstwa niem. (1849-1918), wyższa izba parlamentu, składająca się z 58 przedstawicieli 26 państw Rzeszy z przeważającym wpływem królestwa pruskiego, jednego z owych 26 państw.

bundle, s. (bondi) 1) tobolek, toboł; 2) pewna ilość towaru, np. a **b. of paper** dwie rzyzy papieru (two reams), **b. of linen** yarn 20 motków przędzy (20 hanks); 3) paczka, zbiór, gromada; 4) bot. wiązka sitowo-naczyniowa tkanek przeprowadzających w roślinie, zwyczajnie powstała z części ksylemu i z części floemu.

bundle, vi. 1) pakować się, przygotowywać się do wyjazdu; śpieszyć się; 2) (o mężczyźnie i kobiecie) leżeć lub spać obok siebie na jednym łóżku bez rozbierania się; zwyczaj **bundling**, przywieziony z Anglii, Walii, Irlandii i Holandii (gueesting) utrzymać się w niektórych okolicach St. Zj. (Nowej Anglii) do połowy XIX w.

bundle, vt. 1) związać w tobolek lub w zwój; 2) wpakować (kogo lub co) w pośpiechu.

bundo-bust, s. (bon'dabest; band-o-bast hind. związać i obwiązać)

Ind. Wsch. układ, kontrakt, ugoda, kompromis.

bundoc, s. (bun'dok) Filipiny, góra; pot. w pl. (ben'duks) dzikie okolicie na Filipinach zdala od miast.

bung, s. (bong) 1) czop, szpunt; 2) otwór szpuntowy, ob. **bunghole**; 3) Ang. wiązka łodyg konopnych; 4) hist. gw. złodziejska (Szekspir) a) złodziej kieszonkowy; b) pugilares, portmonetka; 5) gw. ang. osoba podająca grog; 6) ceram. stos naczyń glinianych w których wypieka się glinki biskwitowe.

bung, vt. zaszpuntować, zamknąć czopem, często z up.

bungalow, s. (bon'galo) domek mieszkalny, willa, dworek; zwyczajnie budynek na jedne rodzinie, otoczony werandą; w Ind. Wsch. zazwyczaj pokryty strzechą (po bengalsku benglej).

bungarum, s. (bon'garom; miejscowa nazwa bungar) zool. jadowity wąż Ind. Wsch., rodzaju BUNGARUS. spokrewniony z kobra; ob. **krait**.

bungle, s. (bungl) 1) błąd, niezgrabność, zamieszanie, partactwo.

bungle, vi. partaczyć, popełniać błędy, robić zamieszanie swą niezgrabnością, być niezgrabnym.

bungle, vt. partaczyć, psuć.

bungler, s. (-er) niezgrabnik, człek ocieżały i robiący błędy; partacz.

bungling, adj. part. niewprawy, niezgrabny, ocieżały, robiący zamieszanie; partacki, partaczacy.

bunglingly, adv. (-ly) niezgrabnie, bez głowy, po partacku.

bung start, b. **starter** (b. start, -er) młotek do zrobienia otworu na czop w becze.

bunion, **bunyon**, s. (bu'nion) med. twardzina (dużego palca u nogi), rozszerzenie i zapalenie woreczka błonistego BURSA MUCOSA.

bunk, s. (bunk) 1) kółko w koszarach, w czworakach leśnych, na okręcie itp., przymocowane do ściany lub przepierzenia, po dwa lub trzy jedno nad drugim; 2) leśn. a) poprzeczna belka, na której spoczywa koniec pnia na sankach przewożących pnie; b) poprzeczka na wozie lub na troku ciężarowym, na której leży pień; c) wóz lub trok ciężarowy do przewożenia pni.

bunk, vi. pot. St. Zj. nocować w łóżku zawieszonym, ob. **bunk**, s. 1); często z in; gw. i żart. nocować.

bunk, vt. St. Zj. nakładać pnie do przewożu, ob. **bunk**, s. 2).

bunker, s. (er) 1) szk. skrzynia, np. pod oknem, służąca do siedzenia i do wyglądania oknem; 2) przdział, przepierzenie, komórka np. na węgiel na okręcie; 3) na terenie golfowym trudna przestrzeń.

bunker, vt. golf. ciskać kulę w część terenu obfitującą w przeszkody (naturalne lub sztuczne).

Bunker Hill (b. hil) miejsce bitwy pod Charlestown, Mass., w Wojnie Rewolucyjnej St. Zj., z 17 czerwca 1775.

bunko, **bunco**, s. (bun'ko) 1) lote-

ryjka, gra towarzyska; 2) oszukiwanie gra, oszustwo.

bunko, **bunco**, vt. 1) grać w loteryjkę; 2) oszukać w grze lub w inny sposób.

bunny, s. (bo'ni) pieszczotliwa nazwa zająca lub wiewiórki, używana także w bajkach.

bunodont, adj. (biu'nodant) zool. mający trzonowce usłane guzkami; b., s. osobnik z podziału **Bunodontia**.

Bunodonta, s. pl. (biunodan'ta) zool. podział parzystokopytnych, ARTIODACTYLA, obejmujący świnie i hipopotama ob. **bunodont**, adj.

Bunsen battery, (bun'sen be'tri; od nazwiska niem. prof. Roberta Wilhelma Bunsena, 1810-1899) bateria Bunsena, składająca się z ogniwa galwanicznego lub z szeregu ogniów; **Bunsen burner**, **Bunsen's b.** (b. börner) palnik bunsenowski, palnik Bunsena, dzięki zmyślnej kombinacji dopływu powietrza wydajacy płomień o bardzo wysokiej temperaturze potrzebny do lutowania i innych czynności mechanicznych; **Bunsen cell** (b. sel) elek. ogniwo elektryczne (galwaniczne) cynkowo-węglowe, w którym cynk (amalgamowany) otoczony jest rozcieńczonym kwasem siarczanym a węgiel kwasem azotowym albo chromowym, a obie płyty oddzielone są porowatym naczyniem.

bunt, s. (bont) 1) śnieć zbożowa, a) choroba pszenicy spowodowana przez pasorzytne grzybki TRILETTIA TRITICI i T. FOETENS...., które zamieniają wnętrze ziarna w brązowy proszek o przykrym zapachu; b) także ten proszek, oraz c) sam pasorzyt, zwany w St. Zj. często **stinking smut**, ob. **smut**; 2) Ang. ogon zajeczy lub króliczy; 3) mar. środkowy kwadrat żagla, brzuch żagla, b. of a sail; b. line ob. **buntline**; b. line cloth ob. **buntline cloth**; 4) piłka nożna a) odbicie piłki głową; b) piłka odbita głową; c) rzut wykonany za pomocą odbicia piłki głową; 5) rybol. środkowa czyli główna część sieci rybackiej lub czegokolwiek podobnego.

bunt, vi. 1) mar. przest. napełnić się, nabrznieć, (o żaglu); 2) bość rogami, trącać głową (podobnym ruchem jak bodzacy byk), np. w piłce nożnej odbijając piłkę głową; 3) w piłce metowej odbić piłkę palantem bez rozmachu; 4) uderzyć wagon wagonem lub parowozem nie sprzęgając ich.

bunt, vt. 1) trącić piłkę metowa bez rozmachu; 2) uderzyć (wagon) wagonem lub parowozem bez sprzęgania; 3) trącić (nożną piłkę) głową.

bunted, adj. (-yd) zaśnieniony, śniecisty, dotknięty śniecią, zarażony śniecią.

bunter, s. (-er) zbieraczka odpadków, śmieciarka.

bunter dog, (b. dog) mech. imadło dla maszynowego hebla składające się z kawałka żelaza zakończonego hakiem wchodzącym w otwór T w stole i odpowiednio umieszczonych śrub.

bunting, adj. (bun'tin) 1) pieszczotliwe słowo pochodzące ze starej kołysanki dla dzieci **bye, baby bunting**; 2) krepny; 3) przest. mar. pełny, wydeity, (o żaglu); 4) chcący bość np. a b. **lamb**, jagnię usposobione do bodzenia, ob. **bunt**, vt. 3); 5) gw. ang. niechlujny, zaniedbany.

bunting, s. 1) materiał na choraągwie i draperie do dekorowania ulic i balkonów; także **buntine** (bun'tyn) 2) zool. trznadęł, każdy stożkodzióbny ptak śpiewający rodzaju EMBERIZA i pokrewnych; w Eur., Azji Zach. i Afr. Pn. **common b.** czyli **corn b. E. MILIARIA** trznadęł pospolity; **reed b. E. SCHENICUS** potrzeszcz; **yellow-hammer b. E. CITRINELLA** trznadęł żółty; **ortolan b. E. HORTULANUS** ortolan; w Amer. kilka gatunków np. **bay-winged b.**, **snow b.**, **chewink** itd.; amer. ptaki **cowbird** i **bobolink** (należące do innej rodziny) także nazywane są b., choć niewłaściwie.

buntline, s. (-lajn) mar. podciąg dolny, ob. **sail**.

buntline cloth, (b. klog) mar. nazywka podciagu dolnego.

bunya, **bunya-bunya**, s. (bun'ja, b.-b. (nazwa miejscowa) bot. 1) australijskie drzewo szpilkowe ARAUCARIA BIDWILLII Hook., igława Bidwilla, dające czarnym tubylcom jadalne szyszki o zapachu pieczonych kasztanów, długości do 5 cm. (2"); prawo własności tego drzewa jest dziedziczne i każdy szczep posiada ich ograniczoną ilość; 2) w Ind. Zach. jabłko aligatorowe ANONIA PALLISTRIS Linn., ob. **Anonaceae**.

bunyip, s. (bon'jip) Australia, bałeczny płaz ołbrzymich rozmiarów; stąd oszustwo; oszust.

buoy, s. (boj, także bu'i, buoj) mar. pława, boja, w szcz. zakotwiczona; stosownie do położenia i przeznaczenia kształt i kolor bywa różny, np. a) **nut b.** lub **nun b.**, b) **can b.**, c) **spar b.**; bywają pławy dzwoniące i świstające (poruszane falami) bez b., **whistling b.**; zielona oznacza miejsce statku zatopionego, biała—granice kotwiczona, w pasy prostopadłe białe i czarne—środek kanału, w pasy poziome czerwone i czarne—przeszkodę w kanale; numerowane od strony otwartego morza czerwone mają liczby parzyste, czarne—nieparzyste; **life b.** pława rzucona z okrętu na ratunek tonącemu, w nocy oświetlona.

buoy, vi. wydobyć się na powierzchnię, także przen.

buoy, vt. utrzymywać się na powierzchni wody lub w powietrzu, podtrzymywać, chronić od zatonięcia, z up; 2) rozmieszczać pławy, znakować; zaopatrzyć w boje np. kotwice.

buoyage, s. (-edż) 1) pławy zbiorowe; 2) znakowanie, rozmieszczenie pław czyli boj.

buoyance, s. (-ans) ob. **buoyancy**.

buoyancy, s. (-ansi) 1) mar. pływalność, właściwość utrzymywania się na powierzchni wody lub w powietrzu, specyficzna lekkość odwro-

tna w stosunku do wypartej ilości np. wody; 2) mar. wypór, siła podtrzymania pływającego ciała; ciśnienie w górę wywierane przez ciało zanurzone lub pływające; równa się ono ciężarowi ilości wypartej cieczy; 3) żywość, żywotność, żywotność, sprężystość; 4) (gieda) tendencja zwykła.

buoyant, adj. (-ant) 1) skłonny do podnoszenia się na powierzchnię, np. iron is b. in mercury żelazo ma tendencję wznoszenia się w rtęci; 2) utrzymujący (obce ciało) na powierzchni (swym ciśnieniem); 3) żywy, zwawy, żywotny, sprężysty, kipiący życiem.

buoyantly, adv. (-li) żwawo, sprężysto, bujająco, bujnie.

buoyantness, s. (-nes) żywość, żywotność, sprężystość, pełnia życia.

Buphaga, s. (biu'faga) zool. rodzaj afr. ptaków śpiewających, ob. *beefater*, s. 3).

buphthalmia, s. (biu'f'e'l'mia) med. wole oko, znaczne powiększenie oka, najczęściej wrodzone.

Buphthalmum, s. (-mom) bot. nieliczny rodzaj rumianków, *oxeyes*, eur. i azj. o żółtych płatkach, często hodowany w ogrodach.

buprestid, -an, adj. (biupre'stid, -en) zool. dotyczący rodziny owadów BUPRESTIDAE; s. osobnik z tej rodziny.

Buprestidae, s. pl. (biupre'stidi) zool. liczna rodzina owadów tego-pokrywych o kształcie wydłużonym i ku odwołkowi zwężającym się; larwy szkodliwe dla drzew, które toczą; dorosłe owady, poknięte przez bydło wraz z trawą na pastwisku, powodują wzdęcia i często śmierć bydła; **Buprestis**, s. (biupre'stis) zool. śmierzdel, typowy rodzaj tej rodziny.

bur, **burr**, s. (bör) bot. 1) łopian lub inne ziele mające czepne owoce; 2) każda kolczasta powłoka owca, np. łopianu, kasztanowca itd.; 3) cokolwiek przyczepia się tak jak kolczasta powłoka, rzecz czy człowiek, natręt, pasorzyt; 4) Ang. hamulec; ob. *burr*.

bura, **buran**, s. (bura', -n; tur. bora') burza na stepach Azji Śr., zawierucha śnieżna przy huraganowym wicherze.

Burano lace (bura'no lejs) korona podobna do koronki brukselskiej i Alençon, wyrabiana na wyspie Burano pod Wenecją.

burbark, s. (bur'bark) bot. kora drzewa podzw. rodzaju TRIUMFETTA, rodziny lipowatych, TILIACEAE, rzędu ślazowców, MALVALES, w szcz. TRIUMFETTA RHOMBOIDEA Ind. Zach., wydająca włókna podobne do juty; także samo drzewo, zazwyczaj nazywane **burbush** z powodu swych kolczastych owoców; ob. *Triumfetta*.

burble, s. (burbl) przest. 1) bulkot; 2) przyszcz.

burble, vi. gw. bulkotać.

burbot, s. (burbot; fr. barbote, ob. barbe fr. broda) zool. dwa gatunki cierniopłetwych ryb wód słodkich rodzaju LOTA z rodziny dor-

szów czyli watuszów **cod fish** GADUS z dwoma haczykowatymi włoskami na nosie i jednym pod dolną szczęką; eur. gatunek miętus LOTA LOTA czyli GADUS LOTA; amer. LOTA MACULOSA w półn. części Nowej Anglii, w Wielkich Jeziorach i dalej na półn.

bur clover (bur' klover) bot. dwie motylkowate rośliny podobne do koniczyny: lucerna arabska, MEDICAGO ARABICA Huds. i l. zębiona, M. DENTICULATA, z kolczastymi strączkami, ob. *Medicago*.

b. cucumber (b. kiuk'umber) bot. 1) kolczasty ogórek, dzika roślina dyniowata SICYOS ANGULATUS Linn. St. Zj., naturalizowana w Eur.; 2) ogórek zach.-ind. CUCUMIS ANGURIA Linn., ob. *gherkin*.

burd, s. (burd) przest. i hist. kobieta, pani, dama; młoda mężatka; panna, dziewczona.

Burdekin plum (bur'dekin plom; od rzeki Burdekin w Australii) bot. owoc drzewa australijskiego PLEIOGYNIUM SOLANDRI Engl., z rodziny nanerczowatych, ANACARDIACEAE, podobny do dużej czerwonej śliwki; także samo drzewo, sumak australijski.

Burdekin vine (b. wajn) bot. australijska winorośl VITTA OPACA, dająca duże jadalne kłace.

(I) **burden**, s. (bör'dyn) 1) re-fren, powtarzający się na końcu zwrotki; stąd: to co się powtarza i na czym kładzie się nacisk; główna treść, jądro (mowy, wezwania itp.); 2) pogłos dud, ob. *bagpipe*.

(II) **burden**, przest. **burthen**, s. (bör'dn) 1) ciężar, ładunek, przen. obowiązek, odpowiedzialność; 2) ciężki los, uciążliwość; 3) dźwiganie ciężarów, *ship of b.* okręt towarowy; *beast of b.* juczne zwierzę; 4) pewna ilość towaru, np. a b. of *gad steel* 120 funtów stali w sztabach; 5) mar. wyporność statku i ciężar ładunku, a *boat of 200 tons b.*; 6) gór. warstwa ziemi nad żyłą kruszcu, materiał bezwartościowy dla poszukiwacza i narażający na koszt odkrywkę, zwany także *over b.*; 7) metal proporcja kruszcu i przymieszek do opalu w ładunku pieca hutniczego; 8) pl. mar. wewnętrzne dno łódki, ob. *bottom boards*; 9) pr. b. of *proof* ciężar dowodu, obowiązek udowodnienia jakiejś rzeczy zazwyczaj w sprawach cywilnych na powódzie, w sprawach karnych zawsze na oskarżycielu; 10) przest. a) płód w łonie matki; b) poród; 11) przest. stan zasiewów, plon; 12) mech, ładunek, nabój.

burden, vt. 1) obciążyć, nałożyć ciężar; 2) nałożyć ciężki obowiązek; 3) czynić odpowiedzialnym, przypisywać odpowiedzialność, obciążyć (moralnie).

burdensome, adj. (-sum) uciążliwy, przykry do znoszenia.

burdensomely, adv. (-li) uciążliwie, z trudem i przykrością.

burdensomeness, s. (-nes) uciążliwość.

burdock, s. (bur'dok) bot. łopian, łopuch, ARCTIUM LAPPA Linn., ziele dwuletnie rodzaju ARCTIUM czyli LAPPA, rodziny złożonych,

COMPOSITAE, względnie astrowych, ASTERACEAE, o łodygach bez kolców a owocach kolczastych i czepiających się uparcie odzienia ludzkiego i sierści lub wełny zwierzęcej; ob. *Arctium*.

bureau, s. (St. Zj. biu'ro, Ang. biuro') 1) biurko, stół do pisania z szufladami; 2) biuro, pokój w którym takie biurko stoi; kancelaria, urząd; 3) nazwa urzędu państwowego, np. w St. Zj. B. of *Insular Affairs* w Departamencie Wojny, B. of *Aeronautics* w Departamencie Marynarki; B. of *Education* i B. of *Reclamation* w Departamencie Spraw Wewnętrznych itd.; B. of *Engraving and Printing* w Departamencie Skarbu drukuje banknoty państwa i banków federalnych („national banks”), bondy państwowe, znaczki pocztowe; B. of *Intelligence* państwowy urząd wywiadu wojskowego i morskiego utrzymujący wiadomości dotyczące armii i marynarki St. Zj. i obcych państw; w Ang. B. of *Emigration*; 4) szyfoniarka, komoda, niska szafa z szufladami na bieliznę.

bureaucracy, s. (biuro'kresi) 1) biurokracja, rządowy system biur i urzędów mający na celu wykonywanie administracji publicznej; 2) ogół urzędników państwowych zbiorowo; 3) biurokratyzm, system lub praktyka przewagi czynnika urzędowego ponad czynnikami swobody i inicjatywy obywatelskiej.

bureaucrat, s. (biu'rokret) biurokrata (m), biurokrata (f), osoba urzędowa kładąca przesadny nacisk na formalistykę urzędową i na wpływ urzędów na życie społeczne.

bureaucratic, -al, adj. (-ik, ik) biurokratyczny, pedantyczny, rutynowy, odpowiadający w najdrobniejszym szczególe wymogom regulaminu, a w razie sprzeczności między regulaminem a zdrowym rozsądkiem w danym wypadku wymagający zastosowania się do przepisów regulaminu.

bureaucratically, adv. (-li) biurokratycznie, rutynowo.

bur, s. (bör) hist. wojsk. grube i szorstkie sukno, tkane lub bite, noszone dawniej podobnie jak włósnica; także odzież z takiego sukna.

urette, s. (biuret') chem. szklana tubka z zakrętką służąca do mierzenia ilości cieczy lub gazu, kromiometer z podziałką na szczeblenie centymetry (mililitry i ich ułamki).

bur fish (b. fisz) zool. rybojeź, DIODON HISTRUX, ryba z rodziny kolcobruchych, TETRODONTIDAE, rzędu kostnoszkieletowych, TELEOSTEI, ob. *porcupine fish* i pokrewne, ob. *Diodon*.

burg, s. (burg) 1) St. Zj., żart. lub pogardl. miasteczko, pot. dziura; 2) Ang. ob. *borough*; 3) przest. warowne miasto, gród.

burgage, s. (bör'gejdż) 1) pr. ang. i szk. a) w Ang. rodzaj dzierżawy królewskiej za opłatą pieniężną lub czasem i w naturze lub robotniczą; b) w Szk. rodzaj dzierżawy w zamian za zbrojną straż

nad grodem; 2) przest. własność nieruchoma w grodzie.

burgee, s. (bɔrd'dʒi) 1) rodzaj drobnego węgla; 2) mar. flaga armatora, flaga jachtu (zwyczajnie z godłem klubu) lub statku handlowego (z nazwą okrętu); flaga bywa trójkątna lub zakończona w ogon jaskółczy.

burgensic, adj. (bɔrdʒen'sik) r. mieszczkański, grodzki.

burgeon, s. (bɔr'dʒen) bot. pak, pączek; oczko; kieł, kielek.

burgeon, vi. bot. puszczać kielek, wyrastać; zool. wyrastać, np. jak pióra na ptaku; wyrzucać, np. dawniej jak choroba na ciele.

burgeon, vt. wypuszczać, zazwyczaj z **forth** lub **out**.

burgess, s. (-dʒes) 1) hist. mieszczanin, obywatel miasta; 2) Ang. osoba wybrana do reprezentowania miasta, gminy lub uniwersytetu w parlamencie ang.; 3) hist. St. Zj. przed Rewolucją Amer. członek izby niższej legislatury kolonii Virginia, obecnie w stanie Virginia zwany **delegate**; 4) Ang. urzędnik miejski, tytuł do r. 1835 rozmaicie używany, od owego czasu uregulowany ustawą **Municipal Act**.

burgh, s. (bɜrg) 1) hist. i przest. gród, miasto, miasteczko, ob. **burg**, i **borough**; 2) miasto w Szkocji, dawniej **royal b.**, **b. of regality**, **b. of barony** i **free b.**, zależnie od tytułu nadania, przy czym tylko **royal burghs** miały posłów w parlamencie; dzisiaj niemal wszystkie są **free burghs**.

burghal, adj. (-el) mieszczkański, grodzki.

burgher, s. (-er) 1) hist. obywatel miejski, mieszczanin; w szerszym znaczeniu (prawnie mniej ściśle) mieszkaniec miasta; 2) hist. Afr. Płd. przed utworzeniem Związku Płd.-Afr. obywatel dawnej republiki holenderskiej (boerskiej); 3) **B.** hist. kość w łonie Kościoła Prezbiteriańskiego w Szkocji (1747-1820) członek partii uznającej pewną formułę przysięgi (nie uznawaną przez **Antiburghers**); partie pogodziły się i zjednoczyły w 1820 w **United Associate Synod of the Secession Church**.

burghmaster, s. (bɜrgmɑ'ster) ob. **burgomaster**.

burglar, s. (bɜrg'lɑr) włamywacz.

burglar alarm (b. **alarm**) przyrząd do automatycznego sygnalizowania otwarcia drzwi lub okna.

burglariously, adv. przez włamanie, z zamiarem włamania się, na sposób włamywacza.

burglary, s. (-i) pr. wejście do obcego mieszkania za pomocą włamania się z zamiarem popełnienia zbrodni, bez względu na to czy ten zamiar wykonano czy nie; w ang. pr. zwyczajowym zbrodnie stanowiło włamanie się w nocy lub w warunkach takich w jakich nie można było rozpoznać włamywacza; obecnie ustawa ang. oznacza jako noc czas od 9 wiecz. do 6 rano; w St. Zj. różne stanowiska ustawy obejmują tę zbrodnią także włamanie się do sklepu, fabryki, składu itp.

burgomaster, s. (bɜrgomɑ'ster) 1) burmistrz, także r. **burghmaster**; 2) zool. brudny dragan, **LARUS GLAUCUS**, wielka szaro-biała mewa podbiegunowa z rzędu kulików, **LIMICOLAE**.

burgonet, s. (bɜr'gɔnet) hist. lekki szyszak z w. XVI z ochroną policzków i nosa.

burgoo, **burgout**, s. (bɜrgu) budyni z kaszy owsianej, jadany przez marynarzy.

bur grass (b. **gres**) bot. jeża trawa, **CENCHRUS TRIBULOIDES** Linn., z kolczastymi przykieliskami w kłosie.

burgrave, s. (bɜr'grejv) hist. burgrabia, początkowo wojskowy naczelnik grodu lub zamku (por. **kasztelan**); następnie tytuł dziedziczny z obszarem ziemi (burgrabstwo, por. **kasztelania**).

Burgundian, adj. (bɜrgund'jen) burgundzki, dotyczący Burgundii, jej mieszkańców i jej wina; **B. sauce** kuch. sos hiszpański z szalatką i z winem burgundzkim; **B. wine** burgund.

Burgundian, s. **Burgundczyk** (m), **Burgundka** (f), członek szczepu germańskiego, osiadłego pierwotnie między Wisłą a Odrą, a od w. V nad Rodanem, gdzie powstało królestwo Burgundia (o różnych kolejach 443-1678); **B. clover** lucerna; **B. pitch** żywica świerka norweskiego **PICEA EXCELSA** Link., używana na plasty.

burial, s. (bɔr'riəl) 1) pogrzeb, obrzęd pogrzebowy; pogrzebanie zwłok, pochówek, pochowanie; 2) przest. cmentarz.

burial case (b. **kejs**) metalowa trumna.

b. ground (b. **graund**) cmentarz.

b. service (b. **ser'wis**) obrzęd pogrzebowy.

Buriat, s. (bu'riat) **Buriat** (m), **Buriatka** (f), członek mongolskiego szczepu rolniczego, stanowiącego większość ludności Transbaikalu i dawnej gubernii irkuckiej na Sybirze; przeważnie wyznawcy lamaizmu, ob. **Ural-Altaic**.

Buriatic, adj. (buriat'ik) buriacki; **B. s. język buriacki** (sybirsko-mongolski).

Buridan's ass (bɔr'idenz as; od nazwiska Jana Buridana zm. 1358) uczona średniowieczna kwestia naukowa nad osłina, która pośród jadała z głodu padła.

buried, adj. part. (bɔr'id) pogrzebany, pogrzebion; b. **suture** (b. **sju'tzer**) chir. szew zanurzony, sz. zapuszczony, sz. zagubiony, (nie widny na skórze).

burin, s. (biu'rin) 1) rylec, ostre narzędzie rytownika; 2) rytowanie, sposób roboty rytownika.

burion, s. (biu'riɔn) zool. zięba meksykańska, ob. **house finch**.

burke, vt. (bɔrk, od nazwiska Williama Burke'a, zasądzonego za tę zbrodnię w Edynburgu w 1829) 1) zadusić lub zamordować bez pozostawienia śladów, ażeby mieć zwłoki do sekcjonowania; 2) parl.

ang. odroczyć na czas nieograniczony, w St. **shelve**.

burle, s. (bɔrl) 1) supetek w nitce, guzek w suknie lub płótnie; 2) guz wystający na drzewie; fornier zrobiony z takiej wypukłości; 3) przest. wrzodzik, bąbel.

burle, vt. 1) skubać; 2) kończyć tkaninę zaciągając wszelkie wystające nitki, guzy itp.; postrzygać sukno.

burlap, s. (bɔrlap) worowina, weta, gruba i rzadka tkanina konopna używana do wyrobu worków; także cieńsza tkanina używana na tanie firanki itp.

burlesque, adj. (burlesk') 1) dzwacznie śmieszny, pobudzający do śmiechu przez nieestosunkową powagę w rzeczy błahiej lub lekceważenie w sprawie wymagającej powagi; 2) błazeński, żartobliwy.

burlesque, s. 1) burleska, przedstawienie teatralne albo zachowanie się jak ob. **burlesque**, adj. 1); 2) St. Zj. widowisko płasko-komiczne, zazwyczaj obliczone na drażnienie zmysłów.

burlesque, vi. błażnować powagą w rzeczach błahych lub lekceważeniem w poważnych.

burlesque, vt. ośmieszyć przez traktowanie przeciwne logice.

burlet, s. (bur'let) hist. stroik damski do fryzury, noszony dawniej.

burletta, s. muz. farsa muzyczna lżejsza i weselsza od operetki.

burly, adj. (bɔr'li) duży, słuszny, wysoki, tęg, rosy, dziś przeważnie o ludziach; 2) przest. gruby, ciężki (o ubraniu); 3) przest. imponujący; szlachetny; wspaniały; znakomity; 4) przest. krzykliwy, arogancki, nachalny.

Burman, adj. (bɔrmen) burmański, dotyczący Burmy lub jej mieszkańców.

Burman, s. pl. **Burmans**, **Burmańczyk** (m), **Burmanka** (f), osobnik z narodu zamieszkującego w Burnie (Birmie), rasy mongolskiej, wiary buddyjskiej, pochodzenia prawdopodobnie tybetańskiego; częstsza forma: **Burmese**, ob.

Burmania, s. (bɔrme'nia, od nazwiska hol. botanika Jana Burmana) bot. rodzaj roślin stref gorących; gatunek **B. BIFLORA** ... rośnie w pld. St. Zj.

Burmaniacae, s. pl. (-ej'si-i) bot. rodzina jednościennych ziół podzw. obejmująca 10 rodzajów i 60 gatunków; rodzaje **BURMANIA** i **APTERIA** pojawiają się w pld. St. Zj.; **burmaniacaeus**, adj. (-ej'szós) dotyczący tej rodziny.

bur marigold (bur me'rigold) bot. każda roślina gatunku uczep. zwana także **common beggar's-ticks** **BIDENS FRONDOSA** Linn.; ob. **Bidens**.

Burmese, adj. (bɔrmiz') burmański, birmański, dotyczący Burmy (Birmy), jej mieszkańców i ich języka.

Burmese, s. sing. i pl. 1) ob. **Burmańczyk**; 2) język burmański, ob. **Indo-European**.

Burmo-Chinese, adi. (bɔr'moczaj-

ni'z) dotyczący Burny i Chin; birmański-chiński; B.-Ch. subregion zoogeogr. podział strefy daleko-wschodniej obejmujący Azję pld.-wsch. na wschód od podsiery indyjskiej z wyjątkiem połwyspu malajskiego.

burn, s. (börn) 1) oparzelina, spazzelina, uraz spowodowany poparzeniem; 2) pogorzelisko, miejsce spalone przez pożar; 3) palenie, np. cegły; spalenie np. tytoniu; 4) piętno, znak piętnowania, ob. **brand** s. 5); 5) piętno, żelazo do piętnowania; 6) bot. zaraza, rdza, ob. **brand**, s. 6); 7) (od bourn źródło) gw. strumyk; woda do warzenia piwa.

burn, vi. 1) gorzeć, płonąć, palić się; 2) doznać urazu od ognia, rozpalonego metalu, wrzącego płynu itp.; 3) przen. pałać (uczuciem), być zapalonym; 4) chem. spalić się; 5) elek. stanowić huk u szczytów. (o dynamo); **burning bush** hist. kość. płonący krzak według Pisma św., Ex. 3.2., przyjęty jako symbol Kościoła Prezbiteriańskiego Szkocji na pamiątkę prześladowań doznanych w w. XVII; bot. nazwa kilku roślin, jak: a) amer. krzew z rodziny trzmielinowatych, **CELASTRACEAE**, trzmielina amer. **EVONYMUS AMERICANUS** Linn., i purpurowa, **E. ATROPURPUREA** Jacq., z czerwonymi torebkami; b) gas **plant** **DICTAMNUS ALBUS**, Linn. czyli **D. FRAXINELLA** Pers. z łatwo zapalnym olejkami eterycznymi, ob. **Dictamnus**, **Fraxinella**; c) pokrzywa artylerijska, ob. **Adicea**, **artillery plant**; **burning fluid** palna ciecz, lotny olej do oświetlania, jak rafinowana nafta, benzyna, kamfina, w szcz. mieszanina kamfiny z alkoholem; **burning ghat** w Ind. Wsch. miejsce palenia zwłok, ob. **ghat**; **burning glass** wypukła soczewka skupiająca promienie światła i skutkiem tego gromadząca dużo ciepła w jednym punkcie; **burning mirror** lustro wypukłe albo szereg stosownie nastawionych luster płaskich w celu zgromadzenia promieni w jednym punkcie, ob. **b. glass**; **burning mountain** wulkan; **burning oil** nafta; **burning point** a) ognisko wypukłej soczewki; b) temperatura zaplonienia nafty lub innego oleju, ob. **flashing point**.

burn, vt. 1) obrócić w popioł ogniem lub gorącym, strawić ogniem, często z up; 2) spalić, np. **the sun burns the grass**; opalić np. **to b. one's face in the sun**; 3) piec, wystawić na działanie gorąca w pewnym oznaczonym celu, np. **to b. clay** wypalać glinę, **to b. stumps** for pitch wypalać smołę z drzewa; 4) wypalać (dziurę, znak, znamię itp.); 5) wywołać wrażenie palenia, np. **to b. the mouth with pepper** poparzyć usta pieprzem; 6) chem. poddać pod działanie tlenu, utlenić; 7) chir. kauteryzować, wypalać, żegać; 8) spawać, ob. niżej **to b. together**; 9) w niektórych grach: zabrać lub poruszyć figurę niedozwoloną; **to b. away** strawić; **to b. daylight** trwonić światło pałac za dnia; przen. trwonić siły; **to b. on mech**, spawać (kawałek metalu z drugim); **to b. one's boats** lub **bridges** palić mosty za sobą, odcinać sobie

możnaść powrotu, zrywać całkowicie; **to b. one's fingers** poparzyć sobie palce, wpaść z własnej winy w nieprzyjemną sytuację; **to b. out** wypalić doszczętnie; **to b. the candle on both ends** niszczyć dobytek lub energię przez marnotrawienie pieniędzy lub sił; **to b. the water** Ang. łowić łososie na oszczep przy świetle pochodni; **to b. together** mech. spawać dwie powierzchnie metalu przez polanie ich tym samym metalem roztopionym.

burnbeat, vt. (börn'bit, '-bejt) Ang. spalić warstwę torfu w celu ulepszenia gruntu (poprawienia gleby).

burner, s. (-er) 1) kto lub co spala; 2) palnik (część lampy).

burnet, s. (-et) bot. 1) każda roślina rodzaju **SANGUISORBA**, w szcz. **SANGUISORBA SANGUISORBA** ... czyli **POTERIUM SANGUISORBA** Linn., zwany także **b. clover**; ob. **Sanguisorba**; 2) przest. biedrzeniec, ob. **b. saxifrage**.

b. moth (b. moč) zool. sówka etr. **ZYGÆNA FILIPENDULA** z rodziny **PYROMORPHIDÆ**, z karmazynowymi plamami na skrzydłach.

b. saxifrage (b. sak'sifrejdz) bot. biedrzeniec, **PIMPINELLA SAXIFRAGA** Linn., którego aromatyczny korzeń używany w lecznictwie.

burnettize, vt. (börn'etajz; od nazwiska sir Williama Burnetta, wynalazcy metody) nasycić drewno, tkaninę itp. roztworem chlorku cynkowego (płyn Burnetta, **Burnett's fluid**), aby zapobiec gniciu.

burning, s. (börn'n) 1) palenie, spalenie, palenie się, płonienie; 2) wulkanizowanie za pomocą gorąca; 3) metal. ogrzewanie (kruszc) bez przystępu powietrza; 4) ceram. wypalanie gliny dla utwardzenia kolorów, dla oszkliwienia itp.; 5) przest. gorączkowa choroba, róża itp.; ob. **burn**, vi.

burningly, adv. (-i) gorąco, z zapalem, zapalczywie, pałając.

burnish, s. (börn'nisz) błyszczenie, blask wynikający ze świeżego polerowania np. tabliczki mosiężnej; połysk, dawniej (z niem.) glanc, glans.

burnish, vi. przest. mężnieć, rość, wypełniać się jak osoba dochodząca do wieku dojrzałego, dojrzewać, rozwijać się.

burnish, vt. 1) nadawać połysku; gładzić i polerować do stanu błyszczenia; 2) zetrzeć skórę z rogu (o jeleniu); 3) osadzić szkło w metalu, np. soczewkę lub brzeg szklanki, za pomocą przyrządu do polerowania, ob. **burnisher**.

burnisher, s. (-er) 1) kto lub co poleruje; 2) przyrząd (ze stali, kości słoniowej, agatu itp.) do polerowania metalu.

burn-nose bark (börn' noz bark) ob. **bonace tree**.

burnoose, **burnous**, s. (börn'us, börn'us) 1) burnus, arabskie odzienie tkane, z kapturem, sięgające od głowy do stóp; 2) podobny strój kobiecy.

burnover, s. (börn'wer) cegielnia, cegła wymagająca ponownego wypalenia.

burnt, adj. part. od **burn**, (börn't) 1) spalony, przepalony; 2) metal. (o stali) skruszały od gorąca, niezdatny do obróbki; 3) weter. zapiekły, zapieczony; **b. alum** chem. palony alum, biała porowata substancja otrzymywana przez ogrzanie zwyczajnego alunu do czerwoności i równoczesne wyparowanie wody z krystalizacji i częściową utratę kwasu siarczanego; **b. brass** chem. niebieski witiol, koperwas miedzi; **b. copper** chem., przest. cienki miedzi; **b. ear** bot. choroba pszenicy i innych zbóż w St. Zj. wywołana przez różne rodzaje głowni, **USTILAGO**, pasorzytne grzybki rzędu głowniowatych, **USTILAGINALES**, zamieniające ziarno w czarną masę zarodników; **b. lead** chem., przest. siarczek ołowiu; **b. offering** ofiara przez całopalenie np. na ołtarzu, ob. **sacrifice**.

bur oak (bur o'k) bot. środk.-amer. dąb, **QUERCUS MACROCARPA** Michx.

burr, **buhr**, s. (bur) 1) krzemionkowy kamień na żarna lub kamienie młyńskie, ob. **buhrstone**; 2) twarde krzemienne wrosty w miększej skale; 3) ośleka; 4) oszkliwiona cegła, ob. **clinker**.

burr, **bur**, s. 1) kołczasta powłoka owocu, coś co się czepia odzieży, sierści itp., ob. **bur**; 2) przest. koło; 3) aureola, w szcz. poświęta dookoła księżycy; 4) pierścień na lany, maczudę, toporze wojennym, bardyszu itp. chroniący od poślizgnięcia się ręki; 5) okrągły wystający na drzewie; 6) weter. guz lub gruda, twardy wrzód konia; 7) rzeźn. mleczkowy cięciec; anat. cięciec; grasicz lub trzustka, ob. **sweetbread**; 8) anat. zewnętrzny przewód słuchowy, nieregularna część wewnętrzna małżowiny; 9) mech. a) szew odlewniczy, spoj, także: cienki rąbek pozostawiony przez narzędzie (świder, tokarkę, rylce itp.); b) piłeczka cyrkularna; c) trójkątne duto; d) gładki rozwiertnik; e) koło w maszynie pęczoszkarskiej, zwane **sinker** gdy nitkę naciska w dół, a **knocker-off** gdy ją podnosi ponad igłę; f) odpadki nici w przygotowaniu jedwabiu surowego; g) okrągły wycinek metalu odpadający przy dziurkowaniu; 10) fon. gardlane r podobne do francuskiego; 11) brzęczenie (np. owadów) w trawie; chrzęst; 12) myśl. róża u nasady rogu jelenia).

burr, vt. 1) wygiąć w rąbek, uformować wystający brzeg czyli kołnier (np. u końca rury) 2) wywalać gardlane r z francuska.

burrawang, s. (börn'ang nazwa miejscowa) bot. australijskie drzewo **MACROZAMIA**, w szcz. **M. SPICALIS** Miq. z rodziny sagowców, **CYCADACEAE** o jadalnym orzechu.

bur reed (börn'rid) bot. jeżogłówka, **SPARGANIUM EURYCARPUM** Engel i **S. MINIMUM** Fries., roślina jednoliścienna z rodziny jeżogłówkowatych, **SPARGANIACEAE**, rzędu **PANDANALES**, o równoważkich liściach i kulistych kwiatostanach.

burrel, s. (börł) bot. bera, odmiana gruszek; **b. fly** (b. flaj) zool. giez bydlący *botfly* lub *gadfly* HYPODERMA BOVIS, mucha dokuczająca bydłu, CESTRIDAE.

burring machine (bur'in - mezin) przyrząd do czyszczenia wełny z kołtunów, guzów, nasion itp.

burro, s. (bu'ro; hiszp. osioł) 1) (w St. pld.-zach.) osioł; 2) Amer. Pld. zool. ryba rodzaju POMADASIS, ob. grunt; 3) Amer. Pld. bot. prawdziwy kapar, krzew lub drzewo rodzaju CAPPARIS, rodziny kaparowatych CAPPARIDAE.

burrow, s. (bu'ro) 1) nora zwierzęca (krecia, zajęcza itp.); jama podziemna, wykop, dół, schron; 2) kopiec, ob. barrow, s. 4); 3) kupa (smiecia itp.).

burrow, vt. 1) kopać norę podziemną, ryć w ziemi; 2) miesić się w norze podziemnej; schronić się, ukryć się.

burrow, vt. robić norę lub nory, ryć lub kopać ziemię tworząc jamy na schron; budować podziemne schowki.

burrower, s. (-er) zwierzę ryjące nory i mieszkające pod ziemią, np. kret.

burrowing owl (-in - o'l) mała sowa amer. SPEOTYTO CYNICULARIA HYPOGAEA, długości do 10", 25 cm., żyjąca w norach podziemnych, najczęściej w opuszczonych przez świstaki, prairie dogs; pld.-zach. St. Zj., Floryda i Amer. Pld.

burrstone, s. (bur'ston) ob. buhrstone.

burry, adj. (bör'i) 1) kolczasty, czepny, zaopatrzony w haczyki; 2) guzowaty.

bursa, s. (bur'sa) 1) anat. i zool. woreczek lub workowata jama; w szcz. a) woreczek zawierający tłuszcz, umieszczony między ścięgnem a kością i w innych miejscach podlegających tarcu, ob. synovia; b) jeden z dołków u nasady ramion węzowideł, ophiurans, w który otwierają się rodne przewody; dołki otwierają się na zewnątrz za pomocą szczelin zwanych bursal fissures; 2) bursa, dom mieszkalny studentów; ob. burse, 3), 5).

bursal, adj. (-l) 1) anat. dotyczący woreczka lub jamy workowatej w ciele; 2) dotyczący dochodów państwowych, fiskalny.

bursar, s. (-r) 1) skarbnik uniwersytetu, kwestor; 2) bursarz, student żyjący w bursie.

bursary, (-ri) 1) kwestura uniwersytetu lub klasztoru; 2) Szk. stypendium bursarza, bezpłatne miejsce w bursie na czas studiów uniwersyteckich.

bursattee, bursattee, s. (bursejti, burso'ti; hind. dżdżysty) Ind. Wsch. 1) płaszcz od deszczu; 2) wet. choroba końska panująca szczególnie w porę deszczów, znanymi wypryskami na łbie i na przedniej części ciała.

Burschenschaft, s. (bur'szenschaft) niemiecka korporacja studencka; założona w r. 1815 w celu rozwijania idei liberalnych, została w ciągu

czasu reakcyjną; ob. corps; **Burschenschaftler**, -ler, s. (-er, -ler) członek takiej korporacji.

burse, s. (bör's) 1) kość, ozdobne płaskie pudełko albo jedwabny lub brokatowy worek o długości i szerokości 3" (8 cm.) do przenoszenia Eucharystii do ołtarza i od ołtarza; przest. (dzisiaj: purse) portmoneta, masek na pieniądze; 3) stypendium bursarza, ob. bursary, 2); 4) przest. giełda, ob. bourse; 5) przest. bursa; 6) hist. ławka średniowiecznego handlarza pieniędzy i walut.

bursiform, adj. (bör'siform) mający kształt portmonetki.

bursitis, s. (bör'saj'tis) med. zapalenie woreczka, ob. bursa, s. 1).

burst, s. (börst) 1) wybuch; 2) krótkie i gwałtowne napięcie; 3) nagłe pojawienie się; 4) wyłom, skutek wybuchu; 5) med. przepuklina; 6) w niektórych grach przekroczenie meły, ob. poniżej burst, vi. 3); 7) przest. rana, uraz, uszkodzenie ciała.

burst, vi. 1) pęknąć, rozpaść się na kawałki (skutkiem wewnętrznego ciśnienia); 2) wybuchnąć, często z forth, through, out itp.; 3) w rozmaitych grach: zdobyć więcej niż potrzeba do wygrania (przekroczyć cel i za karę zaczynać na nowo).

burst, vt. rozbić, roztrzaskać, spowodować wybuch, wybić; przest. złamać.

burster, s. (-er) nabój wybuchowy.

bursting, adj. (-in -) wybuchający gotowy.

burton, s. (bör'tn) mech. blok wciągowy, wielokrążek.

Burton's alloy ('s aloj) stop Burtona na lemisze: cynk z cyną, miedzią, ołowiem i antymonem.

burucha, s. (burecza; borraha port. guma) 1) Amer. Śr. surowy kauczuk zbierany z naciętych otworów w drzewie po skrępieniu; 2) Brazylia, guma Para; także w rozmaitych innych pisoniach.

burweed, s. (bör'uid) bot. każda roślina mająca czepne lub haczykowate owoce, jak np. rzepeń cocklebur czyli clothbur XANTHIUM SPINOSUM Linn., bopian burdock ACTIUM LAPPA Linn., gatunki przytulii bedstraw GALIUM TRIFIDUM Linn., G. ASPRELIUM Michx. i i.

bury, s. (bör'ri) 1) gród, przest. np. Bury St. Edmonds z wyjątkiem w nazwach miast jako przyrostek, np. Salisbury (sejz'lb'ri): w Ang. zamek, pałac; 2) myśl. nora zajęcia; 3) Ang. kopiec do zhmowania ziemniaków.

bury, vi. 1) (o zwierzętach) zaryć się w ziemi; 2) być pograżonym, pograżyć się.

bury, vt. 1) zakopać w ziemi, pochować (w grobie lub w grobowcu), pogrzebać (na lądzie lub w morzu) z obrzędem pogrzebowym; 2) przen. utracić (przez śmierć), pogrzebać (nadzieje); 3) ukryć, zakryć, pokryć (np. twarz dłonią); 4) usunąć z widoku, usunąć z pamięci; 5) pograżyć, np. w żalu in grief; to b. the hatchet (pogrzebać brzoń zwyczajem Indian) pogodzić się, zawrzeć pokój.

burying, adj. part. (-in -) grzebiący, ryjący; **b. beetle** zool. grabarz NECROPHORUS SEPULTOR i pokrewne owady z rodziny omarlicowatych, SYLPHIDAE, rzędu tęgopokrywych, COLEOPTERA, grzebiące martwe owady przez wykopywanie ziemi spod nóg, aby larwy karmiły się padliną, także b. sylph; **b. ground**, **b. place** cmentarz.

bus, s. (bos), pl. busses i buses, skróć 1) omnibus, autobus; 2) elek. ob. busbar.

bus, int. Ind. Wsch. basta (u Kiplinga).

Busais, pl. (bu'sais) szczep tubyły czy na wyspie Luzon w Filipinach, oz. Igorot.

bus bar, (bos' bar) elek. szyna zbiorcza; także busbar, omnibus bar.

busby, s. (bez'bi) 1) wysoka futrzana czapka huzarska, pierwotnie węgierska, noszona w armii brytyjskiej, z wysoką kitą sterzącą na przód i z workiem w kolorze pulku, zwisającym z boku; 2) przest. rodzaj wielkiej puszystej peruki.

bus conductor (b. kondok'ter) 1) motorowy autobusu; 2) elek. przewodnik zbiorczy, także busconductor, omnibus c.

(I) **bush**, s. (busz) 1) krzew, krzak, kierz, krzewina, krzaczek, kierzek; 2) wiecha przed oberżą; przest. oberża; 3) krzaczasta masa liścia lub pior; 4) myśl. liś ogon, lisia kita; 5) las (niekulturowany), obszar ziemi zarosły krzewiną i dzikim lasem, w szcz. w St. Zj., Kana-dzie, Przylądki Dobrej Nadziei; w koloniach holenderskich bosch; 6) w pld. część Nowej Zelandii las, w pld. krzewina; 7) w Australii wieś w przec. town.

(II) **bush**, s. 1) panewka łożyska, wykładzina łożyska, którą można wyjąć i zastąpić po zużyciu.

bush, vi. 1) krzewić się, rozgałęziać się; 2) kłaść krzaki i gałęzie w celu obrony przed kłusownikami łowiącymi siecią; 3) przest. ukrywać się w lesie, przygotowywać zasadkę.

bush, vt. 1) podpiecać krzewami lub gałęziami np. pomidory, groch; 2) wyznaczyć drogę (suchymi krzewami); 3) zawrócić zasiew krzakiem; 4) sadzić krzewy dla ochrony ziemi lub zwierzęcy; 5) pokryć krzewami; 6) zaopatrzyć (łożysko itp.) w panewkę; 7) obrabiać kamień młotem, ob. bushhammer.

bush bean (b. bi'n) bot. fasola zwykła PHASEOLUS VULGARIS Linn., o pedach nie wijących się, fasola piechota czyli f. pieśca; wijąca się w górę: fasola tyczna pele b., ob.

b. canary (b. ke'neri) zool. sikorka nowozelandzka MOHUA OCHROCEPHALA o żółtym łebku i podbrzuszu.

b. cattle (b. ket) Australia, bydło, które oddaliło się od stada i zdziczało w lesie.

b. clover (b. klo'wer) bot. roślina strączkowa podobna do koniczyny, lecz urastająca wyżej, z rodzaju LESPEDEZA, rodzima w Amer., Azji i Australii.

b. disease (b. dizi's) wet. choroba

bydła i owiec w pewnych okęgach Nowej Zelandii zamienna postepowà niedokrewnoścà, spowodowanà prawdopodobnie niedostatkiem pewnych koniecznych składników w paszy; zwana takżę tauranga.

bush dog (b. dog) pies leśny, 1) na pin. Amer. Ptd. mały dziki pies ICTICYN VENATICUS, poluje stadami; 2) ob. potto.

bushed, adj. part. (buszt) 1) pokryty krzewiną; pokryty bujnà czuprynà, obrośnięty; puszysty; 2) zgubiony w gestwinie, zbłąkany w lesie; przen. pozbawiony równowagi umysłowej, nie będący panem siebie; 3) kamień, ciosany młotem, ob. bushhammer; 4) gw. St. Zj. wy-czerpany.

bushel, s. (bu'szel) 1) miara pojemności na towary suche, skrót; bu., dzieli się na 4 pecks, każdy po 8 quarts; bu. amer. zawiera 77.6274 funta destylowanej wody w temperaturze 29.8° F. czyli 35.2361 litra w temperaturze 4° C.; nowy ang. imperial bu. zawiera 2218.192 cala sześciennego czyli 80 funtów wody w temp. 62° F. (36.3460 litra w temp. 15½° C.); 2) miara (naczynie) o pojemności buszla używana do mierzenia; 3) waga przyjęta jako równoważna z zawartością buszla, różniącà się co do towarów rozmaitego ciężaru, a takżę różna w poszczególnych stanach stosownie do miejscowych gatunków towaru; niezawisłe od stanowych zwyczajów urzędowy stosunek wagi w funtach do pojemności buszla w handlu i w notowaniach cen w St. Zj. jest następujący: groch, pszenica, ziemniaki 60 lbs., kukurydza, len, żyto 56, jęczmień 48, owies 32; w Ang. kukurydza, pszenica, żyto 60, jęczmień 50, owies 39 lbs.; 4) wiele, wielka ilość, moc (u Chaucera).

bushel vi. gw. St. Zj. naprawiać ubrania męskie.

bushel, vt. 1) napełniać buszel; mierzyć na buszle; 2) chować (prawdę) pod korcem, ukrywać; 3) metal. przetapiać żelastwo skupowane dawniej na buszle.

busheler, busheller, s. (-er) St. Zj. krawiec naprawiający męskie ubrania.

busheling, bushelling, s. przera-bianie łomu i żelastwa w odpowiednich piecach b. furnaces, w sztaby.

bushfighter, s. (b.' fajter) kto walczy pod ochroną drzew i gestwiny.

bushfighting, s. (b.' fajtin) walka z za drzew i gestwiny.

bush fruit (b. fru't) jagoda, owoc małego krzewu, np. porzeczka, malina itp., w odr. owoców drzew, orchard fruit; takżę sama roślina wydająca takie owoce; takżę: cane fruit, ob. cane, 2).

bushhammer, s. (busz'hemer) młot do obróbki kamienia, z łcem składającym się z drobnych ostrych piramid; b., vt., obrabiać kamień takim młotkiem.

bushharrow, s. (busz'hero) włoka składająca się z ramy i przymocowanych do niej gałęzi i drzewek do szarpania łąk lub pokrycia zasiewu;

bush-harrow, vt. bronować włoką z gałęzi.

bush honeysuckle (b. ha'nisoki) bot. krzew ptn.-wsoh. Amer. o pięknych kwiatach DIERVILLA TRIFIDA Moench i DIERVILLA SESILIFOLIA Buckley, i z Chin D. FLORIDA Sieb. & Zucc. zwany w ogrodnictwie WEIGELA.

b. hook (b. huk) sierpak do obcinania suchych gałęzi osadzony na długiej, mocnej ręczce.

Bushido, s. (buszi'do; bu jap. wojenny, szii jap. rycerz, do jap. sposób, zasada) rycerskość japońska, zasada postępowania rycerza japońskiego, przepisy honoru, kodeks honorowy.

bushing, s. (bu'szin) mech. panewka dająca się wymienić po zużyciu, wykładzina łożyska.

bush lark (b. lark) zool. australijski skowronek leśny MIRAFRA HORSFIELDI.

Bushman, s. (busz'men) 1) Buszman, hol. boschman, tubylec pld.-afr. obecnie ograniczony do pustyni Kalahari; rasa o małym mózgu, spokrewniona z Pigmiejami; najwyżsi ludzie dochodzą wysokości 5' (152 cm.); żyją w najprymitywniejszych warunkach; znają łuk i zatrute strzały; 2) Australia, b. mieszkawiec lasu, drwal.

bushmaster, s. (busz'master) zool. wielki jadowity wąż z nad Amazonki LACHESIS MUTUS.

bush metal (b.' metł) mech. stop mosiężny na wykładziny łożysk, panewka brazowa.

b. pumpkin (b. pom'kin) bot. dynia CUCURBITA PEPO Linn., nie wijąca się a tworząca zwarty krzew.

bushranger, s. (busz'rejndżyr) mieszkawiec lasu; Australia, zbieg więzienny ukrywający się w lasach; zbój żyjący w lasach.

bushranging, s. (-in) mieszkawie w lasach.

bush shrike (b. szrajk) zool. sroko-sz leśny Amer. podzw. z rodziny mrówkojadów THAMNOPHILUS.

b. tea (b. ti) bot. krzew strączkowy CYCLOPIA SUBTERNATA; takżę liście jego używane na herbatę.

b. telegraph (b. telegraf) Australia, system podawania wiadomości o krokach policyjnych pomiędzy zbiegami w lasach.

b. tit (b. tit) każdy zach.-amer. ptaszek rodzaju PSALTRIPARUS spokrewnionego z sikorką, PARUS.

b. vetch (b. wecz) bot. eur. wyka leśna VICIA SEPIUM Linn., czyli V. SILVATICA Linn., roślina o pięknym fioletowym kwiecie.

b. warbler (b. uorb'ler) zool. śpiewający ptaszek nowozelandzki z rozmaitych gatunków rodzaju GE-RYNONE i pokrewnych australijskich.

bushwacker, s. (busz'hue'ker) St. Zj. nazwa ukuta przez armie ptn. w Wojnie Domowej na określenie żołnierzy konfederacji pld., roz-pierzchłych w lasach i wodzących walkę podjazdową; stąd: partyzant; ob. bushfighter.

bushwacking, s. (-kin) 1) walka podjazdowa, walka partyzancka; 2) ciągnięcie łodzi korytem rzeki przez lasy.

bushwood, s. ('-uud) niski gąszcz, fitogeogr. las w którym przeważa niski krzewostan.

bush wren (b.'(u)ren') zool. nowozelandzki ptaszek śpiewający XENICUS LONGIPES z rodziny wróblowatych, PASSERINES.

bushy, adj. (bu'szi) 1) zarośnięty krzewami; krzewiasty; puszysty; 2) gesty i krzewiasty się.

business, s. (byz'nes) 1) zajęcie, zatrudnienie, to czym kto jest stale zajęty zawodowo i zarobkowo i to to czym jest zajęty chwilowo; 2) sprawa, przedsięwzięcie; 3) interes, przedsiębiorstwo; 4) służba, obowiązek przyjęty wobec kogo; 5) (teatr) szczegół w scenerii, w sytuacji, w rozstawieniu grających, w ruchu; 6) szczegóły zbiorowo; 6) kup. interes, kupno i sprzedaż, transakcja handlowa, takżę wszelaka transakcja urzędowa itp.; 7) prawo, tytuł, usprawiedliwienie, zwyczajnie w przeczeniu, he had no b. to interfere nie miał tytułu mieszać się w to; 8) przest. zajęcie, staranność, pilność, kłopot; czynność; I shall make it my b. to attend to this matter poświęcę szczególną uwagę załatwieniu tej sprawy; b. before pleasure naprzód interes, a potem zabawa; strictly b. ściśle urzędownie; unfinished b. sprawy zaległe z ostatniego posiedzenia.

businesslike, adj. (-lajk) 1) handlowy, kupiecki; 2) wprawny, doświadczony; 3) urzędowy, rutynowy; 4) praktyczny.

businesslikeness, s. (-nes) sposób znamionujący powyższe przymioty, ob. businesslike; ujęcie handlowe i trzeźwe; zachowanie się urzędowe.

Busiris, s. (biuzaj'ris; gr. bu'ziris) mit. eg. mityczny król Egiptu, który w celu zakończenia głodu ofiaruje bogom cudzoziemców; ginie z ręki Herkulesa.

busk, s. (bosk) 1) cienki elastyczny pasek na: przedzie gorsetu, metalowy, rogowy, drewniany itd.; 2) przest. gorset; 3) B. święto dożynek u Indian szczepu Creek, obchodzone przez cztery dni, gdy dojrzeje kukurydza; w pierwszy dzień krzesi się nowy ogień przez potarcie suchych gałęzi, rozdziela się plon dla każdego domostwa i zjada się pierwszą kukurydżę zerwaną w czterech stronach świata, wreszcie warzy się lekarstwo z kokornaku, snakeroor; przez drugi i trzeci dzień post: mężczyźni przyjmują lekarstwo, jak- kie ich przeczyszcza wewnętrznie, kobiety kąpią się, obie pći są od-dzielone i wzajem wzbbronione; w czwarty dzień tańce, zabawy i uczta.

busk, vi. 1) krzątać się, uwijać się, o drobiu; 2) przest. śpieszyć się, szastać się; 3) przest. gotować się, stroić się.

busk, vt. 1) przest. stroić, często z up.

buskin, s. (-in) 1) ciężny, mocne i wysokie obuwie, w szcz. kośc. a) obuwie i pończochy biskupów i opatów-infulatów, ob. caliga; b)

sandał biskupi; 2) koturn, ob. *cothurnus*; stąd: tragedia.

buskined, adj. (-d) 1) noszący ciżmy; 2) dotyczący tragedii, koturnowy.

buss, s. (bos) 1) mała silna łódź dwumasztowa o dwóch kabinach. używana przez rybaków hol. i ang.; 2) przest. okręt towarowy; 3) cmok, omoknięcie, głośny lub żartobliwy calus.

buss, vi. cmokać.

buss, vt. cmokać, całować głośno i ordynarnie.

bussu, s. (bu'su), **bussu palm** (b. poim) bot. niska palma o liściach pierzastych *MANICARIA SACCI-FERA* Gaertn. rosnąca w bagnach Amazonki; liście używane na poszycie, okrywa kwiatostanu służy za materiał na odzież.

bust, s. (bost) 1) biust, rzeźba przedstawiająca głowę, szyję i górną część piersi z barkami; 2) biust, część tułowia ludzkiego między głową a pasem, piers.

bust, vi. 1) gw. pęknać, wybuchnąć; 2) gw. St. Zj. zbankrutować.

bust, vt. 1) gw. rozbić, zniszczyć, wysadzić w powietrze; gw. zach. St. Zj. oswoić (np. dzikiego konia).

bustamente furnace (bustamente for'nes) mech. piec do prażenia kruszczonego z flaszka (alu-del) skraplająca parę; zwany także aludel furnace, ob. aludel.

bustard, s. (bus'tard) zool. 1) drop, z rodziny OTIDIDÆ, rzędu brodzców, GRALLATORES, gromady ptaków, AVES, największy z eur. ptaków lądowych; drop wielki, OTIS TARDA, do 15 kg. (38 funtów), w Ang. zaginał od 100 lat, rzadki w Hiszpanii i Saksonii, czystszy na Podolu, Wołyniu i na Ukrainie; przebywa na stepach, ogromnie czujny; mniejszy drop, OTIS TETRAX w krajach nadśrodkowo-morskich; drop australijski EUPODOTIS AUSTRALIS zwany tam indykiem, turkey; 2) Kanada, gęś kanadyjska; 3) eur. kulig wielki curlew NUMENIUS ARQUATUS.

buster, s. (bus'ter) 1) wichur, w szcz. zimny pld.-zach. wichur częsty w Nowej Zelandii i w Australii; 2) B. pospolite imię psa podobnie jak pol. Burek.

bustic, s. (bos'tik) bot. drzewo Ind. Zach. i Florydy DIPHOLIS SALICIFOLIA z rodziny sączyńcowatych, SAPOTACEÆ o bardzo twardym drewnie, lancetowatych liściach i białych kwiatach.

bustle, s. (bustl) 1) krzątanina, zamęt, tumult, szum, pośpiech, krecenie się; 2) kraw. tiurniura, rodzaj wyszoki noszony w w. XIX przez panie dla wypełnienia sukni z tyłu poniżej pasa; 3) przest. bójka.

bustle, vi. krzątać się, krecić się hataśliwie, uwijać się, szastać się, robić zamieszanie.

bustle pipe (b. pajp) hutn. w piecu wielkim rura zewnętrzna dostarczająca prądu powietrza do dmuchawek.

bustling, adj. (-in) niespokojny, gorączkowo ruchliwy, krzątający się w zamieszaniu.

bustlingly, adv. (-li) w pośpiechu, w zamieszaniu.

busy, adj. (bi'zi) 1) zajęty, zatrudniony; 2) czynny, pilny, stale przy robocie (będący); 3) pełen czynności, pełen zajęcia, ruchliwy, a b. port ruchliwy port, a b. day pracowity dzień; 4) wścibski, natrętnie czynny; 5) świadczący o ruchliwości, żywy; 6) (telefon) zajęty; 7) przest. staranny; oddany interesom; pracowity, wymagający wielkiej staranności lub wiele pracy.

busy, vi. one's self zajmować się.

busy, vt. zajmować.

busy-body, s. (bi'zibodi) wścibski; dawniej także: wszędywścibski, wszędywścibski.

busy-bodyness, s. (-nes) wścibstwo.

busyness, s. (bi'zynes) zajęcie, stopień w jakim kto jest pogrążony w zajęciach, brak wolnej chwili.

but, adv. 1) omal, nieomal, he all but killed him omal go nie zabił; 2) zaledwie, dopiero, I saw him but yesterday; 3) szk. i gw. ang. zewnątrz, na zewnątrz, poza domem, także adj. i s. ob. ben, s. 2).

but, conj. ale, lecz, jednak, a, tylko, wszakże.

but, prep. wyjąwszy (acc.), z wyjątkiem (gen.), prócz (gen.), przest. poza (abl.); all is over but the shouting wszystko przeszło prócz wiwatowania (zwycięstwo odniesione, pozostaje tylko wiwatować).

but, pron. któryby, po przeczeniu: któryby nie, there is no man on earth but would be happy nie masz na świecie człowieka któryby nie chciał być szczęśliwy.

but, s. spójnik ale the eternal but to wieczne ale.

but, chem. przedr. oznaczający obecność grupy zawierającej cztery atomy węgla.

butadiene, s. (biutedaj'en) chem. jeden z dwu izomerów węglowodorowych C₄H₆, bardzo ważny w wyrobie gumy syntetycznej.

butane, s. (biur'tejn, biutejn') chem. butan. nazwa dwóch izomerycznych gazów zapalnych, nasycony węglowodór z szeregu metanowego, C₄H₁₀; normalny butan CH₃CH₂CH₂CH₃ z temp. wrzenia 0,6° do 0,3° C. izobutan, isobutane, (CH₃)₂CHCH₃, z temp. wrzenia -10,2° C.

butanone, s. (biu'tanon) chem. butanon, keton etylo-metylowy CH₃COC₂H₅ bezbarwna ciecz, kipiąca w temp. 79,6° C.

butcher, s. (bu'zer) 1) rzeźnik, osoba bijąca zwierzęta i ćwiartująca mięso, oraz handlarz mięsa; 2) okrutnik zabijający ludzi masowo i ze szczególną dzikością; 3) przest. kat; 4) ryboł. gatunek sztucznej muszki.

butcher, vt. 1) ubijać bydło lub drób sposobem rzeźników; 2) mordować ze szczególną srogością, zwłaszcza kobiety i dzieci; 3) przen. mordować, znęcać się nad (abl.); przen. znęcać się nad (abl.) np. źle deklamować piękny wiersz, źle oddać rolę w dobrej sztuce, źle opowiedzieć dobry dowcip, tak że słuchacz odnosi najgorsze wrażenie o autorze.

butcher bird (b. börd) zool. każdy ptak rodzaju LANTUS rodziny dzierzb LANIIDÆ; nazwa ang. pochodzi stąd że ptaki te nabitają owady, myszy, ptaszki na kolce, by je zjadać częściami; L. EXCUBITOR srokosz i L. COLLURIO gąsiorek są najpospolitszymi gatunkami eur.; w Amer. great northern shrike L. BOREALIS srokosz północny; w Australii kilka gatunków rodzaju CRATICUS, jak australijski C. TORQUATUS, tasmański C. CINEREUS, gray b. b., zwany także Derwent jackass; w Ang. czasem pod nazwą lesser b. b. sikora wąsatka reedling PANURUS BIARMICUS.

butchering, s. (-in) rzeźnictwo.

butcherly, adj. (-li) 1) rzeźnicki, rzeźniczy; 2) bezlitośny, okrutny, srogi, krwawy.

butcherly, adv. przest. sposobem rzeźników, po rzeźniku.

butcherliness, s. (-nes) okrucieństwo, srogość.

butcher's blue, (b. blue) ciemnoniebieski kolor zwyczajnych w Ang. fartuchów rzeźniczych.

butcher's-broom (b. bru'm) bot. myszopłoch, RUSCUS ACULEATUS Linn., pospolita roślina eur. z rodziny liliiowatych, LILIACEÆ, używana na miotłki.

butcher's meat (b. mit) mięso sprzedawane w jatkach rzeźniczych, jak wołowina, cielęcina, baranina, wieprzowina, w odr. drobiu, dziczyzny, ryb itd.

butchery, s. (bu'zeri) 1) rzeźnia, jątka (pl.), sklep rzeźniczy; 2) rzeźnictwo, zakład rzeźniczy; 3) rzeź, zabijanie bezlitośne niewinnych ludzi, zwłaszcza bezbronnych, okrucieństwo.

Butea, s. (biu'ti-e, od nazwiska Jana Stuarta w czasie Rew. Amer. lorda Bute, 1713-1792) bot. rodzaj wsch.-ind. drzew strączkowych dających żywicę Bengal kino, ob. dhak, kino.

butenyl, s. (biu'tinyl) chem. butenyl, 1) jednowartościowy rodnik nienasycony C₄H, którego butylen jest wodanem, hydride, zwany także crotyl, crotonyl; 2) izomeryczny trójwartościowy rodnik CH₂CHCHCH₂.

Buteo, s. (biu'ti-o) zool. rodzaj sokołów obejmujący typowego roroga buzzard FALCO BUTEO.

buteonine, adj. (-najn) zool. rorogowaty.

butler, s. (bot'ler) 1) kamerdyner, służący mający pieczę nad winami i likworami, zazwyczaj najstarszy wśród służby; 2) hist. u dworu dawniej czynny, później tylko tytularny, piwniczy, stolnik, podstoli.

butlerage, s. (-edz) hist. 1) podatek pobierany dla króla przez stolnika królewskiego Anglii od win sprowadzanych do Anglii przez cudzoziemskich kupców, ob. prisage; 2) czynności i godność stolnika.

butment, s. (bet'ment) 1) r. ob. abutement; 2) mały obszar ziemi graniczący o większą posiadłość; jeżeli otoczony obcą posiadłością: enklawa.

Butomaceae, s. pl. (biu'tomej'si-i) bot. łączniowate, nieliczna rodzina jednoliściennych ziół bagnistych, **HELOBIÆ**, obejmująca dwa gatunki pół-ameryk. i dwa eur.; spokrewniona z zabieńcowatymi, **ALISMACEÆ**, ob., od których różni się mnogością załączków i pękającymi owocoliskami owocu, składającego się z mieszków.

Butomus, s. (-tomes) bot. łączn., rodzaj jednoliściennych ziół bagnistych i wodnych, typ rodziny **BUTOMACEÆ**; jedyny gatunek **B. UMBELLATUS** Linn. (znany w Polsce) łączn. baldaszkowaty, o sztywnych równowaskich liściach i różowych kwiatach.

butt, **but**, s. (bet) zool. fladra lub płaszczka, w szcz. **halibut** **HIPPOGLOSSUS** **HIPPOGLOSSUS**.

butt, s. 1) (of fr. botte) kufa, beczka na wino lub piwo, dawniej i na łososie, raki, suszone owoce itd.; także dawna miara pojemności zawierająca dwa oksefty, **hogsheads**, obecnie 129.6 gal. amer., 108 gal. ang., 490.7 l.; 2) (i nast. od fr. but i bout) grubszy koniec rekojeści (narzędzia, broni, np. bicia, kolba karabinu itd.), grubszy koniec łodygi (u nasady, najdalej od kwiatu); 3) rzeźn. pośladek; 4) niedopałek cygara lub papierosa; 5) mar. koniec deski, arkusza, belki, sztaby, także styk, miejsce w jakim ten koniec przytyka; 6) mech. a) styk, miejsce gdzie dwa końce stykają się bez zewnętrznej ziażdy (zamyku) lub żłobka albo rowku; także **butt joint**; b) połowa śruby przytwierdzona do końca wału; c) zawiasa przytwierdzona do krawędzi drzwi i do odrzwi; 7) cel, granica; 8) cel, tarcza; 9) nasyp lub pagórek przy tarczy, służący dla bezpieczeństwa i do wypróbowania strzału; pl. grunt przeznaczony do ćwiczeń łuczniczych; przest. odległość strzału z łuku (w przybliżeniu); schron dla osoby kontrolującej wyniki strzelania w pobliżu celu lub tarczy; 10) ofiara, osoba w którą celują złośliwe dowcipy, ośmieszanie, kpiny; 11) górni. miejsce, w którym warstwa kamienia, jaki ma być dobywany, styka się z warstwą innej skały; Ang. powierzchnia węgla pod prostym kątem do powierzchni ziemi; 12) przest. nasyp, pagórek; 13) hist. Ang. w uprawie zagonowej zagon skrócony przez przecinającą drogę albo brzeg rzeki itp.; St. Zj. każdy mały grunt oddzielony od otaczającego go obszaru; 14) bodzenie lub taki ruch głowa (zwierzęcia choćby bez rogów); 15) szerm. pchnięcie; 16) garb. część skóry odpowiadająca plecom i bokom zwierzęcia, zawierająca skórę najgrubszą i najmocniejszą (używana na upręży, kufry, podeszwy itp.); po rozcięciu prawa i lewa strona zwane są **bends**; 17) (szewstwo) gnypt szewski; 18) włókienn. Australia nadzwyczajna biała wełna ważąca 196 funtów wełny tłustej lub 112 funtów odtłuszczonej z tarcia nie mniejszą niż 11 funtów; b. and b. stykanie końca z końcem bez zamków i bez nakładki; b-s and bounds granice gruntów prostokątnych, końce węż-

sze zwa się **butts**, boki **bounds** dawniej **sides** lub **siding**s).

butt, vi., 1) pchnąć (np. szpadą), bość (rogami); 2) wystawiać, sterować, wysterczać, często z **out**, **into**; 3) graniczyć, stykać się, dotykać, często z **on**, **against**; 4) przest. celować.

butt, vt. 1) pchnąć kogoś lub coś (np. szpadą), bość kogoś lub coś (rogami); wypiąć, spowodować wystawianie lub sterowanie; 2) połączyć końce bez nakładki lub zamków, zetknąć; 3) ryboł. uderzyć grubszym końcem wędziska; 4) przest. mierzyć grunt (jak geometra), wyznaczać granice; celować (strzała); to b. off St. Zj. wyrównać przez ścięcie; **butted frame** mar. wręga łączona kątownikiem stykowym.

butt connection (b. kanek'szen) połączenie stykowe.

butt cut (b. kot) 1) leśn. ścięcie kłosa tuż nad pniem; 2) garb. kora zdjęta z dolnej części drzewa przed ścięciem by ułatwić późniejsze okorowanie.

butte, s. (biut') zach. St. Zj. odosobniony pagórek w szcz. ze stromymi ścianami, pospolity w **bad lands**.

butt edge (b. edż) krawędź styku.

butt end (b. end) koniec (deski, belki itd.) tworzący styk.

butter, s. (bo'tyr) 1) masło (z mleka krowiego), w handlu zawierające 85 do 95 tłuszczu; ob. **oleo-margarine**; 2) każda substancja konsystencją podobna do masła, np. masło kakaowe b. **cacao**, masło roślinne **vegetable b.**, marmolada z jabłek **apple b.**, powidła śliwkowe **plum b.**, masło orzechowe **peanut b.** itp.; w dawnej chem. chlorek bezwodny antymonu, cyny lub cynku itp. (**SbCl₃**, **SnCl₄**, **ZnCl₂**) **antimony b.**, **tin b.**, **zinc b.**; 3) talerzyk na masło, maślniczka; 4) poohlebstwo, (por. smarować miodem); b. and eggs bot. nazwa rozmaitych roślin mających kwiaty w dwóch odcieniach koloru żółtego, np. narcyz żółty, **NARCISSUS INCOMPARABILIS** Curt., z żółtym kwiatem i karbowanym przykoronkiem; amer. linia **toadflax** **LINARIA VULGARIS** Mill. i i.; b. and tallow tree bot. afr. drzewo z rodziny dziurawcowatych, **HYPERICACEÆ**, **PENTADESMA BUTYRACEÆ**, wydająca gęsty olej używany w Sierra Leone do okraszenia pożywienia; b. of almonds marmocyp; b. of wax (b. ow ueks') olejna substancja otrzymywana z wosku pszczelego przez destylację.

butter, vt. 1) smarować masłem, krasić, maścić, omaścić; przest. 2) poohlebstwami mamić, smarować miodem; 3) przest. gw. powiększyć stawkę.

butter-bur, s. (b. bur) bot. lepiężnik **PETASITES OFFICINALIS** Moench., z rodziny złożonych, **COMPOSITÆ**, bylina o sercowato-okrągłych liściach bardzo dużych, w które podobno dawniej pakowano masło w Anglii.

butercup, s. (-kop) bot. jaskier, każda roślina rodzaju **RANUNCULUS**, w szcz. jaskier psty **tall b. R.**

ACRIS Linn., zwany także **butter-flower**, **golden cup**, **kingcup**; czasem symbol bogactwa.

battered, adj. part. (-d) z masłem; kraszony, omaszczony; b. ale piwo maszczone, warzone bez gorczyzki a z masłem i korzeniami.

butter-fingered, adj. (b. fin'gerd) gw. glinianymi palcami, tak nie skutecznie ujęty, że przedmiot może wysłignąć się z palców.

butter-fingers, s. pl. (-gers) gw. osoba która przez niezgrabność lub powolność przepuszcza piłkę, ob. **muff**.

butterfish, s. (b. fysz) zool. nazwa kilku bardzo śliskich ryb, jak np. we wsch. St. Zj. **dollarfish** **POROPHOTHUS TRIANCATHUS**, **gunnel** **PHOLIS GUNNELUS**, **niggerfish** **CEPHALOPHOLIS FULVUS** i i.

butterfly, s. (bo'terflaj) 1) zool. motyl, dzienny owad rzędu łusko-skrzydłych, **LEPIDOPTERA**, podrzędu **RHOPALOCERA**; różnica między motylami dziennymi, **butterflies**, a zmierzchnikowcami, **präd-kówkami**, **nocniówkami**, **miernikowcami**, **zwojkówkami** i **molikami**, objętymi nazwą **moths**, **sówki**, émy, nie jest dokładnie określona; są one zaliczane do rzędu motyli, lecz w użyciu praktycznym nazwę b. odnosi się do motyli dziennych; 2) coś podobnego do motyla już to barwnym ubraniem, już to (przen.) przeskakiwaniem z kwiatka na kwiatek, już to brakiem odporności i słabością;

ślaba, lękliva, był to robaczek motyli

(she was timid, weak, a caterpillar, a spring butterfly)

3) gw. kol. kawałek papieru wyrzucony z pociągu; 4) mech. skrót za b. valve.

b. fish, s. (b. fysz) zool. nazwa kilku barwnych lub skrzydlatych ryb, jak np. **CHÆTODON STRIATUS** ocellated blenny i inne ryby z rodziny **CHÆTODONTIDÆ**; **flying gurnard** **TRIGLA HIRUNDO**; pletwował atlantycki **flying fish** **EXOCETES EXSILIANS** i i.

b. governor (b. go'werner) mech. zawór dławikowy.

b. lily (b. li'l) 1) bot. każda roślina rodzaju **HEDYCHUM** z rodziny imbirowatych, **ZINGIBERACEÆ** czyli **ZINZIBERACEÆ** często hodowana dla swych białych, żółtych i czerwonych kwiatów nieregularnych, lilowatych, ob. **Hedychium**; 2) (mariposa hiszp. motyl) ob. **Mariposa lily**.

b. nut (b. not) mech. nakrętka motylkowa, także **fly nut**, **wing nut**.

b. orchid (b. or'czid) 1) bot. eur. roślina rodzaju podkolanowych, **PLATANThERA**, **P. BIFOLIA** podkolan białej i **P. CHLORANTHA** z rodziny storczykowatych, **ORCHIDACEÆ**; 2) meksykański storczyk narostowy, **epiphytic**, **EPIDENDRUM VENOSUM** Lindl.; 3) ob. **butterfly plant**.

b. pea (b. pi) bot. dzięki groszek wsch. St. Zj. rodzaju **Clitoria**, ob. lub pokrewnego **Bradburgha**, ob.

b. plant (b. plant) bot. 1) piękny

storczyk **ONCIDIUM PAPILIO** Lindl., narostowy (z korzeniami powietrznymi) o fioletowych i żółtych kwiatach kształtu motyla (papilio i. motyl); 2) wsch.-ind. storczyk **PHALLENOPSIS AMABILIS**, Blume.

b. ray (b. rej) zool. ryba o bardzo szerokich płetwach piersiowych i krótkim ogonie, raja (płaszczka) rodzaju **PTEROPLATEA**, jak np. **P. MACLURA** wzdłuż amer. półwyspu atlantyckiego.

b. valve (b. welw) mech. zawór dławikowy.

b. weed (b. uid') bot. nazwa dwóch gatunków młeczowych chwastów o pięknym pomarańczowym kwiecie, **ASCLEPIAS TUBEROSA** Linn i **A. DECUMBENS** w pld. St. Zj.; ich korzenie mają własność wywoływania potów i usuwania flegmy, zwane przeto **pleurisy root**.

butterine, s. (bo'törin) sztuczne masło czyli margaryna, głównie słonina z dodatkiem masła, ob. **oleomargarine**.

buttermilk, s. (-młk) maślanka, płyn pozostały po zrobieniu masła, ob. **milk**.

butternut, s. (-not) 1) bot. amer. drzewo orzechowate **JUGLANS CINEREA** Linn., z rodziny orzechow. włoskich **JUGLANDACEAE**; także jego owoc; 2) orzech suari, ob. **souari nut**; 3) coś podobnego do orzecha amer. z koloru, w szcz. a) żołnierz armii konfederackiej (pld.) z Wojny Domowej; b) zach. i pld. St. Zj., brązowe ubranie robocze, **overalls**.

butter sauce (b. so's) kuch. sos z masła, maki, soli, pieprzu, korzeni, podlany wodą lub rosółem, z cytryną lub octem.

butter-scotch (b. skooz) cukierek z cukru i masła.

butter tooth (b. tuł) nazwa pot. dwóch przednich zębów górnych.

butter-toothed, adj. (-d) mający dwa przednie zęby górne, dotyczący tych zębów.

butter tree (b. tri) drzewo, którego owoce dostarczają substancji olejowej podobnej do masła, ob. **shea butter**.

butterweed, s. (uid') bot. nazwa licznych roślin z powodu ich żółtego kwiecia albo gładkich liści, np. starzec ragwort **SENECIO LOBATUS** Pers. pld. St. Zj.; dzika sałata kanadyjska **American wild lettuce** **LACTUCA CANADENSIS** Linn. i i.

butter weight (b. uejt') przyczynę na wadze, waga z jaką sprzedawano dawniej masło dając 18 uncji na funt zamiast 16.

butterwort, s. (uort) bot. tłuścioz, każda roślina rodzaju **PINGUICULA**; tak zwana od tłuszczu (soku) jaki wydzielają liście, by chwycić owady; ob. **Pinguicula**.

buttery, adj. (bo'teri) maślany, mający wygląd lub konsystencję masła; posmarowany masłem, okraszony masłem.

buttery, s. (bo'tri; od butt kadz) 1) miejsce gdzie stoją beczki z napojami i innymi artykułami spożywczymi, spiżarnia; 2) w uniw. ang.

bufet, w którym sprzedają studentom napoje, owoce, tytoń itp.; b. bar (b. bar) półka na szklanki w okienku bufetu.

butter yellow (b. je'lo) farba do barwienia masła i olejów.

buttery hatch (b. hecz) w starodawnych domach otwór z niskimi drzwiczkami między bufetem a salą.

butting, s. (bo'tin) 1) styk; 2) granica.

butt-joint, vt. (b. dżojnt) połączyć stykami bez zakładki i wzmocnić zamkiem (nakładką).

buttjoint s. połączenie stykowe, złącze na styk (na sztorc).

butt lap (b. lap) styk na zakładkę, także lap butt.

buttock, s. (bu'tok) 1) część ciała w tyle za biodrami, jedno z dwojga wzniesień, na których człowiek siedzi, tyl, gw. półduppek; pl. **rump** tyl, zad, gw. tyłek, zadek; 2) górna następna płaszczyna węgla, jaka ma być rabana; 3) mar. obł. wzdłużne, najdalsza tylna część okrętu nad linią wodną, często pl.; 4) zapasnik, manewr w którym zapasnik dostaje przeciwnika na plecy i ciska nim przez głowę, podrzuciwszy zadem.

b. vt. wykonać taki manewr.

butt of plate (b. ow plejt) styk arkusza.

button, s. (bo'tn) 1) guzik, dawniej: guz, guzek, z rozmaitego materiału i różnego kształtu, do zapinania szaty przez zahaczenie lub przewleczenie przez pętlę lub dziurkę, zwana **buttonhole**, w używaniu od XIII w., najpierw we Włoszech; 2) guz na wierzchu kapelusza mandaryna chińskiego, ob. **mandarin**; 3) coś podobnego do guzika kształtem lub przeznaczeniem.

button, vi. 1) dać się zapiąć, np. **the coat will not b.**; 2) bot. paczkować przedwcześnie, zaokrąglać się.

button, vt. 1) zaopatrzyć w guziki, przyszyć guzik; 2) zapiąć na guzik, często z up.

buttonbush, s. (-bush) bot. amer. krzew **CEPHALANTHUS OCCIDENTALIS** Linn. z rodziny marzanowatych, **RUBIACEAE**, o kwiatach w okrągłe guzy (kefale gr. głowa, **anthos** gr. kwiat).

button disease (b. dzi'z) wet. podzw. choroba kurcząt zmienna guzkami w kacie ust, wywołana przez pasorzytniczy grzybek.

b. ear. (b. i'r) u psów ucho zwisające w przód małżowiną w dół.

buttoner, s. (-er) 1) kto lub co zapina guziki, w szcz. haczek do zapinania bucików lub rękawiczek; 2) osoba zawodowo przyszywająca guziki.

buttonhole, s. (-hol) 1) dziurka (u koszuli, surduta, płaszcza); 2) Ang. butonierka, a) dziurka u surduta; b) kwiatek do dziurki u surduta, ob. **button**.

buttonhole, vi. szyc szwem, jakim obrebła się dziurki w odzieniu.

buttonhole, vt. 1) zaopatrzyć (ubranie) w dziurki; 2) wstrzymywać kogo i mówić trzymając go za guzik lub za butonierkę.

buttonhole stitch (b. sticz) szew

dziurkowy, gesty szew jakim obrebła się dziurki w męskich ubraniach; także **close stitch**, **feston**.

buttonhook, s. (-huk) haczek do zapinania guzików, ob. **buttoner** 1).

button metal (b. metł) rodzaj mosiądzu na złote guziki składający się z jednej części miedzi na cztery części cynku.

button-mold lub -mould, s. (b. mold) drewniane wnętrze guzika pokryte sukrem.

buttons, s. (bo'tyns) gw. lokajczyk, chłopiec do posługi domowej, tak zwany od guzików na liberii.

button shoe (b. szu) bucik zapinany na guziki.

b. snakeroot (b. snejk'rut) bot. każda roślina rodzaju **LACINARIA**, z rodziny złożonych, **COMPOSITAE**; także pld.-amer. roślina z rodziny baldaszkowatych, **UMBELLIFERAE**, **ERYNGIUM YUCCAFOLIUM** Michx. o aromatycznym korzeniu.

b. tree (b. tri) bot. 1) krzew lub drzewo rodzaju **CONOCARPUS** o bardzo twardym drewnie, ob. **Conocarpus**; 2) **buttonwood**.

buttonweed, s. (-uid') bot. 1) drobny chwast **DIODIA TERES** Walt. z rodziny marzanowatych, **RUBIACEAE**, z guzowatym kwieciem, w Amer. Pld. zwany **alligator head**; 2) nazwa kilku gatunków rodzaju **SPERMATOCOE**, tej samej rodziny co 1); 3) malwa **ABUTILON**, ob. **Indian mallow**; 4) chaber, bławatek **knappweed** **CENTAUREA**.

buttonwood, s. (-uud') 1) jawor wschodni **PLATANUS ORIENTALIS** Linn. **plane tree**, ob.; 2) ob. **button tree** 1); 3) drzewo **LAGUNCULARIA RACEMOSA** z rzędu mirtowych, **MYRTALES**.

buttony, adj. (-i) ubrany guzikami, ozdobiony guzikami.

butt plate (b. plejt) nakładka stykowa, nakładka na złączu; także b. strap, b. strip.

butress, s. (bo'tres) 1) bud. opora, wystająca część budowy (z kamienia, drzewa itp.) podpierająca ścianę lub budynek przejmując ciężar lub ciśnienie na boki; pier b. lub b. pier ma kształt słupa przylegającego do muru; **flying b.** kształt łuku opartego o dalszy słup lub mur; **hanging b.** kończy się na konsoli lub tp.; w w. XIV i później opory często bywały zdobione figurami, wnękami itp.; czasem bywały ornamentacyjne, dodane dla ozdoby a nie dla podpory; 2) podpora; cokolwiek wzmocnia budowę; 3) cokolwiek podobnego do opory, np. a) wystająca część boczna góry lub pagórka; b) wystająca rogowa część kopyta konińskiego; c) opora ściany fortecznej, ob. **cofferdam**, **counterport**; 4) leśn. St. Zj. ochrona brzegu przeciw uderzeniu spławianych pní.

butress, vt. podeprzeć, wzmocnić, zbudować oporę, zbudować ochronny wyskok.

b. pier, ob. **butress** s. 1).

b. root (b. ru't) bot. wspierający korzeń powietrzny, ob. **banyan**.

b. tower (b. tau'er) wieża służąca za oporę lukom nad bramą twierdzy średniowiecznej.

buttstock, s. (but'stak) tylna część oprawy strzelby za zamkiem.

butt strap, ob. **butt plate**.

butt-strap, vt. łączyć styki paskiem, zamkiem, nakładką.

butt strip ob. **butt plate**.

b. tool (b. tul) mech. szorstkie narzędzie do uszczelniania styku.

b. weld (b. ueld) styk spawany.

butyl, s. (biu'tyl) chem. butyl, nazwa czterech izomerycznych rodników organicznych jednowartościowych C_4H_9 : a) **normal b.** czyli **n-butyl** ($CH_3CH_2CH_2CH_2-$), b) **secondary b.** czyli **sec b.** ($CH_3CH_2CH(CH_3)-$), c) **tertiary b.** czyli **tert b.** ($(CH_3)_3C-$) i d) ($(CH_3)_2CHCH_2-$); b. samoistnie nie występuje; ob. **butan**; **b. alcohol** cztery izomeryczne alkohole C_4H_9OH , odpowiadające tym butyloom, alkohol butylu normalnego zwany także **1-butanol**, —drugorzędny **2-butanol**.

butylamine, s. (biu'tylamin) chem. butyl(amic) (yl-amine) chem. bezbarwna ciecz zasadowa $C_4H_9NH_2$, występująca w czterech izomerycznych postaciach, ob. **butyl**.

butyl-chloral hydrate (b. klo'rel hajd'rejt) chem. chlorowodzian butylowy, $C_4H_9ClO.H_2O$, stałe ciało krystaliczne, uboczny produkt przy wyrobie wodzianu (hydratu) chlorowego, używany jako anestetyk; nazywany błędnie **croton-chloral hydrate**.

butylene, s. (biu'tilin) chem. butylen, C_4H_8 , węglowodór nienasycony, z szeregu etylenowego; trzy izomery.

butylic, adj. (biu'tilik) butylowy.

butyraceous, adj. (biutirej'szós; butyrum i masło) maślany, maślny, mający właściwości masła.

butyrate, s. (biu'tirejt) chem. sól lub ester kwasu masłowego.

butyric, adj. (biu'tirik) chem. masłowy; b. **acid** kwas masłowy, w dwóch izomerycznych postaciach C_4H_7COOH : **normal b.** a. normalny k. m., ciecz o temperaturze „opniecia—3° C.; wrzenia 163°; i **isob.** a. izo m. k., ciecz o temp. topn.—79° C., wrz. 156° C.; oba mają zapach zjełczały; b. either każdy ester kwasu masłowego, w szcz. etylowy, **ethyl butyrate**; b. **fermentation** fermentacja w której wytwarza się kwas masłowy.

butyrin, s. (biu'tirin) chem. butyryna, nazwa trzech cieczy wydzielonych z gliceryny i kwasu masłowego: **monob.** $C_4H_9O_4$, **di.** $C_8H_{17}O_8$ i **trib.** $C_{12}H_{25}O_{12}$, zwłaszcza ostatnia, zawarta w drobnej ilości w mleku i nadająca masłu swoistego zapachu.

butyrynase, s. (ejz) chem. butyrynaza, enzym zawarty w surowicy krwi, rozkładający buterynę w elektrolizie.

butyro-, **butyr-**, przedr. (biu'tiro-, -tir-) chem. masłowo-.

butyrolactone, s. (-lekton) chem. lakton masłowy $C_4H_6O_2$, ciecz otrzymywana przez podgrzanie chlorowej pochodnej kwasu masłowego lub innymi sposobami.

butyrometer, s. (biutira'miter) bu-

tyrometr, masłomierz, przyrząd do mierzenia ilości tłuszczu lub masła zawartego w mleku; dobre mleko krowie zawiera na liter (1000 części) 36,9 części tłuszczu; dobre masło niesolone zawiera 82—85% tłuszczu; ob. **Babcock's test**.

butyryone, s. (-n) chem. butyron, płynny keton (C_4H_7 ·CO (keton dwupropylowy), otrzymywany przez podgrzanie wapniowej soli kwasu masłowego.

butyrous, adj. (biu'tiros) chem. masłowy, masłowaty.

butyrousness, s. (-nes) chem. masłowatość.

butyryl, s. (-il) chem. butyryl, C_4H_7O , rodnik kwasu masłowego, ob. **benzoyl**.

Buxaceae, s. pl. (boksej'si-i) bot. nieliczna rodzina drzew i krzewów rzędu trójściennych, **TRICOCCEAE**, przeważnie zaliczana do rodziny ostromleczowatych, **EUPHORBIACEAE**, najważniejszy: bukszpan zawsze zielony **box** czyli **tree box** **BUXUS SEMPERVIRENS** Linn. dostarcza bardzo związłego drewna do robót tokarskich i snycerskich.

Buxbaumia, s. (buksbo'mie), od nazwiska botanika J. C. Buxbauma, 1694-1730) bot. rodzaj bardzo ciekawych mchów, tracących liście przed dojrzaniem torebki, która podobna jest do małego owada spoczywającego na łodydze skoszone.

buxom, adj. (bok'sem) 1) zdrowy (z wyglądu), robiący wrażenie wesołości, zwałości, zdrowia; pełen radości i życia; hoży; żążywny i rumiany; 2) przest. giełki, poddający się; posłuszny, ustępliwy; skłonny, chętny.

buxomly, adv. (-li) wesoło, żwa-wo; zdrowo, radośnie, hożo.

buxomness, s. (-nes) 1) zdrowy wygląd; 2) radość życia, wesołość, hożość.

Buxus, s. (bok'ses) bot. ob. **Buxaceae**.

buy, s. (baj) pot. 1) kupno, kupowanie, zakup; 2) przedmiot nabyty lub do nabycia; 3) kupno szczególnie korzystne, okazja.

buy, vi. zawrzeć kontrakt kupna, nabyć, to b. in lub into wkupić się, nabyć udział.

buy, vt. 1) kupić, nabyć drogą kupna; 2) okupić, otrzymać coś kosztem ofiar itp. (nie pieniężnym); 3) kość, wykupić, odkupić; 4) zapłacić za, przyplacić, opłacić, często z **dear**, **bitter**; 5) stanowić cenę lub wartość wzajemną; 6) kupić, przekupić, pozyskać drogą przekupstwa lub innej przynęty, często z **over**; to b. **again** przest. odkupić; to b. **and sell** handlować, targować; to b. **in** a) wkupić się, ob. wyżej **buy**, vi.; b) (giełda) pokryć się, kupić walory w miejsce niedostarczonych i domagać się różnicy cen od sprzedawcy, który nie dostarczył walorów na termin; to b. **off** zapłacić kompromisowo za odstąpienie od żądania i roszczenia; to b. **out** wykupić udział w interesie; to b. **up** kupować wszystko co w danym zakresie jest na rynku, skupować, wykupywać.

buyer, s. (ba'jer) 1) kupujący,

nabywca, pot. w sklepie: gość; 2) agent zakupujący zawodowo dla pewnej firmy.

buyer's option (opszen) (giełda) opcja kupującego pozwalająca mu w obrębie pewnego terminu zażądać dostawy za jednodniowym wypowiedzeniem wcześniej po kursie dziennym; stosownie do umówionego okresu opcji nazywa się **buyer five**, **ten**, **twenty**, **thirty**, **sixty** itp. jeżeli opcja zawarta na 5, 10, 20, 30, 60 dni itp.

buzylene, s. (biu'zilin) chem. teoretyczny związek azotu z wodorem $NH.NH.NH_2$; nazwa ma wskazywać na podobieństwo z butylem z tą różnicą że w miejsce węgla wchodzi azot; istnieje kilka pochodnych tego związku.

buzz, int. (buz) przest. okrzyk wyrażający zdumienie lub nakazujący milczenie.

buzz, s. 1) ustawiczny brzęk, bzykanie (much), brzędek (sygnału elektr.); 2) szmer, gwar, plotka powtarzana tajemnie z ust do ust, pogłoska; 3) kłopotka, ob. **bull-roarer**; 4) fon. chrapliwa wymowa niektórych głosek (np. f, s, z), ob. **fricative**.

buzz, vi. 1) brzęczeć, bzykać; 2) mówić niskim, brzęczącym szeptem.

buzz, vt. 1) brzęczeć lub bzykać czymś (np. skrzydłami); 2) mówić jak gdyby co brzęczało; pogardliwie o plotkarzach, podżegaczach, intrygantach itp.; 3) wymawiać niektóre głoski np. (f, s, z) chrapliwie, ob. **buzz**, s. 4); 4) (o ludziach) bzykać, wgadywać w kogoś monotonnie i nieustannie; 5) Ang. wypić do ostatniej kropli, wychylić do dna.

buzzard, adj. (bo'zard) rarogowaty; jak raróg; głupi.

buzzard, s. 1) zool. raróg, **FALCO BUTEO**, albo i każdy rodzaj jastrzębia rodzaju **BUTEO** i pokrewnych, w Eur. **common b.** raróg pospolity **BUTEO VULGARIS**, w Amer.: **red-tailed hawk BUTEO LINEATUS** i **broad-winged hawk BUTEO PLATYPTERUS**; także nazwa innych ptaków drapieżnych: **bald b.**, **honey b.** i **turkey b.**; 2) głupiec, dureń; 3) przest. tchórz; 4) rodzaj syreny fabrycznej, ob. **buzzer**, s. 2); 5) owad bzykający.

buzzer, s. (bo'zer) 1) sygnał elektryczny, brzęczyk; dawniej brzękadło; 2) Ang. rodzaj syreny fabrycznej wydającej ton brzęczyący; 3) plotkarz.

buzz planer (buz' plejner) mech. heblarka, strugarka ręczna.

buzz saw (buz' so) cyrkularka, piła tarczowa.

buzzwig, s. (bez'wig) **buzz wig** 1) wielka puszysta peruka; 2) osoba nosząca taką perukę; 3) żart. ważna osoba, dygnitarz, gruba ryba.

B. V. M., skrót. (biwi-em) **BEATA VIRGO MARIA** Przenajświętsza Panna Maria.

B. W. T. U., skrót. **British Women's Temperance Union**. Związek Antyalkoholozny Kobiet Brytyjskich.

by, adj. (baj) ob. **bye**, adj. która to forma jest dziś bardziej używana.

by, adv. 1) pod ręką, blisko, tuż; 2) mimo, obok, prze-, np. *the parade has gone by* przeszła mimo; a *bird flew by* przeleciał; 3) na bok, od-, *to lay by* odłożyć; 4) przest. ponadto, w dodatku; *by and by* powoli, zwolna; *by and large* a) na wszelki wypadek, w każdym kierunku; b) mar. w każdą pogodę; z wiatrem i pod wiatr; c) na ogół.

by, bye, s. 1) dom, dwór, pałac, wieś, miejscowość, dzisiaj już tylko w połączeniach np. Derby, Rugby; 2) (sport) gniazdo, azyl, cel, w niektórych zabawach.

by, prep. 1) blisko, koło, obok (gen.) przy (loc.); 2) u (kogo w domu), w obecności; 3) ku (dat.) np. *north by east* w kierunku półn.-wsch.; 4) mimo (gen.) *he passed by him* przeszedł mimo niego, minal go; 5) w ciągu (gen.) *by day and by night* dniami i nocą; około (gen.) nie później niż, np. *he will be ready by spring time* do wiosny będzie gotów; 6) na (loc.), według (gen.), po (loc.), stosownie do (gen.): *by his name* po nazwisku, *by your leave* za pozwoleniem, *by a thread* na włosku; 7) mat. przez (acc.) *two by four* dwa przez cztery; 8) po (loc.) lub sam narzędnik (abl.): *by the bushel basket* po koszu, koszami; 9) względem, wobec (gen.) *he acted friendly by his grandchildren* względem wnucząt; 10) z (gen.) *by birth* z urodzenia, *by education* z wykształcenia; 11) zamiast, imieniem, w zastępstwie, za (acc.) np. *Universal Company by M. S.* za Universal Company (podpis) M. S.; 12) na (acc.) w zakleciu, *I swear by the throne of God* przysięgam na Boga; *by all means* na wszelki sposób, konieczne, niezawodnie; *by and atour* (atur) przest. całkowicie i ponadto, kompletnie i z czubem; *by heart* na pamięć; *by no means* w żadnym razie; stanowczo nie; *by one's self* własnymi siłami, bez niczyjej pomocy; *by the ears* za uszy; *by the head* mar. (zanurzyć okret) dziobem; *by the stern* mar. (zanurzyć okret) rufą; *by the way* nawiasem, a propos. (czyt.: apropos), kiedy o tym mowa; *by the wind* mar. z wiatrem.

by-, przedr. 1) uboczny, np. *by-product* uboczny wytwór (przy fabrykacji innego wytworu); 2) tajny, ukryty, np. *by-design* uboczny zamiar ukrywany w tajemnicy.

by-bidder, s. (baj'bider) pozorny licytant podbijający cenę w interesie aukcjонера albo właściciela, zwany *Peter Funk*, *capper*.

by-bidding, s. udawanie licytanta w celu podbijania ceny w interesie sprzedającego.

by-blow, s. (baj'blo) 1) przypadkowy cios, dodatkowy wystrzał; 2) dziecko nieprawego łóża.

bye, adj. (baj) tajny, uboczny, ukryty.

bye, int. wyraz łagodzący, w wierszykach i piosenkach dla dziełtek; *bye-bye* dziecięce pożegnanie.

bye, s. 1) w rozmaitych sportach po wylosowaniu par gracz pozostali bez pary (bez przeciwnika); w golfie dolki nie grane do końca partii; *by the bye* ob. wyżej *by the way*.

by-election, s. (baj'elek'szyn) wybory uzupełniające.

bory uzupełniające.

bye-low, bye-lo, int. (baj'lo) w piosenkach dla dzieci: lulał.

by-end, bye end, s. (baj'end) uboczny cel, drugorzędna korzyść.

byerlite, s. (ba'jerliajt) rodzaj sztucznego asfaltu z nafty.

bygone, adj. (baj'gon) przeszły, miniony.

bygone, s. 1) minione kłopoty, *let b-s be b-s* co było a nie jest, nie pisze się w rejestr; zapomnijmy o tym co było; 2) r. przeszłość.

by-law, s. (baj'lo) 1) statut, prawo ustanowione przez gminę, stowarzyszenie, itp.; statut gminny zwany zazwyczaj *ordinance*; 2) przest. miejscowe prawo, ob. *by*, s.

by-name, s. (baj'nejm) 1) przydomek, imionisko; 2) przezwisko.

by-name, vt. przest. nadać przydomek.

by-nedestin, s. (bi'nides'tin; by'ne gr. słód) chem. typowa globulina zawarta w słodzie jęczmiennym. odmieniana w budowie od edestyny jęczmienia, ob. *edestine*, *globuline*.

by-pass, s. (baj'pas) 1) elektr. bocznik; 2) mech. boczny przewód na rurę lub tp. odwodzący cyrkulację i tworzący dodatkowo ujęcie.

by-pass, vt. zaopatrzyć w uboczny przewód.

by-pass burner (b. bórner) palnik gazowy mający boczny płomień zawsze płonący, by w potrzebie zapalić główny palnik.

bypast, adj. (baj'past) miniony, przeszły.

bypath, s. (baj'pağ) ścieżka, boczna drożyna, dróżka rzadko używana.

byplay, s. (baj'plej) drugorzędna akcja w powieści lub dramacie, bieżąca równoległe z akcją główną.

by-product, s. (baj'pradokt) uboczny fabrykat, towar wytwarzany dodatkowo przy wyrobie głównego produktu, np. koks w fabrykacji gazu świetlnego.

byre, s. (bajr) 1) obora; 2) ogół zabudowań gospodarskich.

byrlaw, s. (bir'lo) hist. pr. ang. i szk. miejscowe prawo zwyczajowe, ob. *by-law*, s. 1), wykonywane przez miejscowe trybunały do w. XIV.

byrlaw-man, s. (b. men) pr. ang. i szk. urzędnik opracowujący ustawy miejscowe (obecnie tylko jeszcze w pln. Ang. i Szk.).

byrnie, s. (ber'ni) hist. łancuszkowa zbroja wczesnych rycerzy skandynawskich.

byroad, s. (baj'rod) 1) boczna droga; 2) manowiec.

Byronian, Byronic, adj. (bajro'njen, -nik) bajronowski, romantyczny.

Byronism, s. (-nizm) bajronizm, romantyzm, charakter poezji Byrona (lord Jerzy Noel Gordon Byron 1788-1824) i jego czasów.

Byronoma, s. (byrsa'nima, byrsónajme; byrseu'ejn gr. garbować) bot. rodzaj podzw. amer. drzew i krzewów rodziny łonozłitowych czyli nagliwzdkowych, MALPIGHIA-CEAE, których kora używana jest w garbarstwie a pestkowe owoce są jadalne; ob. *alcornoque*.

bysmalith, s. (biz'maliğ) geol.

byzmalit, wylew magmy pod powierzchnią ziemi, jaki pod ciśnieniem gazów podniósł wyższe warstwy, ob. *magma*; *laccolith*; *neck*, *geol.*; *plug*, *geol.*; *stock*, *geol.*

byssal, adj. (bi'sal) zool. bisiorowy, ob. *byssus*, s. 2); b. *gland* gruczoł bisiorowy, gruczoł mięczaka wydzielający pęczek cienkich włókien.

byssus, s. (bi'ses; byssus ł. cienki len, cienkie płótno) 1) hist. kl. bisior, kment, bardzo wytworny materiał starożytny ze lnu, jedwabiu, bawełny, podobny do opony mumii egipskich; 2) zool. bisior, pęczek cienkich włókien za pomocą których małż przyczepia się do skał podwodnych; włókna te są zrazu oleiste, lecz twardnieją w wodzie; 3) hist. bot. dawna nazwa roślin zwanych naonczas skrytonasiennymi, CRYP-TOGAMAE, w szcz. plechowców; 4) przest. azbest.

by-stake, s. (baj'stejk) (koszykarstwo) prostopadła podpórka kossza, nie dochodząca do szczytu, lecz niższa od podpór głównych, zwanych *stake*.

bystander, s. (baj'stender) widz obecny lecz nie biorący czynnego udziału, stojący blisko; 2) pl. hist. kość. u pierwszych chrześcijan pokutnik, któremu wolno być obecnym przy przyjmowaniu św. Komunii, ale nie wolno samemu przyjmować, CONSISTENS.

by-talk, s. (baj'tok) 1) gadanie od rzeczy albo niewczesne; 2) przest. przedmiot obmowy.

by-time, s. (baj'tajm) wolny czas, wolna chwila, wolne chwile.

byview, s. ('-wiu) 1) uboczny widok; 2) uboczny zamiar lub interes.

by-wash, s. ('-uosz) 1) kanał do spuszczenia zbytecznej wody np. z rezerwoaru, tamy itp.; 2) koryto do odwrócenia kierunku biegu wody.

by-water, s. ('-uo'tyr) diament o wyraźnie żółtawym odcieniu.

by-way, s. ('-uej) 1) uboczna droga; 2) manowiec.

byword, s. ('-uord) 1) przysłowie lub wyraz albo cytat tak używany jak przysłowie; 2) przedmiot posmiewiska; 3) przest. przypowieść; 4) przydomek; 5) ulubione słowo, często używane bez związku z treścią, np. *Panie Kochanku, mopanku, well, loosely speaking* itp.

bywork, s. ('-uork) 1) robota dodatkowa (praca poza zwyczajną pracą zawodową); 2) przest. praca pomocnicza.

Byzantine, adj. (bizen'tin, bi'zentin, bi'zentajn) bizantyński, dotyczący a) miasta Bizancjum (657 przed Chr. do 325 po nar. Chr., późniejszego Konstantynopola (325-1453), następnie Stambułu, a dzisiejszego Istanbulu); b) cesarstwa bizantyńskiego (395-1204); c) ducha bizantyńszczyzny.

Byzantine, s. 1) mieszkaniec miasta Bizancjum lub cesarstwa bizantyńskiego, bizantyńczyk; 2) moneta bezant; 3) bizantyńczyk, człowiek przejęty duchem bizantyńskim.

Byzantinism, s. (bizen'tinizm) bizantyńszczyzna, 1) miłość piękna i nauk; 2) służalczość wobec możnych; 3) podstępność, kłamliwość, chytrość.

C, głoska (si) ce, 1) trzecia litera abecadła angielskiego wymawiana przed każdą spółgłoską z wyjątkiem h i przed samogłoskami a, o i u jak polskie k, przed samogłoskami e, i i y jak polskie s, a z literą h (jako ch) jak włoskie c przed e i i czyli nieco miękziej niż polskie cz, a twardziej niż polskie ć; 2) znak określający: a) trzeci, np. woj. Company C, zamiast cyfr: a, b, c ...; b) w algebrze ilość wiadoma (a, b, c, w odr. x, y, z); c) astr. C charakterystyczna linia Fraunhofera wskazująca na obecność wodoru na słońcu; d) elektr. gęstość prądu; e) fiz. C moduł sztywności; f) mat. C stała odr. zmiennej; g) muz. pierwszy stopień gamy c-dur; klawisz wydający ten ton; C znak taktu czteroćwierciowego; C znak alla breve; 3) skrót oznaczający: chem. C. CARBONEUM carbon węgla, pierwiastek chemiczny; elek. capacity, pojemność, sprawność, hist. Christ, B. C. before Christ, przed narodzeniem Chrystusa, ob. A. D.; hist. kl. C. Caius, Gajus, mar. cloudy pochmurno; mat. c. lub eu. cubic sześcienny; mon. St. Zj. cent cent; fr. centime (sa-tim) centym, setna część franka; muz. C major (si mej'dzor) c-dur (ce-dur), C minor (si maj'nor) c-moll (ce-moll); C sharp (si szarp) cis (wym.: c-is nie ć-is), C flat (si flet) ces; w alfabecie Morsego — . — . ; w cyfrach rzymskich 100.

C, adj. mający kształt litery C; C spring lub cee spring sprężyna w formie C.

ca, skrót circa (sir'ka) ok., około; chem, skrót calcium, wapń, pierwiastek chemiczny, ob.

caaba, kaaba, kaabah, s. (ka-a'ba, ka'ba) hist. kość. kaaba, mały budynek w Mekce z wmurowanym w ścianę czarnym kamieniem, który spadł z Raju biały jak śnieg a szczerzył na ziemi od nieprawości ludzkiej; pierwotnie bożyszcze pogańskie, a od czasów Mahometa świętość muzułmańska i miejsce pielgrzymek, tudzież kierunek (kiblah), w którym zwraca się mohametaniń podczas modlitwy.

caaling whale, ca'ing wh., s. (kej'in h(u)ej') wieloryb ptn.-atlantycki GLOBICEPHALA MELAS, ob. blackfish, s. 1).

caatinga, s. (katin'ga; w języku Indian Tupi: biały las) fitogeogr. las składający się z karłowatych drzew i kolczastych krzewów w okolicach Brazylii mających mało opadów.

cab, s. (kieb) 1) doróżka konna dwukołowa lub czterokołowa; 2) taksówka, doróżka automobilowa; 3) doróżkarz; 4) kryta część parowozu, gdzie przebywa maszynista i palacz; 5) hist. kab, starożydowska miara pojemności, około dwu kwart (ok. 2 litry).

cabal, s. (ka'beł) 1) kabała, intryga, machinacja; 2) przest. tajna

schadzka, w szcz. powstańców; 3) tajne stowarzyszenie mające na celu ukrytą propagandę; 4) hist. ang. komisja dla spraw zagranicznych Rady Przybocznej Karola II, w szcz. C. pięciu ministrów, którzy podpisali w 1672 układ z Francją przeciw Niderlandom; (z inicjałów nazwisk: Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley, Lauderdale i w dowcipnej aluzji do charakteru tego układu); 5) przest. tradycja, tajemna wiedza, ob. cabala; 6) przest. tajemnica.

cabal, vi. 1) utworzyć tajne stowarzyszenie; 2) intrygować.

cabala, cabbala, s. (ka'bała) 1) hist. kość. kabała, system mistycznej teozofii przekazywanej przez tysiące lat z ust do ust, a w wiekach średnich częściowo spisanej; tłumaczenie ukrytego znaczenia słów Pisma św. za pomocą zestawienia liter, liczb, wiodących do przepowiedni; 2) przest. ustna tradycja; 3) tajne nauki, okultyzm, mistycyzm; także kabała, kabbala.

cabaletta, s. (kabale'ta) szybka melodyjka kończąca arie lub piosenkę.

cabalism, cabb-, s. (-lizm) kabalistyka.

cabalist, cabb-, s. (list) kabalista; -ic, -ical, adj. (list'ik, -tiki) kabalistyczny; -ically, adv. (-eli) kabalistycznie.

caballeria, s. (kabaleri'a) 1) rycerskość, galanteria, w szcz. pl. awanburki miłosne i zaloty rycerskie, opowieści rycerskie, liczne w literaturze hiszp. i port. w w. XIV i XV, jak np. „Amadis de Guala”, „Palmerin d'Oliva” i w. i., spardiowane i wykpięne przez Cervantesa w „Don Quixote”; 2) dawna hiszp. dzierżawa ziemiska w Hiszpanii lub w koloniach hiszp., na Kubie ok. 33 akr., w Porto Rico ok. 194 akr., w phn. Amer. (dziś pld.-zach. Stanach) ok. 108 akr.

caballero, s. (kabale'ro) 1) szlachcic hiszp., pan; 2) staro-hisz. taniec.

caballine, adj. (ke'balajn; caballus i. szkapa) koński; c. aloes nieczysty aloes używany dawniej w weterynarii; c. fountain lub spring fontanna Hippokrena, ob. Hippocrene; przen. źródło natchnienia.

cabaret, s. (ke'bareť) 1) stoliczek z zastawą kawy lub herbaty; 2) przest. szynkownia; 3) kabaret, od końca w. XIX miejsce wytwornej zabawy literackiej ze śpiewami satyrycznymi, często o urządzeniu pozornie prostackim na wzór dawnej szynkowni; początkowo w paryskim Chat Noir, w krakowskim Zielonym Baloniku, itd. pierwszorzędni literaci brali udział oświadczenia lub dostarczali swych utworów; z czasem poziom kabaretu opadł do powszedniego poziomu dawniejszego orfeum, variété, tingel-tangel, café chantant itp.

cabbage, s. (ke'bydź, ke'bejdź) bot. 1) kapusta, warzywo z rodziny krzyżowych CRUCIFERAE (PAPAVERALES), rozmaitego gatunku wywodzące się z BRASSICA OLERACEA Linn, kapusty ogrodowej; B. NAPUS Linn. rape rzepak; B. CAMPESTRIS turnip rzepa (turnip), jej ogrodowa odmiana rutabaga brukiew; B. NIGRA black mustard gorczyca czarna, B. O. VAR. BOTRYTIS cauliflower, kalfior; Brussels sprouts B. O. VAR. GEMMIFERA DC. bruksela, wszystkie są gatunkami kapusty; warto też wspomnieć o kapuście chińskiej BRASSICA PE-TSAI Bailey Chinese cabbage, pospolicie w Ameryce hodowanej; 2) końcowy pęk niektórych palm jadany jak kapusta, zwany także palm cabbage, ob. cabbage tree; 3) ob. cabbage palmetto; 4) (od fr. cabasser) kawał sukna ścięty i zabrany przez krawca; 5) przest. gw. krawiec.

cabbage, vi. ogr. forsować głowistą formę warzywa, np. sałaty to c. lettuce.

cabbage, vt. (od fr. cabasser) kraść, ściągnąć, przywłaszczyć sobie.

cabbage aphid, (k. e'fis) zool. mszyca kapuściana, APHIS BRASSICAE.

c. beetle, (k. bi'tl) zool. owad kapuściany, PHYLLOTRETA VITALLA, żyjący jako gasienica (larwa) w korzeniu kapusty, a w okresie dojrzałości na jej liściach.

c. butterfly, (k. bo'terflaj) zool. kapustnik, PAPILIO BRASSICAE; kapuścianek, NOCTUA BRASSICAE, biały motylek kilku gatunków; gasienica, zwana c. worm, żyje na liściach kapusty i brukwi; gatunek najszkodliwszy: kapustnik PIERIS RAPAE z Europy; kilka gatunków rodzimych w Amer. Pn. i Pld.

c. curculio, (k. kórkiu'lio) zool. ryjkowiec kapuściany, CEUTHORHYNCHUS RAPAE żywiący się liśćmi kapusty.

c. flea, (k. fli) zool. nazwa kilku gatunków owadów kapuścianych, ob. cabbage beetle.

c. fly, (k. flaj) zool. muszka kapuściana pasorzytująca jako larwa na korzeniach kapusty.

c. gum, (k. gom) bot. rozdręb kapuściany, australijskie drzewo gumowe o bardzo miękkim drewnie, EUCALYPTUS CORIACEA i E. HAEMATOMA MICRANTHA.

c. head, (k. hed) 1) bot. głowa kapusty, zwarta kula utworzona przez liście kapusty; 2) kapuściana głowa, pustogłowy, gupiec.

c. looper, (k. lu'per) zool. gasienica cmy PLUSIA BRASSICAE lub AUTOGRAPHA BRASSICAE z rodziny GEOMETRIDAE, żerująca na liściach kapusty, grochu, szparagów, itp.

cabbage moth, (k. moŋ) zool. sówka MAMESTRA BRASSICÆ, której gąsienice wycierają się w kapuście, kalafior itp.

c. palm, (k. połm) bot. palma kapuściana o pączkach jadalnych jak kapusta, np. **c. palmetto** St. Zj. INODES PALMETTO Cook. i OREODOXA OLEARACEA Mart. Ind. Zach., ob. **cabbage tree**.

c. palmetto, (k. połme'to) bot. palma wachlarzowa INODES PALMETTO Cook. pld. St. Zj., urasta do wysokości 50' (15 m.); pęce liści jadalne.

c. rose, (k. ro'z) bot. róża ogrodowa ROSA CENTIFOLIA Linn.

c. tree (k. tri') nazwa rozmaitych drzew, których pączki liści jądane są jak u nas kapusta, ob. **c. palm**, w Australii palmy wachlarzowe LIVISTONA AUSTRALIS Mart. i L. INERMIS, oraz drzewo NUYT-SIA FLORIBUNDA z rodziny gązennikowatych, LORANTHACEÆ; w Nowej Zelandii palma liliowa ti tree TÆTISIA TERMINALIS, ob. **Cordyline**; zach.-ind. drzewo kapuściane VOUACAPONA AMERICANA i inne.

c. tree hat, (k. tri het) lub **c. tree** w Australii szeroki kapelusz pleciony z liści palmy kapuścianej.

c. webworm, (k. ueb'uorm) zool. przadkówka kapuściana HELLULA UNDALIS, żerująca na kapuście i innych warzywach w St. Zj. nad zatoką Meksykańską; zawleczona z Eur. Pld. lub z Azji.

c. wood, (k. uud') 1) drewno drzewa kapuścianego; 2) drzewo zach.-ind. OEIBA PENTANDRA Gaertn.

c. worm, (k. uorm) ogólna nazwa rozmaitych szkodników żerujących na kapuście, szcz. gąsienica kapustnika, ob. **c. butterfly**.

cable, vt. (kabł) mech. łamać żelazo na wiązki zdadne do wyrobu szlab itp.

cablier, s. (ka'blier) kto lub co drobi żelazo na łom.

caber, s. (kej'ber) słup, szcz. używany w galiich zapasach do ciśnięcia w dal.

cabeza de barangay, (kawe'za de baran-gaj'; hiszp.) dawniej naczelnik grupy lub plemienia, ob. **barangay**, później tylko agent rządu hiszpańskiego na Filipinach.

cabezon, s. (ka'bizon) nazwa kilku amer. gatunków ryb, jak: PORICHTHYS NOTATUS i HEMILEPIDOTUS SPINOSUS w Kalifornii; LARIMUS BREVICEPS w Ind. Zach.

cabin, s. (ke'bin) 1) chałupka z nieciosanych kłoców, utykana włóknom i sianem, typ pierwszych mieszkań pionierów amer.; mały domek, leśniczówka; 2) przest. pokój, alkowa, sypialnia 3) przest. gabinet polityczny; 4) przest. schronisko sklecone na przedce, namiot, budka; 5) kajuta, kabina, pokój mieszkalny na okręcie, w mar. St. Zj. kwatery kapitańska lub admirała (na okręcie); 6) kol. budka sygnalowa; Ang. wieża sygnalowa.

cabin, vi. mieszkąć (w chałupie) ob.

cabin, vt. 1) umieścić lub zamknąć w małym domku leśnym; 2) podzielić na małe przedziały, często z off; zbudować coś na wzór pionierskiej sadyby.

c. boy (k. boj) chłopiec usługujący na okręcie oficerom i pasażerom kabinowym (kajutowym).

cabinet, adj. (ka'binet) 1) gabinetowy, prywatny, tajny; 2) stosowny rozmiarom, stylem, gustem, do małego pokoju; 3) odpowiedni na szafkę lub podobny mebel; 4) gabinetowy, dotyczący rady ministrów.

cabinet, 1) gabinet, pokój prywatny w biurze na wizyty lub konferencje poufne; buduar; pokój kawalerski; 2) szafa z ozdobnymi drzwiami i z licznymi szufladami, szcz. na zbiory; także sam zbiór; 3) druk. kaszta, skośnie ustawiona deska z wielką ilością przegródek (króbek) na czcionki przy ręcznym składaniu; 4) parl. gabinet, rada ministrów, grono ministrów, (w St. Zj. gabinet Prezydenta, sekretarzy, w Z.S.R.R. rada komisarzy); 5) przest. a) ciasne mieszkanko, namiot, jaskinia zwierzęcia, gniazdo ptasie; b) altana, domek ogrodowy; c) miejsce przechowania dzieł sztuki, muzeum; d) Ang. posiedzenie gabinetu; 6) pot. fotografia gabinetowa (rozmiar), ob. **c. photograph**.

cabinet, vt. zamknąć w szafę lub jakoby w szafę, okryć przepierzaniem.

c. council, (k. kaun'syl) 1) dawniej urzędowy tytuł ang. rady gabinetowej, obecnie posiedzenie gabinetu, ob. **c. 5 d**; 2) przest. tajna narada.

c. finish, (k. fy'nisz) bud. St. Zj. wykonanie wewnętrzne budowli; podłogi z twardego drewna, wykończenie polerowane, kasetowane, politurowane odr. miękkiego drewna zbitego gwoździami.

c.-maker, (k. mej'-ker) St. Zj. stolarz meblowy.

c.-making (k. mej'kin') St. Zj. meblarstwo.

c. organ, (k. or'gen) organki (pl.), zazwyczaj trzcinowe do użytku domowego lub w kapliczce prywatnej.

c. photograph (k. fo'togref) fotografia gabinetowa, rozmiaru mniejszej 4 x 6" (10 x 15 cm.).

c. piano, (k. pia'no) pianino.

c. pudding, (k. pu'din') kuch. budyn z chleba lub babki, kandyzowanych owoców, mleka i jaj, podawany zazwyczaj na gorąco z sosem.

c. trim, (k. trym) bud. wewnętrzne wykończenie w twardej drewnie wykonane w sposób meblarski.

c. window, (k. uin'do) hist. dawniejsze okno wystawowe sklepu.

c.-work, (k. uork') robota meblarska.

Cabiri, s. pl. (kabaj'raj) mit, kl. bogowie greccy pochodzenia prawdopodobnie najdawniejszego z okresu Pelazgów, pokrewni Hefajstosowi jako mistrze w kunszcie obróbki

metali w Demetrze, Persefonie i Hekacie jako bogowie rolnictwa; misteria kabirskie, **Cabiric mysteries** w Samotrake ustępują w sławie jedynie eleuzyjskim.

Cabiric, **Cabirean**, **Cabirian**, **Cabirite**, adj. kabirski.

cable, s. (kejbl) 1) kabel, gruby powrót, pierwotnie lina do cumowania okrętu, obecnie przeważnie druciany powrót grubości najmniej 10" (25 cm.); 2) miara długości ob. **c.'s length**; 3) elek. przewodnik (zazwyczaj podmorski) zamorskiej telegrafii, wiązka drutów, częstokroć plecionych i otoczonych izolacją; 4) pot. kablogram, telegram kablowy; 5) bud. gzyms z frontem wypukłym użyty w zagłębieniu kolumny.

cable, vi. kablować, korzystać z połączenia podmorskiego.

cable, vt. 1) zaopatrzyć w kabel, cumować kablem; 2) prząć, krcić w powrót; 3) bud. zdobić gzyms wypukłym; 4) kablować (np. wiadomość); **armored c.** elek. przewód opancerzony, **single c.** kabel jednożyłowy; **standard c.** kabel zworcowy.

c. armature, (k. ar'maczo'r) uzbrojenie kabla, otulina.

c. bend, (k. bend) mar. *krótki powrót do zwinienia końca kablu w pętlę do trzymania kotwicy, także sama pętla.

c. buoy, (k. boj) mar. pława kablowa, puste naczynie pływające nad podwodnym kablem jak na skalistym dnie.

c. car, (k. kar) wagonik kolejki zębatej.

c. carrier, (k. kar'jer) kosz lub skrzynia albo wagon na kolejce zębatej.

cabled, adj. (kej'bid) 1) zaopatrzony w kabel; przymocowany kablem; 2) bud. zdobny w gzyms wypukły.

cablogram, s. (kejbl'gram) kablogram, telegram kablowy.

cable-laid, adj. (k. lej'd) mar. pleciony jak kabel; **c.-l. rope** lina lewoskrętna skretu kablowego, pleciona z trzech lin skretu zwykłego z których każda jest potrójna.

c. molding (moulding) gzyms nasładowy pleciony powrót.

c. railway lub **railroad**, (k. rejł'-uej lub rejł'ro'd) kolejka zębata, pędzona ze stałego motoru, a której wagony połączone są dla bezpieczeństwa powrozem bez końca.

c. screw, (k. skru') pleciony drut używany do umocowania podeszwy do bucika.

c. ship, (k. szyp) mar. okręt kablowy, kablowiec.

cable's length, **cable length**, (kejbl lengł) kabel, jedna dziesiąta mili morskiej.

cablet, s. (kej'biet) mały kabel, cieńszy niż 10" (25 cm.) obwodu.

cable tank, (k. tenk) duży, cylindryczny, szczelny rezerwar żelazny, używany do składania i próbowania kabli telegraficznych.

c. tier, (k. tir) mar. komora linowa; w mar. St. Zj. zwana teraz **chain locker**.

cable wheel, (k. hult) mar. bęben do nawijania kabla, regulujący szybkość kabla przy odwijaniu.

cabling, s. (kejb'lin) 1) zdobienie gzymsiem kablówym; 2) gzymsy kablów zbiorowy; 3) ob. **cable**, s. 5).

cabman, s. (kieb'men) kierowca taksówki.

cabob, s. (kabab', hind.) pieczona nóżka barania nadziewana śledziem i słodzone warzywem; pl. a) w Ind. Wsch. pieczeń; b) na Bliskim Wschodzie pieczona mięso, pokrajane w drobne kostki, z czosnkiem, oliwą i przyprawą.

cabob, vt. piec mięso na wschodni sposób.

cabochon, s. (ka'bu'szon') klejnot kształtu wypukłego, bardzo starannie polerowany, ale nie oprawiony, zwany zazwyczaj z fr. en. c. (a'ka-bosza') także sam sposób takiego wykonczenia.

Cabomba, s. (kabam'ba) bot. nie-liczny rodzaj roślin wodnych, wol-nopłatkowych, DIALYPETALÆ, ro-dziny grzybieniowatych, NYMPHÆ-CEÆ, rzędu RANALÆS, rodzimy w ciepłych okolicach Ameryki; C. CAROLINIANA Gray Carolina water shield karolińska lilia wodna.

caboose, s. (kabuz') 1) mar. do-mek na pokładzie zawierający ku-chnię; 2) kol. St. Zj. wagon dla robotników kolejowych lub załogi pociągu w pociągach towarowych; 3) kuchnia polowa.

caboshed, **caboshed**, adj. (ka'-baszd) her. oznaczający głowę zwie-rzęcia w herbie, bez karku i szyi.

cabot, s. (kabo', ke'byt) 1) hist. miara pojemności na wyspach Ka-nału Rekawkowego, $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ bu. (19—28 l.) 2) zool. rybka miller's-thumb, COTTUS GOBIO.

cabotage, s. (ka'botedż) wioślar-stwo przybrzeżne, morski handel przybrzeżny.

cabrerite, s. (ka'brerajt; od Sierra Cabrera w Hiszpanii) min. kabreryt, arsenian wodny niklu, kobaltu i manganu z małą domieszką ma-gnezu.

cabrilla, s. (kabri'lia, -la) zool. strępiel, ryba jadalna gatunku SERRANUS, rodziny okoniowatych PERCIDÆ, podrzędu cierniople-tych ACANTHOPTERYGII, rzędu kostnoszkieletowych TELEOSTEI; w Morzu Śródziemnym, wzdłuż wy-brzeży Kalifornii, w Ind. Zach. i Amer. Płd.

cabriole, s. (keb'riol) 1) wygięta noga u mebli stylu Queen Anne, często z rzeźbą muszli, łapy trzy-mającej kulę itp.; 2) ob. **capriole**; 3) przest. kabriolet.

cabriolet, s. (kab'riole') 1) kabrio-let, pierwotnie powozik dwukołowy, jednokonny na jedne osoby; obecnie często na dwie osoby i kryty; 2) hist. fotelik modny w XVIII w.

caesthesia, s. (kakes'izys; ka-kos' gr. zly, aj'sthesis gr. uczucie) med. każde przykre uczucie, choro-bliwe samopoczucie nieswoistości.

Calalia, s. (kakej'lie; gr. nazwa rośliny, prawdopodobnie szczyru

dog's mercury MERCURIALIS) bot. 1) gatunek amer. roślin Mesadenia, ob.; 2) każda roślina gatunku Emilia, ob.

cacao, s. (kakej'o, kaka'o) kakao, 1) bot. płd. amer. drzewo THEOBRO-MUS CACAO Linn., z rodziny za-twarowatych (orzesznikowatych), STERCULIACEÆ, obecnie upra-wiane szeroko także w Meksyku, Amer. Środkowej i Ind. Zach.; 2) nasienie tego drzewa suszone i lekko sfermentowane, używane do wyrobu kakao i czekolady; ziarno zawiera żółtawo-biały olejek zwany masłem kakaowym, cacao butter, używane w wyrobie mydła, kosmetyków, czop-ków leczniczych itp. ob. **cocoa**.

Cacara, s. (kakej'ra; nazwa ma-lajska kacankaraka'ra) bot. drobny rodzaj podzw. fasoli piennej, ob. yam bean.

cachaemia, **cachemia**, s. (kaki'-mia; kakos' gr. zly, haj'ma gr. krew) med. zatrucie krwi.

cachaemic, **cachemic**, adj. ('-mik) med. dotyczący zatrucia krwi.

cachalot, s. (ke'szalot) zool. ka-szalot, olbrotowiec. PHYSETER MACROCEPHALUS, wieloryb dłu-gości do 30 m. (100'), samica o po-łowę mniejsza, ob. sperm whale.

cache, s. (kas; cachet (kasze') fr. ukryć) 1) schowek, miejsce ukry-cia np. jama podziemna, w której chowa się pożywienie lub narzędzia; 2) to co się ukrywa w schowku.

cachectic, adj. (kakek'tik) med. charłaczny, pochodzący z charla-ctwa czyli ogólnego wycieńczenia, ob. **cachexia**.

cachepot, s. (kaszpó, cachet fr. ukryć, pot fr. wazon) ozdobyne okrycie wazonu, ozdobny wazon za-krywający wazonik.

cachet, s. (kasze') 1) pieczęć, pieczętka; 2) szczególne znamie, odznaka, coś wyszczególniającego; 3) med. opłatek z maki i wody dla owinięcia proszka o złym smaku.

cachexia, **cachexy**, s. (kakek'sja, 'si) 1) med. charłactwo, ogólne osłabienie, z powodu niedożywienia albo choroby organicznej; 2) przen. przygnębienie, depresja umysłowa.

cachinnate, vi. (ke'kinejt; kacha'-dzejn gr. ryczeć ze śmiechu) śmiać się głośno i bez miary.

cachinnation, s. (kekinej'szejn) głośny i nieumiarkowany śmiech, np. osoby histerycznej.

cachinnator, s. (-ter) osoba śmie-jąca się głośno i nieumiarkowanie.

cachinnatory, adj. (keki'netori) dotyczący głośnego nieumiarkowa-nego śmiechu.

cacholong, s. (ke'szolang) min. 1) kaszolong, chalcedon mętny, SiO₂, t. 7. c.wł. 2.59—2.64; Bochara; 2) opal kaszolongowy, groniasty, ner-kowaty, mętny, SiO₂·nH₂O, t. 5.5—6.5, c.w. 1.9—2.3, Islandia, Færoer.

cachou, s. (keszu') 1) cachou (czyt. kaszu'), pastylka lub pigułka z men-tolem lub lukrecją itd. dla chwiło-wego usunięcia przykrego zapachu z ust; 2) skrót za cachou de Laval.

cachou de Laval (k. dlałal') pod-stawa barwników składająca się z

trocin, otrąb itp. z siarczanem sodu.

cachrys, s. (kek'rys) bot. 1) przest. bażka, kotka; 2) C. rodzaj eur. ziół baldaszkowatych UMBELLIFLO-RÆ, o kwiatach bez przykielisków, o grubym, gąbczastym, pięciodziel-nym owocu, którego nasiona są cierpkie i usuwają wzdęcia we wne-trznościach.

cachucha, s. (kaczu'cza) taniec hiszpański, podobny do bolera.

cachude, s. (kaczu'dej) med. pa-stylka, używana w Indiach jako od-trutka i jako środek przeciw zabu-rzeniom żołądkowym i spazmom.

cacique, s. (ka'sik) 1) kacyk, głowa rodu lub król u tubylców Indyj Zach., Peruwii, Meksyku i innych krajów amer.; 2) hist. amer. w pier-wotnej konstytucji Karoliny szla-chcie w randze następujący po land-grafie, ob. Fundamental Constitu-tion; 3) zool. kacyk, nazwa rozma-itych amer. wilg. ORIOLUS, wróblowatych ptaków podzwrotn. rodzaju CACICUS czyli CASSICUS i pokre-wnych, mających dziób u nasady uformowany w tarzęc; niektóre są czarne, inne bogato barwione.

cackerel, s. (kek'rel) zool. rybka śródziemnomorska SMARIS GA-GARELLA i inne pokrewne gatunki.

cackle, vi. (kekł) 1) gdać (o kurze lub gęsi); 2) śmiać się tak jak gdyby kura gdała; 3) gadać bez sensu; cackling goose nieliczny rodzaj zach. kanadyjskiej gęsi.

cackle, vt. wygłaszać lub wypo-wiadać coś jakoby gdakaniem.

cackle, s. gdakanie, gwar, jakby kury gdakały; puste gadanie, mie-nienie językiem.

caco-przedr. (ke'ko-) med. zło-, chorobowo-.

cacochymia, s. (-kimia) med. chorobowy stan płynów w ciele, szcz. krwi.

cacochymic, -al, adj. ('-mik, -ł) dotyczący chorobliwego stanu płynów, w ciele, szcz. krwi.

cacodemon, -dæ-, s. (-di'man) 1) zły duch; demon, djabeł, 2) med. przest. zmorza; 3) astrol. dwunasty dom (dom wrogów, ob. **Horoscope**).

cacodemonia, -dæ-, s. (-dimo'nja) med. obłęd przesładowczy, w któ-rzym pacjent wyobraża sobie, że jest opanowany przez złego ducha.

cacodemoniac, -dæ-, s. (-k) med. osoba chora na złudzenie, że jest opanowana przez złego ducha.

cacodemonic, -dæ-, adj. dotyczący powyższego obłędu.

cacodoxy, s. (ke'kodaksi; do'ksja gr. sąd, opinia) r. błędna opinia, błędna doktryna, herezja, ob. **heterodoxy**.

cacodoxian, -doxical, adj. (keko-daks'jen, -ikel) r. herektycki, doty-czący błędnej doktryny.

cacodyl, s. (ke'kodyl; o'dzejn gr. wonieć) chem. kakodyl, 1) rodnik arsenowy As(HC₂)₃, którego związki są trujące i mają odrażającą won; 2) związek chem. As(CH₃)₃·As(OH)₃ czyli As₂(CH₃)₄, polimer tego rodnika, bezbarwna ciecz trująca, o odrażającej woni; temp. topnienia — 60°C., wrzenia 170°C.

cacodylic, adj. (ke'kody'lik) chem. kakodylowy; c. acid kwas kakodylowy ($\text{CH}_3\text{AsO}_2\text{OH}$), bardzo trwały kwas, temp. wrzenia 200°C ; jego sole stosowane w lecznictwie.

cacodyl oxide, (k. ok'sajd) chem. tlenek kakodylowy, (As_2O_3), gęsta ciecz o odrażającej woni, temp. topn. 25°C , wrzenia 120°C , podstawa wszystkich związków kakodylowych; ob. *Cadet's fluid*.

cacodyl sulphide, (k. sul'fajd) chem. siarczek kakodylowy (As_2S_3), bezbarwna gęsta ciecz o wstrętnej woni, łatwo zapalna.

cacoepey, s. (ke'ko-ipi, kaka'ipi; epos gr. słowo) błędna wymowa, ob. *orthoepy*.

cacoeptic, adj. (ke'ko-ipys'tik) dotyczący błędnej wymowy.

cacoethes, s. (ke'ko-i'is; e'thos gr. zwyczaj, przyzwyczajenie) zły zwyczaj, nienasycone pragnienie, mania, c. *carpendi* mania znajdowania błędów, c. *loquendi* mania mówienia, c. *scribendi* nieprzeparta chęć pisanja; 2) med. zła właściwość w chorobie, także wrzód złośliwy.

cacoethic, adj. (-e'ik) dotyczący manii szczególnej.

cacography, s. (keka'grefi) brzydkie pismo przec. *calligraphy*; błędne pisanie przec. *orthography*.

cacoleit, s. (ka'kole) siedzenie, kosh lub nosze przymocowane do wierzchowca dla przewozu podróżników w górskich okolicach, chorych lub rannych, itp.

cacology, s. (keka'lodzi) zła wymowa, zła dykcja.

cacomixle, s. (ke'komisł, -miksł) zool. szop, meksykański, mięsożerne zwierze *BASSARISCUS ASTUTUS*, podobny do szopów *PROCYONIDAE* i spokrewniony z nimi; Kalifornia i Meksyk.

caconym, s. (-nim) złe nazwanie; pogardliwe przezwisko.

caconymic, adj. (-ik) dotyczący złego nazwania; przezwiskowy.

cacoon, s. (kaku'n) bot. 1) soczewica zach.-nd., *snufflox bean* *LENS PHASEOLOIDES*; 2) podzw. amer. roślina dyniowata *FEVILLEA CORDIFOLIA*.

cacophonous, **cacophonious**, adj. (kaka'fonös, ka'kofo'njös; fo'nos gr. głos) źle brzmiący, zgrzytający, nieharmonijny.

cacophonously, adv. (-li) źle brzmiąco, zgrzytająco, nieharmonijnie.

cacophony, s. (kaka'fonia) kakofonia, zgrzyt, rozdźwięk, ret. użycie słów nie zgadzających się z sobą lub także zestawienie głosek.

cacoplastic, adj. (ke'kople'styk) med. wykazujący złą lub niedostateczną budowę, np. c. *tissue* wadliwa tkanka.

cacostomia, s. (-sto'mia; sto'ma gr. usta) med. gangrena w jamie ustnej, chorobowy stan ust.

cacoxene, -**xenite**, s. (kekak'sin, -najt; ksenos gr. gość) min. kokoksen, uwodniony fosforan żelaza, $\text{FePO}_4 \cdot \text{FeO} \cdot \text{H}_2\text{O}$, $4\frac{1}{2}\text{H}_2\text{O}$, ochrzano-żółty, w polysku jedwabisty.

caozyme, s. (ke'kozajm; dzy'me gr. drożdże) min. drobnoustrój chorobowy, mikro-organizm wywołujący chorobę.

Cactaceae, s. pl. (kektej'si-i) bot. kaktusowate, rodzina roślin rzędu *OPUNTIALES* (jedyna rodzina tego rzędu), podgromady bezpłatkowych, *APETALAE*, obejmująca 20 rodzajów a 10000 gatunków, wszystkie rodzime amer. (z wyjątkiem jednego gatunku afr. *RHIPSALIS CASSY-TA* Gaertn. i wszystkie bezlistne (z wyjątkiem jednego rodzaju *PEIRESKIA* mającego pędy ulistnione); zwana czasem także *OPUNTIALES*.

cactaceous, adj. ('szez) bot. kaktusowaty, kaktusowy.

cactiform, adj. (kek'tiform) mający kształt kaktusa, na wzór kaktusa, kaktusowy.

Cactus, s. ('tes) bot. 1) kaktus, rodzaj roślin rodziny kaktusowatych, *CACTACEAE*, obejmujący ok. 300 gatunków; ob. *MAMMILLARIA*; 2) c. pl. *cactuses* (kek'tesi's) lub *cacti* (kek'taj) kaktus, każda roślina tej rodziny, ob. *Cereus*, *Echinocactus*, *Opuntia*.

cactus dahlia (k. da'lia) ogr. georginia kaktusowa.

c. wren (k. uren') nazwa dwóch gatunków wielkiej sikory zach.-pld. Amer. Ptn. rodzaju *HELEODYTES*.

cacuminal, adj. (kek'juminel; cacumen l. koniuszek, szczyt) front dotyczący wymowy gardlanej niektórych spółgłosek w jez. sanskryckim, drawidzkim i narzeczach fr., ang., szwedzkich; dotyczący dźwięków wymawianych z końcem języka podniesionym w górę i wstecz, ob. *cerebral*, *lingual*.

cad, s. (kied) Ang. 1) kompan, towarzysz; 2) gw. stud. chłopak do posług w sportach; mieszczanin, mieszczuch, filister; 3) konduktor omnibusowy; 4) przest. pasażer na gape; 5) puszący się prostak.

cad, vi. Ang. zachowywać się jak **cad** s. 1)—5) lub spełniać jego czynności.

cadastral, adj. (kades'tref, fr. cadastre) katastralny, dotyczący katastru czyli opisu własności ziemskiej co do rozmiaru, wartości, właściwości i t. p.; c. *survey*, *map*, *plan* wymiar, mapa, plan w celu sporządzenia katastru w skali stosunkowo wielkiej np. 1: 20.000.

cadastration, s. (kedestrej'szn) sporządzenie katastru.

cadastre, **cadaster**, s. (kades'ter) kataster urzędowy, rejestr własności ziemskiej z podaniem wymiaru, wartości, właściciela i wysokości podatków.

cadaver, s. (kade'wer) martwe ciało, szcz. ludzkie, zwłoki, trup, gw. ciało.

cadaveric, adj. (kadewörrik) 1) trupi, dotyczący zwłok, dotyczący zmian spowodowanych śmiercią; 2) spowodowany dotknięciem się martwego ciała, c. *poisoning* otrucie trupim jadem (ptomainowe); c. *alkaloid* ob. *ptomaine*.

cadaverin (e), s. (kade'wörin) chem. kadaweryna, $\text{NH}_2\text{CH}_2(\text{CH}_2)_4$

OH_2NH_2 , czyli $\text{C}_5\text{H}_{11}\text{N}_2$, rodzaj ptomainy tworzącej się podczas gnicia mięsa.

cadaverous, adj. (-ös) trupi, trupio-blady, upiorny.

cadaverously, adv. (-li) trupio-blado, upiornie.

cadaverousness, s. (nes) wygląd trupa, upiorny wygląd.

caddaw, (ka'do) ob. **caddow**, s. 2).

caddie, **caddy**, s. 1) chłopak posługujący grającym w golf; 2) (Australia) miękki kapelus z szeroka kresą; 3) szk. chłopiec, niedorostek; 4) przest. kadet; 5) hist. szk. posłańcy w Edynburgu w w. XVIII.

caddis, **caddice**, s. (ke'dys) 1) rodzaj materiału wełnianego, dawniej nitki włóczkowe lłniane, jedwabne; włazęczka wełniana; 2) ob. **caddis worm**.

caddis fly, (k. flaj) zool. chrzączek, owad rzędu sieciarek, *NEUROPTERA*, rodzaju chrzączkowatych, *TRICHOPTERA* (czasem klasyfikowanych jako oddzielny rząd, czasem jako rodzina *PHRYGANEIDAE*); poczwarka (pupa) podobna do samego owada, zaczyna być czynna przed całkowitym przepoczwarceniem.

caddish, adj. (ke'dysz) ordynarny, prostacki, nikczemny, niski, ob. **cad** s.

cadis worm, (ke'dys uorm) zool. gąsienica chrzączka; żyje (z wyjątkiem jednego gatunku) w wodzie; używana jako przynęta przez rybołówców; por. *hellgramite*.

Caddo, s. (ka'do) hist. Amer. Indianin szczepu który zamieszkiwał dawniej okolice dzisiejszych stanów Louisiana, Arkansas i Texas; szczep znany ze sprawnych luków.

Caddoan, adj. (-en) hist. amer. dotyczący grupy językowej Indian, obejmującej szczepy **Caddo** i **Wichita** na pld., **Pawnee** w Nebraska, **Arikara** w North Dakota.

caddow, s. (ka'do) przest. lub gw. ang. 1) koldra; 2) kawka, ob. **jackdaw**, **daw**.

caddy, s. (ke'di) pudełko, puszcza, szcz. na herbatę.

cade, adj. (kej'd) o zwierzęciu, szcz. o jagnięciu, osierocony i karmiony z ręki, „po palcach”.

cade, s. 1) bot. jałowiec eur., *JUNIPERUS OXYCEDRUS*, z którego otrzymuje się gęstą, czarną smolę *oil of c.* używaną przeciw chorobom skórny; 2) zwierze, szcz. jagnię lub źrebie, karmione z ręki (po palcach); 3) pieszczoch; 4) bezka na śledzie (kadź); dawniej miara na 1000 szprotek lub 720 (później 500) śledzi.

cade, vt. karmić (jagnię, źrebie itp.) z ręki, „po palcach”, pielegnować starannie, pieścić.

cadelle, s. (kadel; catella l. suzcza) zool. robak maczny, owad *TENEBRIOIDES MAURITANICUS* i jego larwa, oboje bardzo żarłoczne szkodniki z rodziny czarnuchowatych, *TENEBRIONIDAE*; ob. *grain beetle*.

cadence, s. (kej'dyns); **cado** (ka'do) l. **padam** 1) kadencja lub z

włoska: *cadenza* (kaden'ca), rytm. mowy, ruchu, tańca, marszu itp.; 2) muz. a) melodyjne obniżenie tonu przed przerwą lub na zakończenie zdania w muzyce lub mowie, spadek tonu w wymowie; kadencja jest durowa lub molowa, **major** lub **minor** c., zależnie od tego czy ostatni jej ton jest dur czy moll; **authentic** c., kad. końcowa cała, jest postepem harmonicznym od dominanta do toniki; **plagal** c., k. plagalna, postepem od subdominanta do toniki czyli poprzedzająca akord dolnej kwinty; **mixed** c. od subdominanta do dominanta i do toniki; **perfect** c. doskonała kad. końcowa lub plagalna, ma oba akordy w pozycji fundamentalnej; każda inna k. jest niedoskonała, **imperfect** c., **half** c., k. połowiczna od toniki do dominanta; **interrupted** c., k. przerwana, posiada między dominantą a toniką przerwy wypełnione pauzami; **deceptive** c., k. złudna, kończy się—po należytych przygotowaniach—akordem obcym; b) zakończenie melodii; c) tref lub podobna ozdoba; 3) (jazda konna) harmonia ruchów; 4) szt. p. harmonia barw; 5) przest. zachód, zachodzenie, spadanie.

cadence, vt. r. układać w rytm.

cadenced, adj. (-d) rytmiczny.

cadency, s. (-i) 1) kadencja, rytm; 2) her. pochodzenie z linii młodszej, ob. *cadet*, s. 1); **mark of c.** wskazuje na pochodzenie z linii drugiej, trzeciej itd., w her. ang. aż do pochodzenia od dziewiątego syna: 1) label, 2) crescent, 3) mullet, 4) martlet, 5) annulet, 6) fleur-de-lis, 7) rose, 8) cross moline, 9) double quarterfoil.

cadent, adj. (kej'dent) 1) astrol. spadający, mający słaby wpływ, (szcz. dom trzeci, szósty, dziewiąty i dwunasty); 2) rytmiczny, z kadencją; 3) przest. spadający.

cadent, s. w staro-ang. muz. ozdoba, upiększenie np. tref itp.

cadenza, s. (kaden'za) ob. *cadence*, s.

cader, **cadar**, s. (kej'der) przest. 1) kołyska; 2) mała szopa na zboże; 3) drewniana rama do nawijania linewki rybackiej.

cadet, s. (kadet') 1) młodszy brat, młodszy syn, młodsza linia rodziny, członek młodszej linii; 2) kadet, podchorąży, uczeń szkoły kadeckiej w West Point, Woolwich, Chelms. i w Rawcu lub szkoły podchorążych w Warszawie; uczniowie akademii w Annapolis mają tytuł **midshipman**; 3) hist. ochotnik zgłaszający się do pułku po naukę, by następnie objąć komendę swego własnego pułku; 4) w służbie kolonialnej ang. urzędnik cywilny; 5) w Nowej Zelandii praktykant w gospodarstwie owczym; także praktykant w przedsiębiorstwie handlowym; 6) (gw. nowojorska) młody człowiek trudniący się uwodzeniem dziewcząt w celu dostarczenia ich do domu nierządu.

cadetship, s. (kadet'szyp) ranga kadeta.

cadette, s. (kedet') 1) młodsza córka lub młodsza siostra; 2) w

Nowej Zelandii urzędniczka w ang. służbie kolonialnej, ob. *cadet*, s.

cadge, s. (kedż) obręcz na której handlarze noszą sokoły na sprzedaż.

cadge, vt. gw. ang. 1) dźwigać; 2) sprzedawać ryby jako domokrażca; 3) żyć z cyganstwem.

cadgy, adj. (-i) wesół, pogodny; rozpustny.

cadi, s. (ka'di), kej'di) sędzia miejski u mahometan.

cadilesker, s. (kadiles'ker) naczelny sędzia w Turcji.

cadjan, **cajan**, s. (ka'dzan) 1) malajska mata palmowa na poszycie dachów; 2) palmowy liść używany jako papier do pisania, także list.

Cadmean, **Cadmaean**, (kadmi'en), **Cadmian**, adj. (ked'mien) mit. kl. dotyczący Kadmosa, ob. *Cadmus*; **C. victory** zwycięstwo zgubne dla zwycięzcy i zwyciężonego; s. Tebańczyk.

cadmia, s. (ked'mia) min. a) przest. ob. *calamine*; b) osad cynkowy zbierający się na ścianach pieców do sublimacji.

cadmic, adj. (ked'mik) chem. kadmowy.

cadmium, s. (-miom) chem. kadm, pierwiastek chem. Cd, kowalny metal o srebrzystej barwie, temp. topnienia 321°C. (160°F.), wrzenia 767°C. (1413°F.), c. at 112.41, c.w. 8.6, liczba atomowa 48.

Cadmus, s. (ked'mes) mit. kl. dmos, syn Agenora, króla Fenicji i brata Europy, założyciel Kadmei, grodu w Tebach w Beocji; zabił smoka, a zęby jego rozsypał; z każdego zęba wyrósł żołnierz; żołnierze walczyli z sobą aż zostało tylko pięciu, a ci zostali przodkami plemi rodów tebańskich; C. wprowadził alfabet fenicki do Grecji; ożenił się z Harmonią, córką Aresa i Afrodyty.

cadrans, s. (ked'renz) kwadrant, instrument z podziałką, którym mierzy się kąt, pod jakim ma być cięty klejnot.

cadre, **cader**, s. (kadr; fr.) kadra, 1) rama, szkielet, podstawa, projekt; 2) woj. podstawowa organizacja pułku lub innej jednostki wojskowej t. j. ci oficerowie i podoficerowie, którzy stanowią szkielet nowej lub zwiększonej jednostki także oficerowie i podoficerowie stanowiący sztab, oraz lista tych oficerów.

caducary, adj. (ka'diukari) pr. kadukowy, dotyczący przeniesienia prawem kaduka, **JUS CADUCUM**, wskutek braku spadkobiercy (escheat) przedawnienia (lapse), utraty praw (forfeiture).

caducean, adj. (-si-en) mit. kaducejski, dotyczący laski Merkurego, *caduceus*.

caduceus, s. (-si-ez) mit. kl. laska herolda, w szcz. kaduceus, laska Merkurego (Hermesa), posłanica bogów; początkowo z drewna oliwnego ozdobiona złotem, później przedstawiana oplecioną dwoma węzłami i z parą skrzydeł u szczytu; pl. *caducei*.

caducibranchiate, adj. (kediu'si-brenk'jejt) zool. mający przejściowe skrzcele; o tych płazach rzędu ogoniastych, **URODELA**, które tracą skrzcele w wieku dojrzałym, ob. *axolotl*; grupa ta czasem klasyfikowana bywa jako oddzielny podrząd, **CADUCIBRANCHIATA**.

caducibranch, adj. (-sibrenk) zool. mający tymczasowe skrzcele; s. zool. osobnik z grupy (lub podrzędu) **CADUCIBRANCHIATA**.

caducicorn, adj. (-sikorn) zool. zmieniający rogi, mający rogi podlegające corocznej odnowie.

caducity, s. (-siti) 1) skłonność do padania, przejściowość, zniszczalność; 2) r. sędziwy wiek, starość; 3) pr. przedawnienie.

caducous, adj. (-kös) 1) odpadający, szcz. bot. odpadający wcześniej, ob. *deciduous*, *fugacious*; 2) przejściowy, przemijający; 3) pr. podlegający przedawnieniu.

cadus, s. (kej'des) pl. *cadi* (-daj; gr. ka'dos) hist. kl. kadz.

caecal, adj. (si'keł) anat. dotyczący ślepej kiszki, podobny do ślepej kiszki.

caesias, s. (si'szjes) wiatr pn.-wsch.; mit. klas. C. uosobienie tego wiatru, por. *Afer*, *Boreas*.

Cecilia, s. (sisi'lia) 1) Cecylia, imię żeńskie, zdr. Tillie, Cyllia; św. C. patronka muzyków (zm. 230), dzień KRK 22 listopada; 2) zool. rzad bezogniowych płazów ryjących pod ziemią; identyczny z *Gymnophiona*, ob.; C. *GRACILIS* ma oczy małe schowane pod skórą.

caecilian, adj. (-n) zool. dotyczący płazów *GYMNOPHIONA*; s. zool. osobnik z rzędu *CAECILIA* czyli *GYMNOPHIONA*.

caecitis, s. (sisaj'tis) med. zapalenie ślepej kiszki, ob. *appendicitis*.

caecum, **cœcum**, s. (si'kem) pl. *caeca*, anat. jama otwarta tylko od jednej strony w szcz. ślepa kiszka czyli ślepe jelito **INTESTINUM CAECUM blind gut**; gdzie rozpoczyna się grube jelito i w którą wpływa ostatnia część cienkich jelit, **ILEUM**, jelito kręte; ślepa kiszka ma na końcu wyrostek robaczkowy **vermiform appendix APPENDIX VERMIFORMIS**.

caelatura, s. (silaczu'ra) zdobienie metalem za pomocą wyciskania, wycinania, wybijania itd.

Caelian, adj. (si'lien) hist. kl. dotyczący pagórka *CAELIANUS*.

Caelian, s. hist. kl. jeden z siedmiu pagórków, na których zbudowano Rzym, dodany przez Tuliusza Hostiliusza, trzeciego króla.

caelometer, s. (silomi'ter) astr. przyrząd służący do przedstawienia ruchu ciał niebieskich.

Caelum, s. (si'lem) gen. *Caeli* (-laj) astr. gwiazdozbiór pld. obejmujący 28 gwiazd do 7-ej wielkości, Rylec **Graving Tool CAELUM SCULPTORIS**.

Caenogaea, s. (sinodzi'a) zoogeogr. Kajnogea, część kuli ziemskiej obejmująca strefy: nearktyczną, palearktyczną i indyjską (wschodnią); przec. *Eogaea*.

Caenogaeon, adj. (-en; kajnos' gr. nowy, ge, gr. ziemia) zoogeogr. dotyczący sfery Kajnogei (nowych lądów).

Cænolestes, s. (-les'tiz) zool. rodzaj małych torbaczy, MARSUPIALIA, istniejący w dwóch gatunkach w Amer. Płd. (Ekwador i Kolumbia) jedyne na ziemi okazy torbacz poza Australią; jest to zarazem jedyne torbacze mięsożerne.

caoma, s. (si-o'ma) bot. zarodnia grzybków rdzawych nie pokryta powłoką (**peridium**) ani w okresie ognikowym (**aeciostage**) ani w końcowym letnim (**teliostage**).

Casalpina, s. (siezelpi'nje) od nazwiska botanika wł. Andrzeja Casalpino (Ozezalpino) 1517-1603) bot. rodzaj drzew podzwrotn. głównie w Brazylii i Ind. Wsch., ob. brazilwood, divi-divi.

Casalpiniaceae, s. (-ej'si-i) bot. cezalpinowate, rodzina krzewów. rzędu różowych, ROSALES, czasem wraz z motylkowatymi i mimozowatymi (PAPILIONACEAE i MIMOSACEAE) klasyfikowane jako rodzina strączkowych, LEGUMINOSAE; mają podobnie jak motylkowate koronę kwiatową o jednej płaszczyźnie symetrii, ale płatki obejmują się wzajemnie nie z góry na dół lecz z dołu do góry.

casalpiniaceous, adj. (-ej'szós) bot. cezalpinowaty.

Caesar, s. (si'zar) 1) Cezary, męskie imię własne; 2) nazwisko (COGNOMEN) Juliusza Cezara Cezara, następnie tytuł cesarzy rzymskich, starożytnych, i średnio-wiecznych; stad Kaiser, cesarz, car; 3) cesarz, samowładny władca, głowa władzy świeckiej; 4) zool. ryba tomatate BATHYSTOMA RIMATOR Ind. Zach. i Florydy.

Cæsarean, **Cæsarian**, adj. (siezj'rien) cesarski, cesarski; C. operation lub section med. cesarskie cięcie.

cæsarian, s. zwolennik Cezara lub cesarza rzymskiego lub cesarstwa, cesarianin.

Cæsarism, s. (si'zerizm) samowładztwo, cezaryzm.

Cæsarist, s. (-rist) zwolennik samowładztwa.

cæsious, adj. (si'zjös) stalowo-niebieski, niebiesko-popielaty.

cæsium, s. (-zjom) chem. cz. srebrzysty pierwiastek o własnościach podobnych do potasu i rubidu; o potencjałe najbardziej elektrododatnim; skrót Cs, c. w. 1.84, c. at. 132.8; liczba atomowa 37; ob. potassium, rubidium.

caesura, s. (sizu'ra) cezura, średniówka, przerwa lub wstrzymanie rytmu w wierszu, znak ||, proz. kl. masculine c. cezura męska, jeżeli przerwa przypada tuż po akcentowanej zgłosce, feminine c. cezura żeńska, jeżeli po nieakcentowanej zgłosce, stosownie do miejsca cezury w wierszu trithemimeral (po trzeciej półstopie) w drugiej stopie, penthemimeral (po piątej półstopie) w trzeciej stopie, heptthemimeral po siódmej półstopie w czwartej stopie itd.; muz. przerwa zgo-

dna z rytmicznym podziałem melodii; przen. r. przerwa.

caesural, adj. (-eł) dotyczący cezury czyli średniówki.

café, s. (kafé; fr.) 1) kawiarnia, restauracja; 2) kawa, ob. coffee; c. au lait (k. o-le') biała kawa podawana z pieczywem i z masłem; c. chantant, (k. szanta') kabaret, orfeum; c. noir (k. noar'; fr.) czarna kawa; c. parfait (k. parfé; fr.) kawa z bitą śmietanką słodzona i mrożona.

cafeneh, **cafenet**, s. (ka'fyne) kawiarnia turecka, w której nie podają nic prócz kawy po turecku.

caffa, s. (ke'fa) 1) bogaty materiał jedwabny używany w w. XVI; 2) malowany materiał bawełniany wyrabiany dawniej w Ind. Wsch.

caffie, adj. (kafik) chem. kofeinowy, dotyczący kwasu C₈H₁₀(OH)₂:OH:OHCO₂H, pochodnej kwasu akreolinowego.

caffein(e), s. (ke'fi-in) chem. kofeina, słaby alkaloid zasadowy, C₈H₁₀O₂N₄, znajdujący się w kawie (1-2.5%), w herbacie (3-6%, teina, theine), w gwarancie guaranine), w kółi itd.; w lecznictwie stosowana jako środek pobudzający działalność serca i mózgu i moczopędny; chemicznie należy do grupy kwasu moczowego jako 1, 3, 7-trójmetyloksantyna.

caffiol, s. (-ol) chem. kofeol, aromatyczny olejek kawy C₈H₁₀O₂.

cafila, s. (ka'fila, ar.) karawana, (na Bliskim Wschodzie) towarzyswo podróżujące na wielbiadach.

cafiz, s. (ke'fiz) miara pojemności nadśroziemnomorska, około 20 l.

caftan, s. (kaf'tan) na Bliskim Wschodzie drugi kaftan, związany paskiem, o długich rękawach pokrywających ręce.

caftaned, adj. (-d) odziany w długi kaftan.

cage, s. (kejdz) 1) klatka; 2) przest. więzienie; 3) przen. klatka, niewola, co krepuje wolność ruchów; 4) coś podobnego do klatki np. klatka schodowa, klatka elewatoru, szkielec drapacza chmur, maszyna chwytacza w pilce nożowej itd.; 5) mikrosk. naczynko ze szklanym dnem i wiekiem na krople wody dla badania drobnoustrojów; 6) sokoln. obroż na sokola, ob. cadge.

cage, vt. wsadzić do klatki, zamknąć w klatce, trzymać w klatce; wiezić.

caged, adj. (-d) 1) zamknięty w klatce lub jakby w klatce; 2) podobny do klatki lub do więzienia.

Cagot, s. (kago') osobnik z grupy mieszkanców niewiadomego pochodzenia, zamieszkującej niegdyś doliny gór pirenejskich; do czasów Rewolucji Francuskiej ludzie ci byli wyjęci z pod praw, stąd: wyjęty z pod prawa, wyrzutek.

Cahenslyism, s. (kahens'li-izm) KRK projekt jaki w r. 1891 przedłożył Watykanowi poseł rajchstagu P. P. Cahensly, aby Papież rozdzielił diecezje w St. Zj. według większości językowej i mianował biskupów i księży odpowiednio do języka do-

mowego parafian; plan ten napotkał na skuteczny opór stronniactwa amerykanizacyjnego; plan ten, którego orędownikiem w Polonii amer. był ks. Wacław Kruszk, po 50 latach stał się bezprzedmiotowym; nieco podobne urządzenie—jednak o podkładzie zasadniczo obrzędowym a nie językowym—istnieje w organizacji biskupstwa gr.-kat. w Ottawie, Ont., obejmującego całą Kanadę.

cahier, (kaje'; fr.) 1) zeszyt, kajet; 2) protokół parlamentarny, sprawozdanie, memoriał.

cahinca root, **cahinca** r. (kehin'ka, ke-in'ka ru't) kahinka (nazwa brazylijska), korzeń rośliny 1) brazył. CHIOCOCCA RAOEMOSA Linn., sięgającej aż po Florydę i Key West. (w leczn. środek rozwalniający i moczopędny); 2) płd.-amer. pokrewnego gatunku CHIOCOCCA ANGUIFUGA, Mart., (znakomita odtrutka na jad węzów).

cahinc, adj. (kahin'sik) kahinkowy, dotyczący korzenia kahinki, pochodzący z tego korzenia; c. acid kwas kahinkowy.

cahoot, s. (kahut') gw. spółka, sing. lub pl. np. to go cahoots wejść w spółkę, iść na spółkę.

cahot, s. (keo'; fr.) 1) Kanada, przeskokienie przeszkody wozem; 2) przeszkoda, wybój; także pitch hole.

cahow, s. (ka'hu) zool. jadalny ptak morski, pospolity dawniej w Ind. Zach., gdzie gnieździł się w styczniu na Bermudzie w jamach, dziś wytępiony doszczętnie; nazwa pochodzi od jego nocnego zewu.

Cain, s. (kejn) bib. Kain, brat Abła; stad: bratobójca, morderca.

Mnóstwo Kainów jest wśród nas.

Cain-colored, (k. ka'erd) rudy, rzyż, ob. Judas-c.

Cainguas, s. pl. (kejn'guas) Caiguas, s. (ka'j-) rodzime plemię indiańskiego szczepu Guarani, ob.; naród pierwotny, inteligentny, rolniczy, swoiste tkaniny i ceramika.

Cainite, s. (kejn'ajt) 1) potomek Kaina; 2) hist. kośc. członek sekty gnostyków w. II czczących Kaina i czyniących to co było w bib. zakazane.

Cainitic, adj. (kejn'y'tik) kainowy, dotyczący Kaina lub Kainitów.

caique, s. (ka'ik) kajak, łódź turecka, z początkiem XX w. wprowadzona jako łódź sportowa w Europie.

ça ira, (sa ira'; fr. to pójdzie, jakoś to będzie) refren słynnej piosenki Bécourta (bekur'ta) z Rewolucji Francuskiej.

caird, s. (ke'rd) szk. włóczęga, włóczyki, cygan.

cairn, s. (kern) kopiec, kopczyk, usyp z kamieni a) jako nagrobek ku uczczeniu poległego bohatera; b) jako znak graniczny lub orientacyjny.

cairned, adj. (-d) usypany w kopiec.

calngorm, s. (-gorm) C. stone, min. kwarc zadyminiony z Cairngorm w Szkocji.

caisson, s. (ke'son) 1) woj. kie-

son a) wóz amunicyjny, dwukołowy na jedną skrzynię lub dwie; b) skrzynia żelazna na amunicję; c) przest. skrzynia z materiałem wybuchowym zostawiana dawniej na drodze, którą miał nadejść nieprzyjaciół; 2) bud. a) kieszon, cylinder żelazny zapuszczony w wodę, w którym po wypompowaniu wody muruje się filar pod most; b) dawniej zbiornik w jakim na robotach wodnych transportowano materiały budowlane; c) próżna skrzynia lub łódka na wodzie służąca jako słuza; d) kieszon do podnoszenia zatopionego okrętu, ob. camel, s. 2); 3) zagłębienie w suficie zazwyczaj jedno z szeregu tworzącym deseń; shaft of c. mar. szyb kieszonu.

caisson disease, (k. dyzi's) med. choroba kieszonowa, osób pracujących długo w atmosferze wysokiego ciśnienia np. w kieszonie, dzwonię nurkowym itp.; znamienne bólami euralgicznymi, paraliżem lub nawet nagłą śmiercią, gdy bąble gazu, tworzącego się we krwi wskutek zbyt szybkiego zmniejszenia ciśnienia, zatrzymują się w mózgu lub sercu.

c. foundation, mar. fundowanie kieszonowe.

c. recess mar. wnęk wrotowa.

Caitanyas, s. pl. (czajen'jas) hist. kość. sekta wyznawców Dzieciątka Krisznu, zwolenników proroka Czajtenii (zm. 1485), uważanego dziś za bóstwo; do sekty tej wyznających teoretycznie równość klas, należała przeważnie osoby z najniższej kasty indyjskiej.

caitiff, adj. (kej'tif) 1) niski, nikczemny, godny wzgardy; 2) przest. więziony (ob. captive), znieszczony, nieszczesny.

caitiff, s. 1) nikczemnik, podlec, szubrawiec, człowiek przewrotny; 2) przest. więzień, jeniec; 3) przest. nieszczesnik.

Cains, Dr. (dak'ter ke'jus) francuski lekarz w szekspirowskiej komedii „Merry Wives of Windsor”, starający się łamaną angielszczyzną o względy Mary Page.

Cajan, s. (kej'dzen) bot. gołąb groch, rodzaj podzw. grochu obejmujący jedyny gatunek CAJAN CAJAN, ob. pigeon pea.

cajuput, s. (ke'dżipet) bot. 1) ob. cajuput; 2) wawrzyn kalifornijski.

caji, s. (kahi') caxi, s. (kachi') zool. ryba zach.-ind. ob. school-master s. 2).

cajole, vi. (kadzoł') miździć się (do kogo), pochlebiać (komu), mówić celowo pochlebstwa.

cajole, vt. kusić pochlebstwem lub pieścizotami, łudzić pochlebstwem; nakłaniać przez pochlebstwo, pieścić w celu uzyskania czegoś.

cajolement, s. (-ment) pochlebianie; pochlebstwo.

cajolery, s. (-eri) pochlebianie; pochlebstwo, łudzenie, fałszywymi obietnicami.

cajolingly, adv. (in'li) za pomocą pochlebstw, kusząco.

cajon, s. (kahon'; hiszp.) 1) wąski wąwóz o prostopadłych ścia-

nach; 2) bud. rodzaj budowy utykanej glina lub item, w Hiszp. i Amer. hiszp. ob. pisé, tafia.

Cajun, s. (kej'dzen; skoślawione Acadian) w stanie Louisiana osoba pochodzenia akadyjsko-francuskiego.

cajuput, s. (kej'dżepet; kej'ju mal. drzewo, piutki mal. biały) bot. w wsch.-ind. drzewo mirtowate czarnoból paperbark czyli white tree MELALEUCA LEUCADENDRON, z którego otrzymuje się olejek kajuputowy oil of cajuput OLEUM CAJEPUTI, środek leczniczy pobudzający, przeciwpazmatyczny i kojący.

cake, s. (kej) 1) pieczywo, tort, baba; 2) naleśnik, ob. pancake, z ros. blina; 3) cegiełka np. mydła; 4) placek cienki i twardy; 5) gw. Ang. półgłówek, głupiec; cakes and ale bogactwa tego świata, ptasie mleko, przysmak; one's cake is dough plan się popsuł, projekt się rozbił.

cake, vi. zbić się w twardą masę, (o miodzie) scurczyć się.

cake, vt. robić twarde placek.

cake urchin, (k. or'czyn) nazwa wielu płaskich szkarłupni, ECHINODERMATA, rzędu EXOCYCLIDA podrzędu OLYPEASTRINA.

cakewalk, s. (-'uok) popis taneczny murzynów amerykańskich z nagrodą w postaci tortu za najtrudniejsze kroki taneczne.

cakewalk, vi. wykonywać cakewalk, taniec jednej osoby polegający na chodzeniu w takt muzyki w kunstownych krokach tanecznych.

cakewalker, s. (-er) osoba wykonująca cakewalk.

calaba, s. (ke'laba, nazwa miejscowa) bot. kalaba, drzewo Indyj Zach. i Gujany CALOPHYLLUM CALABA Jacq., dające balsam podobny do kopaivianego ob. Copaiva; zwane także galba i Santa Maria tree.

Calabar, s. (-r) Kalabar, port w Negerii w Afr. Zach.; C. bean (k. bi'n) bot. bardzo trujące nasienie piennej fasoli PHYSOSTIGMA VENENOSUM Afr. podzw. stosowane w lecznictwie; c. ob. calabar.

calabash, s. (-sz) 1) bot. dynia, tykwa, szcz. mająca kształt brzuchoatej flaszki, jak Lagenaria, ob.; 2) ob. c. tree, owoc i drzewo; 3) naczynie na wodę zrobione ze skorupy dyni flaszkowej lub także na ten wzór z innego materiału.

calabash nutmeg, (k. not'meg) bot. podzw. drzewo z rodziny ANNONACEAE, MONODORA MYRISTICA Dunal, oraz jego owoc wielkości pomarańczy, z licznymi nasionami aromatycznymi, używanymi jak gałka muszkatołowa.

calabash tree, (k. tri) bot. 1) baobab; 2) CRESCENTIA CUJETE Linn. Amer. podzw.; twarda skorupa owocu służy za czerpaki, kubki itp.

calabazilla, s. (kelebazi'lia; calabaza hiszp. dynia, bania) bot. dzika dynia kalifornijska i amerykańska CUCURBITA FOETIDISSIMA Kunth.; z miąższu robią mydło,

bardzo długi korzeń używany jako okład przeciw hemoroidom.

calaber, calabar, s. (ka'labyr) pierwotnie rodzaj futerka wiewiórki z Kalabrii, obecnie siwej wiewiórki syberyjskiej.

calaboose, (kelabuz') gw. St. Zj. areszt, więzienie, ciupa, koza; ob. calabozo.

calabozo, s. (kalabo'zo, hiszp.) 1) więzienie, ciemnica, turma; 2) sierpak, noż ogrodniczy z zakrzywionym ostrzem.

calabresella, s. (kelabrese'la) gra w karty, bez kozery, kartami hiszpańskimi.

Calabrian, adj. (kalej'brien) kalabryjski, dotyczący Kalabrii.

Calabrian, s. Kalabryjczyk, Kalabryjka, osoba pochodząca z Kalabrii.

calabur tree, (kelabor tri; nazwa miejscowa) bot. kalabur MUNTINIA CALABURA, z rodziny ELAEOCARPACEAE; Meksyk i Amer. Płd.; jedwabiste włókno używane na powrozy, cenne drewno na klepki; zwany także silkwood.

calade, s. (kalej'd; fr.) skłon w maneżu przez który ujeżdża się konia galopem dla wyrobienia bioder.

Caladium, s. (kalej'diom) bot. obraznica, wieloletni rodzaj azjaty. i polinez. roślin obrazkowych o wielkich kłączowatych korzeniach, z kolbiastym kwiatostanem; C. COLOCASIA taro, ob.; także Cyrtospadix, ob.; ogr. każda ogrodowa odmiana rodzaju Cyrtospadix; także taro ogrodowe ob. elephant's ear b).

Calamagrostis, s. (kelamagras'tys) bot. trzcinnik, rozpowszechniony rodzaj wysokich traw przeważnie bezpożytecznych dla gospodarstwa; zwany także reed bent grass, small reed; lecz C. CANADENSIS Beauv., zwany bluejoint ob., ceniony w pni-zach. Amer. jako znakomita pasza.

calamender wood, (kelamen'dör

uid') cenne drewno wsch.-ind. drzewa DIOSPYROS HIRSUTA, dającego heban, skąd nazwa rzędu EBENALES.

calamariaceae, s. pl. (kalemej'-riej-si-i) paleobot. rodzina paleozoicznych paprotników, PTERYDOPHYTA, pokrewnych dzisiejszym skrzypom, EQUISETACEAE, które prawdopodobnie od nich pochodzą; główny rodzaj Calamites, ob.

calamariaceus, adj. (ez) paleobot. dotyczący tych paprotników paleozoicznych.

Calamariales, s. pl. (-liz) paleobot. rząd roślin obejmujący jedyną rodzinę CALAMARIAEAE.

calamarioid, adj. (-mej'rioid) paleobot. podobny do rodziny paprotników paleozoicznych.

calamary, s. (ka'lamejri) zool. głowonóg, kalamarnica LOLIGO VULGARIS, ob. squid.

calamiferous, adj. (kalamiferös) trzcinowy.

calamine, s. (ke'lamin, -majn) 1) min. a) kalamin, sylikoid grupy galmanu, H₂ZnSiO₄, zwany także galmanem krzemowym dla odróżnie-

nia odważniejszego technicznie spatu cynkowego czyli galmanu węglowego, t.5 c.w.-3.5; b) smitsonit, sylikoid, węgiel bezwodny $ZnCO_3$, wspomniany wyżej spat cynkowy, t. 5, c. wł. 4.1—4.5; do roku 1802 oba te minerały uważano za identyczne, po odkryciu różnic zapanowało rozróżnienie nazw jak wskazano powyżej, lecz jeszcze do tej pory w literaturze ang. węgiel nazywają calamine, a krzemień siliceous c., electric c. i hemimorphite; 2) hist. met. stop cynku, ołowiu i cyny dawniej używany do ochrony żelaza od rdzewienia.

calamine, vt. smarować żelazo stopem chroniącym od rdzy, ob. calamine, s. 2).

calamint, s. (-mynt) bot. mięta rodzaju CALAMINTHA; dzisiaj równoznaczne z Clinopodium, szcz. C. CALAMINTHA czyszcica; zwana także c. balm.

calamistral, adj. ob. calamistrum.

calamistrate, vt. (-mis'trejt) przest. zapiekać włosy żelazkiem.

calamistration, s. (-ej'szn) przest. zapiekanie włosów żelazkiem.

calamistrum, s. (-mistrum) pl. mistra, zool. grzebieniowaty narząd u śródstopia tylnych nóg pewnych pajaków, nawijają nim włókna swej przędzy, calamistral, adj. ('trel) zool. dotyczący tego narządu lub takiej pajęczyny.

calamite, s. (-majt) paleobot. każdy kopalny okaz rodzaju CALAMITES i pokrewnych.

calamitean, adj. (maj'tien) paleobot. dotyczący kopalnego okazu roślin paleozoicznych itp.

Calamites, s. (-maj'tiz) paleobot. rodzaj paleozoicznych kopalnych roślin przedstawiających szerokie, rowkowane łodygi z okółkami łodyżek; wiele tak zwanych rodzajów tej samej rodziny (CALAMARIA-CEAE) dziś już uważa się za liście, gałązki, części korzeni itp. przynależne do C.

calamitous, adj. (kale'mitös) 1) nieszczęsny, fatalny, sprowadzający nieszczęście; smutny, rozpaczliwy; 2) nieszczęśliwy, cierpiący.

calamitously, adv. (-li) nieszczęśliwie, złowieszczo, złowroźnie.

calamitousness, s. (-nes) nieszczęście, fatalność, dopust.

calamity, s. (kala'miti) 1) niedola, nędza; 2) nieszczęście, nieszczęśliwy wypadek, strata, katastrofa, klęska.

Calamus, s. (ke'lames) pl. -mi (-maj) 1) bot. trzcina, liczny rodzaj palm Azji podzwrotn.; lekkie i mocne łodygi używane na meble i rozmaite inne wyroby stanowią duży artykuł handlowy Indyi Wsch. pod nazwą rattan canes; grubsze pnie C. ROTANG dostarczają kijów zwanych Malacca canes; C. DRACO daje żywicę zwaną dragon's blood, ob.; 2) c. bot. tatarak zwyczajny sweet dragon ACORUS CALAMUS Linn i jego wonny korzeń, używany w lecznictwie przeciwko niestrawności i kolce (morszysku); 3) zool. c. dudka pióra ptasiego.

Calandridae, s. pl. rodzina wo-

czków zbożowych obejmująca rodzaje niszczące ziarno, szcz. CALANDRA z gatunkami CALANDRA GRANARIA corn weevil wólczek zbożowy i C. ORYZAE rice weevil wólczek ryżowy; według innej klasyfikacji C. nie stanowią oddzielnej rodziny, lecz zaliczają się do rodziny ryjkowców czyli sionków snoot beetles CURCULIONIDAE czyli RHYNCHOPHORA; wólczek zbożowy składa jajka dwa razy w ciągu jednego lata w ziarnach zboża a gąsienica wyżera miąższ ziarna.

Calandrinia, s. (kalendri'nia, od nazwiska szwajcarskiego botanika Jana Ludwika Calandriniego, 1703-1758) bot. liczny rodzaj ziół portulakowatych Amer. Pld. i Australji, czasem nad Pacyfikiem w St. Zi.

calangay, s. (kela'gej) zool. papuga biała (kakadu) na Filipinach.

Calanthe, s. (kalen'ti; kalos' gr. piękny, an'the gr. kwiat) bot. rodzaj nisko rosnących storczyków o kwiatach białych i różowych, rzadko żółtych; c. osobnik tego rodzaju.

Calappa, s. (kale'pa) zool. rodzaj skorupiaków (krabów, krótkoodwinkowców) morz podzwrotn., typ rodziny CALAPIDAE (-i'di); zwanych także box crabs.

calash, s. (ka'lesz; od słow. koło) 1) kolasa, kolaska, lekkie powóz na cztery osoby (prócz woźnicy na osobnym podniesionym kole), z buda i fartuchem do odkładania tak że może być używany jako powóz otwarty lub ukryty; ob. caleche; 2) buda powozu dająca się składać; 3) kapuza damska, noszona dawniej, dająca się pociągnąć na przód lub odrzucić w tył podobnie jak buda powozu.

Calathea, s. (kela'fia) bot. liczny rodzaj roślin przeważnie Amer. podzwrotn. z rodziny marantowatych, MARANTHACEAE z ogromnymi liśćmi znaczącymi pięknie różnymi barwami; c. osobnik tego rodzaju.

calathidium, s. (kale'jidium) pl. -dia, calathide (ke'la'jid) bot. kossyk, ob. anthidium.

calathus, s. (kala'zes) pl. -thi ('zaj) hist. kl. kossyk w kształcie wazy, szcz. na robotki ręczne; w szt. p. często symbol panieństwa.

Calaveras skull (kelawej's skół) czaszka ludzka, przedstawiona przez prof. J. W. Whitneya jako wykopalisko znalezione w r. 1866 w powiecie Calaveras w Kalifornii w złotoznym żwirze trzeciorzędu; autentyczność tego wykopaliska jest bardzo wątpliwa, bo jeżeli czaszka należała istotnie do zwiru, w jakim była znaleziona, stanowiłaby nieoczekiwane stare dowody istnienia na ziemi człowieka tak wysoko rozwiniętego.

calaverite, s. (kalawej'rajt, -wej) min. kalaweryt. AuTe, błyszczący telurowy, t. 2.5, c. w. 8.35.

calcaneal, calcanean, adj. (kelkej'-ni-el, -en) anat. dotyczący kości piętowej czyli odstrzałkowej, piętowej.

calcaneo-, przedr. ('-ni-o) anat. piętowo-, w zestawieniach np. c. navicular piętowo-łódkowaty; c. cuboid piętowo-sześcienny itp.

calcaneum, s. ('ni-om) anat. kość piętowa czyli odstrzałkowa człowieka; u niższych kręgowców kość strzałkowa, FIBULARE; u ptaków wyrostek na górnej tylnej części kości stępowo-śródstopowej.

calcephane, s. (kelkej'fanit) petr. kalkafanit, odmiana diabazy (gruboziarnistych bazaltów) wykazująca drobne ziarnka węgla wapienia wrosłe w zieloną masę skały.

(I) calcar, s. (kel'kar; calx i. ostroga, np. koguta) pl. calcaria (kelkej'ria) 1) anat. skrót za C. AVIS ptasia ostroga, ptasia stopka, ob. hippocampus minor i skrót za C. FEMORALE, ob.; 2) bot. ostrożka u dołu płatka lub działki kwiatu; 3) zool. ostroga lub wyrostek podobny do ostrogi, szcz. u ptaków na nodze lub na skrzydle wyrostek nie będący zakończeniem palca; u nietoperzy wyrostek kości piętowej służący do podtrzymywania błony między nogą a ogonem; u owadów kołec u końca pieszczeli; u żab szczątkowy palec dodatkowy, ob. prehallux.

(II) calcar, s. (od calcaria wapienarka) 1) w hucie szkła rodzaj pieca, w którym materiał na szkło poddaje się prażeniu i zwapnieniu, zanim rozpocznie się topienie na szkło; 2) met. huk lub piec do wyżarzania.

calcarate, -d. adj. (-ejt, ej'tyd) zaopatrzony w ostrożkę.

Calcarea, s. pl. (kalkej'ri-a) zool. gąbki wapienne, dział gąbek sponges SPONGARIA, o szkieletie składającym się z igieł wapiennych.

calcareo-, przedr. (kelkej'rio-) wapienno-.

calcareous, adj. ('riös) 1) składający się z wapienia lub węgla wapienia, zawierający wapiń lub węgiel wapienia; 2) rosnący na wapienistym gruncie; c. sinter martwica wapienna, trawertyn, ob. travertine; c. spar kalcyt, ob. calcite.

calcariform, adj. (kelka'riform) mający kształt ostrożki.

calcarine, adj. (kel'karajn, -ryn) anat. dotyczący ptasiej ostrogi czyli ptasiej stopki; c. fissure anat. szczelina ostrogi ptasiej.

calcarone, s. (kalkarone) prymitywny piec używany w Sycylii do wypalania wapienka w celu wydobycia zawartej w nim siarki.

calceated, adj. part. (-yd) obuty, trzewikowy.

calced, adj. (kelst) obuty; r. c. Carmelite karmelita trzewikowy.

calceiform, adj. (kel'seiform) bot. pantofelkowy, mający kształt pantofelki, jak np. wargę kwiatu pewnych storczyków, ob. calceolate.

Calceolaria, s. ('si-olej'ria) bot. 1) liczny rodzaj roślin z rodziny fiołkowatych, VIOLACEAE, rzędu ściennych PARIETALES o nitych kwiatach; 2) rodzaj TAGELIA rodziny trędownikowatych, SCROPHULARIACEAE, rzędu rurkowatych, TUBIFLORAE; ogr. wiele gatunków ogrodowych rodzaju TAGELIA, uprawianych pod nazwą: pantofelnik o płatkach wypukłych i pokrapianych rozmaitemi kolorami.

Calchaquis, s. pl. (kalca'kis) hist. amer. szczep plemienia kiczuańskich Indian o kulturze odziedziczonej po Inkasach, zamieszkujący ptn. zach. Argentynę za czasów przybycia zaborców hiszpańskich; ob. **Quichuan**.

calci-, przedr. (ke'si-) 1) wapienno-; 2) chem. wapno-.

calcic, adj. (-k) 1) wapienny; 2) chem. wapienowy; **c. hypochlorite** chlorek bielący.

caliculous, adj. (kelsi'kolós; calx i. wapno, colere i. mieszkac) biol. żyjący lub przebywający w wapiennych gruntach lub skałach.

calciferous, adj. ('ferós; fero i. noszę) 1) wytwarzający lub zawierający kalcyt lub węglan wapnia; 2) geol. C. dotyczący amer. okresu geologicznego wapiennego; 3) zool. zawierający lub wytwarzający wapienne igiełki jak pewne gruczoły w przewodzie przelykowym dżdżownicy.

Calciferous, s. geol. amer. okres wapienny w grupie paleozoicznej równoległy z eur. dolnym sylurem.

calcific, adj. ('-fik; facere i. robić) wytwarzający wapno, szcz. zool. dotyczący części jajowodu która wytwarza skorupę jaja u ptaków i gadów.

calcification, s. (ke'sifikej'szyn) 1) wapnienie, zaprawienie substancją wapienną np. w niektórych rodzajach skamienia (petryfikacji); szcz. a) med. wapieniste wyrośnięcie tkanek itp.; b) fizjol. gromadzenie się soli wapiennych w tkankach chrząstki przygotowujące jej skostnienie, ob. **ossification**; 2) część zwapniona np. chrząstka kostna.

calcified, ('-sifajd) zwapniony, zaprawiony wapnem; **c. cartilage** anat. i zool. chrząstka kostna, **OS-SINEUM**, zawierająca pewną część wapna; stanowi kośćce wielu niższych kręgowców np. ryb chrząstkoszkieletowych **ELASOBRANCHII** czyli **SELACHII**; u wyższych przeważnie zastąpiona przez prawdziwą kość.

calcify, vi. kamienieć, skamienieć, zwapnieć, zamienić się w wapno.

calcify, vt. zwapnić, przemienić w wapno, zmienić w kamień.

calcimine, s. (ke'simajn, -min) wapno do bielienia ścian itp.).

calciminer, s. (-r) kto lub co bieli (ściany itp.).

calcinate, vt. (ke'sinejt) r. ob. **calcine**.

calcination, s. (ke'sinej'szyn) 1) wapnienie, zwapnienie, prażenie; 2) wynik prażenia, przedmiot wypalony; 3) zool. ostatni okres choroby **calcino**, ob.

calcinator, adj. (kelsi'netori) przeznaczony do wypalania.

calcinator, s. naczynie w którym się wypala.

calcine, s. (ke'sajn, -syn) przedmiot wypalony, rzecz wyprażona.

calcine, vi. zwapnieć, spowieć, spalić się na proch.

calcine, vt. 1) wypalać, prażyć, popieścić, spalać na proch; przen. oczyszczać ogniem; 2) utleniać, zmieniać

na wapno; **calcined cocoon** (jedwabnictwo) kokon, w którym poczwarka uschła na proch.

calcino, s. (kalci'no) wet. choroba jedwabników spowodowana przez grzybki pasorzytnice **BOTRYTIS BASSIANA** i **B. TENELLA**, zmienna czerwonym zabarwieniem poczwarki, która w ciągu mniej więcej doby ginie, poczem usycha pokryta wapienną powłoką.

calcite, s. (ke'sajt) min. kalcyt, węglan wapnia CaCO_3 , bardzo ważny minerał pod względem naukowym, t. 3. c.w. 2.6—2.8; także **calc-spar** i **calcareous spar**.

calcitic, adj. (kelsi'tik) min. kalcytowy.

calcitrant, adj. (ke'sitrent; calcitrare i. kopać r. kopający, wierzgający; oporny, uparty.

calcitrate, vi. (-trejt) kopać, wierzgać.

calcitrate, vt. kopać.

calcitration, s. (-tej'szen) kopanie, wierzganie.

calcium, s. (-sjom) chem. wapń, pierwiastek chemiczny, znak Ca, c. at. 40.07, liczba atomowa 20; w przyrodzie samodzielnie nie występujący; sole wapienne są zawarte we wszystkich wodach naturalnych i w przeważnej liczbie roślin i zwierząt; c. jest dwuwartościowy.

c. carbide, (k. karbajd) chem. węgiel wapnia, karbid, CaC_2 , używany do oświetlenia acetylenowego.

c. carbonate, (k. kar'bonejt) chem. węglan wapnia, CaCO_3 .

c. chloride, (k. klo'rajd) chem. chlorek wapienny CaCl_2 , ciało stałe, porowate i wysoce higroskopijne, stąd używane do pochłaniania wilgoci lub odwadniania gazów i cieczy.

c. fluoride, (k. flu'orajd) chem. fluorek wapienny, CaF_2 , w naturalnym stanie zawarty w fluorycie, w kościach, w emalii zębów itd.

c. hydroxide, (k. hajdrak'sajd) chem. wodorotlenek wapnia, Ca(OH)_2 , **slaked lime** wapno gaszone.

c. oxide, (k. ok'sajd) chem. tlenek wapnia, CaO , **quick lime** wapno palone.

c. phosphate, (k. fas'fejt) chem. fosforan wapnia, również ortofosforan wapienny $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$ (główny mineralny składnik kości).

c. sulphate, (k. suł'fejt) chem. siarczan wapnia, CaSO_4 , w przyrodzie w stanie bezwodnym jako kamień trzewiowy czyli anhydryt, **anhydrite**, lub w związku z wodą jako gips, $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$, **gypsum**.

calcographer, s. (kelka'grefer) artysta malujący kredką i pastelami.

calceographic, adj. (keł'gokre'fik) szt. p. wykonywany kredką lub pastelami, kredkowy, pastelowy.

calceography, s. (kelka'grefi) szt. p. sztuka malowania kredką lub pastelami.

calcomalachite, s. (kelkome'lakajt) min. malachit wapienny, malachit z przymieszką gipsu.

calcsinter, s. (kelk'sinter) min. martwica wapienna, trawertyn (wa-

pniak porowaty, gąbeczasty, ujawniający częstokroć budowę inkrustowanych mchów, łądyg, liści).

calc-tufa, -tuff, (-tufa, tuf') min. wapień komórkowy, trawertyn, bardzo porowaty wskutek przeciekania wody.

calculability, s. (kel'kiulabi'liti) 1) obliczalność, możność obliczenia lub wyliczenia; 2) spolegliwość, pewność, odpowiedzialność.

calculable, adj. (kel'kjulejbi) 1) obliczalny, dający się obliczyć; 2) spolegliwy, na czym można polegać, pewny, na co można liczyć.

calculary, adj. (-leri) med. dotyczący kamienia, **calculus**, ob.

calculate, vi. (-lejt) 1) wyliczyć, obliczyć, kalkulować; 2) polegać na czym, zdawać się na co, liczyć na co; spuszczać się na co, na—upon lub on.

calculate, vt. kalkulować, obliczać cyfrowo, rachować, oceniać, wyceniać, zestawiać liczby; 2) astron. i astrol. obliczyć czas i okoliczności ruchów ciał niebieskich, np. zaćmienie, horoskop itp. albo w przyszłości albo w przeszłości; 3) przest. kalkulować, zamierzać, robić plany; 4) St. Zj. oczekiwać czegoś, spodziewać się czegoś; myśleć; 5) ułożyć sobie w pewnym zamiarze, przygotować np. konstytucję.

calculated, adj. part. (-yd) 1) obliczony, wyliczony, wypracowany za pomocą rachunków; 2) przystosowany za pomocą obliczeń do pewnego celu; 3) wyrachowany, obliczony na pewien skutek lub na pewną reakcję; mający prawdopodobnie wywołać pewne następstwa (zamierzone lub nie), zdalny lub odpowiedni do spowodowania takich następstw.

calculating, adj. (-in-) umiejący obliczać, obliczający liczbowo, kalkulujący, znający się na rachunkach; 2) rozważający z góry, przebiegły, wyrachowany, obliczający następstwa, ostrożny, przeorny, kombinujący; **c. machine** maszyna do rachowania.

calculation, s. (szn) 1) obliczanie, obliczenie, ocena, zestawienie, rachunek; 2) przypuszczalny wynik obliczenia, przepowiednia.

calculative, adj. (-tyw) rachunkowy, kalkulacyjny, wymagający obliczenia; oddany rachunkom.

calculator, s. (-ter) 1) osoba obliczająca, rachmistrz (m), rachmistrzini (f); 2) maszyna rachunkowa; 3) książka z tabelkami gotowych obliczeń.

calculatory, adj. (-tori) obliczający, dotyczący obliczeń.

calculiform, adj. (kel'kjuliform') 1) mający kształt kamienia, kamyka lub ziarna piasku.

calculus, adj. (-kjulös) 1) kamienny, kamienisty, twardy jak kamień; zwirowaty; 2) med. spowodowany obecnością kamienia lub kamieni, **calculus**; **c. disorder** kamień, kamyk, kamyczek, piasek, **MORBUS CALCULOSUS**, **LITHIASIS**; **c. person** osoba cierpiąca na kamienie.

calculus, s. (-kjules) pl. -li (keł-

kulaj) 1) kamień, kamyk, kamy-czek, piasek, twardy osad tworzący się w którejkolwiek części ciała, szcz. w narządach zbiorniczych i w przewodach wiodących do nich; np. biliary calculi kamienie żółciowe gall stones CALCULI PELLEI czyli CHOLELITHIASIS; renal calculi kamyki nerkowe; urinary c. kamyki moczowe itd.; 2) mat. metoda analizy matematycznej, w szcz. differential c. rachunek różniczkowy, integral c. rachunek całkowy; 3) log. dedukcja z przesłanek wyrażona i traktowana algebraicznie; 4) przest. kalkulacja, obliczenie.

caldarium, s. (keldejriom) pl. -ria (-ria) gorąca izba w suchej łaźni starożymskiej.

caldera, s. (keldejra; hiszp. kocioł) geogr. fiz. a) wielki krater zazwyczaj otwarty z jednego boku, utworzony przez gwałtowny wybuch; b) krater utworzony przez stopienie wnętrza i zapadnięcie wierzchołka wulkanu.

caldron, caldroun (kołdryn) 1) wielki kocioł lub wielka kadź; 2) coś podobnego do ogromnego kotła.

caldron, caldroun, vt. r. umieścić w wielkim kotle.

calèche, s. (kalesz'; fr.) 1) kolasa, ob. calash szcz. na kontynencie Europy; 2) Quebec dwukółowy pojazd z budą do składania.

Caledonia, s. (kalido'nia) starożyńska nazwa Szkocji, jeszcze używana w poezji lub w krasomówstwie.

Caledonian, adj. (-njen) szkocki; C. brown farb. stały, naturalny barwnik zawierający tlenki manganu i żelaza, w stanie surowym rudobrazowy, w stanie palonym prawie czarny; C. Channel Kanał Kaledoński, w Szkocji Pn., łączący Morze Ptn. z Atlantykiem, 70 mil amer. (98 km.); C. folding geol. kaledońska faza górotwórcza z grupy paleozoicznej przez Norwegię, Szkocję do Irlandii i przez Walie, Ardeny, Turyngię, Harc. Morawy do Polski; C. sea hist. Morze Kaledońskie, dawna nazwa części oceanu od Szkocji do Hebrydów.

Caledonian, s. 1) Szkot; 2) pl. taniec podobny do kadryla.

caledonite, s. (ke'lidonajt') min. kaledonit, klasa gipsowców, zasadowy siarczan miedzi i ołowiu (Pb-Cu)SO₄·(PbCu)(OH)₂.

calefacient, adj. (-fej-szent) rozgrzewający; s. apłęk rozgrzewający.

calefaction, s. (-fek'szyn) rozgrzanie, ogrzanie, fiz. i przen.

calefactive, adj. (-fek'tiw) rozgrzewający, ogrzewający, fiz. i przen.

calefactor, s. (-fek'ter) osoba paląca w piecu; calefaktor, w średnich wiekach uczeń klasztoru pełniący tę funkcję w zamian za bezpłatne utrzymanie i naukę.

calefactory, adj. (-fek'tori) ogrzewający, wytwarzający ciepło.

calefactory, s. 1) w klasztorze pokój ogrzewany służący za rozmównicę; 2) metalowa bania z gorącą wodą, stawiana na ołtarzu w zimne dni dla księdza do ogrzania rąk.

calefy, vi. (ke'lifaj) rozgrzewać się, fiz. i przen.

calefy, vt. rozgrzewać, zagrzewać, fiz. i przen.

calendar, s. (ka'lender) kalendarz 1) system liczenia czasu; 2) tabelaryczny spis dni roku, tablica lub książka zawierająca spis dni tygodnia i miesiąca, patronów każdego dnia, fazy księżyca itp.; 3) przest. wzór, przykład, ideał; 4) spis rzeczy, osób, wypadków, w szcz. spis świętych patronów, pr. kalendarz spraw sądowych, spis spraw wyznaczonych na sesję sądową; hunters' c. kalendarz myśliwski, określający czas dozwolonego polowania i czas ochrony, open season i closed season na poszczególne gatunki zwierzęcy w określonych okęgach.

Kalendarz rzymski pierwotny:

1) Martius	31	6) Sextilis	30
2) Aprilis	30	7) September	30
3) Maius	31	8) October	31
4) Junius	30	9) November	30
5) Quintilis	31	10) December	30

razem dni 304.

Król Numa Pompiliusz celem wypełnienia roku słonecznego dodał miesiąc jedenasty i dwunasty: Februarius i Januarius, a w 452 przed nar. Chr. decemwirowie te dwa miesiące przestawili co do następstwa i umieścili je na początku roku, wskutek czego cztery ostatnie miesiące noszą mylne nazwy, jakie zachowały po dzień dzisiejszy. W roku 46 przed Chr., gdy błąd (ob. year) doszedł do 87 dni, Cezar zreformował i przy tej sposobności nazwał Quintilis swoim imieniem Julius. Cezar Augustus dodał drobne zmiany i nadał przy tej okazji swoje imię miesiącowi Sextilis, przedłużając go o jeden dzień, aby nie był krótszy niż miesiąc Cezara. Kalendarz rzymski wyglądał po tych przeobrażeniach tak:

1) January	31	styczeń
2) February	28 (ob. leap year)	luty
3) March	31	marzec
4) April	30	kwiecień
5) May	31	maj
6) June	30	czerwiec
7) July	31	lipiec
8) August	31	sierpień
9) September	30	wrzesień
10) October	31	październik
11) November	30	listopada
12) December	31	grudzień

i tę formę do dnia dzisiejszego zachował. Kalendarz juliański, tak zwany po Juliuszu Cezarze, przetrwał w całym świecie cywilizowanym bez zmiany przeszło 16 wieków do roku 1582, kiedy po przygotowaniu synodzie niemieckim i t. d. papież Grzegorz XIII sprostował nagromadzony przez lata błąd (ob. year) przez opuszczenie 10 dni od 4 do 14 października 1582 i przedłużył (ob. leap year) długość roku z dni 365,245 na 365,25. Od tego roku juliański nazwano rokiem starożytnym (st. st.), old style (O.S.), a rok gregoriański nowego stylu, new style (N.S.) Nowy styl przyjęto w Rzymie natychmiast i po 4-ym października nastąpił 15-y październik 1582; tego samego roku we Francji po 10-ym grudnia nastąpił 20-y. Katolicka część Szwajcarii,

Niemiec i Niderlandów przyjęły nowy styl w 1583, Polska w 1586, Węgry 1587, protestanckie Niemcy, Niderlandy i Dania 1700, prot. Szwajcaria 1701; w Anglii w roku 1752 po 2-im wrześniu nastąpił 14-ty, a równocześnie Nowy Rok przeniesiono z 25-go marca na 1-y stycznia Calendar Amendment Act czyli Lord Chesterfield's Act; w St. Zj. zmieniono styl w r. 1817; carat rosyjski wyrwał przy starym stylu do końca a Sowiety wprowadziły nowy styl 14-go lutego 1918; Grecja 1-go marca 1923; rok juliański w dalszym ciągu utrzymuje się w życiu religijnym KW., przy czym różnica dat wynosiła w w. XVI 10 dni, w XVI 11, w XVIII 12, w XIX 13, w XX 14.

Kalendarz starogrecki

(miesiące odpowiadają naszym)

1) Gamelion	30
2) Anthesterion	29
3) Elaphebolion	30
4) Munychion	29
5) Thargelion	30
6) Skirophorion	29
7) Hekatombaion	30
8) Metageitnion	29
9) Boedromion	29
10) Pyanepsion	29
11) Maimakterion	30
12) Poseideon	29

Kalendarz żydowski

(3760 lat i 3 miesiące przed nr. Chr.) (rozpoczynający się tedy w jesieni)

1) Tiszri	30
2) Marcheswan	29
3) Kislew	30
4) Tebet	29
5) Sebat	30
6) Adar	29
Wędar	29 miesiąc przestępny
7) Nisan	30
8) Ijar	30
9) Siwan	30
10) Tamuz	29
11) Ab	30
12) Elul	29

a w czasie niewoli babilońskiej: 1) Nisan . . . 12) Adar.

Kalendarz mahometański

(od 16-go lipca 622, nazajutrz po ucieczce Mekki do Medyny)

1) Muharram	30
2) Safar	29
3) Rabiul' -Awa'	30
4) Rabiul' Achir	29
5) Dżuma dal Ula'	30
6) Dżuma dal Uchra'	29
7) Ra' dzab	30
8) Szaban	29
9) Ramazan	30
10) Szawal	29
11) Zul-o-da'	30
12) Zul-Hidża'	29 (przestęp. 30)

Kalendarz Rewolucyjny Francuski (od 5 paźdz. 1793 do 31 gr. 1905) (Nowy Rok 22 września)

jesień: Vandémiaire, Brumaire, Frimaire, zima: Nivose, Pluviose, Ventose, wiosna: Germinal, Floréal, Prairial, lato: Messidor, Thermidor, Fructidor (wa' demier', brumer', trimer', niwoz', plüwioz', wa' toz' żerminal', floreal', prerial', messidor', termidor', fruktidoor') każdy po 30 dni (a trzy dekady) oraz 5 dni świątecznych od 17 do 21 września: Sans-culottides.

Proponowany kalendarz zreformowany

(Nowy Rok przypada zawsze na niedzielę)

Styczeń 31, Luty 30, Marzec 30
Kwiecień 31, Maj 30, Czerwiec 30,
Lipiec 31, Sierpień 30, Wrzesień 30,
Październik 31, Listopad 30, Gru-
dzień 30

po grudniu corocznie year day, dzień doroczny, a w rok przestępny po czerwcu leap day czyli June L.; oba te dni stanowią dodatkową sobotę, extra Saturday, ponieważ ostatni dzień każdego kwartału przypada na sobotę.

calendar, vt. układać kalendarz, rejestrować, spisywać wypadki, świętych patronów, dokumenty itp.

calendarer, s. (-er) osoba układająca kalendarz.

calender, s. (ke'lender) 1) (od pers. kalandar) wędrowny derwisz żyjący z jałmużny; 2) (od ł. cylindrus) magiel do prasowania, gładzenia lub marszczenia sukna, płótna, papieru; 3) (od calendar, vt.) przest. osoba układająca kalendarz.

calender, vt. prasować, gładzić lub marszczyć (sukno, płótno, papier) między płytami albo między wałkami; ob. water, vt. 3).

calepdrie, -al, adj. (kelen'drik, -i) dotyczący maglu do gładzenia itp. sukna, płótna, papieru.

calends, kalends, s. pl. (ke'lendz) 1) CALENDÆ, pierwszy dzień miesiąca starorzymskiego; 2) w kalendarzu żydowskim pierwszy dzień nowiu; 3) przest. pierwsze dni, początek; 4) r. kalendarz, spis, rejestr; 5) przest. przepowiednia.

Calendula, s. (kalen'djula) bot. nogietek, rodzaj roślin z rodziny złożonych, COMPOSITÆ; c. osobnik tego rodzaju, pot. marigold.

calendulin, s. (-in) chem. żywica nogietka, identyczna z basoryną ob. bassorin.

calenture, s. (ka'lenczör) 1) hlst. med. dawna nazwa gorączki podzwrotnikowej, przegrzanie, choroba spowodowana przez działanie zbyt-
niech upałów; zapal.

calenture, vi. 1) przest. mieć gorączkę; 2) poet. majaczyć.

calescence, s. (kales(ens) rozpale-
nie, rozgrzanie.

calescent, adj. (-ent) rozgrzewa-
jący się.

calf, s. (ka'f) 1) cielę, cielak, cielę, młode czworonogów rodziny BOS, oraz słonia, nosorożca, hipopotama, łosia, wieloryba; u bydła domowego (m) byczek young bull, (f) jałówka heifer; 2) skóra cielęca; 3) mała wysepka położona obok większej np. Calf of Man w Kanale Rękawkowym; 4) kawał kry oderwany od góry lodowej; 5) cielę (o człowieku) głupiec; 6) (od isl. kalfi) lydka, podudzie (czyt. pod-
udzie), część nogi od kolana do kostki.

c. love, (k. low) pot. cielęce zaloty, romans niedorostków.

calf's foot, (-fut) bot. obrazek

plamisty cuckoopint ARUM MACU-
LATUM Linn.

calf's foot-jelly (-dżeli) kuch. różki cielęce, studzienina, galareta cielęca.

calfskin, s. (ka'fskin) cielęca skórka, lepsze gatunki skórki robione ze skóry cielęcą.

calfs'-tongue molding lub moulding, (ka'fs'tag moldin) bud. gzyms mający na powierzchni szereg zgrubień przypominających wygląd ozorków cielęcych.

caliatur wood, (keliatu' uud) czerwone drewno wsch.-ind. podobne do sandałowego ale pochodzenia nie stwierdzonego.

Caliban, s. (ke'liben) postać z „Tempest” Szekspira i z „Caliban upon Setebos” Browninga, typ człowieka dzikiego i znikczemniatego.

Calibanism, s. (-izm) światopogląd człowieka dzikiego i znikczemniatego.

caliber, calibre, s. (ke'libr) 1) kaliber, woj. średnica kuli lub innego pocisku, średnica lufy wyrażona o armatach w calach, o broni ręcznej w setnych cala; mech. średnica otworu wywierconego rury lub cylindra; wzorzec; 2) przest. stopień towarzyski, ranga, stanowisko; 3) jakość, stopień doskonałości, moralna miara; 4) pl. ob. calipers; sliding c. sprawdzian ruchomy (rozsuwalny), także slide gauge miara rozsuwalna.

calibrate, vt. (ejt) kalibrować, wzorować; calibrated chain łańcuch kalibrowany (dokładnie wykonany); c-d dial skala.

calibration, s. (ej'szn) kalibrowanie, wzorowanie.

caliche, s. (kalicze; hiszp.) min. osad mineralny, szcz. 1) rodzimej saletry chilijskiej o zawartości 50 do 75% azotanu sodu; 2) wapienka zawierającego złoto, w stanie Arizona.

calico, adj. (ke'liko) kalikotowy, katunowy, dawniej cycowy; gw. St. podobny do tkaniny bawełnianej z deseniami np. o koniu znaczoneym łatami.

calico, s. kalikot, katun, dawniej cyc, tkanina bawełniana pierwotnie (od 1831) sprowadzana do Eur. z Indji Wsch., następnie wyrabiana w Eur.; biała—szyrtng; barwiona z deseniami—kalikot; brunatna lub naturalna—nanking; 2) bot. choroba tytoniu, ob. mosaic disease; 3) pot. i gw. St. Zj. spodniczka, fartuszek (w znaczeniu: kobieta, dziewczyna), to run after calicoes uganiać się za spodniczką, za fartuszkami.

c. aster bot. amer. aster ASTER LATRIFLORUS o kwiecie z łatami fioletowymi i żółtymi.

c.-back, s. (k. bek) zool. 1) ob. c. bass; 2) ob. turnstone; 3) pluskwiak MURGANTIA HISTRIONICA szkodnik kapusty i innych roślin, zwany także c. bug, harlequin cabbage bug.

c. bass (k. bes) zool. jadalna ryba słodkowodna POMOXIS SPA-
ROIDES w dolinie Mississippi i we

wsch. St. Zj.; zwany także straw-
berry bass.

c. bush, bot. St. Zj. wawrzyn górski mountain laurel KALMIA LATIFOLIA Linn., zwany także c. flower, c. tree.

c. marble min. druzgot marylandzki, używany do ozdobnych budo-
wli.

c. printing drukowanie deseni na
katunie.

calicular, caliculate, adj. 1) do-
tyczący kubka, podobny do kubka; 2) niewłaściwie zamiast calycular, calyculate, ob.

caliduct, s. (kelidukt) rura pod-
ziemna na gorące powietrze do
ogrzewania.

California, s. (kelifor'nja) Kali-
fornia, jeden ze Stanów Zj., drugi
z rzędu najrozleglejszy, w Unii od
9-go września 1850; adj. kalifornij-
ski; C. bay laurel lub bay tree ob.
C. laurel; C. bluebell, bot. różnie-
lica błękitna ob. baby blue-eyes;
c. cedar, bot. sekwoja redwood
SEQUOIA; C. clover bot. lucerna
kolczasta ob. bur clover; C. coffee
bot. szklak dający CASCARA
SAGRADA ob. cascara buckthorn;
C. condor zool. kondor kalifornij-
ski, bardzo wielki ptak drapieżny
pln. amer. z rodziny (tak samo
jak prawdziwy kondor) CATHAR-
TIDÆ; obecnie całkowicie wytopio-
ny, prawdopodobnie skutkiem ży-
wienia się mięsem, zatrutym w celu
tępienia wilków; C. fan palm bot.
kalifornijska palma wachlarzowa
NEOWASHINGTONIA FILAMEN-
TOSA Połd. i Dolnej Kalifornii; C.
fever bush ob. bear brush; C.
fuchsia, (k. fusza) fuksja kalifor-
nijska, roślina rodzaju ZAUSCHNE-
RIA z rodziny ONAGRACEÆ rze-
du mirtowych MYRTALES o czer-
wonych kwiatach podobnych do
fuksji; C. grease-wood, (k. gr's-
uud) komosa kalifornijska ALLEN-
ROLFEA OCCIDENTALIS, krzew z
rodziny komosowatych rosnący na
gruntach alkalicznych Kalifornii,
gdzie zimową porą służy do pasze-
nia bydła; C. holly ob. toyon; C.
hyacinth ob. Hookera; C. Jack gra
w karty podobna do seven-up; C.
laurel (k. lo'el) wawrzyn kalifor-
nijski UMBELLULARIA CALIFOR-
NICA Nutt., C. bay tree; C. olive
ob. mountain laurel 2), sassafras
laurel; spice tree; C. lilac ob. blue
myrtle 1); C. live oak, (k. lajw'ok)
dwa gatunki drzew kalifornijskiego:
1) QUERCUS AGRIFOLIA Née. ob.
encina; 2) QUERCUS CHRYSO-
LEPIS Liebm. ob. maui oak; C.
maybush, ob. toyon; C. mountain
holly wiecznie zielony szklak
RHAMNUS CROCEA Nutt.; C. nut-
meg cis kalifornijski TUMION CA-
LIFORNICUM Greene z rodziny
cisowatych TAXACEÆ rzędu ciso-
wych TAXALES o zapachu ter-
pentyny; C. olive ob. C. laurel; C.
onyx, min. bursztynowa lub bruna-
tna odmiana aragonitu (prawdziwy
onyks jest zaś odmianą chalcedo-
nu); C. peppergrass wsch.-ażj. rze-
zucha BRASSICA JAPONICA Lieb.
hodowana w St. Zj. w wazonkach;
C. pepper tree peruwiańska pista-
cja mastyksova; C. pitcher plant

ob. *Chrysamphora*; *C. poppy* maczyplon, każdy gatunek czerwono kwitnących maków kalifornijskich, ob. *Eschscholtzia*; *C. post cedar* kadziłowy cedr ob. *LIBOCEDRUS DECURRENS* Torr.; *C. soaproot* ob. *amole*; *C. swampy pine* ob. *bishop's pine*; *C. vulture* ob. *C. condor*; *C. woodpecker* zool. dzięcioł kalifornijski *MELANERPES FORMICIVORUS BAIRDI*, wybrzeża zach.-amer., znamieny tym że wykłuwa otwory w korze drzew i zatyka je małymi żółędziami; *C. yellow bells* bot. dzwonki kalifornijskie *EMMENANTHE PENDULIFLORA*, zwane także *whispering bells*.

Californian, adj. (-njen) kalifornijski.

Californian, s. Kalifornijczyk (m) Kalifornijka (f).

californite, s. (-najt) min. kalifornit, zielona odmiana nieforemna wezuwianu, $H_2Ca_{1-2}AlSi_3O_{10}$; t.6.5, w.3.4.

caliga, s. (ke'liga) 1) hist. kl. kaliga, but wojskowy z grubą podszewką, noszony przez żołnierzy starożytnych aż do rangi centuriona włącznie; 2) hist. kość ciżmy lub skarpetki noszone przez biskupa lub opata-infulata.

caligate, adj. (-ejt) obuty w kalige, noszący ciżmy biskupie.

caligate, s. kość biskup lub opat-infulat.

caligated, adj. (-yd) zool. mający piótkę pokrytą rogową płytką, o ptakach, ob. *laminipilaris*.

caligation, s. (-szen) przest. zamknięcie wzroku, mglistość.

caliginosity, s. (kelidżina'siti) przest. zamknięcie wzroku.

caliginous, adj. (-nös) przest. mający wzrok zamglony.

caliginously, adj. (-ii) mgliście jak przez mgłę.

caliginousness, s. (-nes) przest. mglistość wzroku.

caligo, s. (kalaj'go) med. zamglenie, zmętnienie wzroku.

calipash, s. (ke'lipesz, kelipesz') część zółwia najbliższa górnej skorupy, zawierająca tłusta zieloną substancję żelatynową cenioną jako przysmak.

calipee, s. (ke'lipi, kelipi') część zółwia przytwierdzona do dolnej skorupy, zawierająca tłusta żółtą substancję żelatynową, cenioną jako przysmak.

caliper, **calliper**, s. (ke'lip'er) cyrkiel do mierzenia średnicy rur itp., zazwyczaj krzywonogi, na zawiasie lub na sprężynie, czasem miarka składająca się z dwóch deszczulek z których jedna posuwa się; do obliczania ułamków podziałki: noniusz.

caliper, **calliper**, vt. mierzyć średnicę rury itp.

caliperer, **calliperer**, s. (-er) osoba mierząca takim przyrządem.

caliper gauge, **cal**, (k. go'dż) gotowa miarka na pewną ustaloną objętość lub średnicę.

caliper rule, **call**, (k. ruł linijka z podziałką mierniczą połączoną z

drugą do przesuwania do użytku biurowego).

caliph, **calif**, s. (ka'lif; ar. następca) kalif, następca Mahometa; pierwsi kalifowie: Abu Bekr, Omar, Otman i Ali, po nich Ommiadowie (661-750), następnie Abbasydzi, z których ostatni zamordowany w 1258; w Kordowie zachodni kalifat 756-1031, w w. XVI sułtan turecki objął ten tytuł i posiadał go do utworzenia republiki tureckiej w 1922; obecnie do tytułu kalifa rości sobie prawa Arab Ibn Saud, władca Saudi i Hejdzazu.

caliphal, adj. (-el) kalifowy.

caliphate, s. (-ejt) kalifat, godność kalifa, naczelna władza kościelna Islamu; obecnie opróżniony.

Calippic, adj. ob. **Calippic**.

calisaya bark, (kelise'ja bark) apt. rodzaj kory peruwiańskiej, otrzymywany z drzewa *CINCHONA CALISAYA* Wedd., zawierający najmniej 2% chininy, ob. *Peruvian bark*.

calisthenic, **call-**, adj. (kelis'te'nik) dotyczący kształcenia piękności i siły ciała.

calisthenic, **call-** s. pl. (kallos' gr. piękny, sthe'nos gr. siła) gimnastyka, nauka i praktyka kształcenia siły i zręczności ciała, zgrabności i gracji ruchów, ob. *gymnastics*.

caliver, s. (ke'liwer, kali'wer) hist. prymitywna ręczna broń palna, rusznica w rodzaju arkaubusa; także kto nosi taką broń.

calix, s. (ke'j'liks) pl. **calices** (ke'j'li'si'z) kielich szecz. 1) kość. ob. *chalice*; 2) bot., anat., zool., ob. *calyx*.

Calixt, s. (ke'list) Kalikst, męskie imię własne, imię trzech papieży w Rzymie i jednego w Awinionie; dzień patrona, 14 paźdz.

Calixtin (el), s. keli'stin) hist. kość. 1) zwolennik synkretysty Jerzego Kaliksta (1586-1656), ob. *syncretism*; 2) członek kasty husyckiej kalikstynów żądającej komunii pod obiema postaciami, utra-kwista.

calk, s. (ka'k) 1) ocel, ocele, gwoździe żelazne lub stalowe zwrócone ostrzem w dół umieszczone pod podkową konia dla bezpieczeństwa na gołedzi, także *calker*, *calkin*; 2) St. Zj. przyrząd z ostrymi końcami pod podszewką bucika, by zapobiec poślizgnięciu.

calk, vt. 1) podkuć ocelami; 2) zranić ocelem, np. nogę końską.

calk, **caulk**, vt. (ko'k) 1) konopaczyć, uszczelniać styki między deskami okrętu (greplem, targonem, przęda ze starych lin, *oakum*) między belkami chałupy (wodorostami, sianem z glina, *oakum*) i zalepiać smołą gorącą; dawniej dychtować; 2) uszczelniać styk w maszynach itp., szpary w oknie itp.

calk, **calque**, vt. (ke'k) kalkować odbijać przez nacisk na papier mający na spodniej stronie warstwę kolorową przenoszącą znaki na podłożony papier.

calker, s. (-er) 1) ocel, ob. *calk*, s. 1); 2) szk. podkućwie obcasu dla większej trwałości.

calker, **caulker**, s. 1) mar. uszczelniać; 2) mech przyrząd do uszczelniania maszyn, szcz. za pomocą ciśnienia, np. *pneumatic c.*; 3) gw. kieliszek wódki; 4) gw. ang. coś kapitałnego, St. Zj. *corker*.

calkin hammer mech. młoteczek z nieco zaokrąglonym frontem do podbijania i wykończenia niutów ręcznie.

c. iron mar. dłuto do wpychania materiału uszczelniającego w styki lub szpary; także dłuto do uszczelniania szpar między metalami.

call, s. (koł) 1) wołanie, okrzyk, krzyczenie, krzyk; donośne oznajmienie, *c. for help* wołanie o pomoc; 2) odczytanie listy obecnych, *c. of the House* odczytanie listy obecnych posłów w celu stwierdzenia kompletu, *quorum*; 3) rzecz wskazana lub wymieniona, *his c. was heads*, *my c. was tails* on stawił na ceta, ja na licha; 4) wezwanie, zaproszenie, powołanie (na urząd, stanowisko itp.); pobudka, sygnał; 5) powołanie do czegoś, np. do stanu kapłańskiego; 6) Ang. dopuszczenie do praktyki adwokackiej; 7) wywołanie (aktora itp.) okłaskami po ukończeniu aktu; 8) żądanie, wymaganie; 9) przest. zajęcie, zatrudnienie, zawód, ob. *calling*; 10) krótka wizyta, przestanek np. chłopca z gazetami, mleczarza itp.; 11) zew (ptaka itd.) albo jego naśladowanie; 12) (giełda) żądanie wypłaty lub dostawy albo przedłożenia zapisów dłużnych, bondów, itp. do wypłaty; b) prawo żądania pewnej ilości papierów wartościowych, zboża, nafty lub tp. w pewnym okresie czasu albo też wyrównania różnicy cen gotówką; 13) myśl. a) ton trabki myśliwskiej lub rogu podniecający sforę psów; b) przest. wab (imitacja ptaka wystawiona na wabia, *decoy*), także przen.; 14) pr. amer. wymienienie sąsiednich posiadłości w opisie gruntu do jakiego podtrzymuje się roszczenie; 15) (w grze w karty) żądanie karty, (whist) zagrania pewnej karty przez partnera, (poker) odkrycia kart przez przeciwnika; *within c.* na odległość głosu.

call, vi. 1) wołać, krzyczeć, często z *out*; 2) wstąpić na chwilę lub na krótką wizytę; 3) (karty) zażądać (karty, odkrycia kart itp.); 4) gw. szk. jechać.

call, vt. 1) wołać, zawołać, obwołać, czytać wielkim głosem, ogłaszać donośnie szcze urzędownie, wywoływać np. listę obecnych; 2) wezwać, wzywać, zawezwać; przest. zaprosić; 3) zbudzić pobudką; 4) wzywać (Boga), zwracać się do—; 5) przest. składać krótką wizytę, odwiedzić, często z *on*; 6) żądać, domagać się, zwykle z *for*; 7) wabić (zwierze) zewem lub itp.; 8) zwołać (zebranie, posiedzenie, parlament); 9) powołać (na stanowisko); Ang. dopuścić do adwokatury *c. to the bar*; *to c. within the bar*, nadać adwokatu ang. tytuł radcy królewskiego K. C. ob. *bar*, s. 1) a); 10) przest. oskarżyć, obwinić; 11) wołać po imieniu; w jęz. ang. równoznaczne z pol. tykaniem; *c. me Robert* czy Gładys mówmy sobie ty; 12) nazywać, uwa-

zać za (acc.); 13) nazywać, obliczać w przybliżeniu; c. it 10 miles powiedzieć, że to jest 10 mil; 14) Ang. przezywać. St. Zj. c. names; 15) (poker) zażądać odkrycia kart. c. one's bluff; 16) (bilard) zażądać gry wskazaną kulą lub do wskazanego celu; 17) (gielda) zażądać gotówki, zażądać przedłożenia listów dłużnych do wypłaty, zażądać dostawy itp.; pot. telefonować; I call a spade a spade nazywam rzecz po imieniu; bez ogródek, nie owijając w bawełnę; to c. attention to zwrócić uwagę na (acc.); to c. forth wywołać; to c. in doubt lub in question powatpiewać, kwestionować; to c. off owołać; to c. one's own mieć za swoje własność; mieć na własność; to c. out hist. wyzwać (na pojedynek); to c. to mind przypomnieć sobie; to c. to order parl. 1) otworzyć zebrań; 2) powołać do porządku; to c. up parl. zażądać wzięcia pod obrady.

Calla, s. (ke'la) bot. 1) czermień, rodzaj roślin obrazkowatych, ARACEAE, z jednym gatunkiem, C. PALUSTRIS Linn. water arum czermień błotny; 2) c. osobnik tego rodzaju, czermień, aronek.

callant, s. (ka'len) szk. i gw. ang. chłopiec, chłopak; także (poufale i życzliwie) o starszych.

call bell, (kol'beł) dzwonek do wzywania podwładnego, służby, pielęgniarki, na alarm itp.

c. bird (k. börd) wab, wabik, ob. decoy.

c. boy (k. boj) 1) chłopak do posługi w biurze, w hotelu itp. zgłaszający się na znak dzwonka; 2) (teatr) inspicjent wołający na aktorów, gdy mają wejść na scenę.

c. button, (k. botn) guzik elektryczny.

c. change, (k. czejndż) zmiana sygnału dzwonkowego według porozumienia co do ilości i długości.

c. duck (k. dok) dwa drobne gatunki kaczk hodowanych na wabie, popielatych i białych.

caller, s. (ko'ler) 1) wołający; 2) gość przybyły z wizytą; 3) (gielda) osoba zgłaszająca żądanie call s. 12).

callet, s. (ke'let) przest. chłopka; herod-baba; babsztyl; prostytutka.

call game, koł'gejm partia polo z zapowiadaniem uderzeniami.

calli-, przedr. (kely, ka'los gr. piękno) oznaczający piękność, piękny.

Calliandra, s. (-en'dra; aner', andros' gr. mężczyzna) bot. rozległy rodzaj amer. głównie podzw. drzew i krzewów z rodziny czulkowatych, MIMOSACEAE, o kwiecie z jaskrawymi białymi i szkarłatnymi preciami z długimi nitkami pyłkowymi.

Callicarpa, s. (-karpa; karpos' gr. owoc) bot. liczny rodzaj drzew i krzewów rodziny werbenowatych, VERBENACEAE, w ciepłej strefie Amer., Azji i Australii, z owocem czerwonym lub fioletowym w kształcie jagody; jedyny rodzimy gatunek w St. Zj. zwany French mulberry.

Callicebus, s. (-s'bes; ke'bos gr. długonogiasta małpa) zool. płaska, małpa pld. amer., ob. **Callithrix**.

calligrapher, s. (kali'graför) kaligraf (m), kaligrafka (f), osoba pięknie pisząca, szcz. zawodowy sztycharz lub nauczyciel kaligrafii.

calligraphic, adj. (kelig'refik) kaligraficzny, dotyczący kaligrafii lub kaligrafów.

calligraphical, adj. (-i) 1) ob. **calligraphic**; 2) przest. mający piękny styl literacki.

calligraphically, adv. (-i) kaligraficznie, pięknym pismem; przest. pięknym stylem.

calligraphy, s. (kali'grafi) kaligrafia, 1) piękne pismo 2) sztuka pięknego pisania.

calling, part. od **call**, wołający; c. crab rak skrzypek; c. hare ochotona, ob. **pika**.

calling, s. (ko'lin) 1) krzyczenie, wołanie; zaproszenie, wezwanie; ogłaszanie, obwieszczenie; zwołanie (np. parlamentu); odczytywanie listy obecnych; 2) powołanie (na stanowisko, urząd itp.); 3) nazwanie, nazywanie, imię, nazwa; 4) zajęcie, zatrudnienie, rzemiosło; także ogół osób zajętych w tej samej gałęzi zarobkowania, cech; 5) stanowisko, ranga, stopień; towarzyski lub służbowy; 6) wymóg, powód, tytuł, okazja.

Calliope, s. (kalio'pi; ops gr. głos) mit. kl. Kalliope, Kaliopa, muza krasomówstwa i poezji epickiej, naczelną z dziewięciu muz, matka Orfeusza.

Calliopsis, s. (-psis; opis gr. wygląd 1) bot. ob. **Coreopsis**; 2) c. ogr. nachylek, ogniosłep.

Callippic, **Callippic**, adj. (kely'pik) astron. Kalipusowy, (od nazwiska astronoma greckiego Kalliposa, w IV w. przed Chr.); C. cycle lub **period** cykl Kalipusowy, 76 lat z błędem o jeden dzień na 500 lat, 27,759 dni czyli cztery cykle Metonowe mniej o jeden dzień, ob. **Metonic**.

callipygian, adj. (kelypi'dżjen; pyge' gr. pośladek) dotyczący pięknego tyłu; C. Venus szt. p. Pięknotyła Wenus, posąg kobiety znaleziony w Złotym Domu Nerona w Rzymie, obecnie w Museo Nazionale w Neapolu.

Callirrhoe, s. (keli'ro-i) 1) mit. kl. Kalirhoe a) żona Alkmeona; b) nimfa, żona Chrozoara; 2) bot. nieliczny rodzaj ziół słazowatych, **malvaceous**, zach. St. Zj.; c. osobnik tego rodzaju, zwany **poppy mallow**.

callisection, s. (-sek'szen) wet. wiwisekcja zwierząt będących pod wpływem środków znieczulających.

callisteia, s. (-staj'a) hist. kl. konkurs piękności, **beauty contest**.

Callistemon, s. (-sti'men), ob. **bottle brush** 1) c).

Callistephus, s. (-ste-fes) bot. rodzaj astra obejmujący jedyny gatunek C. OHINENSIS Nees aster ogrodowy.

Callisto, s. (keli'sto) Kalisto, 1) mit. kl. nimfa z otoczenia Artemidy; matka Arkasa po Zewsie, z przyczyną tej miłości Artemis zmieniła ją w niedźwiedzia; w tej postaci miała już zginąć od łuku Arkasa, który urosł na myśliwego,

gdy w ostatniej chwili Zews ją wyniósł i umieścił na niebiosa jako gwiazdę; niewątpliwie jedna z wczesniejszych postaci Artemidy, nazywanej czasem **Calliste**; 2) astr. czwarty księżyc Jowisza, odkryty przez Galileusza w 1610; czas obiegu 16 dni i 17 godzin.

Callithrix, s. (keli'griks) zool. rodzaj małpek szerokonosych Amer. Pld.; C. JACCHUS Uistiti białoszka i C. ARGENTATA o sierści srebrno-białej i matowo-czarnym ogonie należą do najpiękniejszych małpek ob. **Hapale**, **marmoset**.

callithump, s. (keli'gomp) St. Zj. hałaśliwy korowód, parada z bębna i kocią muzyką.

callithumpian, adj. (-omp'jen) St. Zj. podobny do takiego korowodu.

callithumpian, s. St. Zj. ob. **callithump**.

Callitricheaceae, s. pl. (kelitri'ke-si-i) bot. rzęślowate, rodzina roślin wodnych o jednym rodzaju **CALLITRICHE**.

Callitriche, s. (keli'triki; thrix gr. włos) bot. rzęśl, rodzaj bardzo rozpowszechnionych roślin wodnych, zwany także **water-starwort** i **star grass**; w strumykach i w kałużach; C. Verna rzęśl wiosenna kwitnie od wiosny do jesieni.

Callitrichidae, s. pl. (kelitri'kidi) zool. rodzina małpek obejmująca dwa rodzaje: **marmosets CALLITRICH** i **tamarins LEONTOCEBUS**.

Callitris, s. (kelaj'tris) bot. rodzaj drzew szpilkowych Afryki i Australii o łukowatych liściach pochodnych od szpilkowych, obejmujący cyprysy o cennym drewnie i oleju; C. QUADRIVALVIS Vent. czyli **TETRACLINIS ARTICULATA sandarac tree** (w pld. Hiszpanii i ptn. Afryce) daje sandarakę, żywice używaną do werniksów i kadziel wionych, tudzież w papiernictwie.

call loan, (kol'lon) pożyczka płatna bez wypowiedzenia za okazaniem skryptu (na zawołanie).

call money, (kol'mani) gotówka na pożyczki płatne bez wypowiedzenia każdego czasu za okazaniem skryptu.

call note, (kol'not) zew (ptaka lub innego zwierzęcia).

Callorhynchus, s. (kelorin'kes) zool. rodzaj ryb rzędu zrostogłowych, HOLOCEPHALI, żyjący w morzach pld. strefy umiarkowanej.

callosal, adj. (kelo'sel) anat. dotyczący wielkiego spoidła mózgu, **CORPUS CALLOSUM**.

callose, adj. (kelo'z) bot. mający wystające stwardnienia, ob. **callous**.

callosity, s. (kela'siti) 1) brak czucia; 2) twardzina, zgrubiała i twarda przestrzeń skóry lub kory, zgrubienie, odcisk, nagniotek.

calloso- przedr. (kelo'so-) anat. spoidło-, spoidłowo-, np. c. **marginal fissure** broda spoidło-brzeżna, **ro-wek spoidłowo-brzegowy**.

callosum, s. (-som) anat. wielkie spoidło mózgu, **CORPUS CALLOSUM**.

SZÓSTA LISTA PRENUMER

Biblioteka Good Counsel High School, Chicago, Ill.
Biblioteka River Pines Sanatorium, Stevens Point, Wis.
Biblioteka State Teachers' College, Stevens Point, Wis.
Biblioteka Św. Wojciecha, Milwaukee, Wis.
Biblioteka Związku Polaków w Ameryce, Cleveland, Ohio.
Public Library, Stevens Point, Wis.

Walter Broscoe, Chicago, Ill.
Dr. T. Drobny, South Bend, Indiana.
Adw. A. A. Filipiak, East Chicago, Ind.
Ks. S. A. Janczewski, Sobieski, Wis.
Adw. Józef Matała, Buffalo, N. Y.
Kazimierz Oleński, Chicago, Ill.
Aleksander Leszek Sładowski, Chicago, Ill.
Ks. J. A. Tomczyk, Stiles, Wis.
Leon F. Wazeter, Shavertown, Pa.

Biblioteka Gł. UPH Siedlce
nr inw.: BR - 31813

br. 31813